

Людмила ОГНЄВА

КРОКИ ДО ІСТИНИ

Людмила ОГНЄВА

КРОКИ ДО ІСТИНИ

ДОНЕЦЬК- 2009

Людмила ОГНЄВА

КРОКИ ДО ІСТИНИ

Видання здійснено за рахунок автора

ОГНЄВА Людмила. КРОКИ ДО ІСТИНИ. –
Донецьк: Норд-Комп'ютер, 2009. – 218 с.

Книга Людмили Огнєвої "Кроки до істини" – збірка статей автора, надрукованих у газетах "Донеччина", "Світлиця", "Українка", "Східний часопис", "Посестри", "Українське слово", "Україна молода", "Свобода"; у часописах "Наше життя" та "Любомира", а також розміщених на різних сайтах в Інтернеті. Час написання – 1997–2009 роки.

Теми дописів: народне мистецтво й традиції, відомі українці та донеччани, діяльність Союзу українок у світі й на Донеччині.

© Огнєва Людмила

Кроки до істини

Наша співпраця з Людмилою Родіонівною Огневою триває понад десятиліття. Вона розпочала публікуватися в газеті "Світлиці", що тривалий час була додатком "Донеччини" ще наприкінці минулого століття. І на цьому перетині епох фізик, майстриня з вишивки і громадська діячка пристрасно писала про те, що професійні журналісти з невідомих причин просто оминали. Наче життєвого зрізу зі справжніми лицарями українського духу на Донеччині не було і не має. Але ж це зовсім не так, — нагадувала авторка, бо в кожній своїй публікації розповідала про земляків тутешніх і особистостей, чия доля пов'язана з нашим краєм, як про людей, що творять добро.

Так читачі нашої газети дізналися про донецьку диво-вишивальницю Лідію Задорожну та її колегу Олену Шуригіну, вчительку Зінаїду Гіленко з Благодатного, що в Амвросіївському районі, й багатьох інших.

Завдяки Людмилі Огневій мешканці нашого краю більше дізналися про сподвижницьку діяльність на донецькій землі групи київських художників, зокрема Григорія Синиці, Віктора Зарецького, Алли Горської. Після себе, працюючи в шахтарській столиці в далеких уже шістдесятих, вони залишили мозаїки на стінах експериментальної школи № 5 і "Жінку-птаха" в колишньому "Рубіні" (нині "Макдональдсі"). Нинішня влада байдуже спостерігала, як ці художні шедеври прирекли на знищення, і якби не Людмила Родіонівна та інші небайдужі люди, патріоти рідного краю, ми б втратили цей безцінний спадок. На щастя, сьогодні є змога милуватися ними, але як буде завтра?

Авторка закликає бути пильними і з великим захопленням розповідає про людей, які сміливо кидали виклик цілій радянській системі. Про Петра Григоренка, Василя Стуса, Вячеслава Чорновола, Олексу Тихого та інших не зайве прочитати, хоча, можливо, ми і так багато знаємо про цих справді видатних українців.

Голова Донецького відділу Союзу Українок Л.Огнева не цурається гострих тем, сміливо вступає на захист несправедливо замовчуваних героїв минувшини.

Творчість авторки пізнавальна, вона пише цікаво, хорошою мовою. Було б добре, якби ця книга потрапила хоча б до шкільних бібліотек, адже ця публіцистика — у першу чергу, для підростаючого покоління.

Редакції "Донеччини" завжди приємно працювати з таким авторитетним автором, як Людмила Родіонівна. Віддаючи належне її професійним здібностям у роботі зі словом, ми рекомендували її до Національної Спілки журналістів України, членкинею якої Л.Огнева є з 2006 року.

Книга публіцистики, про яку маю честь написати кілька рядків, безумовно є успіхом авторки в царині журналістики.

Вітаючи шановну колежанку з цією подією, вірю: далі — буде!

*Ігор ЗОЦ,
Головний редактор обласної газети "Донеччина".*

Виставки

Третій місяць року – Шевченківський

"Свистун", "сухий" називали наші предки перший місяць року, який згодом став третім та ще й "березнем", а останнім часом буває – "шевченківським".

Вперше таку назву я почула навесні 1995-го від українців Санкт-Петербурга. Там кожного року 9-го березня в Російській Академії художеств відчиняються двері меморіальної кімнати-майстерні Т. Шевченка. Люди, винятково українці, зі самого ранку приходять сюди. Саме тут і працював, і мешкав Тарас Григорович. І саме тут на сходинках між першим і другим поверхами майстерні зупинилося його серце.

Багато чого повчального для нас російськомовних українців побачила і почула я тоді. та повернемося у рік 97-й, в Донецьк, в обласний художній музей. Невеликий зал, де експонуються графічні твори, присвячені Кобзарю, 9-го березня став місцем збору інтелігенції Донеччини. Сюди прийшли: лауреат премії ім.. В. Сосюри доцент ДонНУ Вадим Оліфіренко, лектор обласної філармонії Валентина Тиха, головний редактор газети "Східний часопис" Микола Тищенко, радіо-журналіст Богдан Дубчак, голова обласного відділу Союзу українок лікар Алла Роздобудько, канд.. сіль. госп. наук Анатолій Бабенко. Приїхала з Горлівки праправнучка Т. Шевченка викладач Ольга Федулова. Були гості з Криму, з Галичини, місцева молодь, діти.

Відбулось спілкування без урочистих запланованих промов. Про подорож "Останнім шляхом Кобзаря" розповіла О. Федулова, читав шевченкові вірші школяр Діма Спирідонов, приєднався до розмови юнак зі Трускавця, я розповіла про чудовий пам'ятник Т.Шевченкові в Червонограді. Сама по собі виникла розмова про рідну мову. Заспівало серце, полилася пісня.

Умов для розгортання виставки майже не було: виснаджуючий ремонт приміщення, постійне напруження з-за

"хвороби" великої кількості художніх творів (причина – прорив опалювальної мережі восени 1996), нестача коштів, позапланові виставки, відновлення постійної експозиції, розрахувався фахівець, який традиційно займався шевченківською темою, частина науковців на лікарняному. Та кілька днів напруженої роботи і виставка, яка присвячена Великому Сину України, була готова.

Поруч з офортами та гравюрами знайшли місце і кирилівські рушники з колекції Людмили Лисенко, і портрет Кобзаря, вишитий народною майстринею Валентиною Рижковою. А у центрі – бюст Т.Г. Шевченка роботи О.Каменського, датований 1862 роком.

І от саме тут я знову почула від головного зберігача фондів музею Людмили Куліненко: "Шевченківський місяць відбудеться". Приємно відчувати, що й Союз українок сприяв цьому.

“Українка”, 1997

Кроки до істини

26-го червня у приміщенні бібліотеки УМВС України у Донецькій області відкрилась виставка рушників та інших творів, вишитих за народними традиціями. Організатори – підполковник міліції Ілля ПАСТЕРНАК, Галина Карбула, Іван Дяченко (відділ виховної роботи і соціального захисту УМВС), Людмила Кобець (обласний науково-методичний центр культури).

Виставка присвячена першій річниці Конституції України. Ставлення до цієї дати у різних верств населення неоднозначна. Моя ж думка така: "Істина – від Всесвіту, Закон – від людей. І якщо у конституції деякі статті підкріплені зверненням до Бога, то ми вже зробили крок до Істини". Ось саме тому я погодилася взяти участь у виставці як автор. Дякую організаторам за увагу, щирість і доброту.

Затишне приміщення, прикрашене вишивкою, приємні, уважні відвідувачі – керівництво та співробітники

УМВС – сприяли невимушеному спілкуванню. Народні звичаї та обряди, українські державні символи та їх витоки стали темою розмови.

Такі творчі зустрічі робітників міліції з майстрами живопису та декоративно-прикладного мистецтва стали у Донецьку традиційними. Виставки тривають протягом одного місяця. Так що ознайомитися з ними мають змогу всі, хто приїждить у відрядження з інших міст та сіл області.

Ця копітка робота проводиться не заради розваги особистого складу органів внутрішніх справ. Естетичне виховання – не остання за значенням справа. "Краса збереже світ, якщо спрямована на добро" вважав Ф.Достоевський. Добре, що цю думку поділяють і органи УМВС у Донецькій області. Це – ще один крок до Істини.

"Східний часопис", червень 1997

Просіть – і буде вам дано

Восени минулого року Донецький відділ Союзу українок розробив програму "Створення інформаційно-реабілітаційного Центру для жінок-інвалідів, та жінок, що мають дітей-інвалідів для сприяння їх надомної праці", яка отримала "добро" від Міністерства у справах сім'ї та молоді.

Привернути увагу до проблем цієї, двічі дискредитованої, частини населення ми намагаємось, влаштовуючи виставки. Це дає можливість не тільки вивчати попит, а й зробити прозорими стіни, що роками відокремлювали їх від світу, отримати замовлення і заробити хоч невелику суму, але таку необхідну для придбання ліків.

Починаючи з лютого ми взяли участь у 4-х виставках, що проводилися у виставковому центрі "Експо-Донбас": "Сучасний стиль і побут", "Весняний подарунок" "Меблі та інтер'єр" "ПродЕкспо-99. Весна". Плануємо взяти участь ще у трьох виставках.

Маємо позитивні наслідки. Діти-інваліди з клубу "Повір у себе" (м. Горлівка) отримали запрошення виставити

свою колекцію в Одесі. Фірма "Ліора" запропонувала провести безкоштовно двотижневий курс лікування цих дітей, а дирекція Виставкового комплексу вже постійно запрошує Клуб на свої заходи. Такою ж увагою з боку "Експо-Донбас" користується і навчально-реабілітаційний центр "Зорі надії" з м. Маріуполя.

Отримавши від Міністерства "добро", ми не отримали жодної копійки, але ж працюємо. І це – завдяки нашим волонтерам В. Рижкової, Я. Магарук, Н. Гарячевої, Є. Антонової; завдяки увазі з боку головного спеціаліста у справах сім'ї та жінок (облдержадміністрація) та генерального директора СП "Експо-Донбас", депутата облради В. Фаберова.

Підтримують нас і громадські організації. Завдяки сприянню відповідального секретаря Донецького відділу товариства "Україна – ФНР" Н. Кафтаннікової 29 червня відбулося в будинку "Дружби і миру" відкриття виставки майстра декоративно-прикладного мистецтва Є.Антонової – інваліда другої групи.

Все це – на благодійних засадах. Отже, як сказано в Біблії: "Просіть – і буде вам дано, шукайте – і знайдете, стукайте і відчинять вам незважаючи на "наш" час.

"Світлиця", № 41, 9 липня 1999

Перша персональна

1 червня 2000 року дітям із родини Гришкових запам'ятається надовго. В цей день відкрилася перша в їхньому житті персональна виставка. твори юних майстрів вишивки експонуються в канадсько-українському Центрі обласної бібліотеки імені Крупської.

Вікторіві – 9 років. Його вітрильники, виконані гладдю та стебловим швом, мають чіткі графічні лінії, що передають кораблів. Один знаходиться у дрейфі, другий – червонокрилий – у супроводі золотих чайок стишує хід, а

третій – мчить у блакитному просторі з наповненими вітром білими вітрилами.

Тетянка, що на 5 років старша за брата, захоплюється жанровими сценами з життя сірих мишенят. А найстарша – *Ганнуся* (їй уже 18) віддає перевагу традиційній народній вишивці. Володіння кількома видами швів дозволяє юній майстрині створити разом із подругами яскраве панно "Птах", що нагадує розпис українських хат.

Допомагає дітям знайти себе в мистецтві керівник гуртка "віночок" Будинку творчості дітей та юнацтва народний майстер України пані Тамара Шульга.

Відкриття виставки Віктора, Тетяни та Ганни Гришкових стало святом для всіх гуртків Будинку дитячої та юнацької творчості. Вони прийшли поздоровити друзів і подарувати їх свої твори та пісні. Здавалося, що найщасливішою людиною в цей день був директор Анатолій Мороз.

Нелегка доля дісталася юним майстрам: рано помер батько, залишивши чотирьох дітей дружині-інваліду. Та не схибили діти, їхні імена занесені до книги обдарованих дітей Київського району Донецька.

Не оминули увагою цю родину і кілька організацій, представники яких прийшли на відкриття виставки з подарунками. Це – і Центр духовного виховання, і міський центр соціальних служб, і Союз українок і Народний Рух України. Є надія, що ці організації й надалі будуть допомагати родині Гришкових.

"Світлиця", № 36, 16 червня 2000

Експозиція праць Дмитра Блажейовського у Донецьку

21 серпня виповнилось 94 роки Дмитру Блажейовському. Можна тільки подивуватися силі його духу. З юних літ, живучи за межами Батьківщини, він не тільки не забув рідної мови, пісні, традицій, а й своєю творчою працею примножує здобутки української культури в діаспорі. Доктор історії та теології, автор численних досліджень у царині

української церкви, зокрема таких видань, як «Митрополії, епархії і екзархати візантійсько-київського обряду» (Рим, 1990), «Українське католицьке духовенство в діаспорі» (Рим, 1990), «Ієрархія Київської церкви» (Рим, 1990), він водночас глибокий знавець українського народного мистецтва.

Організуючи нові парафії в Америці (Омага, Денвер і Гюстон), о.Дмитро шукав зразки релігійних вишивок для церковних обрусів та ікон на хоругвах, щоб таким чином зробити вигляд церкви всередині українським і щоб молоде покоління бачило різницю між латинським і українським стилем. Незважаючи на те, що жінки – члени сестринств – були готові виконати такі вишивки, знайти відповідні зразки було неможливо. Тоді зародилась думка самому видати таку збірку вишивок для церковного вжитку. Розроблені ним зразки вишивок тісно пов'язані з історією християнства на Україні. Це образи Христа, святих Миколи, Анни, Юрія, Архістратиґа Михаїла, Кирила і Мефодія, Ольги й Володимира, а також Богородиці Оранти – запрестольної ікони Софії Київської. На основі мозаїки в центральній бані цього собору вишита ікона Спасителя, що тримає в лівій руці Євангеліє, а правою благословляє.

25 вишитих ікон Дмитра Блажейовського з колекції, переданої ним у дар місту Львову, сьогодні тимчасово розміщено в Донецьку в церкві “Покрови Пресвятої Богородиці” (трол. 14, зуп. Трудові резерви”).

Вболіваючи і борючись за збереження й розвиток традицій української вишивки, майстер звертається до всього українства з закликом: “Вишивання – це частина нашої спадщини по наших прадідах, дідах і батьках. Зберігаймо цю спадщину, зберігаймо й поширюймо вишивку, бо вона є частиною нашої ідентичності... Наші мами і бабці повинні вчити вишивати своїх доньок, невісток і внучок, якщо їм залежить на збереженні цієї частини нашої традиції, на збереженні вишивок по своїх хатах і церквах, а не тільки деś по українських музеях. Хай наші музеї не будуть цвинтарем нашого минулого, а в цім і наших вишивок”.

"Світлиця" 2003

“Все життя у шитті, і життя як шиття”

У Донецькому обласному художньому музеї відкрилась виставка “Лідія Задорожна та її учні. Вишивка”.

В Україні донецьку диво-вишивальницю ще знають дуже мало. Виною цьому – її надзвичайна скромність, яка не дозволяє спішити виставляти свої власні твори. Вироби її учнів донеччани щорічно мають можливість бачити на конкурсах декоративно-прикладної і технічної творчості учнів професійно-технічних училищ. А одягом, декорованим вишивкою, однієї з учениць Лідії Задорожньої милувався законодавець моди - Париж. Лідія Павлівна пишається своїми ученицями, пам’ятає всіх дівчат, для яких заняття вишивкою в училищі стали святами. Розповідає про них Лідія Павлівна з любов’ю, а “любові в ній більше ніж її самої”. І справді, з перших хвилин спілкування з нею потрапляєш у полон сонячного світла її душі. Тепла тональність голосу, мудрий погляд, щира усмішка, доброзичливе серце – все це гармонійно поєдналось в одній людині.

Народилась Лідія Павлівна Задорожна у 1944 році в Запорізькій області. У 1948 разом з батьками переїхала до міста Катик (нині Шахтарськ) Донецької області. Опинилась в українському середовищі. “Всі розмовляли українською. Жінки, зазвичай, вишивали, кожна знала кілька швів. Я ще була мала, але мама збирала мені тормозок, брала за ручку і вела до котроїсь з жінок на кілька днів у науку” – згадує Лідія Павлівна. Не вважали мама та й мала Ліда, що шиття і вишивка є професією. Адже в українській родині кожна жінка повинна була вміти це робити. Тобто, мама просто виховувала доньку. Але час зробив своє: захоплення стало професією. У Краматорському технологічному технікумі отримала професію техника-технолога швейного виробництва, і з 1966 року почала працювати майстром виробничого навчання в училищі № 131 м. Донецька. І понині, вже 40 років, працює там.

На все життя запам’ятала Лідія Павлівна уроки жінок-вишивальниць з Шахтарська. Забула їх імена (була ж ще маленькою), та не забула назви швів і техніку їх виконання.

Лідія Павлівна згадує, як вчили її вишивати “полтавською гладдю”, хрестиком - “гречечку”. Зверніть увагу на цей спогад майстрині. Адже, мова йде про стародавні українські шви і орнаменти, поширені на Донеччині в українському середовищі.

Так, “гречаний” орнамент, запозичений з тканих настільників, використовувався жінками для оздоблення рушників і настільників, якими накривали стіл на свято “Преображення Господнє” – “Спас”, а також “Успіня пресвятої Богородиці”. А на “Різдво” і “Великдень” стіл застеляли настільником, на якому графічно зображені символи Христа. Такий настільник називали “Хрестовий” або “Великодній”. На дні Святої Трійці, Святого Духу, П’ятидесятниці столи застеляли настільником “огірковим” (за назвою орнаменту, що нагадує грядку з огірками). А настільник “віконце” використовували на свято “Водохреще Господнє”, “Богоявлення”, “Стрітення Господнє”. Існує ще кілька десятків орнаментів, які використовувались народом за призначенням. Всі орнаменти у кожному регіоні мали своє графічне рішення і техніку виконання, тому і набули у науковців регіональні назви, але народ спеціально не творив крелевецьких, полтавських, буковинських тощо виробів. Гійом Боплан у 1651 році в книзі “Опис України” так характеризував українців: “Взагалі всі вони в достатній мірі розумні, але працюють виключно над тим, що практично корисне і потрібне...”. Отож, і мама Лідії Павлівни відчувала, що буде потрібне її донечці.

Можливо, саме завдяки захопленню вишивкою Лідії Задорожньої, в училищі № 131 15 років тому з’явились групи “Кравчиня легкої сукні і художньої вишивки”. Народні майстрині вчать вишивати, та не дають посвідчень про освіту, а в Краматорському технікумі вишивати не вчили. Тож, щоб дати дозвіл на викладання художньої вишивки, керівництво училища направляє Л.П.Задорожню в Ленінград, де вона закінчує курси і отримує потрібний документ. З того часу училище № 131 стає унікальним навчальним закладом в

Донецькій області, де можна отримати професію вишивальниці.

У 1997 році Міністерство освіти присвоїло Лідії Павлівні звання “Відмінника освіти України”, а Національна спілка народних майстрів України у 2005 році - “Майстра художньої вишивки України”.

Виставка в Донецькому художньому музеї репрезентує біля 100 робіт Лідії Задорожньої та її учнів з училища № 131: моделі народного та сучасного одягу, декорованих вишивкою - для жінок та дівчат; набори серветок, настільники, рушники, картини-мініатюри – для використання у побуті та під час весілля; вишиті підборіддя, сорочечки та суконки на хрещення дитини - для немовлят.

Милують око дивної краси вишивки – неперевершені взірці мистецького смаку й майстерності. За надану можливість відвідувачам виставки познайомитись з багатими надбаннями одного з найдревніших видів народної творчості треба подякувати керівництву музею та його науковим співробітникам. Хочу додати, що саме в художньому музеї завжди можна отримати кваліфіковану консультацію з питань мистецтва та традицій. Після спілкування з директором музею Галиною Чумак, заст. директора по науковій роботі Мариною Третьяковою, науковими співробітниками Валентиною Козловською, Тетяною Кошелевою, головним охоронцем фондів музею Людмилою Куліненко відчуваєш себе не делітантом, а творцем: з такою увагою і повагою вони ставляться до аматорів. Тільки завдяки їм стала можливою виставка Л.Задорожньої та її учнів в одному з престижних виставкових залів Донецька.

«Світлиця» №37, 2 червня 2006

Майстер іконопису

В Художньому музеї 28 липня відкрилась виставка творів вінницького художника Олександра Ковальчука. Привертає увагу велика колекція ікон на склі, виконаних

автором за зразками творів народних майстрів XVIII, XIX століть. Ол. Ковальчук повторив твори **різних** іконописців минулого, але ми того не відчуваємо. Перед нами ікони **одного** майстра – Олександра Ковальчука. Це явище художник пояснює так: "В духовному мистецтві зберігається найцінніше, що в нас є – це краса, відшліфована часом. На його прикладах треба вчитись, але для того, щоб знайти власну мову, треба з цим прожити."

Глядача з "першого погляду" вражає декоративність ікон, а вже потім, при уважному знайомстві, – їхній глибинний зміст. Впадає в око умовність, спрощеність, символічність та узагальненість зображення. Вони дають простір для уяви і разом з тим діють на духовне чуття людини, що зберігається у підсвідомості. Ікона розрахована як раз на оце друге бачення. І це є – перевагою іконописного зображення над натуралістичним.

В християнській іконографії першочергову роль відіграють сюжетні зображення. Олександр Ковальчук надає перевагу сюжетам, найбільш улюбленим українцями: "Ісус Христос на хресті", "Богородиця", "Св. Юрій", "Св. Миколай", "Козак Мамай".

Є ще одне, що виділяє нашого гостя серед художників України: він є одним єдиним в Україні майстром іконопису на склі і водночас майстром текстилю (гобелен, батік).

Гобелени Ол. Ковальчука монументальні за формою, розміром, змістом. Техніка ручного ткацтва не дає права на помилку, потребує точності думки, руки та ока, внутрішньої зосередженості, зовнішньої дисципліни, не кажучи вже про такі суто людські якості, як охайність і терпіння. Всі ці риси притаманні художнику Олександру Ковальчуку. На превеликий жаль ми не побачили його твори, виконані у техніці батіка, але надіємося на зустрічі у майбутньому на виставкових майданчиках Донецчини.

"Донеччина" № 52, 2008

Чи потрібна картинна міні-галерея в загальноосвітній школі?

27 лютого у холі ліцею "Меркурій" відкрито експозицію "А ми ж тую калину та й піднімемо!", присвячену мозаїчному комплексу "Школа" та його творцям – художникам, які у 1965-66 рр. працювали у Донецьку під керівництвом Григорія Синиці.

Такі галереї не є новиною. В інтер'єрі Київської політехніки знаходиться кілька десятків мозаїчних картин Григорія Синиці. У холі одного з корпусів того ж КПП Григорій Марченко створив картинну галерею ім. В. Кушніра. Олександр Коровай зібрав чималу колекцію картин і розмістив їх у холі ЗОШ № 5 м. Івано-Франківська, де тоді працював. Василь Парахін картини не збирав, а створив власну мистецьку школу в ЗОШ села Журавники на Волині. Саме ці художники працювали тут 44 роки тому. Їх було дев'ять: Григорій Синиця, Алла Горська, Віктор Зарецький, Галина Зубченко, Іван Кулик, Надія Світлична, Олександр Коровай, Геннадій Марченко, Василь Парахін. Шестеро – у поза світах.

На відкриття експозиції в ліцеї приїхали О.Коровай (з Івано-Франківська) та Геннадій Марченко (з Києва). Василь Парахін приїхати не зміг.

Можливо у когось виникло питання :*"А чи потрібні картинні галереї у навчальних закладах та установах, діяльність яких не пов'язана з мистецтвом?"*

Духовного, естетичного, патріотичного виховання мистецькими творами торкатися не будемо. Ці питання – позадискусійні. Але є ще один аспект, який традиційно залишається непоміченим.

Колись бабусі-знахарки, яких в Україні називали "планетарками", збираючи у певні дні і години лікарські зела, добре *відчували* з яким кольоровим спектром пов'язана кожна квітка, і який орган тіла людини добре нею лікувати, бо *відчували* який кольоровий ритм випромінює кожен орган людини.

Сьогодні і фізики навчилися "бачити" біополе. Воно буває у вигляді різнобарвного світіння – аури і відбиває стан психіки людини: байдужість мигтить сірим, гнів спалахує червоно-чорним, інтелект світиться жовто-золотистим, духовність - голубим. Таким чином, блакитно-жовтий колір аури - це колір інтелектуально і духовно розвиненої людини. Наші предки побачили в ньому національний символ.

Сучасна наука про відчуття випромінювання (радіоестезія) стверджує, що на емоційні ритми має вплив електромагнітне поле, яке оточує людину. Це знали наші далекі предки. Так звані "передавачі кам'яного віку" - кам'яні кола, дольмени й менгіри¹ були генераторами акустичних та електромагнітних коливань. І хоч енергія випромінювання кожного окремого каменя була невелика, але точне розташування всіх каменів разом, *форма* кола, *форма* дольменів, *material*, з якого вони виготовлені, *орнаменти* на стінах камер створювали могутній енергетичний потік, який біологічно впливав на людину: або руйнівню (при частоті коливань 3, 16, 35 гц - інфразвуковий діапазон), або лікувальну (на ультразвукових частотах). Саме орнаменти - зубчасті лінії, зигзаги, концентричні кола, спіралі були отими підбудовними контурами, за допомогою яких "підганялися" потрібні частоти випромінювання.

Один з найдавніших і найпоширеніших мотивів - Праматір Світу, яка постаттю своєю нагадує Дерево Життя або трипроменевий знак трисуття. Це - універсальний оберіг - енергетичний резонатор, який проявляє себе на всіх електромагнітних хвилях діапазону людського біополя і невидимого для ока ультрафіолетового кольору (він оберігає людину від низьких енергетичних випромінювань, хвороб та патогенного випромінювання).

Тож не випадково у Маріуполі до ресторану "Аристократ" (бувний "Україна"), де нарешті знесли стіну,

¹ Дольмени - стародавні поховальні споруди у вигляді величезних кам'яних брил і плит, поставлених вертикально й перекритих зверху кам'яною плитою.

Менгіри - неотесані довгасті камені, поставлені вертикально.

що закривала мозаїчне панно "Дерево життя" (автори: В.Зарецький, А.Горська, Г.Зубченко, Б.Плаксії, Г.Пришедько), приходять люди зі проблемами здоров'я, щоб доторкнутися до магічних знаків, якими прикрашені гілки чудо-дерева. Власники будинку здивовані, але гостям дають можливість задовольнити бажання. При реставрації твору треба бути дуже обережними, щоб не порушити *форму, орнамент і матеріал панно* і тим не зруйнувати випромінюване поле.

Згадую, як спілкуючись зі працівниками крамниці "Рубін", де було мозаїчне панно "Жінка-птах", я дізналася, що поруч з ним, вони відчували себе дуже добре, а квіти – просто буяли. Чи зберегло панно ті цілющі властивості при перенесенні його на іншу стіну у "Макдонадсі"? Ні!!! Порушена триєдність *форми, орнаменту, матеріалу*.

Правий був Федір Достоєвський, стверджуючи: "Краса врятує світ, якщо спрямована на добро".

Та повернімося до експозиції у ліцеї "Меркурій". На відкриття я прийшла з магнітною рамкою, хоча вона не була мені потрібна, бо сама добре відчую зовнішнє поле, тому одразу ж стала на те місце, у якому, як виявилось, найбільше позитивне випромінювання від картин. Це – саме той куточок експозиції, де можна **зняти психічне напруження**. А в навчальному закладі є безліч причин виникнення таких навантажень.

Тож відповідь на питання: "Чи потрібна картинна галерея в школі?" – однозначна: "Необхідна".

Сайт maidan.org.ua
"Донеччина", № 36, 5 червня 2009

Духовна спадщина

День Матері у світі і на Донбасі

У нього давня історія Американка Анна Джервіс рано втратила маму і на все життя була позбавлена тепла материнської любові. А маленька дитина, як стверджують лікарі, потребує материнської любові, як потребує молока. 37% немовлят, взятих від матері, можуть загинути від емоційного недоживлення, хоч матимуть усе потрібне для життя.

Анна мріяла про Свято, коли б всі люди віншували б Матір-Неньку. На її клопотання Конгрес США у 1914 році встановив державне свято - День Матері, яке відзначається у другу неділю травня. Невдовзі його узаконило ще чимало країн: Швеція, Норвегія, Данія, Німеччина, Польща. Так цей день став Міжнародним Святом. Україна в той час не мала своєї державності, але Союз Українок Галичини звернувся до громадян з закликом встановити Свято Матері. Відгукнулись культурно-просвітницькі організації. З 1929 року у другу неділю травня по всій Україні матері отримували подарунки від близьких та поздоровлення від друзів. Урочисто відзначався цей день в культурно-просвітницьких установах, в Церквах відбувалась служба на честь Матері Божої, Матері-ненькі, Матері-Землі. Так було до 1939 року поки не заборонили Союз Українок, а разом з ним і Свято Матері. Минуло 50 років. Відродився Союз Українок, і, як на початку віку, посестри запропонували встановити в державі Україна Свято Матері. І знову їх підтримали заклади культури та просвіти. Ми віримо, що прийде час, коли День Матері стане святом родинним, бо усвідомлять, нарешті, люди Заповідь Божу: "Шануй батька і матір твою, щоб тобі було добре, і щоб ти довго прожив на Землі."

"Східний часопис". №18, 31 травня 1997

День матері

У цього свята давня історія. Американка Ганна Джервіс рано лишилася сиротою і все життя відчувала усі прикрощі життя без матері.

А тоді, на початку століття, у 1914 році, вчителька Ганна Джервіс, спостерігаючи за учнями, прийшла до висновку, що діти з родин, де поважають матір, і вчаться краще, і влаштовують своє життя набагато ліпше за сиріт. Вона звернулася до Конгресу США з пропозицією зробити державним свято відзначається у другу неділю травня. День матері стало державним у Швеції, Норвегії, Данії, Німеччині, Польщі – і перетворилося на міжнародне. Україна на той час не мала власної державності, але Союз Українок Галичини звернувся до громади з пропозицією запровадити такий День в Україні. Так з 1929 року у цей день українські матері приймали подарунки та вітання від близьких та друзів. Урочистості тривали не лише в світських установах, але й у церквах, де правилася служба на честь Матері Божої, матері_неньки, Матері-Землі. Так було 1939 року, поки не заборонили організацію Союз українок, а з нею і заборонили святкувати цей день, проголосивши його націоналістичним.

Минуло 50 років. Відродився Союз Українок і разом з ним ми почали знов святкувати цей день. Нас радо підтримують культурно-просвітницькі заклади. А з минулого, 1999 року, після клопотання Союзу українок, Жіночої громади, Спільки жінок України, товариства ім. Олени Телігу, президент Леонід Кучма підписав Указ про визнання цього свята державним. І хоч на Донеччині цей день ще не став родинним святом, але ми віримо, що прийде час, коли люди, нарешті, усвідомлять Заповідь Божу: "Шануй батька і матір твою, щоб тобі було добре, і щоб ти довго прожив на землі."

А день Батька у світі також відзначають – у другу неділю червня.

"Світлиця", № 14, 25 лютого 2000

Свято Матері

Шановні друзі! Інформація, яка поширювалась ЗМІ під час святкування Дня Матері, тільки частково відповідає дійсності. Саме тому це свято сприймається людьми по-різному. Хтось ставиться до нього, як до нав'язаного згори, на кшталт радянських свят; хтось переносить на нього своє ставлення до колишнього Президента України, наказом якого День Матері став державним святом; хтось повірив, що воно прийшло до нас з Америки. Все це свідчить про нашу необізнаність. Споконвіку Свято матері у другу неділю травня люди відзначали, як день Божої Матері, Матері Землі та Матері земної.

*"Ой, я маю три матері, та всі три хорошії
Три матері, три квіточки, як три красні рожі,
Перша мати — Непорочная, як лілея біла,
Із Дитятком — Немовлятком, Пречистая Діва.
Друга мати — це найкраща на світі країна.
Земля наша, наша славна Ненька-Україна.
Третя мати — що ж про неї гарного сказати?
Це ласкава, любя, мила, рідна моя мати.
Ой, маю я три матері, та всі три хорошії.
Три матері, як три квітки, як три красні рожі."*

(Народна пісня.)

За радянських часів це свято було заборонено, але Українська Церква його зберегла. Традиційно у цей день відправляють служби, присвячені Божій Матері, та поздоровляють жінок-матерів. Бо, створивши за своєю подобою першого людину, Бог для подальшого продовження людського роду обрав Співтворцем не Ангела, а земну жінку, котра виношує у своєму лоні дитину, у яку при народженні Бог вдихає душу. Тому Свято Матері є духовним.

Взагалі, травень є місяцем Божої Матері, то не пізно відсвяткувати День Матері у будь-який день травня, якщо цього не зробили 13—го.

Про те, як його святкували наші предки, розповідь далі. Вона — з народних джерел.

У травні, коли вишня мов наречена, збирається у білі і яблуня красується у пишному вінку, приходить на землю світле свято. Стукає у кожную оселю, велику й малу, і, ставши на порозі, нагадує всім про призабуту мудрість віків — звичай вшановувати Материнську Долю. Тож другої неділі травня поспішали до рідної домівки діти щоб разом з ненькою обійняте яблуню, пригорнути вишневі віти й уклонитися вінку землі -барвінку:

*Спасибі тобі, Земле Тетяно, за те,
що рід людський увічнила:
бабусю у вишню возвела,
матінку яблунею назвала,
а сестру з калиною поєднала.*

Тут же закопували кусники хліба, гроші й зерно, "щоб у добрі та спокої довіку бути". І потім йшли до хати, де за давнім звичаєм мали вшановувати матір хлібом та дарунками. Відчинивши двері, промовляли:

*Пороги, пороги, із вас — дороги!
Дозвольте ступити, матір обійняти,
Сиву голубоньку поцілувати.*

Мати зустрічала дітей, скропляючи їх свяченою водою:

*Вода до ніг — на долю,
вода до рук — на щастя,
вода на поріг, щоб у достатку жив наш рід!*

Син подавав свій дарунок (хусточку, чобітки, або черевички) зі словами:

*Нене-горличко, сива ластівко,
сонце ясне є, усміх дня,
Ви прийміть цей дарунок, матінкою*

Мати з великою пошаною приймала дарунки і клала їх на стіл поряд з хлібом:

*Хліб на столі — доля в руці
щастя вітається,
доля — не цурається.*

І далі промовляла:

*Нехай люди бачать, а онуки вчать,
матір поважають — честь бережуть.*

Не забувала про матір і донька. Побіля братових дарунків лягала сестрина вишиванка — голубе з жовтим по білому. Нитки добирались у святкові дні, а сплітались у візерунок у Чистий четвер: "щоб мали наступальну силу від лихого ока і слова". Не було на тій вишиванці традиційного чорного кольору:

*Нехай матуся на сім світі добро творить
та до вишні і яблуні ходить*

Окрім дітей, вітали господиню рідня, чоловік. Добрим знаком було дістати від чоловіка ложку, коралі, сон-траву, як символи життєвої снаги, надійності і спокою. Та найкориснішим вважалося зібрати вранці росяні пелюстки яблуневого цвіту і потай, з-за спини, обсипати ними жінку. Це оберігало її від хвороб, возвеличувало у материнстві.

Ті діти, що не могли з певних причин приїхати на свято, передавали матері свої вітання, а у себе дома ставили перед образом Богородиці свічку і просили:

*Вічко, свічечка, світи,
На матінку укажи,
В щасті-долі щоб жила,
Здоров'ячко берегла".*

А ще мали за звичай зберігати зрізані на Мамин день яблуневу й вишневу гілочки.

Щодо цього є легенда про матір ТБ доньку:

"Вони йшли лугом і дуже гарно співали. Обидві вродливі. Люди про них казали: "Спів — від Бога, краса — від землі. Таке рідко кому випадає, а тут і передати нікому: дітей-онуків немає". Не раз бідкалась стара: "Я б і серце своє віддала, аби онучків мати". А донька лише, мовчки, кивала головою.

Переказують, що ці прохання почув Вітер-старець, який всі таємниці знав, і звістив він жінкам, що по смерті

матимуть те, що хотіли. Згодом таки здійснилося це віщування, але як! Старша, яка могла б стати бабусею, у вишню перетворилася, зі своєї кривці ягідки родить і серце у зернятку — камінчики ховає. А донька, у житті, діточками обділена, дісталася їх, як яблунею стала...

Певне, тому цього дня на материнських могилах з'являються дві гілочки — вишнева і яблунева, поставлена у склянку з водою та зерном. Запалюють діти свічку й тихенько схиляються над нею з лівого боку — "від серця". Горить вогник, і душу зігріває згадка про найріднішу і найдорожчу людину.

По-різному вшановують матерів в інших країнах. У 1910 році молода американка Анна Джервіс, яка рано втратила матір і боляче пережила цю трагедію, вирішила відзначати День Матері в школі, де вчителювала. Вона помітила, що в тих родин, де матір поважають, проблемних дітей не буває, (учні, і їхні батьки з радістю підтримали ініціативу вчительки. Через чотири роки потому вони звернулись до Конгресу США та Президента Вільсона з проханням встановити аналогічне державне свято. У 1914 році Конгрес США видав декрет про щорічне святкування Дня Матері у другу неділю травня.

Невдовзі його узаконило ще чимало країн: Швеція, Норвегія, Данія, Німеччина, Польща. Так цей день став Міжнародним Святом.

Україна в той час не мала своєї державності, але Союз Українок Галичини звернувся до громадян із закликом встановити Свято Матері. Відгукнулися культурно-просвітницькі організації. З 1929 року у другу неділю травня по всій Україні матері отримували подарунки від близьких та поздоровлення від друзів. Але у 1939 році, з приєднанням Галичини до Радянської України, були заборонені Союз Українок і свято Матері! У дев'яностих роках в Україні відродились Союз Українок і святкування Дня Матері. Проте воно офіційно проводилось тільки на рівні громадських організацій. І лише у 1999 році, після звернення Світової Федерації Українських Жіночих Організацій (СФУЖО) до

Президента України Леоніда Кучми, Свято Матері за президентським наказом стало державним святом.

Я вірю, що прийде час, коли День Матері знову стане святом родинним, коли усвідомлять, нарешті, люди Заповідь Божу: "Шануй батька і матір твою, щоб тобі було добре, і щоб ти довго прожив на Землі."

"Світлиця" № 37, 2 червня 2006 с.2

Культ Матері

або Чи варто змагатись з чоловіками за рівні права?

З метою реалізації державної гендерної політики в Донецькій області, пошуку та відзначення жінок за вагомий внесок в політичне, культурне, духовне, соціальне життя суспільства і формування гендерної культури та з нагоди святкування жіночого Дня 8 березня Управлінням у справах сім'ї та молоді Донецької облдержадміністрації в лютому-березні ц.р. проводився конкурс "Жінка Донбасу – 2007".

А чи варто змагатись з чоловіками за рівні права? Нам дано від Бога більше!

Дійсно, дві третини всіх робіт у світі виконують жінки, отримуючи за це тільки 10 відсотків платні та володіючи лише одним відсотком світового багатства. "Несправедливо" – кажуть прихильники "гендерної політики", а, як на мене, вона (ця політика) принижує Жінку.

Всевишній, створивши першу людину, надалі обрав співтворцем людства не Ангела, а Жінку. Вона виношує у своєму лоні дитину, в яку, при народженні, Бог вдихає життя.

Шануючи вибір Творця, наш народ возвеличив Жінку. І це врятувало його від зникнення, бо на його шляху доля щедро насипала катастроф, буреломів і лютих завірюх. Але знову і знову проростали нові зерна.

Що ж є в нашому народові таке, що не дає розсмоктатися серед інших, не загинути у жодній з пережитих катастроф? Якесь таємниця? Ні!

Ніколи жінка на цій землі не була рабиненою. Її психіка ніколи не деформувалася у рабську. Ніколи не затуляла вона обличчя чадрою, не була ізольована в жіночій половині,

ніколи не продавали-купували її за калим. Навпаки, ще дівчиною вона користалася завжди волею вибирати собі пару, її питали, чи хоче вона вийти заміж за такого то, ще й дарували за нею віно, а не брали за нею платню. У XVII столітті (за спогадами Боплана) на Україні дівчина могла сама сватати собі чоловіка. Ніколи не була вона й плеканою коштовною лялькою західного зразка.

Ще з часів трипільля (IV–II тис. до н.е.) кожна жінка не мала над собою володаря, якому треба догоджати, подобатися. Вона не боялась й не соромилась виявити свою волю, бажання вдачу. Це так ввійшло у підсвідомість, що ще й досі зберігається в українських родинах високий авторитет матері. А коли громадське життя стало на тори XX-го століття, українська жінка без особливих перешкод і ускладнень посіла становище вчительки, лікарки, архітектора, інженера. Бо її душа не була скута віковим приниженням, не мусила вона розбивати свій власний психічний мур, щоб включатися у світ інтелекту, який належить їй так само, як і чоловікові.

Це залишило слід у ментальності поколінь, вихованих такою матір'ю. Ще живий й досі охоронний український виголос: “Благослови, Мати!” або “Ой, мамо!”

Козак отець Залізо, що не допускав на Запоріжжя жінок, в грізну хвилину звертається: “Ой, рятуй, Божа Мати, монастир загигає...” І Божа Мати прийшла. “Та й на хрест вона стала, кулі вертала, турка вбивала. Монастир рятувала...”

КУЛЬТ МАТЕРІ – ось той талісман-різець, що формує українську особистість та стійкість у завірюхах, деформаціях і катастрофах.

“Донеччина”, №34, 8 травня 2007

Орнамент – оздоба чи магія?

Слово "орнамент" походить від латинського слова *ornamentum*, що означає - *оздоба*. Складаються орнаменти з елементів, які *ритмічно* повторюються . Зосереджуючи увагу саме на це (*ритмічне повторення*), можемо вести розмову про орнаменти різнокольорові, як видимі, так і ті, що невидимі для ока людини, тобто електромагнітні. Адже видимі кольори сумарно можуть давати зовсім інший електромагнітний колір.

Колись бабусі-знахарки, яких на Україні називали "планетарками", збираючи у певні дні і години лікарські зела, добре *відчували* з яким кольоровим спектром пов'язана кожна квітка, і який орган тіла людини добре нею лікувати, бо *відчували* який кольоровий ритм випромінює кожен орган людини.

Отже людина - це теж свого роду орнамент, зітканий з генів та емоцій, з вродженим біополем та доповненим вихованням, освітою, працею. Біополе в певних умовах можна бачити у вигляді різнобарвного світіння - аури. В барвах аури відбивається стан психіки - байдужість мигтить сірим, гнів спалахує червоно-чорним, інтелект світиться жовто-золотистим, духовність - голубим. Таким чином, блакитно-жовтий колір аури - це колір інтелектуально і духовно розвиненої людини. Наші предки побачили в цьому національний символ. Вони не вміли фотографувати, але, мабуть, вміли бачити ауру краще від нас.

Сучасна наука про відчуття випромінювання (радіоестетезія) стверджує, що на земні емоційні ритми (музика, співи, танці, слово, поезія) накладаються космічні сигнали електромагнітних полів. Здається, ніби цілі етнографічні терени просто-таки "підігнані" під певні орнаментальні ритми. "Космічне випромінювання, яке йде від усіх небесних тіл, охоплює всю біосферу, проймає її всю і все в ній... Біосферу не можна досягнути в явищах, які на ній відбуваються, якщо буде упущено цей її зв'язок з будовою цілого космічного механізму..." - писав Володимир

Вернадський². Отож специфіку життєвих і творчих ритмів насамперед слід вбачати в енергообміні географічного рельєфу з Космосом, у взаємообміні інформацією між Землею та Космосом за допомогою електромагнітних випромінювань.

У давнину ці явища добре відчували ті, хто був "посвячений", тобто був поставлений "на сторожі" інтересів свого народу. Відступництво від рідних орнаментів у музиці, танцях, співах, одягові трактувалося ними як зрада і підлягало карі. Трагічна доля спіткала сина скіфського царя - Анахарсиса, який жив 5 тисяч років тому і вважався великим філософом. Повертаючись з мандрів у рідні степи, він зупинився у Кизику (Греція), де в той час відзначали свято Матері Богів, і дав обітницю - принести їй жертву по такому ж обряду, якщо дістанеться додому здоровим і неушкодженим. По поверненні так і зробив, але під час виконання ритуального танцю зі зображенням Матері Богів на шиї був убитий стрілою з лука своїм рідним братом - царем Савлієм за зраду рідних звичаїв.

Давні орнаменти - це не тільки зорові магічні знаки-обереги, це - ще й спосіб вижити. Відомо, що трипільські поселення будувалися концентричними колами з майданом посередині. За законами радіоестезії можна допустити, що такою структурою наші предки оберігали своє поселення від шкідливого впливу підземного випромінювання, оскільки коло мало магічно-ритуальну функцію оберега.

Переключимося на так звані "передавачі кам'яного віку" - на кам'яні кола, дольмени й менгіри, які, як виявляється, були генераторами акустичних та електромагнітних коливань. І хоч енергія випромінювання кожного окремого каменя була невелика, але точне розташування всіх каменів разом, форма кола, форма дольменів, матеріал, з якого вони виготовлені, орнаменти на стінах камер створювали могутній енергетичний потік, який біологічно впливав на людину: або руйнівно (при частоті коливань 3, 16, 35 гц - інфразвуковий діапазон), або

² В.Вернадський - Перший Президент Української Академії Наук. один з її засновників.

лікувально (на ультразвукових частотах). Саме орнаменти - зубчасті лінії, зигзаги, концентричні кола, спіралі були отими підбудовними контурами, за допомогою яких "підганялися" потрібні частоти випромінювання.

Навіть у пантеоні язичницьких богів, при князеві Володимирі, на Старокиївській горі стояли позолочені кумири, покриті символічними знаками, які, на думку вчених, задавали певний енергетичний ритм-орнамент цій території. Але орнамент, як і все у світі, любить триєдність: форма-матеріал-орнамент. Все це разом і створює потужну енергетику. Ми знаємо, що давні собори будувалися на "добрих" місцях, де людина відчувала благотворний вплив енергопотоків. Конструкція собору, енергетично якісний матеріал та форма купола будови, зведена з урахуванням точки золотого перетину³ - все це, безумовно, впливало на біополе людини, морально і фізично зцілювало її.

Модельки трипільських хат, знайдені під час розкопок, вказують - мазані білою глиною стіни хат розмальовувалися і ззовні, і зсередини. Сьогодні вже відомо, що біла глина випромінює поле близьке людському, тому добре впливає на стан здоров'я.

Так само повсякденно оберігав людину від хвороб, від поганого ока білий, оздоблений орнаментом, одяг. Адже добрі думки й побажання вкладала майстриня, коли пряла нитки, ткала полотно, відбілювала його на сонці, кроїла, вишивала й шила. Хіба це не установка на добро, на оберіг тому, хто носитиме ту річ?

Давні магічні знаки - *обереги*: восьмипелюсткова розетка чи квітка - Сонце; ромб чи квадрат - Земля; хвиляста лінія - Вода. Один з найдавніших і найпоширеніших мотивів - Праматір Світу, яка постаттю своєю нагадує Дерево Життя або трипроменевий знак трисуття. Трипромінний - універсальний оберіг - енергетичний резонатор, який проявляє себе на всіх електромагнітних хвилях діапазону людського біополя і невидимого для ока ультрафіолетового

³ Точка золотого перетину поділяє пряму так, що більший відрізок дорівнює -0.62 від загальної довжини

кольору (він оберігає людину від низьких енергетичних випромінювань, хвороб, патогенного випромінювання з-під землі).

За свідченням літописців, творити обереги-орнаменти мали право тільки дівчата й жінки, які належали до вищого суспільства. Так, дружина князя Рюрика Ростиславовича Анна сама вишивала і для своєї сім'ї, і для оздоблення Видубицького монастиря. Очевидно, цей звичай пішов ще з орійських часів, коли носіями ведичних знань і законів, творцями "ритмів життя" були рамани-брахмани. А хіба узорі-орнаменти не є виявом ритму життя? Обереги-орнаменти могли творити для своїх людей й передавати їх в часі тільки ті, хто розумів їх енергетичне значення і призначення.

І в наші дні жінки люблять орнаментований одяг, але він вражає стандартністю узорів. І це в Україні, де така різноманітність у вишивці та багатство візерунків, накопичених століттями. Оті, виконані за програмою, машинні вироби з Туреччини та Польщі - досконалі, а душу не гріють у прямому розумінні цього слова. Згадую, як одного разу моя знайома художниця Інна Іванівна Лукаш незвичайним, на мій погляд, способом відібрала один із трьох, запропонованих їй, орнаментів. Вона провела рукою над папірцем і сказала: "Цей орнамент мій. Від нього мені тепло". Саме цей малюнок відзначили всі, хто бачив його раніше. А відрізнявся він від інших округлою формою елементів, з яких складався, та ритмом їх повторення. Думаю, саме це сприяло тому, що відбувся взаємоенергетичний обмін.

Отож, мабуть, поки наш традиційний одяг не стане щоденною потребою (японцям кімоно не заважає бути цивілізованою нацією), поки народна архітектура не облагородить наших жител, поки ми будемо цуратись свого слова, музики, поезії, танців, тобто поки ми будемо жити у ритмах, не притаманних нашій нації, доти не буде згармонізоване наше людське єство, доти українцям не відродити своєї культури.

"Світлиця", № 36, 18 червня 1999

Віра – дар Божий

Святкування знаменної дати – 2000-річчя Різдва Христового викликало як посилення інтересу громадськості до історії християнської культури та релігії, так і активізації атеїстів.

"Каже безглуздий у своєму серці: "Нема Бога". Цей вислів у Святому письмі – Псалом 14.1 – незаперечно є логічним. Щоб сказати, що якоїсь особи немає, треба насамперед знати її ідентичність. а хоч один із смертних знає ідентичність Бога? Ні, не знає. Отже, сказати "Бога нема", – є безглуздям.

Інша справа, коли людина говорить: "Я не вірю в Бога". Акт віри – психологічний акт, наявність чи брак якого людина може збагнути. Тому цей вислів не є безглуздям.

Якщо людина говорить: "Я вірю в Бога", то це означає не тільки спроможність її розуму, а й вплив на неї Божої ласки (енергії, як говорили давні грецькі Отці Церкви).

Завдяки Божій ласці людина живе у новому надприродному стані свідомості, де зникають межі таких протилежностей у людському житті, як: терпіння і радість, невдачі і успіхи, самозвинувачення і всепрощення, здоров'я і слабкість, і, навіть, життя і смерть.

"Коли людина відчує божє призивання, в ньому виникає нове життя в котрому він не відчуває себе самотнім, тому що він поєднався з Богом та Його Правдою. У тому житті його думки ототожнюються зі світовою волею. Він володіє передбаченням сучасного і повнотою віри в остаточну перемогу Божої Істини" (Е. Шюре. "Великі посвячені").

Як приклад, наведу епізод із життя отця Теодора Грушкевича. У листі до своєї дружини з місця ув'язнення 18.01.47 року він пише:

"Моя, Найдорожча! Вчора дістав від Тебе передачу, дякую. Ми святкували, Богу дякувати, гарно (не ображайся, що тут, замість Тебе, знайшов я собі іншу розраду). Але така доля й обов'язок священика: навіть і в своєму горі, нести другим розраду. Уладив я тут спільну Святу Вечерю,

промовив пару слів потіхи. Треба було бачити у цю хвилину тих людей, аби зрозуміти, чи є яка користь із того... Ми тут є Божою зброєю для допомоги іншим і це оправдує наш тут побут, і най осолоджує Твою гіркість розлуки... Треба було бачити враження Водосвяття на людях і знову приходить гадка: нас тут треба було". (О.Гентуш. "Листи з неволі")

Чи може кожна людина отримати ласку Божу? Пошукаймо відповідь у Христових притчах.

"Вийшов сіяч сіяти своє зерно, і як він сіяв, одно впало край дороги й було потоптане, і птиці небесні його видзьобали. Друге впало на камінь і, зійшовши, висохло, бо вологості не мало. Інше впало між тернину і тернина, вигнавшись із ним вкупі, його заглушила. Нарешті, інше впало на ДОБРУ ЗЕМЛЮ і, зійшовши, вродило сторицею. Кажучи це, Ісус голосно мовив: "Хто має вуха слухати, той слухає" (Лука. 8. 4-8).

Далі євангеліст тлумачить цю притчу, та, думаю, що ви й так зрозуміли царства Божого: "Те, що на добрій землі, це ті, що чуючи добрим і щирим серцем Слово, держать його і дають плід терпіння" (Лука. 8. 15).

Усе це вказує на надприродне, тобто Боже походження християнської віри. Живучи цією вірою, християнин у своєму щоденному житті здатний досягнути тривалий мир у своїй душі, та справжній Божий світогляд.

"Світлиця", № 60, 27 жовтня 2000

З роси та води, Майстрине!

У краєзнавчому музеї відкрилась виставка творів майстрів Донеччини. Мою увагу привернув рушник Олени Шуригіної, виконаний за мотивами російських рушників з використанням дуже складної техніки, що має назву – "роспись" російською мовою, або "штапівка" українською. Мотиви – російські, шви - відомі як в Росії, так і в Україні, а от компоновка орнаментів не є традиційною. Вона не притаманна ані російським, ані українським рушникам.

Навіть, поєднання геометричних орнаментів з зооморфними, антропоморфними або рослинними, відоме в Росії, не робить цей рушник російським. І в той же час він – не український.

Рушники, закомпоновані таким чином, зустрічаються на Донеччині. Іноді вони виглядають достатньо привабливо, та от знавцями традиційного українського мистецтва позитивно не сприймаються. Олена Анінівна знає про це, але продовжує komponувати орнаменти на своїх рушниках так, як може. Саме “як може”, а не “як хоче”. У тому переконала мене розмова з майстринею. Та про це далі.

Маму Олени Анінівні разом з батьками та односельцями насильно перевезли у 1933 році з Росії (с. Ланск Костромської області) до України у вимираюче з голоду село “Криве озеро” Одеської області (нині Миколаївської). На переселення згоди не питали. Людей, навіть, не попередили, що їхні домівки будуть знищені. Ті, що втекли з “Кривого озера”, повернувшись додому побачили попіл на місці рідних хат. І по-сьогодні с. Ланск в Росії не відродилось.

Село “Криве озеро” зустріло переселенців тишею. У хатах - трупи, у коморах - пусто. Загортали мертвих у рядна і ховали. Навколо - степ: дерев для трун не було. Люди поступово обжились, оволоділи українською мовою. Діти, що вже стали дорослими, вважали себе українцями. Мама Олени Анінівні також вважала себе українкою, але коли прийшов час, записалась росіянкою. Згодом одружилась з росіянином й переїхала до Донецька. Тут і народилась у них донечка Оленка. Улітку дитину відправляли до бабусі. Лікарі порадили для поліпшення зору займати дитину роботою, що потребує навантаження на “непрацююче” око. Бабуся закрила Оленці “працююче” око, в руки дала голочку і почала вчити вишивати дрібненьким хрестиком. За роботою розважала малу спогадами про молоді роки, про своє весілля, про звичаї свого краю та народу.

В родині бабусі вже спілкувались українською, тож Олена Анінівна з дитинства опанувала українську мову, але виховувалась на російських традиціях. Закінчила школу,

інститут. Отримала професію інженера-механіка. Працювала за фахом. Одружилась. Народила двох донечок.

Про вишивку згадала коли, пішла з роботи, бо перестали платити. Тепер Олена Ананівна працює методистом у відділі декоративно-прикладного мистецтва та технічної творчості палацу молоді “Юність”, а вільний час віддає вишивці. Знайшла свій стиль. Її твори не сплутаєш ні з чіями. До душі - російські орнаменти. Але щось заважає майстрині вставити кумачеву стрічку в рушник, оточити сюжетний малюнок каймою або орнаментом, як традиційно це робили росіянки. “Не можу” – говорить Майстриня, та так категорично, наче їй пропонують щось не сумісне з її ментальністю. Як зробити, щоб рушники, виконанні нею технічно складно та бездоганно, заспівали таку пісню, яка б відчинила двері Національної спілки майстрів народного мистецтва України? Що ж порадити майстрині?

На думку приходить старокиївська легенда Наталени Королеви про її предка графа Лансерда - іспанця, що народився на Волині, виховувався і жив в Україні. Він на все життя запам'ятав розповіді батька про Іспанію. Вони збуджували гарячу кров, гнали геть з України, але середовище, рідне з дитинства, спогади про бабусю, яка його виховала, не відпускали. Шукав розради у відчайдушних забавах. Та це не врятувало. Молодий граф захворів. Життя згасало. Лікарі не могли зрозуміти від чого гине молода здорова людина. Тільки сам граф знав, що з ним коється, але не знав як врятуватись, як поділити себе між двома країнами. Та ось, онук знайомого дідуся, бавлячись під вербою, зробив невеличку копанку, з якої несподівано фонтаном забила вода. Тією незайманою водою й вилікували хворого. На честь українського хлопчика Самійлика на місці копанки граф спорудив фонтан. Він і досі стоїть у Києві на Контрактовій площі. Його називають “Самсон”. Самсон дитячими руками розриває левову пащу, з якої б'є цілюща вода.

Ким, вилікувавшись, відчув себе граф - українцем, чи іспанцем - довідайтесь самі, прочитавши “Старокиївські

легенди” відомої української письменниці XIX ст. Наталени Королеви.

А Олені Ананівні Шуригіній побажаємо також знайти свою незайману воду. Віremo, що оригінальне рішення проблеми прийде.

З роси і води Вам, Майстрине!

“Світлиця” № 50, 4 серпня 2006

Музей просто неба у центрі Донецька

У самісінькому центрі Донецька знаходиться будинок, в екстер'єрі якого 9 мозаїчних панно загальною площею 180 кв. метрів. Автори – група художників з Києва, Ів-Франківська, Черкас, Львова. Григорій Синиця – керівник бригади, засл. худ. України, Шевченківський лауреат; Віктор Зарецький – Шевченківський Лауреат, в Україні існує премія ім. В.Зарецького, його ім'я внесено до Золотої книги української еліти; Алла Горська – її ім'я внесено до Золотої книги української еліти; відомі художники – Геннадій Марченко, Галина Зубченко, Олександр Коровай, Василь Парахін, Іван Кулик; Надія Світлична – відома правозахисниця, Шевченківський Лауреат.

Українці всього світу знають про цей будинок – школу №5 у Донецьку. Тут були гості з Нью-Йорка, Філадельфії, Риму, Києва, Запоріжжя та інших міст України. 25 січня цього року, коли з нагоди відкриття пам'ятника Олексі Тихому на Донеччину приїхав Василь Овсієнко, то і він відвідав це святе місце, пов'язане з іменами його побратимів. Приходять сюди студенти та учні донецьких вузів і шкіл.

Сьогодні школа № 5 нагадує руїну. У вересні 2005 року головний архітектор Донецька Ігор Бучик завірив мене: готуються документи на внесення будинку школи №5 до Державного реєстру об'єктів, які охороняються державою; що вже обраховуються витрати на реставрацію будинку

школи. І що? Справжній музей–пам'ятник українському монументальному мистецтву в центрі Донецька з-н-и-к-а-є!!! Руйнується не тільки природними силами, а й людськими руками. Тоді , у 2005, І. Бучик зауважив, що вчився у цій школі, але ніхто не розповів ані про зміст мозаїк, ані про художників. Союз українок взяв на себе цю місію. Вже два роки ми проводимо екскурсії навколо школи. А тепер розповімо дещо і вам.

Народне мистецтво тривалий час вважали за неповноцінне. Ще б пак: не знали перспективи, анатомії, віддавали перевагу не реальним, а умовним формам, не сприймали мистецтва як мистецтва відображення дійсності. Звідси оте ярличкування: другосортне, ужиткове, прикладне з базарним колоритом. Народного мистецтва як однієї з форм духовної діяльності народу не помічали. І так – століттями. І так – завжди.

До початку 60-х років минулого століття Спілка художників, Міністерство культури трактували народну творчість як декоративно-ужитковий промисел. Але ж існувала й інша думка: народна творчість – мистецтво. Мистецтвознавцю Григорію Местечкіну вдалося зустрітися з першим секретарем ЦК КПУ Петром Шелестом і переконати присудити Шевченківську премію Марії Примаченко. Це мало надзвичайно важливе значення. Виставки народних майстрів Ганни Собачко-Шостак, Василя Довгошия, Марії Примаченко, Євгена Повстяного, Олександра Саєнка, Ганни Верес, Ганни Василяшук мали успіх, а їхня творчість – однодумців та послідовників. З того часу народна творчість набула статус мистецтва.

Художник-професіонал Григорій Синиця чи не перший у Києві скинув капелюха перед народним мистецтвом – записався у його учні. Навколо нього почала гуртуватись творча молодь. Їх цікавило в першу чергу традиційне народне мистецтво та школа Михайла Бойчука.

Григорій Синиця був учнем бойчукіста Миколи Рокицького. То тільки тепер їм – Михайлові Бойчуку та Миколі Рокицькому – віддається належне, лише нині зватися

їхніми учнями – особлива честь. А у роки, коли Синиця жив і працював у Києві, про обох приходилося говорити озираючись.

Григорій Синиця створив свою власну мистецьку концепцію. У своїй праці він постійно шукав точок дотику з народним малярством – і знаходив їх. Не механічно переносючи здобутки народного мистецтва на ниву професіонального живопису, а осягаючи цілу систему образного мислення, творчо проникаючи у його лабораторію форми й кольору. Особисте знайомство з народними художниками живило пошук.

Невідомо чи існує у друкованому вигляді мистецька концепція Григорія Синиці. У пошуках матеріалів, пов'язаних з оформленням донецької школи №5, я натрапила на конспекти Алли Горської бесід Григорія Синиці. Вони зберігаються у фондах Центрального державного музею-архіву літератури та мистецтва.

Отже, дещо з Аллиних нотатків:

“За якими такими критеріями визначити: то народне мистецтво чи не народне? Чи не показник народності мистецтва – сюжетність у творчості? Ні, не показник. Критерії в іншому: народне мистецтво – першоджерело художньої форми. Воно існувало з давніх-давен, передавало традиції з покоління у покоління, впливу вищих мистецьких закладів не зазнавало, бо вони, ті школи, заявили про себе лише від часів Петра 1. Скіфський “звіриний стиль” – оце воно, оте справжнє народне мистецтво. Ми, слов'яни, його спадкоємці.

З прийняттям християнства на Русі почався наступ на народне мистецтво. Бороди висмикували не тільки волхвам, але й художникам. Візантійський стиль утверджувався на віки, народне мистецтво пішло в глибини людності, у його товщу – там і залишилося, звідси дійшло до нас, подіявши і на візантійський канон: згадаймо лишень слов'янські типи й сюжети в російській та українській іконі. У фресках Софії Київської цей вплив яскраво виявлено у кольорі. Релігійна форма залишилась, античний одяг

збережено, а колір – колосальна естетична категорія прорвався!

Народне мистецтво весь час у розвитку, напрочуд радісне, життєствердне, демократичне, діалектичне, воно виробило й заклало всі поняття художньої форми: композицію, колорит (гармонійне поєднання кольорів у багатокольоровому творі мистецтва – Л.О.), синтез. Там, де є колір – починається колорит, де його нема – нема колориту. Який він має бути? Діалектичний (до єдності через протилежності), національний, філософський, змістовний, сучасний. Щось порушиться – усе гине. Якщо колір не створює образу, якщо він не характеристика – то він фарба. Фарба! Пригадаймо передвижників: у них колір один – і на весіллях, і на похоронах.. Це все від сліпоти й від того, що не розуміли: в природі повторень в кольорі нема.

Й щодо форми. Найпоширеніша нині хвороба – еклектика, мішанина стилів. Тут важливо розрізняти й не видавати бажане за дійсне. Треба знати історію мистецької форми. Тут ми – лікнепники. Справжній художник завжди б'ється за красу форми, за естетику.

Народне мислення завжди було абстрактне, хоч воно ніколи не одривалося від життя й праці, а завжди виходило з цього. Абстракція у творах народних майстрів виступає як композиційний та образний зміст, як складова художнього мислення. Вона не безпредметна, якою є в абстракціонізмі як течії.

Сучасне не означає огрублене, деформоване. Сучасність – це тло, простір, час, рух, зв'язок усіх форм. Побач і спробуй це виявити. Тоді й почнеться твоя нова естетика. Й боронь боже кидатися на всіх і все. Завжди тоді у мистецтві будемо на других ролях...

Коли вже взявся за народне мистецтво – добувай знання, позбуйся дилетантських звичок – використовувати чужі форми, поєднувати натуралістичні основи й народну орнаментику (це речі абсолютно не поєднувані!), механічно заповнювати композиції. Компанувати орнамент як образ. Для цього потрібне велике вміння і не аби яка практика.

Ознака монументальності у мистецтві: не розміри, а філософський зміст. Який дух монументальності, глибина в російській іконі! А навіть у перській та індійській мініатюрах. Діє на всі часи! Я орієнтуюсь на великі школи: Єгипет, Австрія, російська ікона, народне мистецтво. Мій бог – Ганна Собачко-Шостак.

Моя мета – навчити мислити і творити. Й розуміти: народне мистецтво – це велика філософія у народних образах. Йому чужі міщанство й стилізаційство, огрублення форм і барвистий вінегрет. Воно не визнає механічної підробки під когось і не викликає різі в очах, бо воно справжнє, бо воно краса”.

Перша спільна робота Григорія Синиці та його послідовників Алли Горської, Віктора Зарецького, Галини Зубченко, Геннадія Марченка – мозаїки на стінах експериментальної школи № 5 у Донецьку (1965-66 рр). І у перше художники-професіонали працювали за законами народного, а не академічного мистецтва.

Відомий графік В. Касіян ще у той час дав високу оцінку, створеного мистцями: *"Одним з найяскравіших досягнень у нашому монументальному мистецтві є мозаїка, яку виконала бригада митців у Донецьку. Я бачив ці мозаїки, високохудожні і реалістичні твори. Авторський колектив, створюючи нове, виходить з джерел українського народного мистецтва. Тому мозаїки їхні глибоко національні і сучасні, справді український монументальний живопис".*

Чи змінився погляд на ці твори сьогодні?

Грудень 2006 року подарував мені знайомство з членом-кореспондентом Академії мистецтв України, народним художником України Василем Перевальським, який був знайомий і з Аллою Горською, і з Григорієм Синицею, і з Віктором Зарецьким. На моє прохання висловити свій погляд він відповів так:

“Мистці-шістдесятники – Алла Горська, Віктор Зарецький, Григорій Синиця, Галина Зубченко та інші у пошуках універсального стилю національної монументалістики прагнули поєднати творчий досвід і

досягнення світової образотворчості, особливо мексиканців – Сікейроса, Ороско та Рівери, з магічною силою кольорової гармонії і нестримної формотворчості українського народного живопису, зокрема заново відкритих тоді Марії Приймаченко і Ганни Собачко-Шостак.

Та ніщо, ні жорстке «прокрустове ложе» худрад, що керувалися догматичними приписами соцреалізму, ні спецкомісії не завадили втіленню їх масштабних задумів у «вічному» матеріалі – мозаїці.

Цікаво, що полігоном для реалізації націотворчих мистецьких ідей було обрано саме Донбас, де в політиці «традицій підрізації» комуністична імперія досягла найбільше.

Завдяки романтичному піднесенню авторів у вірі в національне відродження рідного народу, як протест проти тотального нищення національних святинь постали на Донеччині у 1965-70 рр. унікальні в часі і просторі знакові мозаїчні твори: «Прапор Перемоги» «Вугільна квітка» (Краснодон); «Шахтарський край», «Коштовність» ряд символічних панно – «Космос», «Вода», «Вогонь», «Земля», «Життя», «Надра», «Сонце», «Вітер». (Донецьк); «Дерево металурга», «Птах» (Маріуполь).

Виник і утвердився один із нових, після Розстріляного Відродження 30-х років, мистецьких напрямків українського монументального мистецтва.

Автори цих етапних для розвитку нашої культури і духовності творів майже всі втілені у вічність. Мистецький спадок – заповіт нащадкам берегти і примножувати, нажаль мало захищений”.

Я би сказала – зовсім незахищений.

“Донеччина” №21, 20 березня 2007

На сторожі коло їх поставлю Слово.

*Воскресну нині! Ради їх,
Людей закованих моїх,
Убогих, нищих... Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю Слово.*

Т.Шевченко

“Подражаніє 11 псалму”

Мудро сказав митрополит Київський і всієї Руси-України Філарет: помиляється той, хто вважає, що засоби масової інформації є четвертою силою держави. Ні! Це є перша сила, бо першим було слово... Митрополит закликав на сторожі соборної державності поставити чесне патріотичне слово. Дякую, “Донеччино”!

„Донеччина” №31 , 24 квітня 2007

Мистецтво, успадковане від предків...

У засобах масової інформації, зокрема, у “Сільських вістях”, “За українську Україну”, “Донецькому кряжі – плюс” останнім часом обговорюється тема, пов’язана з Національною спілкою майстрів народного мистецтва України (НСМНМУ), у якої Київська влада забирає приміщення, що ставить під загрозу існування Спілки. На її захист став Союз Українок. За моєю пропозицією делегати V з’їзду СУ звернулись до Президента, Прем’єр міністра та київського міського голови. До них також звернулись працівники установ культури, майстри Донецчини, керівники культурних установ, навчальних закладів та культурно-просвітницьких організацій Донецької області. Відправлено звернення до народного депутата Раїси Богатирьової.

Створена НСМНМУ у 1990 році. На установчі збори приїхали представники 24 областей, окрім Донецької. Хтось, а не майстри, вирішив, що нам Спілка не потрібна. Я, особисто, зверталась до Обласного науково-методичного

центру народної творчості, яке тоді очолював Донат Патріча, з пропозицією створити осередок Спілки майстрів. “Нет!” – була відповідь. А Спілка майстрів нам всім в Україні, від Сходу до Заходу, була потрібна.

З майстрами всієї України обговорювались питання: про “Прикмети й критерії нашого народного мистецтва”, “Специфіку народного мистецтва”, “Феномен народного мистецтва в суспільній свідомості України”, “Генетичну природу традиції та інновації”, “Відродження православного мистецтва” та ін. Справжнім скарбницею знань стали публікації у кварталнику “Народне мистецтво”, що видає НСМНМУ. Але для нас, у Донецькій області, ця інформація була і є недоступною. Чи можна у нас купити українську книгу, часопис, або газету, щоб хоча би з них дізнатись про новини в українському мистецтві? Про заходи, які проводила Спілка ми дізнавались, коли вони вже відбулись. Виявляється, спілка запрошувала і нас, звертаючись до відповідних державних установ, бо ж не було спілчанського осередку. А сьогодні поширюється думка: “Донецьких Київ не визнає.” І як докір: “Тільки одного майстра з Донеччини прийнято до Спілки”. Тобто мене.

Я ж попала у поле зору відомої в Україні мистецтвознавиці Лідії Орел ще у 1994 році (того разу я привезла на III з’їзд Союзу Українок свої вишивки). 1995 року отримала від Л.Орел запрошення на Всеукраїнську виставку-ярмарку, які щорічно влаштовує Музей народної архітектури та побуту НАН України, а там вже відбулось знайомство з головою Спілки майстрів лауреатом Національної премії ім. Т.Шевченка народним художником України Володимиром Прядкою. Він запитав мене, чому не взяла участь у Всеукраїнській виставці-конкурсі “Український вишитий рушник”: “Оцей рушник ми б відзначили”. А я, навіть, не знала з ким розмовляю, і дивувалась – чому такий натовп оточив нас, бо ж дуже довго Володимир Прядка розмовляв зі мною, цікавився станом справ народних ремесел на Донеччині.

Вже 12 років я підтримую зв'язок зі Спілкою майстрів. Стати членом НСМНМУ не мріяла. Але коли на Донеччині почалось нищення мистецьких творів, зрозуміла нам потрібен осередок НСМНМУ. Та стати членом спілки майстрів народного мистецтва не просто. Правила для всіх однакові. Вони закріплені Статутом. Одного володіння прийомами ремесла – недостатньо.

Поміж деяких митців-аматорів побутує думка, що мистецький твір можна творити й не дотримуючись об'єктивних законів. “А мені так подобається! Я так хочу!” Але ж інтуїції та логіки не завжди достатньо. Як вислід: твір – не досконалий. Та не їх вина, а біда у тому, що донецькі майстри відлучені від національного життя і торують шлях самотужки.

Народне мистецтво є найбільшим скарбом українського народу. В ньому задована вся наша багато тисячолітня історія. В різьблених, вишиваних, тканих орнаментах, що є слідами давнього піктографічного письма, можна прочитати про глибини нашої Пракультури, про землю, на якій 7 тис. років виникла хліборобська цивілізація.

В успадкованому нами народному мистецтві ми до сьогодні бачимо сліди віри предків у Богиню – Праматір нашого Роду, культ Сонцеликого Дажбога, восьмикутною зорею якого стрічаємо новий рік, розшитими рукавами славимо жіночу вроду й знаками-оберегами захищаємо груди чоловіка, вишитим на рушнику Деревом життя благословляємо створення сім'ї, новонародженого й проводимо небіжчика в останню путь.

Треба донецьким критикам і тим, хто біля його культурного керма, усвідомити, що термін “НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО” означає МИСТЕЦТВО, УСПАДКОВАНЕ ВІД ПРЕДКІВ. Це поняття було введено у мистецтвознавство Данилом та Вадимом Щербаківськими, і підтверджене практикою впродовж усього ХХ ст. Тож, зрозуміло, що член НСМНМУ, повинен матеріалізувати у своїх творах дух народу. Відчувати ритм, кольористику, пластику, притаманні

національному народному мистецтву, знати і розуміти його символіку, афористичність.

Нам мешканцям сучасних міст для душевної рівноваги з рідною землею не вистачає в побуті повногрудих глеків, тканин, вишитих виробів, різьблених та розписаних меблів. Маючи в своєму домі вироби, не властиві нашій культурі, ми все життя страждаємо від розбалансування психіки, ніби ми не вдома, а в гостях. Ритми речей, що залежать від пластики, кольору, ритміки та масштабу орнаменту, повинні співпадати з біоритмами Землі, в унісон з якою б'ється наше серце. А ми живемо в світі чужих речей. Спілкуємось мовою, ритм якої не співпадає з ритмом нашої рідної.

Отже, завдання народних митців – творити світ українських речей, тоді народ почуватиме себе комфортно. Національна Спілка майстрів народного мистецтва України (НСМНМУ) – сьогодні єдина в державі творча спілка, що залучена до реалізації Закону України "Про народні художні промисли в Україні", положень Указу Президента України "Про відродження традиційного народного мистецтва та народних художніх промислів в Україні", розробки державної програми "Про відродження, збереження та розвиток народних художніх промислів в Україні". Вся Україна за підтримки НСМНМУ почала цей шлях ще у 1990 році і створює відповідні умови.

Коли випадає приїхати до Києва і прийти до Спілки, то маєш можливість поспілкуватись з головою НСМНМУ заслуженим діячем мистецтв України Євгеном Шевченком, мистецтвознавцем Володимиром Титаренком, керівником виставкового центру Валентиною Корнієнко. Ніхто з нас ніколи не відчув зверхнього ставлення до донецьких.

Наші майстрині вже чотири роки беруть участь у Всеукраїнських виставках, організованих Спілкою. Гідно представляють наш край.

НСМНМУ видав каталоги "Народні художні промисли України" (2004), "Український вишитий рушник" (2005), "Українське народне мистецтво" (2005). Готується до друку каталог за 2006 рік. У кожному з них ви побачите імена

7 – 10 майстринь з Донеччини. А за підсумками конкурсу “Український вишитий рушник” (2005) лауреатами стали Людмила Огнева, Ізольда Яхно, Ольга Журба, відзначена дипломом робота Валентини Білаш. Тоді ж проходив Всеукраїнський конкурс дитячих творів, про який у Донецьку нас ніхто не попередив. Але НСМНМУ само подало на конкурс роботу Олі Журби. Результат – перше місце. Чи свідчить все це, що донецьких Спілка не визнає? Здається, хтось дуже не хоче, щоб у нас постав осередок НСМНМУ. Але я впевнена – у нас буде осередок Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Буде і НСМНМУ.

”Донеччина” № 42 5 червня 200

Традиції та життєдайність етносу

*“Краса береже світ, якщо
вона спрямована на добро”.*

Федір Достоєвський

Нещодавно побачила світ монографія кандидата психологічних наук Володимира Куєвди “Міфологічні джерела української етнокультурної моделі: психологічний аспект” (далі – Монографія), яку видав у Донецьку Український культурологічний центр.

Автором сформульована система цінностей, яка має скласти психологічний стрижень національної ідеї. В. Куєвда доводить, що народ, який свідомо, чи напівсвідомо формує свій спосіб життя за законами тисячолітньої традиції, забезпечує життєдіяльність свого етносу. Як важливо розуміти це зараз, бо Україна з її прадавніми коренями проходить сьогодні шлях неабиякої трансформації. І їй слід, залишаючись відкритою до найновіших вимог часу, не забувати про ті корені. Де ж їх шукати? Про це у свій час писав Іван Франко: *“Невичерпна скарбниця є народна мудрість і мистецтво, вони сягають сивої давнини, розвиваються тисячоліттями, дають наснагу поетам,*

письменникам і малярам. Історикам і науковцям дають поштовх до праці і розшикуів.” (Львівський кур’єр, 1884).

Минає все, вмирають покоління, все перетворюється в прах, лишається тільки дух народу, матеріалізований у творах народного мистецтва. Народне мистецтво є найбільшим скарбом українського народу. В ньому закодована вся наша багато тисячолітня історія.

В елементах малої архітектури, екстер’єрах та інтер’єрах будівель, вітрових дошках на причілках будинків, “коньках”, оформленні криниць, господарчих приміщень, вітряків, в оздобах меблів втілені архаїчні уявлення про “подію-подій” – народження життя. Графічні символи творення стали основними елементами більшості традиційних українських орнаментів. Вони зустрічаються на керамічному посуді, декоративних виробах (килимах, обрусах, рушниках тощо). Проте у більшості випадків для користувача ці символи залишилися ознаками красивого, втративши розуміння глибинного змісту. Але найгірше те, що майстри, які вважають себе народними, намагаючись створити щось своє оригінальне, руйнують усталену систему символів. Тут впору нагадати застережуючий вислів французького філософа Мішеля Фуко: “руйнування символів докільля руйнує саму людину” (В.Куєвда. Монографія).

Ілюстрацією ідей, висловлених у згаданій вище монографії Володимира Куєвди, є твори членів Національної спілки майстрів народного мистецтва України (НСМНМУ), які з 26 вересня по 28 жовтня експонуються у приміщенні Донецького обласного художнього музею. Організатори виставки намагаються продемонструвати не тільки рівень майстерності учасників, а й привернути увагу народних умільців на те, які види традиційного народного мистецтва мають перспективу розвитку в нашому регіоні, та дати уявлення про традиційну графічну символіку, що використовується на рушниках, прикрасах з бісеру, кераміці, писанкарстві, різьбярстві, лозоплетінні. Окрім того, виставка творчих робіт членів та претендентів у члени НСМНМУ є першим кроком на шляху створення осередку Спілки на

Донбасі. Таку думку висловив, присутній на відкритті виставки, заступник голови НСМНМУ, заслужений діяч мистецтв України Володимир Титаренко.

Керамічні твори на виставці представляють багатофігурні сюжетні композиції “Колядники”, “Осінь. Весілля”, традиційні окарини, брязкальця, дзвони відомого в Україні художника Федора Куркчі (Донецьк) та декоративні пласти, мала пластика, іграшки-свистунці Миколи Ярошко з Луганська.

Олександр та Леонід Терещенки зі Сіверо-Донецька презентують вироби з дерева, рясно оздобленими різьбленням. Дивують мереживом з лози та вишуканістю форм кошики, таці та оплетені пляшки Володимира Баканова з Рубіжного.

Для більшості відвідувачів будуть несподіваними оригінальні за авторською технікою виконання писанки Тетяни Коновал (Свердловськ), яка використовує трипільські, давньослов'янські мотиви.

Вас познайомлять: з епохою козацького бароко рушники Світлани Ігнатченко (Запоріжжя) та Надії Денисюк (Мелітополь); з полтавськими техніками вишивки – рушники Олени Спеціальної (Красний Луч), Євдокії Антонової та Лідії Задорожньої (Донецьк); з технікою вишивки Східного Поділля – рушники Людмили Огневої (Донецьк).

Привертають увагу блискучі вироби з бісеру Юлії Сокол, Ірини Рудневої з Маріуполя, Надії Калантай з Красноармійська. І, як завжди, біля прикрас, створених Зоєю Хмарою (Донецьк), зупиняються не тільки молодь та жінки. Сьогодні зі зацікавленістю поглядають на котільйон чоловіки. Не кожний з них може пишатись таким освідченням в коханні. Не тому, що позбавлені кохання, а тому, що їхні подруги не вміють так елегантно освідчитись.

З перших відгуків відвідувачів зрозуміло, що побачене не тільки милує око, а й кріпить віру в краще майбутнє України.

“Донеччина”, №76, 12 жовтня 2007

Вузир-козир – книга буття українців

Останнє тисячоліття в історії України відоме неймовірними зусиллями нищення будь-яких проявів “українства”. Але воно витикалось в кожному поколінні, поставало і поставатиме й надалі. Окрім збереження мови, пісень, обрядів, матеріальної культури тощо, зберігся також спільний для українців спосіб мислення, спільні риси характеру, а звідси – й однакова поведінка за певних умов. Пошуку витоків того незнищеного “українства” присвятила свої наукові дослідження Надія Денисюк.

Після тривалого аналізу цілком конкретних проявів “українства” Н.Денисюк прийшла до висновку, що вони (прояви) лежать на рівні підсвідомості, передаються від діда-прадіда, незалежно від того, яке на сьогодні “начальство”. Це означає, що українські національні риси формувались за умов дуже тривалої (понад сотню поколінь) і дуже жорстокої організації суспільства. Таке впорядковане, яким було праукраїнське суспільство 4500 років тому, навряд чи здатна зробити зараз будь-яка держава. Цей період української історії має назву “трипільської культури” завдяки місту Трипіллю під Києвом, де речові докази його існування знайшов археолог Інокентій Хвойка.

Надія Денисюк аналізувала згаданий період під кутом зору соціології, теорії релігії, використовуючи інформацію з історії, археології, географії, етнографії, психології, інформатики та інших наук. Вона намагалася створити “інформативну систему понять, за якою можна було б читати тексти поза нашими знаннями.” Їй таки вдалось отримати систему кодування усної мови чи то пак, – письмо праукраїнців. Нажаль, Надія Денисюк пішла з життя, не завершивши свою працю. Залишились журнальні статті та книга “Праукраїнська цивілізація”, де описано лише загальні риси системи кодування праукраїнської мови.

За думкою автора праукраїнці довірили свою мову зіркам як вічній надійній пам’яті. Адже вік зірок вимірюється мільйонами років, а зміни у їхньому розташуванні повільні, 5-7 тисяч років для них – це мить.

Найзручнішими для спостереження на широті біля 50° у часи, про які йде мова, були зірки скупчення Плеяди (Волосожари) в сузір'ї Тільця. Кожну зірку скупчення праукраїнці позначали певним скороченим словом. З назв зірок складались “розповіді” – тексти літературні, релігійні, пояснювальні, заповіді, заборони, які зазвичай передавалися усно за допомогою співу, повторювань та у витворах гончарів.

Десь у III тисячолітті до н.е. праукраїнці починають записувати тексти (розповіді зірок) на *папиру* (сувій з липового лика). Глеєм, що стікає влітку з листя липи, наносили на папиру карту скупчення Плеяди, і, поєднуючи лініями зірки, переносили таким чином існуючу інформативну систему. Виявилось, що лінії з'єднань складають певні малюнки і вся система теж являє собою не просто схему, а малярський витвір. Отримане зображення повної інформації (Головної книги буття), яку праукраїнці записали на папиру, зберігалось в таємниці і доступ до неї був обмежений.

Цій схемі були дані назви, серед яких автор вибрала *листи-козир* та *вузір-колозир*, об'єднавши у **вузір-козир**. Вузір-козир є одночасно і абеткою, і збірником всіх можливих малюнків. Сам вузір-козир і окремі малюнки з нього, тобто тексти, писали на рушниках та писанках, однак сам вузір-козир брали з папири. Виколювання вузорів на рушниках та розписування писанок входило в обов'язки *киви*, що складали провідну духовну верству суспільства. Це вони створили систему писемності і книгу буття.

“Вузір-козир виконував ще й функцію Головної книги буття праукраїнців, яка навчала, пояснювала, розповідала, впорядковувала і звеселяла, торкаючись духовної, матеріальної, психологічної сторін життя людської спільноти і життя окремої людини в ній. Вона подає також опис чужих країв, небесних світил, рослин тощо. Можливо, спеціальні тексти (наприклад щодо лікування) слід шукати у вузорах (малюнках) рушників, писанок”. (Н. Денисюк. “Праукраїнська цивілізація”, с. 14-15)

Слово “вузір” завжди вживалося вишивальницями, але вже давно вони не сприймають сам вузір, як інформацію, лише як прикрасу. Однак, праукраїнське виколювання вузору на одязі і на рушниках однозначно було викликано віруваннями та обрядами.

Рушники тоді були, як святе письмо, і навіть прати їх мала право особа (*віда*) з провідної духовної верстви суспільства.

Вишивання було життєвою необхідністю, бо кожна людина в суспільстві повинна була дотримуватись певних правил. Ці правила були розписані до дрібниць з урахуванням соціальної та особової психології, необхідних змін у довкіллі. Отже в кожній оселі мав бути як вузір-козир, так і окремі тексти, які мали відношення до цієї родини, або суспільної верстви. Особливо багато уваги приділено у вузорі-козирі козакам.

Ставлення до писанок, різьблення, гончарства, хорового співу (а капела), танців було таке ж саме як і до рушників.

Надія Денисюк встигла відтворити в сучасному вигляді не всі тексти вузіра-козира. Але вже те, що подано у книзі “Праукраїнська цивілізація”, дає уяву про життя того суспільства.

Цікаво, що праукраїнську цивілізацію в III тисячолітті до н.е. очолювали жінки. Киви (киві), кими, деми розподіляли між собою сфери накопичених знань. Кими відали водну стихію, деми – різні технології, киви – гуманітарні речі: медицину, астрономію, астрологію, філологію тощо. Проте їх об’єднували спільна царина – рідне суспільство та спільна мета – зробити своє суспільство, свою націю якомога досконалішою, тобто якнайкраще пристосованою жити в гармонії з довкіллям і між собою. Практично це здійснювали через життєво необхідні обряди і правила поведінки, від яких не міг відступити ніхто, бо це означало зраду вірі.

Український етнос глибоко всотав традиції матріархату, ревно зберігав їх всі ці тисячоліття, вони стали для українців природними. І завдяки цьому вдалося відкрити

прадавнє Слово (вугір-козир), зміст якого пояснив причину незнищенності “українства”.

“Донеччина” № 90 4 грудня 2007

Платон мені друг, але істина дорожче.

За освітою я – не філолог, а радіофізик. Все, що було пов’язане з електромагнітним полем (його походженням, здатністю існувати, навіть, у вакуумі, перетворюватись у матерію, звук) сприймалось мною як казка. Та чим більше фізика розкривала мені таємниці, тим більше я наближалась до розуміння ВІРИ, НАЦІОНАЛІЗМУ, НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА. “Який такий зв’язок віри, націоналізму, мистецтва з фізикою може існувати? Фантазія – та й годі” – передбачаю скептичний відзив. Але не поспішайте. Фізика торкнулась і питань мови. Про це – далі.

Десять років тому у сумській незалежній газеті “Наше слово” (№2 вересень 1997) з’явилося сенсаційне повідомлення журналістки Алли Криганової про відкриття професора фізики “Герасимова”. Він просив не називати його справжнього прізвища: “Журналісти мене після цього забувають, кожний захоче почути. А я не маю часу на це, вік наш короткий, років прожито багато, роботи ще на кілька років.”

До Харківського університету майбутній професор поступив у 1948 році. Юнак мріяв знайти за допомогою фізики спосіб почути голоси древніх людей. Він стверджував, що людський голос, “записаний” на глечиках, макітрах, амфорах, череп’яних діжках таким же способом, яким записується звук на грамофонні платівки. Треба тільки знайти такий звукознімач, який був би спроможний знімати звук з череп’яного посуду.

Майже півстоліття вчений проводив експерименти на глиняному посуді з восьмого тисячоліття до н.е., знайденого в некрополях та городищах Полтавщини, Чернігівщині, півдня Харківщини. Нарешті, він почув голос древньої людини,

записав його на магнітну стрічку, бо глиняний посуд – не пластмасова платівка, “програвати” кілька разів не можна. Та ще й треба було “очистити” людський голос від шуму різця.

І от що він “назнімав” з глечика. Розмовляє батько з сином, а може вчитель з учнем. “Звукова” доріжка на глечику не суцільна, тому чути окремі слова й фрази: “борзіше крути”, “роунця болить”, “мій глечик?”, “твій”, “скільки тобі казати”, “...атиме уся Русинія” (можливо “пам'ятатиме” – Л.О.), “уся?”, “...ди...”, “як робити”, “...три умітимеш”. Таких уривків записано багато.

Не треба бути філологом, щоб зрозуміти, **ЩО 28 СТОЛІТЬ ТОМУ ЛЮДИ ГОВОРИЛИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**, називали себе русинами, свою державу Русинією.

Ну а російська мова? На думку професора, вона виросла з північного діалекту української мови. На питання: “Ви ж росіянин, що ж заспівають Ваші кривні після такого відкриття?” Старий вчений відповів крилатим грецьким висловом: “Платон мне друг, но истина дороже.”

“Донеччина”, № 8, 1 лютого 2008 р. ст.2

“Посестри” №6 2008 (Львів)

Вишиванка.

У Луцьку щойно побачила світ книга Віктора Давидюка “Концепції і рецепції”.

Можливо, я не стала б привертати до неї вашу увагу, як би останнім часом не доводилось чути від молоді бажання мати вишиту сорочку. Але не куплену, а замовлену, або зроблену власноруч. Ознайомлення зі змістом вище названої книги дає можливість зробити сорочку-вишиванку, дотримуючись національних традицій.

Автор розповідає про випадок, коли на спині сценічної чоловічої свити було вишите дуже колоритне зображення Великої Матері, більш відоме як Берегиня. Зміст цього зображення відомий. На ньому правдоподібно змальовано процес виходу дитини з материнського лона. Подібні

орнаменти доречні на подушках, або жіночій сорочці, бо в них вкладено побажання щасливого завершення пологів. Чи вдягнув би чоловік ту свиту, якби знав, що на ній зображено? Відмовився б він і від сорочки, з орнаментом, що не відповідає його віку, сімейному стану.

Подібні випадки трапляються, на жаль, і з дівочими сорочками, коли їх орнаментовано за правилами парубоцьких сорочок, або одружених жінок. Частіше таке буває при створенні на промислових підприємствах сценічних чи колективних костюмів у стилі фольк. Тут – одна-єдина порада: **не чіпай того, чого не знаєш**. Існують готові зразки, музейні і приватні колекції. Бери і використовуй. Але, якщо зразки – повоєнні, то нема гарантії відсутності прикрих помилок. Вони стосуються не лише еклектики (поєднання різних стилів), а й часткової емансипації жіночої та фемінізації чоловічої сорочок.

Знання про те, як оздоблювати чоловічу, а як жіночу сорочку, традиційно передавалося від матері до дочки. Тому до середини ХХ ст. не існувало питання чоловічих і жіночих узорів та правил їх розміщення на сорочці. Кожна жінка була фахівцем у цій галузі.

Жіночі сорочки здавна прикрашалися узорами у вигляді хвильок, зигзагів, зубців, пружків, діагональних разків, квіток та квіткових розеток. Чоловічі – стрічковими орнаментами з ромбів, квадратів, прямих хрестів, стилізованих дубових чи букових листочків.

Якщо в жіночих сорочках орнаментувався переважно комірець, рукав та поділ, то в чоловічих – комірець і груди. В усьому цьому закладався якийсь зміст, який відновити навряд чи вдасться.

Дехто припускає, що орнаментування відіграє оберегову роль, а тому прикрашалися ті частини одягу, які вважалися рубіжними для проникнення злих духів у тіло людини. Але достовірної інформації про це, переданої на рівні легенд, нема.

Упродовж ХХ ст. вишиванки, як правило, були невід'ємною частиною весільного вбрання, а також одягалися

на свята. Весільна сорочка зберігалася все життя, її тримали на смерть. Вважалося, що без весільних сорочок на тому світі подружжя не зможе впізнати один одного. Цієї традиції дотримувалися і у нас на Донеччині, про що я дізналась під час етнографічної експедиції до Ново-Азовського району.

Пані Надія Сукова з Донецька також розповідала, що коли у дитинстві вона тяжко захворіла і мати не була певна, що дитина житиме, то почала вишивати для немовляти сорочечку на поховання, щоб впізнати на тому світі своє дитятко, коли помре сама.

Отже, вишита сорочка, як ідентифікуючий атрибут святкового і поховального вбрання, – явище доволі відоме. Окрім того, сорочка-вишиванка була своєрідним паспортом, який узором, технікою виконання, кольором оздоблення свідчив про місцевість, сімейний стан і вік її власника. У ХХ ст. для українців вишита сорочка стала свідомством національної та людської гідності. У мордовських таборах українки відмовлялись носити номери. Голодовкою виборюючи право на вишиті комірці, хусточки, чим і відрізнялись від інших. А в'язні-чоловіки переховували вишиванки, або рушники, які їхні матері та дружини клали у вузол серед обов'язкових речей.

"Посестри" серпень 2008

«Полуботчишина сорочка»

Полуботківський орнамент віддавна поширений в Україні. Хотілось знати його історію.

І от несподівано така знахідка. Гортаючи сторінки журналу "Наше життя", натрапила на допис пані Любові Волинець "Полуботчишина сорочка". Вона знайшла опис самої сорочки у слов'янському відділі Нью-Йоркської Публічної Бібліотеки, де зберігаються видання Української Академії Наук, Харківського університету та ін. Ця "стаття під заголовком "Полуботчишина сорочка" появилася у збірнику ч.6, Харківської науково-дослідчої катедри історії

української культури 1927 року. До статті були долучені чорно-білі світлини. Автор Степан Таранушенко – відомий мистецтвознавець та етнограф. Ціль статті про Полуботчишину сорочку була перевірити, чи можна цю сорочку зачислити до українських старовинних пам'яток" – пише Любов Волинець.

Але давайте спочатку пригадаємо деякі факти з життя гетьмана Павла Полуботка.

Павло Полуботок народився близько 1660 року.

Він був чернігівським полковником від 1706-1722 року. Після смерті гетьмана Івана Скоропадського Павло Полуботок став наказним гетьманом.

Від самого початку його влади тяглась боротьба між гетьманським урядом і Малоросійською Колегією. Закінчилось тим, що гетьмана Павла Полуботка було викликано до Петербурга і там Петро I наказав його ув'язнити в Петропавлівській фортеці, де він і загинув у 1724 році.

Жінку і дочку Гетьмана було також страчено.

Що ставалося з майном ліквідованих гетьманів та козацьких старшин? Звичайно московський уряд усе конфіскував і прислав спеціальну комісію, яка дуже точно описувала та реєструвала всі речі. Іноді ближча й дальня родина зверталась до суду, щоб одержати конфісковані речі.

Як було з майном гетьмана Павла Полуботка, невідомо, але сорочка, про яку мова, дісталась до рук нащадків гетьмана, а саме графіні В.В. Капністової. Вона жила в селі Михайлівка тоді Лебединського повіту та, крім Полуботчишиної сорочки, мала велику колекцію пам'яток української старовини.

1902 року в Харкові під час XII Археологічного з'їзду була організована виставка. На ній було зібрано і систематизовано величезну кількість дуже цінного наукового матеріалу.

У відділі "Історичні старовини" було експоновано колекцію гр. В.В.Капністової і тут, поміж іншими предметами, була виставлена сорочка. В каталозі виставки, як

пояснення до цього експонату, було написано: “сорочка жінки Павла Полуботка з домашнього полотна, вишита шовком”.

Після виставки сорочка повернулась до власниці і там була до революції.

1918 року в місті Лебедині була організована виставка української старовини і тут знов виставлялась Полуботчишина сорочка.

Після закриття виставки сорочку повернули до власниці. Несподівано дім, в якому знаходилися пам’ятки старовини і мистецтва загорівся (якось дивно, що вогонь супроводить і часто нищить наші культурні пам’ятки). На щастя, сорочка врятувалась, але згоріло там багато цінних пам’яток. Між іншим, згоріли картини Тараса Шевченка, бо гр. Капністові походила з Ренінів і Тарас Шевченко малював її, коли вона була ще дитиною.

Полуботчишина сорочка врятувалась і дісталась до щойно організованого музею в Лебедині. В залі килимів вона була пришита до одного з виставлених килимів.

У 1919 році під час розгрому музею сорочка зникла.

Ще 1902 р. Полуботчишина сорочка звернула на себе увагу глядачів. Полтавське губернське земство замовило з неї копію і цю копію було виставлено в Полтавському державнім музеї.

При Полтавськiм земствi iснував кустарний склад, який мав завдання давати населенню Полтавщини пiдробiток через вiдродження старовинних високохудожнiх традицiй українського килимарства, вишивання, керамiчного виробництва, рiзьбярства та iнших галузей художнього кустарного промислу в точних копiях старовинних зразкiв або модернiзованих переробцi iх.⁴

І так мотиви Полуботчишиної сорочки почали вживатися на кустарних виробах, найчастіше на чоловічих сорочках. Отже цілком зрозуміло, що орнамент із сорочки

⁴ Таранушенко Степан «Полуботчишина» сорочка. СВ: Харківська науково-дослідча кафедра історії української культури. Збірник. Том 6, 1925, стор. 365.

гетьманської дружини дуже скоро розповсюдився по цілій Полтавщині, а згодом і по цілій Україні.

Сорочка прикрашена кольоровими тасьмами (смушками), нашитими на швах і на не швах. Ці нашивки – в трьох кольорах: карміново-червоній, синій і оливково-зеленій.

Поділ сорочки обшитий синьою тасьмою (верхній) та червоною (нижній).

Нижні шви рукавів обшиті оливково-зеленою тасьмою. Край рукавів, комір, пазуха оторочено червоним шнурком.

Тепер переходимо до найголовнішої частини сорочки – орнаменту. Автор статті описує його так: “Сорочка окрім кольорових нашивок має ще багаті прикраси з вишиванок. Шитво виконано шерстю (вовняною ниткою) та шовком/

Виключно шерстю (червоною та зеленою) – рукава й поділ. Самою зеленою простенькі мотиви, що супроводять червоні нашивки на швах.

Головна вишивка на грудях виконана півхрестиком шовком та шерстю переважно у вишнево-червоних та синіх тонах із додатком у невеликих дозах темно оливкового та палевого тонів. Підкреслено це сполучення червоно-синіх у центральній частині нагрудної вишивки (“павуки”).

В широких бокових полях (квадратики) палеві й сині площинки йдуть на перемінку в діагональному напрямку рядками.

Схематичні “квіточки”, що закінчують вишивку внизу, виконані в оливкових та палевих барвах”⁵.

Отже вишивка на грудях складається з п’ятикутника, обернутого гострим кутом додолу.

Головний елемент вишивки – це “павук”, який йде двома смугами по боках розрізу і сполучується з собою нижче розрізу.

Край облямовані квіточками. Кожна квітка має стебло, саму квітку і закінчується “вусиками”

Більша частина оконтуровки виконана шовком (темно-цинамоновим), менша – шерстю.

⁵ Там же, стор. 367.

Так само й заповнення контурів вишито здебільшого шовком.

Рукав вишито на цілу його довжину симетрично на два боки. Вишивка на кінцях рукава має криволінійний меандр.

Верхня вишивка на подолі сорочки складається з “баранячих рижків”. Весь орнамент чисто геометричний.” Сам автор зазначив, що “оздоблення сорочки дуже ефектне і справляє пишно-урочисте враження”⁶.

Сайт Poshtovh.org.ua

Звичай цілувати руку жінці

Поцілунок як жест привітання існував ще в Стародавньому Римі, де були три варіанти вітань: найближчому оточенню дозволялось цілувати правителя в губи, звичайні сановники мали цілувати йому руки, а слуги – його ноги. А ось в Англії в XVI ст., за етикетом, гість мав поцілувати господаря, господиню, їхніх дітей та ще й домашніх тварин. В Україні зазвичай цілували руку панові, якщо хотіли йому подякувати. Вдячні діти також цілували материні руки. А сьогодні у нас поширюється звичай взагалі цілувати руку жінці.

Як і коли це роблять в світі?

В Австрії – винятково у святковій обстановці. В Польщі – на будь-якому зібранні, як виявлення особливої уваги до жінки. У нас – роблять це частіше в ході ділових взаємин. Поборники етикету – французи – добре знають, що під відкритим небом та під час їжі руки жінкам не цілують. У гостях руку цілують тільки господині.

О.Корніяка ("Мистецтво гречності") радить: цілуючи руку жінці, не підіймати руку до своїх губів, а нахилитися самому. А після поцілунку руку повільно опустити.

Поцілунок в долоню чи в зап'ясток сповіщає про прагнення до інтимних стосунків та невисоку культуру.

Тож цілувати треба в тильну частину пальців.

Сайт Poshtovh.org.ua

⁶ Там же, стор. 367.

Конкурси

Одинадцять дитячих заповідей.

*Народ мовчить, бо їсти хоче,
Хоч як-небудь, та дати раду ...
Обранцям нашим – не до нас.
В Верховній Раді – бій за владу.
Прошу єдине – не брешіть,
Коли «в верхи» вас обирають.
А дали слово – то держіть,
Бо люди зради не прощають.*
Дарина Бабич. м. Севастополь

В червні цього року Міжрегіональна Академія управління персоналом видала збірку “МАЙБУТНІ ПРО МАЙБУТНЄ” за матеріалами учнівського диспуту, який провів Союз Українок України. Задумуючи його ми ставили мету: пізнати наше молоде покоління та познайомити Україну сучасну з Україною майбутньою. Щирість та об’єктивність позицій усіх учасників справляє надзвичайне враження, бо діти пишуть правду: і про свою заповітну мету – вищу освіту, і про нашу з Вами пенсію та заробітну платню, а головне – про Україну, якою можна пишатися. Шкода тільки, що в одній книзі не можна вмістити розмаїття усіх думок нашої молоді.

Древні стверджували, що вустами дитини промовляє істина. Це закономірно, бо в чистих, не замулених життєвими випробуваннями душах дітей так багато віри, надії й любові – чеснот, що творять людину. Шановні мої сучасники, ви також зможете причаститися з чистих джерел дитячих душ, прочитавши їхні відповіді на запитання, котрі й ми колись ставили собі, а потім наче забули. Чи не варто пригадати знову: **що ми любимо, чим живемо; чи маємо українську мрію; що заважає її здійснити; щоб робили на посаді Президента; у що віримо?**

В учнівському диспуті прийняли участь діти з Севастополя, Луганська, Запоріжжя, Черкас, Києва,

Житомира, Донецька, Шахтарська, Волновахи, Сум, Миколаєва, Одеси, Рівненської та Закарпатської областей. Зверніть увагу, як чисельно представлені діти зі Сходу та Півдня України. Сила їхнього духу зворушує! Ми справді сильні, тому що єдині, принаймні в нашому наступному поколінні. І якщо хтось із посадовців чи теоретиків досі сумнівається, чи маємо національну ідею, прочитайте учнівський доробок: **ось наша сучасна українська національна ідея, ось її стратегія і тактика!**

Вони, наші унікальні діти, не просто мають українську мрію, вони знають, як її здійснити і що цьому заважає. І чи не тому наша молодь докоряє старшому поколінню за байдужість, інертність та споконвічне “моя хата скраю”. А як відомо, крайня хата завжди горить першою!

Однак, всупереч усьому, саме вони, наші майбутні, вірять у силу духу українського народу, його велич, вірять нам з вами. Я переконана, що ми не зрадимо їх. А якщо у когось забракне стійкості чи здолають сумніви, перегорніть сторінки книги “Майбутні про майбутнє”. Прочитайте одинадцять дитячих заповідей нам дорослим :

1. Кожен день прокидатися з девізом “Жити заради життя” та вірою у власні сили. (Денис Зяблінцев, м. Донецьк)

2. Доки не почнуть служити державі патріоти-професіонали, що вірять у заповіді Божі, доти українська мрія залишиться лише мрією. (Олена Філіппова, м. Донецьк)

3. Пам’ятати апостольські слова: “Коли я молюся чужою мовою, то вуста мої моляться, а серце спить”. (Олександр Іванченко, м. Київ)

4. У своїй душі будувати собор особистості. (Марія Лисак, м. Донецьк)

5. Тільки разом ми – велика сила. (Максим Твердохліб, Сумська обл.)

6. Не шукати щастя за кордоном, а боротися за нього на рідній землі. (Ганна Вівецька, м.Донецьк)

7. Слова без справжніх діл – полова. (Катерина Дзюб’юк, м.Донецьк)

8. Добро – єдина можлива річ для справжньої людини.
(Юлія Зарв, м.Шахтарськ)

9. Без віри у своє високе призначення неможливо піднятися над сірою буденністю. (Юлія Фролова, м. Донецьк)

10. Верховна Рада повинна складатися з жінок не менш як на 45%. (Марина Савицька, м. Одеса)

11. Громадянин має не тільки права, а й обов'язки перед державою. (Катерина Грабовська, м.Волноваха)

Переконались? Вустами дитини говорить істина!

"Світлиця" № 41, липня 2004

"Молодь України", №81, 29 липня 2004

За відмінну педагогічну працю

Грамоту Признання за відмінну педагогічну працю і Премію імені Анни і Петра Патиків за рішенням Канадського Товариства Приятелів України одержали в Донецькій області за 2003-2004 навчальний рік:

Катерина Іллівна Приходченко, учитель української мови та літератури, директор спеціалізованої гуманітарної школи І-ІІІ ступенів № 95 м. Донецька.

Раїса Володимирівна Мазоха – вчитель суспільних дисциплін (історії, правознавства, курсу “Людина і суспільство”, українознавство) загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів селища Гродівка, Красноармійського району Донецької області.

Ніна Богданець – вчитель української мови та літератури загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 5 м.Волноваха Донецької області.

Катерина Іллівна Приходченко – автор 15 програм. Найбільш відома програма - “Формування творчої особистості школяра”. Методи вирішення цієї проблеми сьогодні успішно поширюються в області.. Завдяки К.Приходченко школа № 95 у Донецьку з 2004-2005 навчального року стає експериментальною лабораторією інституту педагогіки Академії педагогічних наук України, в

ній планується впровадити у життя програму виховання національної свідомості юного громадянина України “Дивосвіт”, розробленої Інститутом педагогіки Академії Педагогічних Наук України. К.Приходченко – кандидат педагогічних наук, Заслужений учитель України, Відмінник освіти України, переможець Всеукраїнського конкурсу “Директор – дослідник – 2002”, лауреат Республіканського конкурсу учителів української мови, “Учитель року – 1996”, дипломант Всеукраїнського конкурсу з українознавства, переможець конкурсу ім. М.Бек (1996 рік) Світової Федерації Українських Жіночих організацій (СФУЖО).

К.Приходченко бачить основні напрямки діяльності педагогічного колективу школи у:

- “1. Впровадженні і вдосконаленні принципу навчально-виховного процесу в умовах переходу на новий зміст, структуру та 12-річний термін навчання.
2. Відродженні культуротворчої функції школи, прилученні школярів до народних надбань, національної історії, культури, традицій, звичаїв, побуту в органічному зв'язку із загальнолюдською культурою.
3. Виконанні закону України “Про мови”, розвитку національної школи, навчанні дітей рідною мовою.
4. Забезпеченні повною середньою освітою молоді, виконанні закону України “Про загальну середню освіту”.
5. Створенні умов для пошуку, розвитку обдарованих дітей.
6. Розвитку творчого потенціалу педагогів на основі діагностики рівня професійної підготовки, впровадженні нових педагогічних технологій та передового педагогічного досвіду.”

Раїса Володимирівна Мазоха з числа тих людей, що сповна віддають себе заради інших. Добра, людяна. З величезним патріотичним почуттям любові до рідного краю, його людей. Вона ніколи не рахується з часом, з собою, якщо мова йде про інтереси сільської громади, школи, дітей. Вчителька у постійному пошуку нових методик та цікавих

підходів до справи виховання молоді на основі звичаїв і традицій українського народу. Свою величезну любов до рідної землі, закоханість у співучу українську мову, багатовікову культуру вона вкладає у юні душі. Тому біля Раїси Володимирівни завжди людно, неодноразово школярі на рейтингових змаганнях називали її “Найулюбленіший вчитель” та “Супер вчитель” Вона – Відмінник освіти України, переможець регіонального конкурсу вчителів у номінації “Учитель учнівських перемог”. Її вихованці здобувають призові місця в Україні. Тільки позаторік її гуртківці мали на своєму рахунку 7 Всеукраїнських перемог. Вихованці Раїси Володимирівни, здолавши багатоступеневий відбір у Всеукраїнському конкурсі “Слідами історії”, представляли Україну на молодіжній конференції у Німеччині.

В планах Раїси Володимирівни:

“1. Провести літню археологічну експедицію з залученням спеціалістів Донецького державного університету та обласного краєзнавчого музею з метою дослідження зруйнованих курганів та взяття під охорону уцілілі стародавні могильники. Домогтись повної ліквідації білої плями в історії Красноармійського району, пов’язаної з історією стародавнього часу.

2. Побувати у Донецькому, Дніпропетровському, Київському архівах з метою збору документів про період козачої доби та заснування Гродівки козаками. Відродити звичаї і традиції козацького села, зацікавити молодь цією справою.

3. Продовжувати науково-дослідницьку роботу з учнями, захист у малій академії наук та Всеукраїнських конкурсах. Підіймати престиж наукової, краєзнавчої роботи, завоювати призові місця.

4. Прикласти максимум зусиль, щоб провести ремонтні роботи і встановити вітрини для експозицій у музеї селища та школи. Залучити фахівців до оформлення музейних експозицій та відповідних документів на існування музею.

5. Створити обласний проект “Відродимо святині православ’я” для учнів та молоді з метою відродження духовних святинь, а також збору матеріалів про людей святої церкви, які оберігали віру і традиції православної релігії.

6. Продовжити співпрацю з засобами масової інформації з метою висвітлення результатів своєї роботи, співробітництво з науковцями, краєзнавцями.

7. Відновити туристичні поїздки по історичних місцях України з метою ознайомлення дітей з історією та культурою нашої України.”

Звідки впевненість у можливість виконання цих задумів? “Так уже повелось, що школа на селі –своєрідний оберіг, добрий дім і теплий вогник для дітей і батьків. У навчально-виховному процесі я нічого не досягла б, якщо не працювала разом з батьками, громадськістю селища”, - відповідає Раїса Володимирівна Мазоха.

Ніна Іванівна Богданець, працюючи над проблемою” Система роботи з формування в учнів комунікативної компетенції”, виховує особистість, яка володіла б даром слова усного і писемного. Кінцева мета її роботи – вільне володіння учнями рідною мовою. Уміння використовувати її багатства для точного висловлення своїх думок. Н. Богданець прагне працювати за особистісно зорієнтованими технологіями, а саме технологією формування творчої особистості.

Серед вихованців Ніни Іванівни Богданець є призери Всеукраїнських Олімпіад з української мови, а Ніна Іванівна у 1996 році була призером обласного конкурсу “Вчитель року”. 23 випускники школи саме завдяки Н. Богданець обрали фах українського філолога.

Про свою роботу Ніна Іванівна говорить так: “Почавши працювати вчителькою української мови та літератури, я поставила перед собою високу мету – навчити учнів вільно спілкуватися українською мовою, просвітлювати серце й розум юнацтва святою любов’ю до України.

І нехай разом зі мною школяр замислиться над такими питаннями:

- чому в переважній більшості випадків усілякі експансії, завоювання мають за мету знищення рідної мови місцевого населення?

- Чому всі національні рухи починаються з боротьби за рідну мову й на їхніх знаменах написані лінгвістичні гасла?

- Чому деякі наші сусіди вважають за потрібне для себе говорити, що немає української мови, а є мова малоросійська, галицька, русинська, лемківська тощо?

- Чому людина, яка розмовляє російською мовою, – росіянин, людина, яка розмовляє польською, – поляк, а людина, яка розмовляє українською, – “націоналіст”?

- Чи справді рідна мова є перешкодою в розвитку особистості й нації? І чому так не вважають, скажімо, японці, шведи, голландці та інші народи?

- Чому втрата мови веде до зникнення народу?

Думаю, що дитячий розум збагне, чому так боляче і гостро звучать нині ці питання, які ставить перед нами саме життя.”

Прочитавши ці рядки, думаю, кожен з Вас, шановні читачі, сповнився вірою у майбутнє України. Бачимо, що живе в народі українська ідея і він (народ) наполегливо на неї працює.

Грамоти і Премії призерам були вручені Стипендійним Комітетом КТПУ в Донецькій області у 13 річницю проголошення Незалежності України.

До СК КТПУ вже надійшло 5 подань на Премію на наступний навчальний рік.

"Світлиця" № 59, 24 вересня 2004

Нагорода за відмінну педагогічну працю

Грамоту Признання за відмінну педагогічну працю і Премію імені Анни і Петра Патиків за рішенням Канадського Товариства Приятелів України одержали в Донецькій області у 2005 році:

Гіленко Зінаїда Іванівна - вчитель української мови та літератури ЗОШ I-III ступенів с.Благодатне Амвросіївського р-ну..

Авраменко Вікторія Тихонівна – вчитель українознавства ЗОШ I-III ступенів № 11 м. Слов'янська.

Шингоф Ірина Леонідівна – вчитель української мови та літератури ЗОШ I-III ступенів № 65 м. Донецька.

Зінаїда Іванівна Гіленко – автор кількох методичних доробок. “Згадаймо козаків ми славний шлях”, “І українське рідне слово, звучить, як музика в мені”, “А я в долонях шепіт грию”. Всі вони відомі поза межами рідної Донеччини, бо були надруковані у всеукраїнських часописах: “Дивослово”, “Українська мова та література в школі”, “Позакласний час”, “Все для вчителя”. Деякі власні поезії З.Гіленко побачили світ у двотомнику “Самоцвіти” – книзі поезій педагогів України (Київ, 1997).

Зінаїда Іванівна вважає, що в школі конче потрібна красназнавча робота. Тому вона залучає до цієї роботи дітей. Вже зібрані матеріали з історії гончарства у с. Благодатному, історії рідного села, історії рідної школи, в якій у повоєнні роки працювала Олександра Навроцька – онука поета і громадського діяча, члена Кирило-Мефодієвського Братства О.О. Навроцького.

“Історія рідного села – часточка історії України, її народу, ми тут маємо свої сторінки всеукраїнських трагедій, про які мусить знати молоде покоління. Так через 70 років після голодомору я збирала місцеві матеріали, залучаючи до цієї роботи дітей. Було встановлено понад 100 імен земляків, що стали жертвою голоду 1933 р., а у зв'язку з цим в пам'ять їх проведено вечір-реквієм” – говорить З.Гіленко.

У 2004 році Зінаїда Іванівна очолила шкільний пошуковий штаб, який зібрав матеріали про близько 200 земляків, що полягли на підступах Дніпра у боротьбі з фашистами.

Так сталося, що саме З.Гіленко відкрила Україні поетесу Катерину Андрущенко – жінку незвичайно трагічної долі. За участь в УПА молода 18-ти річна дівчина отримала термін покарання 25 років. Чудом лишилась жива, через роки

пронесла любов до рідної землі. Її тонка лірика, сповнена любові, добра і печалі з'явилась завдяки допомогі З.Гіленко в обласних газетах, журналі «Дніпро», окремими збірками поезій. На життєвих прикладах таких людей Вчителька прагне передати дітям любов до рідного слова.

Не тільки проблеми школи, окремих людей хвилюють Зінаїду Гіленко. Коли за ініціативою Патріарха УПЦ КП Філарета, який був випускником першого повоєнного року Благодатнівської школи, було відкрито в селі українську церкву, то саме З. Гіленко прийшло на думку створити в церкві національний колорит. Вона звернулася до своїх подруг-вчителів зі Заходу України. Тепер близько 50 подарованих вишитих рушників прикрашають храм у с.Благодатне на Сході України.

У планах вчительки української школи с. Благодатне є створення української світлиці, бо вона “переконана, що розумне виховання дітей у школі на кращих традиціях нашого народу сприятиме моральному оздоровленню суспільства: молодь, яка знатиме мову, культуру, історію свого народу, історію рідного краю - малої батьківщини – ставатиме справжньою елітою українського суспільства”. Саме на оформлення світлиці піде отримана Зінаїдою Гіленко Премія ім. Анни та Петра Патиків від Канадського Товариства Приятелів України.

"Донеччина" № 43, 21 липня 2005

Квіти – діти мої

Ніколи зло не породжувало красу, а краса – зло. Хочеш зробити людині добро - приверни її увагу до прекрасного і навчи його створювати. Але мати можливість робити добро, і не робити – гріх. Поінформувати населення України про конкурс листів “Квіти – діти мої”, оголошений Державним музеєм українського народного декоративного мистецтва до 105–х роковин з дня народження Катерини Білокур, відмовились всі київські газети, окрім “Сільських

вістей”. А умови конкурсу прості і лаконічні: “Якщо Ви бачили роботи К.Білокур, читали або чули про неї, напишіть короткий лист”. Я дізналась про цей конкурс у Києві, коли до його завершення лишилось кілька днів. У Донецьку ідею союзнянок провести вечір пам’яті К.Білокур і взяти участь у конкурсі підтримали Обласний учбово-методичний центр культури та Краєзнавчий музей. Деякі листи ми відправили в останній день факсом. Організатори конкурсу не очікували такої оперативності, тому мені особисто, як і переможцям конкурсу з Харкова та Київської області, подарували каталог творів колекції ДМУНДМ “Світ Катерини Білокур”, а всім донеччам, що взяли участь у конкурсі, просили передати від них подяку через місцеву пресу.

Музей обіцяє видати збірку, до якої увійдуть всі отримані “Листи на конкурс”, повністю або уривки з них. Планується також щорічне проведення конкурсу, присвяченого Катерині Білокур.

Людмила Огнєва

Державний музей українського народного декоративного мистецтва, що в Києві, має найбільшу колекцію творів Катерини Василівни Білокур – видатної художниці, яка уславила Україну, її щедрю природу, наповнивши свої полотна духмяним цвітом рідної землі. Сюди з’їжджаються шанувальники творчості народної художниці з усіх куточків нашої країни, та й усього світу.

Цього року, до 105-ї річниці від дня народження Катерини Білокур, Музей проводив конкурс листів «Квіти - діти мої». Здавалось б, що в наш час стрімкого розвитку телекомунікацій, традиційне листування відходить в минуле. А насправді ж, люди продовжують писати. На конкурс надійшло безліч листів. Писали дорослі і діти, писали вірші і прозу, писали цілими колективами, з усіх регіонів України.

Організаторам конкурсу “Квіти – діти мої” приємно, що поетично мудрі зерна, посіяні великими донеччанами В. Стусом, В. Сосюрою, О. Тихим, проростають і до сьогодні. На конкурс надійшли листи з Донецька і Донецької області, в яких створено своєрідний образ художниці:

“І народила Земля дівчинку-квіточку, чорноброву Катеринку Білокур, що зростала на її мальовничих теренах. Зростала та спостерігала за чарівною душею Землі-неньки. Спостерігала та зберігала у своїй пам’яті.” (Режисер Людмила Кобець, м. Донецьк)

“Її погляд перетворив буденність на казковий світ, народив непідвладну світу красу, коріння її сягають сивої давнини, квіти лагідно вітають майбутнє.” (Архітектор Наталія Біловол, м. Донецьк)

“ Спасибо Вам, Екатерина,
За Ваши дивные глаза
За то, что мир мы видим ныне
Таким раскрашенным в цвета.” (Фізик Раїса Котельва, м. Донецьк)

“Якийсь мудрець сказав, що людина живе доти, доки її пам’ятають. Сповнені любові, радості, тепла і краси, картини Катерини Білокур, в яких світиться душа її народу, житимуть, допоки світить сонце над Україною, допоки стоїть світ.”
(Вчителька *Лідія Молчанова, м. Маріуполь*)

“Божевільна” – вважали односельці. Їм не дано було зрозуміти її пристрасть до життя. Але сьогодні весь світ знає, що Катерина Білокур була так само “божевільна” як Фріда Кало чи Поль Гоген, люди, що своїм життям та творчістю запалили цей світ новими кольорами.” (Студентка-скульптор Яна Роздобудько, Донецьк-Київ)

Дослідження життєвого та творчого шляху Катерини Білокур надіслала на конкурс учениця ЗОШ № 142 м. Донецька Фарашиян Айкануш, науковий керівник - Лариса Перелигіна.

Дякуємо всім дончанам, що взяли участь у конкурсі листів “Квіти - діти мої”, та Донецькому відділу Союзу Українок України за інформаційну підтримку конкурсу.

Відділ науково-освітньої роботи Державного музею українського на рідного декоративного мистецтва

"Світлиця" № 3, 13 січня 2006 р. с.2

Клуби народної творчості

Клуб “Повір у себе”

На обласній виставці прикладного мистецтва мою увагу привернула колекція мініатюр, виконаних аплікацією соломкою. Кожна мініатюра належала одному з членів клубу "Повір у себе" (м. Горлівка). Серед них була і робота керівника – майстра декоративно-прикладного мистецтва Ганни Фісенко. Та марно було шукати, яка мініатюра належала саме їй. Усі разом створювали чудову композицію, наповнену світлом, фантазією, любов'ю до людей та життя. Згодом я зрозуміла, що тоді пані Ганна демонструвала не стільки свою майстерність і талант педагога, скільки талант людяності.

Через деякий час клуб запросив мене до себе в гості. Поки я розглядала експозицію, розгорнуту в класі, на столах з'явилися квіти, цукерки, печиво. Діти все робили без метушні та гаму. Дорослі наче і не втручалися. Та краще хай би був гамір, хай би діти сміялися, бігали, ... чули, хай би їх легені і кров були здорові, а рученьки та ніженьки не перекручені! Почуй, Боже, молитву мою.

Повна назва клубу: "Громадська організація обдарованих дітей-інвалідів "Повір у себе". Але до клубу приймають всіх. Пані Ганна упевнена, що діти-інваліди, соціально ізольовані, не мають можливості для розвитку своїх інтелектуальних та творчих потенцій. Важливо допомогти таким дітям розкрити своїх здібностей, повірити в себе. Незважаючи на те, що про них говорять "діти з обмеженими можливостями", їх майстерно виконані твори свідчать про протилежне. Юні майстри двічі були лауреатами Всеукраїнських виставок (м. Одеса). Увійшли до складу Всеукраїнської асоціації клубів дітей-інвалідів "Повір у себе" (м. Дніпропетровськ, грудень 1997). У липні їх чекає Київ, а в серпні Андрій Зайцев у "Молодій гвардії" (м. Одеса) виставить свої твори.

Висока оцінка творчих успіхів заохочує дітей натхненно працювати, забути про хворобу, отримувати радість і дарувати її людям.

Мета діяльності клубу: організація виставок, співпраця з подібними організаціями в Україні та за кордоном, допомога дітям-інвалідам в оздоровленні та фінансова допомога.

“Світлиця”, №55, 10 липня 1998

Реабілітаційний центр "Майстриня"

Дякуємо за увагу до Донецького обласного відділу Союзу Українок. Наша організація багато у чому схожа з жінкою, що має обмежені фізичні можливості. Подолати в собі та середовищі стереотип "Українця", створений віками, не просто. Та кажуть “вода камінь точить”, от і ми “краплинами любові падаємо на камінь гріха”. Одна з цих крапель – програма створення інформаційно-реабілітаційного Центру “Майстриня” для жінок, що мають хворих дітей, та жінок з проблемами здоров’я. Вишивка, мереживоплетіння, бісеронизання – наші захоплення, вони наповнюють життя змістом. Тому ми власним прикладом заохочуємо подруг-інвалідів опанувати ці види народних ремесел, брати участь у виставках, висвітлювати свої досягнення в пресі.

Щоб мати уяву про попит на вироби Союз Українок за допомогою Управління у справах сім’ї Донецької обласної Держадміністрації став постійним учасником заходів, що відбуваються на протязі 1999 року у спеціалізованому виставковому Центрі “Експо-Донбас”. З другого по шосте лютого 1999 р. ми брали участь у Першій міжнародній виставці "Сучасний стиль". Ми отримали можливість заявити про себе, отримали досвід як на заходах такого рівня, як готуватись до них. А ще домовились з ізраїльською фірмою "Ліора" про безкоштовний курс лікування дітей-інвалідів клубу "Повір у себе" з міста Горлівка у квітні цього року.

Під час виставки популярності набула наша киця Матильда. Її радо приймають як подарунок діти, та й жінки не відмовляються. Матильда так розчулила серце однієї пані, що вона запропонувала нам скористатися папером і технікою редакції своєї газети. Для них я зроблю іншу Матильду, а цю, що стала зіркою-99 дарую "Любомирі" на щастя. Надсилаю Вам світлину, створену 3 грудня 1908 року, коли нас

запросили до себе інваліди з Пролетарського району м. Донецька, а також їхні спогади про зустріч.

"Любомира", №1, 1999

"Майстриня"

Так називається інформаційно-реабілітаційний центр при Донецькому відділі Союзу Українок

Сучасне суспільство має багато проблем, однією з них є відсутність уваги до тих, кого обійшла доля. Та кажуть "вода камінь точить", от і ми "краплинами любові падаємо на камінь гріха". Одна з тих крапель – Програма створення інформаційно-реабілітаційного Центру "Майстриня" для жінок, що мають хворих дітей, та жінок з проблемами здоров'я.

Вишивка, мереживоплетіння, бісеронизання, народознавство – то наші захоплення, вони наповнюють життя змістом, а іноді дають можливість заробити, або заощадити якусь копійчину. Тому ми власним прикладом заохочуємо подруг-інвалідів опанувати ці види народних ремесел, приймати участь у виставках, висвітлювати свої досягнення в пресі, відвідувати клуби "Світлиця" та "Народознавців", засновниками, або активними учасниками яких є союзанки.

Всі консультанти Центру "Майстриня" мають звання майстрів або декоративно-прикладного мистецтва, або традиційної народної творчості України.

Щоб мати уяву про попит на вироби декоративно-ужиткового мистецтва, Центр "Майстриня" за підтримки управління у справах сім'ї, молоді та туризму Донецької обласної адміністрації став учасником виставок у спеціалізованому виставковому Центрі "ЕКСПОДОНБАС". Там відбулись вісім виставок творів учасниць "Майстріні" (1999 - 2000 рр.). Велика за обсягом і високого рівня за майстерністю, експонованих творів, була виставка Центру "Майстриня" у березні 2001 р. в Донецькому художньому музеї. Ці заходи дали можливість знайти замовників виробів інвалідів.

При нагоді, разом з власними творами ми експонуємо і вироби наших подруг за кордоном, не наголошуючи про їхні проблеми зі здоров'ям. Бо їм це не приємно, та й рівень майстерності високий.

Члени нашого Центру інваліди Олена Поліщук та Євдокія Антонова мають звання майстрів декоративно-прикладного мистецтва України. А Євдокія Антонова займається ще науково-пошуковою роботою. На конкурсі “Краще видання нової доби”, який проводило Управління у справах преси та інформації Донецької облдержадміністрації у 2003 році, Є. Антонова стала лауреатом за збірку “На весілля з рушниками”.

Керівник Центру “Майстриня” – Людмила Огнева уклала і видала за підтримки Управління у справах сім'ї молоді та туризму облдержадміністрації збірки – посібники: у 2000 р. вийшла збірка “Лінії орнаменти” (про економне і зручне в'язання орнаментованих виробів); а в 2003 р. – “Вишивані речі дорослим і малечі”.

Ми також допомагаємо організаціям, які працюють з дітьми-інвалідами і запрошують нас до співпраці. Так з нашої подачі клуб “Повір у себе” з Горлівки став постійним учасником виставок в “ЕКСПО-ДОНБАС” (м. Донецьк) та в “Музеї під відкритим небом в Пирогові” (м. Київ).

У одної з наших подруг – Раїси Олейнікової рухаються лише по одному пальцю на кожній руці, вона не може навіть голову тримати, стала для нас зразком мужності. Понад 25 років вона провела у візочку на 9-му поверсі своєї квартири у Донецьку. Але які веселі, барвисті сорочки, рушники, серветки виходять з під її пальців, які ледь рухаються! Сьогодні Р. Олейнікова живе в одному з сіл Полтавщини. Валентина Рижкова, яка від Центру опікувала Р. Олейнікову, продовжує з нею спілкування поштою.

Про наших подруг-інвалідів та про кожну з консультантів можна розповісти багато. Пишіть. Запитуйте. Будемо раді спілкуванню.

"Світлиця" № 19 грудня 2003

Особистості

Донбас вшановує Тараса

Так сталося, що весна починається і закінчується з ім'ям Т.Г.Шевченка. На початку березня ми святкуємо народження, а в кінці травня – повернення у рідну землю Великого Сина України. І якось непомітним проходить день його смерті.

І сьогодні ми знаходимо у творах хвилюючі нас питання. як і в наш час, тоді, у шістдесяті роки ХІХ ст., почався рух інтелігенції: створювались або таємні, або дозволені культурно-просвітницькі організації, які висловлювали протест проти довготривалого пригнічення культури і мови неросійських народів. але, на відміну сьогодні, тоді в Україні українська мова користувалася повагою не тільки серед українців, а й росіян, білорусів, поляків. Шевченкове слово для них було вагомим. Просвітницькі ідеї знайшли відгук і в серці нашого земляка з Маріупольського повіту грека Феоктиста Хартаха. Його ім'я знайоме шевченкознавцям не тільки через те, що він ніс труну з тілом поета і сказав проникливе слово під час поховання, а ще й тому, що він, як і Шевченко, був поборником національних шкіл: "В кожному національному треба підтримувати те, що корисне й іншим народам: видання книг, відкриття шкіл и т.п." (Т.Криворотько, "Різночинець Хартахай", "Донбас", 6, 1989).

Історик, етнограф, публіцист, учений, педагог, поліглот – Феоктист Хартахай заснував у Маріуполі дві гімназії (жіночу і чоловічу), що надало можливості молоді далі отримувати університетську освіту. Після його смерті найкращих учнів нагороджували стипендією ім. Ф. Хартаха.

Дослідження наукової діяльності Феоктиста Хартаха займався у світі одна однісінька людина – це лікар із Маріуполя Тарас Федорович Криворотько. За 10 років (1968-1979) він зібрав унікальний архів, який став підґрунтям для створення літературно-музичної композиції "Шевченко і Хартахай". Автори – члени Союзу українок Ольга і Леся

Тонковид, концертмейстер Ольга Фодлаш. портрети Т.Шевченка і Ф. Хартахая намалював Тарас Кабанцев.

Першими слухачами цього твору стали учні ЗОШ № 65 м. Донецька. Вони почули грецькі народні пісні на слова Шевченка. Їх виконали на національних мовах сестри Тонковид. Діти, може вперше, почули золотий голос України – Оксану Петрусенко (запис 30-х років пісні "На городі коло броду"), чудову баркаролу М.Лисенка "Пливе човен".

Біля портретів догоріла свіча. Під бурхливі оплески учнів сестри Тонковид під акомпанемент Ольги Фодлаш виконали грецьку народну пісню "Радуйся, Маріє".

А наступного дня, 21 травня, вже в Маріуполі в будинку культури "Будівельник" Маріупольський осередок Союзу українок запросив на зустріч учнів ЗОШ 69. Літературно-музична композиція "Микола Лисенко і Тарас Шевченко почалася із виконання "Молитви за Україну", яку, підвівшись підхопили присутні. А далі розповідь перемежувалась виконанням творів М. Лисенка на слова Т. Шевченка, Л. Українки, Г. Гейне. Їх виконували сестри Тонковид під акомпанемент Григорія Кабанцева, який віртуозно зіграв польку і вальси "Меланхолійний" та "Розлука". Знову лунав голос Оксани Петрусенко. На сцені – портрет М. Лисенка роботи Тараса Кабанцеві.

Після почутого і побаченого хочеться висловити подяку творчому колективу, у складі якого наші посестри Ольга Іванівна і Леся Іванівна Тонковид, за їхню працю по відродженню української національної свідомості.

"Донеччина", № 33, 1 червня 1999

День пам'яті

25/03/01 у Донецьку в храмі Покрови Пресвятої Богородиці митроносним протопресвітером Донецьким та Луганським о.Василем Пантелюком була відслужена поминальна панахида по Вячеславу Чорноволу. Присутні на панахиді, голови донецьких обласних організацій Народного Руху України та Союзу Українок, Белецький Г.Г. і Огнева Л.Р., запросили прихожан прийняти участь у вечорі пам'яті

Героя України, Голови НРУ В.Чорноволу. Вечір почався з молитви “Отче наш”, а закінчився піснею українських січових стрільців “Ой, у лузі червона калина”. Молоді члени НРУ, прихильники НРУ та партійці зі стажем вперше почули про, досі невідому людям, діяльність В.Чорновола під час ув'язнення в мордовських таборах. Виявляється, що акції, проведені в таборах під керівництвом “зековського генерала”, по свідченню служби ГБ, принесли владі більше шкоди, ніж його діяльність на волі.

В день пам'яті В.Чорновола ДОО НРУ розпочала в області збір підписів на підтримку уряду В.Ющенка. Всі, хто бажає висловити довіру Прем'єру, можуть поставити свій підпис безпосередньо в офісі ДОО НРУ - вул. Університетська, 36-а, тел.334-24-67.

Березень 2001 рік "Світлиця"

Чого хотів Чорновіл?

26 березня виповнюється друга річниця з дня загибелі Вячеслава Максимовича Чорновола – людини, яка ще за своє життя стала символом незалежної України.

Разом з І.Світличним, Є Сверстюком, В.Стусом, В.Симоненком, А.Горською, Л.Танком та іншими діячами української культури, Вячеслав Чорновіл започаткував у 60-ті роки національно-визвольний рух, що згодом здобув назву “Шестидесятництва”. Протестуючи проти хвилі арештів української інтелігенції, він зібрав матеріали про злочинні дії КДБ. За кордоном вийшли дві його книжки: “Правосуддя чи рецидиви терору” та “Лихо з розуму”. В Англії у 1975 році за ці книжки В.Чорноволу присудили міжнародну журналістську премію, в незалежній Україні – Шевченківську, а в СРСР у 1967 році – 3 роки ув'язнення. Після звільнення В.Чорновіл продовжував правозахисну діяльність, заснував і нелегально видав журнал “Український вісник”, за що у січні 1972 року був знову ув'язнений. В мордовських політичних таборах він – один з організаторів акцій протесту, зокрема, боротьби за введення статусу політв'язня з СРСР. Автором проекту такого статусу був сам

В.Чорновіл. Після 6 років мордовських таборів та 3 років заслання, волі В'ячеслав Максимович так і не побачив. У 1980 році йому поставили ультиматум: або прилюдно відректися від своїх поглядів, або припишуть кримінал. Справа була сфабрикована. На протест В.Чорновіл розпочав 120-денну голодівку і був засуджений ще на 5 років. На Україну повернувся в 1985 році. Відновив легальне видання "Українського вісника", навколо якого згуртувався актив Української Гельсінської Спілки (УГС), що стала прообразом першої, по-суті, політичної партії в Україні. УГС багато зробила для остаточного переходу Народного Руху України на державницькі та антикомуністичні позиції.

Чого ж хотів Чорновіл, за що спалив своє життя?

- Щоб ми самі могли вирішувати свою долю.
- Щоб ми були господарями на власній землі.
- Щоб відродилась віра наших батьків.
- Щоб Україна стала європейською державою.

Передчасна трагічна загибель Вячеслава Чорновола – велика втрата не тільки для

рідних, друзів, соратників, а й для всіх мислячих людей України. В його особі держава втратила талановитого безкорисного, демократичного лідера, який став на шлях боротьби з комуністичним режимом в часи повного беззаконня. Пам'ять про Вячеслава Чорновола буде жити в наших серцях завжди.

"Світлиця", № 17, 23 березня 2001"

"Орлик" – воїн Армії Безсмертних

Газета "За вільну Україну" (жовтень 2001 р.) під заголовком "Воїни Армії Безсмертних" надрукувала, за матеріалами МГБ, "Списки повстанців ОУН-УПА, які полягли у боротьбі з московськими більшовиками за волю України в 1944-1953 рр." За номером 98 значиться Любомир Гудз. Дата і місце загибелі – 19.11.1947, м. Дрогобич. Але мгебісти помилились: "Любко" – "Орлик" – Любомир Гудз в ту жахливу ніч не загинув.

Полювання за "орликом" почалося раніше. Навесні 1945 року за дорученням дрогобицької ОУН він створив підпільну молодіжну організацію "Юнак".

Юні підпільники розповсюджували небезпечні для влади листівки про "щасливе життя у колгоспах", про масові злочини ВКП(б), про найкривавішого в історії людства диктатора Сталіна, для загонів УПА збирали зброю, набої. Вони були очима та вухами повстанців.

У квітні почалися арешти і розстріли юних підпільників. Шукали провідника організації. Любомира Гудзя – учня 8-го класу першої дрогобицької школи у 1946-му арештовували двічі: у квітні та червні. Кожного разу слідство тривало кілька місяців. Юнак зазнав катувань. Але тримався з гідністю: своєї вини не визнав, нікого не видав. З першого ув'язнення його викупив батько за 20 кг. муки та 10 кг. м'яса. Удруге – судив військовий трибунал. Потім було перше слідство. За відсутністю доказів його причетності до підпільної роботи Любомира випустили. Але не витримала катувань Оля: донесла на "Орлика". Утретє арештовували без свідків у червні 1947-го. Знову нещадно відшмагали гумовим шлангом, наповненим металевими кульками. Від одного удару темніло в очах, а треба було витримати град ударів по голові, плечах животі, руках, ногах. Слідчий ще копав чоботом свою жертву скільки мав сили, хапа за волосся і термосив доки в руці не залишався жмуток. Від Любомира вимагали видати місце знаходження лоївки і командира. Втративши Надю вибити з хлопця хоч щось, змінили тактику: почали умовляти. Він розумів: тепер вже "або-або", і так щиро запевняв катів, що не знає де розташована лоївка, але спробує дізнатись. Йому повірили і випустили під підписку.

У ту ж ніч "Орлик" зустрівся з командиром загону УПА. За розпорядженням провідника "Ореста" Любомир залишився в боївці. А його батьків – Стефана і Стефанію Гудзів з 5-ти річним сином, влада конфіскувавши майно, вислала за Урал.

Молодіжна організація "Юнак" продовжувала діяти до листопада 1947 року . репресивні органи шукали можливостей проникнути в ряди організації їм вдалося завербувати Євгена Бориславського, який видав підпільників. Почалось полювання за керівником організації.

19 листопада 1947 року Бориславський зустрівся з Гудзем з метою передачі шкіри на взуття повстанцям, а в дійсності, здачі "Орлика" чекістам, смертельний вирок якому вже було винесено. Це сталося на одній з тихих вулиць Дрогобича. Вбивця висадив у юнака цілу пістолетну обойму. Кулі навиліт пробили легені і ноги, не зачепивши кісток.

Коли Любко опритомнів, поруч нікого не було. Можливо вбивці вважали, що жертві – кінець, і на деякий час залишили тіло без догляду. Захлинаючись кров'ю, ледве пересуваючи ноги, юнак дістався до криївки. Звідти його перевили до рідної тітки Ганни – подалі від криївки, куди вели криваві сліди. але за якусь годину вороги все ж-таки знайшли Любомира. Знову катування. З відкритих ран точилась кров. Та окрім болісного хрипу нічого не почули. У квітні 1948 року провідника "Юнака" – Любомира Гудза судило "особое совещаніє" і винесло вирок – 10 років ув'язнення. Це було підступне покарання, бо перед закінченням терміну його, як правило, автоматично подвоювали, а там ще продовжували. Від вічного ув'язнення "Орлика" врятувала смерть Сталіна. За 8 років неволі Любомир пройшов крізь пекло Дубровлага у Мордовії, Карагандинського, Кемеровського та Омського концтаборів. Термін заслання відбував разом з батьками на Уралі.

Чи зломила доля "Орлика"? Опинившись, як каже, на добровільному засланні на Донеччині, він не припиняє боротьбу за Соборну, Незалежну Україну. У Маріуполі Л. Гудз заснував перші осередки козацтва, політичних партій УРП, НРУ. Був членом обласної УГС. А сьогодні Любомир Степанович Гудз очолює Маріупольську міську організацію НРУ, є членом Проводу ДОО НРУ.

"Що було і є дороговказом, які цінності Вам найдорожчі, шановний Друзе?" І чую тиху, без пафосу відповідь: "Бог і Україна".

22 жовтня 2002 р.

"Шлях перемоги". лютий 2003 р.? "Донеччина"

Безсмертний дух українських героїнь.

*"За кров, за сльози, за руїну
Верни нам Боже, Україну!
Вмираю, замучена – помстіть!"*

Ольга Басараб

Місяць лютий – особливий в житті Союзу Українок. саме тепер у всіх державах світу, де існують ці організації (США, Австралія, Канада, Польща, Бельгія, Литва, Швейцарія) вшановують пам'ять незабутніх Героїнь нашого народу.

Про легендарну Ольгу Левицьку-Басараб – зв'язкову Української Військової Організації всі знають, що після трьох діб жорстоких катувань вона загинула 12 лютого 1934 року в польській в'язниці, але тайни не видала. Її останні слова, передані на Волю, винесено в епіграф.

1939 рік приніс багато зла українцям Галичини. Закрито всі українські установи, заборонено культурно-просвітні організації (Просвіта, Союз українок) заборонено молодіжні організації (Українська молодь Христові, Пласт, Січ тощо). Насильно накидувано марксистську ідеологію та русифікацію. Але підпільно діяла Організація Українських Націоналістів (ОУН), створена ще за часи польської влади. ОУН намагалась допомогти українцям в боротьбі за свої права.

В січні 1941 року у Львові відбувся суд над 59-ма молодими людьми. Серед них було 22 жінки. Усі трималися добре, не каючися. Але вершком мужності була постава Наталі Вінників. Синці та криваві плями на тілі свідчили про її допити без відповіді. Вона тільки визнала, що була керівником молодіжної гілки ОУН в школі №5, мала псевдо

"Ада". В протоколі з її слів записано: "На підставі Заповідей не бажаю називати учасників організації, не бажаю говорити про свою роботу в ОУН. Бажаю бути надалі вірною своїй організації, більш нічого не скажу, бо я хочу, щоб була Самостійна Україна. Остаюсь на позиціях Оонівської влади. Наталя Вінників. Львів, 19. XI. 1940 р.". Тут же на протоколі вона написала Декалог – 10 Заповідей українського націоналіста.

Наталя Вінників була засуджена на кару смерті. після пересуду замінено смерть на тюрму. Під час нападу німецької армії Наталі вдалось втекти з бердичівської тюрми. Поїхала до Києва, там її вхопило гестапо. Розстріляна у Бабиному Яру 9 лютого 1942 року.

Там же 21 лютого 1942 року німці знищили члена ОУН поетесу Олену Телігу.

За приналежність до ОУН польський суд посадив студентку Дарцю Гнатківську. В суді вона відповідала лише українською, трималася мужньо. Її наречений – провідний член ОУН – Микола Лебідь був засуджений варшавським судом до кари смерті, яку замінили на довічне ув'язнення.

Подиву гідні їхні любов і вірність. У тюрмі вони взяли церковний шлюб, свідками якого були тюремні мури і загратовані вікна. Вірили, що Польща довго не втримається. І незабаром, насправді, зустрілись на волі, коли впала польська держава.

Та не довелось довго тішитись волею. 1941 року Дарця попала до німецької тюрми. Там народила доньку. 1944 року знову арештована німцями. Її били, допитували, вона лише просила гестапівців віддати донечку першій зустрічній людині на вулиці. Але німці цього не зробили. Разом з дитиною, матір'ю і тіткою вивезли до Німеччини і там тримали в бункері до кінця війни. Дитину брали на антропологічні досліді.

Дарця Гнатківська мужньо перенесла всі випробування і труднощі, до кінця життя була справжньою патріоткою, другом і однодумцем Миколи Лебеда. Померла 24 лютого 1989 року у Юнкерсі.

Свідомі українці Донеччини пам'ятають Марію Лаврів. Вона очолювала Обласне Товариство політв'язнів, була заступником голови обласного Братства ОУН-УПА, членом Проводу КУНУ. У 1996 році переїхала до Львова, де і померла 8 лютого 2002 року.

Підступна хвороба опанувала ветерана визвольних змагань УПА Марію Стретович-Лаврів і підступно нищила її. Пані Марія терпеливо зносила муки. Можливо захворювання було спричинено тяжким життям, що випало на долю "Звенислави", так називали її у підпіллі.

Ще в грудні 1939 року Марійка стала юначкою ОУН, пройшла ідеологічний вишкіл, стала зв'язковою обласного Проводу, керувала жіночою сіткою ОУН.

У березні 1945 року її заарештували, піддали важким допитам з побоями. Їй пропонували курси розвідників та працю за кордоном. Марія відмов лис від усі "благ", бо, як сама говорила, "не хотіла служити двом Богам". Неймовірні знущання не зломилі її. Вирок: 15 років каторги (Воркута), 5 років позбавлення прав.

Її організаційний хист, посвята і відданість національній ідеї не зітруться в пам'яті тих, хто знав Марію Лаврів.

Героїні не шукали провідних становищ, були скромними, повні посвяти.

Не всім дано бути героями. але кожна жінка повинна пам'ятати про безсмертну силу героїнь і теж творити добрі справи, які вимагає від нас теперішня доба.

"Світлиця", "№17, 7 березня 2003.

Українська страждальна мати

У Степана і Анни Кук було шестеро дітей: п'ять синів і одна донька. Батько родини – людина спокійної вдачі, робітник залізничної станції. Мати – ініціативна, бойова жінка. Вона вела невелике господарство і займалася вихованням дітей. Саме мати вклала у душі дітей незламний характер борців за долю України. Усі шестеро були учасниками національно-визвольного руху.

З шістьох дітей Анна втратила чотирьох: Гілярка стралила у 1938 поляки, Ілько загинув на Волині в час наступу німців, Івана і Филимона вивезли більшовики до Сибіру (один з них там загинув), донька померла в 1994, а Василь, який після загибелі генерал-хорунжого Романа Шухевича (Тараса Чупринки) очолив Провід ОУН, був зрадливо "накритий" у бункері біля села Крутів, відбув семилітній термін у концтаборі. Після звільнення жив у Києві, працював над виданням Історії визвольного руху 30-50-х років 19 ст. Помер.

Найулюбленішою дитиною був молодшенький Гілярко. Вона називала його "мій Гілярцьо", або "мій синунцьо". Він мав ніжне, майже дитяче обличчя, чорні, глибокі очі, що завжди сміялися, а усмішка була така щира і невинна, що ніхто не повірив би в переступлення ним карного закону. І саме його мати втратила першим.

Гілярка Кука – 20-літнього студента засудили на кару смерті за напад на двір Ясинських на ідейному підґрунті. Вирок прийшлося ждати довго. Цілі тижні і місяці проводив хлопець у самоті. Почуття, які нуртували в душі, він приглушував сильною волею.

Нарешті, 23 серпня 1938 року прийшло рішення. Присуд смерті. Він мав бути виконаним 25 серпня, про що було повідомлено матері.

"Що ж діяти! Така вже Божа воля!" – здавивши біль, відповіла Анна.

Ніхто не знав, що діється в її серці, якою силою стримує сльози. Коли адвокат просив, щоб вона при останній зустрічі з сином не плакала, аби не спричинити плачу у сина, бо він ні у якому разі не сміє зломитися, вона твердо сказала: "Вони у мене сльози не побачать! Вони мали би тішитись тим, що завдають нам такий великий біль, що роблять мені таку страшну кривду? Ні! Їм того не діждатися. Тільки боюся за мого старого. Ми йому ще нічого не сказали. Він, напевно, не видержав би. Такий м'який, як віск. Скажемо йому тоді, коли вже буде по всьому. Тому його, навіть, сюди не брали. А

тут вам за ваше добре серце до мого Гілярця я принесла гостинця: курочку, бо більше нічого немала".

Ця Мати в такий жахливій хвилині свого страждального життя не забула про те, що наказує прадавній звичай доброї поведінки – прийти з гостинцем.

Після зустрічі з сином, вона повернулась до адвоката, який не міг знайти спокою: "Я була у мого Гілярця! Він спокійний! Навіть сміявся, коли говорив зі мною... Я знаю, що моя дитина не вийде зі себе, не зломиться, та все ж таки я йому сказала: "Слухай, Гілярцю, що би ти, дитинонька, випадково не зломився й не зробив стиду. Ти не гинеш за що-небудь. Ти не зробив цього для себе, а для справи, для нас усіх. Тримайся, дитинонько, будь спокійний, закуси губи й видержи до останньої хвилини". І він обіцяв, а він уміє додержати слово. Я свою дитину знаю...".

Навіть Богоматір плакала, коли втрачала Сина, а довгі віки художники напружували уяву, щоб відтворити цей біль і ці сльози. А тут, наша селянка, нещасна матір. Її давить не менший біль, але вона в такій скорботній хвилині не заплакала, вона ще й сина підтримувала. Та хто ж у силі змалювати цю скорботну матір-селянку з її болем, без сліз?

І син був гідний матері. В останні хвилини додержав слова. З усмішкою на обличчі пішов на смерть.

Спогади адвоката Степана Шухевича вперше були надруковані у щоденнику "Краківські вісті" (№83) 20.04.1941, а переповіла їх вам Людмила Огнева.

"Світлиця", №16, 14 березня 2003.

Він ніс ідею, нею жив...

Ти ніс ідею.

Ні, Ти нею жив

Й життя віддав

За нььку-Україну

Культури і нації завжди занепадають, не маючи добрих взірців, утрачаючи дороговкази та занедбуючи засадничі цінності свого існування. Такі зразки до наслідування мають ховатися не тільки в сивій давнині. Вони

є і серед наших сучасників. Це – ті, хто не втратив внутрішнього зв'язку зі світом, хто знає і усвідомлює, що тримається на могутніх плечах предків і їхній споконвічний правді й стоїть твердо та непохитно. Саме такі сучасники вдихають у нас історію і рухають уперед наше національне буття. Їх не можна не помічати, протест проти них означає визнання, а ігнорування – безвихідь. Таким і був Вячеслав Максимович Чорновіл – зразковий громадянин України.

Його життя творило історію нашої держави, його промови формували думки та вчинки співвітчизників. Такі особистості, з одного боку, не завжди вписуються в сьогодення, у свою епоху, а з другого – вони не покидають нас зі своєю смертю. Таким і є Вячеслав Максимович Чорновіл. Він залишається у нашій з вами сучасності своїми думками й учинками, своєю вірою й боротьбою, своєю енергією та любов'ю. Він заповів нам усе своє життя як приклад невмирущості духу, тверезості розуму, відданості принципам та самопосвяти своїм ближнім – усім співвітчизникам.

Під цим оглядом видання творчої спадщини Вячеслава Чорновола є надзвичайно важливим проектом. Він відкриє для читачів життєвий шлях людини, гідної наслідування і поваги.

До зібрання творів включено не лише відомі твори (що виходили різними мовами в різний час) і маловідомий доробок Вячеслава Максимовича (зокрема як літературознавця), архівні документи, публіцистика, листування. В усіх цих матеріалах розкривається ще до кінця не знаний і невідомий Вячеслав Максимович Чорновіл.

Матеріали між томами планується розподілами орієнтовно таким чином:

Т.1 – Літературознавство. Критика Журналістика (ранній доробок).

Т.2 – “Правосуддя чи рецидиви терору!”, “Лихо з розуму”, документи 1965-1968 років.

Т.3 – статті В.Чорновола з редакційного ним журналу “Український вісник” та інші матеріали (до січня 1972р.).

Т.4 – Листи

Т.5 – Публіцистика періоду перебування в таборах і засланні (до 1985 року)

Т.6 – Журналістсько-публіцистична діяльність кінця 80-х років (відновлений “Український вісник”; статті, видання УВ-Експрес).

Т.7- Публіцистика 09-х років (виступи, статті).

Т.8 – Матеріали, пов’язані з роботою у Верховній Раді. Інтерв’ю.

Т.9 – Журналістська діяльність кінця 90-х років (газети “Час/Time”, “Час”)

Т.10 – Спогади про Вячеслава Чорновола.

Нещодавно у видавництві “Смолоскип побачив світ перший том. До нього ввійшли літературознавчі праці В.Чорновола, рецензії, критичні начерки, журналістські спроби, статті, В основному - це праці з архіву В. Чорновола, які раніше не друкувалися : про Т. Шевченка, Б. Грінченка, В.Самійленка, матеріали про П.Грабовського, опрацьовані автором в Якутському архіві.

Блискучий авторський стиль Вячеслава Чорновола виявляється скрізь : і в академічній розвідці. І в убивчій резиденції на недолугу повість “соцреаліста” А.Хижняка, і в чудових подорожніх нарисах про байдаркову мандрівку Россю. Усе це робить перший том творів В.Чорновола книгою корисною не тільки для тих, хто вивчає феномен українського шістдесятництва, а й цікавою для ширшого загалу.

Окремо варто відзначити працю відповідального редактора тому Михайлини Коцюбинської та упорядника й автора приміток Валентини Чорновіл. Навіть, у друкованих колись текстах вони за машинописними копіями ретельно відновили всі тодішні цензурні вилучення. Завершують том цікаві світлини з архіву В.Чорновола й покажник імен. Нарешті, дві вступні статті – Василя Яременка та Михайлини Коцюбинської – вдало вводять читача в суспільну та інтелектуальну атмосферу тих літ, коли було створено твори, зібрані в першому томі.

Смерть її не забрала. Смерть її підняла мов смолоскип

Імені Алли Горської нове покоління вже і не чуло. Понад двадцять років після загибелі художниці у 1970-му згадка про неї вважалась політичним злочином. А вона ж була в епіцентрі всіх подій тієї короткої “хрущовської відлиги” 1960-х років.

У ті роки термін “шістдесятники” тільки народжувався і вживався переважно із негативним забарвленням.

Шістдесятництво – не течія, і тим паче – не “школа”. Це був рух опору інтелігенції, дух бунтарства, що об’єднував різних людей. Про ті часи Вячеслав Чорновіл писав: “Важливо дійти принципового висновку: що ж відбувалося в нас у 60-ті роки? Чи нові явища в літературі й мистецтві, а особливо організовані акції: КТМ (літературні вечори, створення традиції 22 травня, щедрівок і т.п.) – чи були все це явища тільки культурного життя, чи були формами українського політичного життя? Бо саме в цих легально можливих формах ішла боротьба за повернення узурпованих прав українській мові, культурі, національним традиціям, а отже, і за лікування всього національно-державного організму. І Алла була не тільки митцем, якому, на жаль, так і не дали найсильніше виявитися, але й не меншою мірою активною громадською діячкою. Алла якраз і відзначалася тим, що її найменше торкнулася зневіра й розклад, які не пошкодували багатьох шістдесятників. Вона не кланялася кон’юктурі й не гасила запалу інших. Це не грань, а сутність Алли, її громадська позиція, без якої не було б ні Алли-митця, ні Алли-Людини.”

Навколо А. Горської, яка була найяскравішою, найрішучішою і найенергійнішою постаттю, гуртувалися всі ті, хто був небайдужий до долі України. Квартира Віктора Зарецького з Аллою була епіцентром руху, до неї тягнулися молоді вчені й поети, артисти й музиканти, студенти і... агенти”.

Алла і її чоловік вважали, що для відродження національної культури перш за все треба об'єднати творчу інтелігенцію. Об'єднуючим елементом повинна стати мова, яка в Україні була як пароль.

Батьківська родина Горської була російськомовною, і Алла – етнічна українка – навіть не усвідомлювала себе причетною до українства. Прозріння прийшло пізніше і стало водночас "живою і мертвою водою".

Тоді, у шістдесяті роки минулого століття, під час так званої "хрущовської відлиги", багато хто повірив, що прийшов час другого відродження України.

За теорією Рудольфа Штейнера, новий виток цивілізації і культури почнеться саме в Києві, бо там було пролито стільки народної крові, що вона, як жертовна, дасть поштовх народженню нової Мекки.

Пророцтво Штейнера було відоме Аллі Горській. Вона повірила: прийшов час! Але:

*Того, хто перший з-під ярма
На самовладця меч здійме,
Я знаю – скрізь жде смертна доля.⁷*

Так сталося і з Аллою Горською.

Народилась А.Горська в Ялті 18 вересня 1929 року в родині Олени та Олександра Горських.

З 1933 по 1943 рік мешкала в Ленінграді, де батько працював директором кіностудії "Ленфильм". Згадувати про два блокадні роки Алла не любила. У 1943 році родина переїхала до Києва. Батько обійняв посаду директора Київської кіностудії.

Для Алли Київ став тією віхою, що визначила її подальше життя.

Вона закінчила художню школу ім. Шевченка з золотою медаллю, а потім – з відзнакою Київський художній інститут.

У 1953 році Алла одружилась з Віктором Зарецьким. Віктор вплинув на Аллу сильно і глибоко. Вже після

⁷ Рилєєв – «Сповідь Наливайка»

інституту вона доучувалась у Віктора малюнка, композиції, живопису.

Не обтяжене побутовими обов'язками творче життя молодих Зарецьких було не дуже зрозуміле їхнім батькам. Відчувались якісь тонкі недомовленості в стосунках сватів Горських і Зарецьких, які були з різних соціальних станів. Проте, це не заважало подружжю жити щиро, дружно. 1954 року у Алли з Віктором народився син Олексій.

У 1955 р. Віктор Зарецький переїхав на Донеччину. Після інституту років п'ять-шість він працював, як художник, на шахті. Алла також поїхала на Донеччину писати шахтарів, не за парадносвятковими канонами, а по-справжньому: людей тяжкої, виснажливої праці. У фондах Донецького обласного художнього музею зберігається картина "Пісня про Донбас" – перша самостійна картина Алли Горської після поїздки з В. Зарецьким на Донбас.

За роботи "шахтарського" циклу Аллу у 1959 році було прийнято до Спільки художників.

Тож творчий шлях художниці починався успішно. Її роботи виставлялись на республіканських та всесоюзних виставках. Вона отримувала замовлення, її картини купувались. Так би і тривало.

З 1959 року у Києві існував Клуб творчої молоді (КТМ). Його очолював Лесь Танюк. Збиралися в кімнаті №13 Жовтневого палацу. Та справжній клуб, як вважає Танюк, почався тільки з приходом до нього Алли Горської. Клубу творчої молоді вона віддавала свої сили, свої кошти і притулок у власній хаті. Під кінець 1962 року КТМ діяв бурхливо. Вечори, лекції, виставки, концерти, спектаклі. Захопити Аллу могла тільки така справа, заради якої можна було йти на герц. Такою справою як раз і стало створення українського театру, який відродив би традиції театру "Березіль" Леся Курбаса. В театрі, де режисер – Лесь Танюк, Алла Горська – сценограф. І виявилось, що це її стихія. Вона малює темрявою, світлом, дощем, хмарами. Винаходить кольори, яких немає в природі. Разом з Лесем Танюком вона працювала над спектаклями: за поемою Івана Драча "Ніж у

сонці", Миколи Куліша "Отак загинув Гуска", Михайла Стельмаха "Правда і кривда". Всі вистави було заборонено. Так ніхто не побачив цієї праці кількох років, цих пошуків костюмів, декорацій. Коли у Львові була знята вже готова вистава М. Куліша «як загинув Гуска», після розгромного засідання Алла сказала: «Вперше присутня на власному похороні». Чому так діялось пояснив один з київських секретарів компартії: "Ми реабілітували людей, а не їхні ідеї". Більше до театру А. Горська не поверталась. На думку Леся Танюка: "В особі Алли Горської Україна загубила видатного сценографа".

Не єдиним мистецтвом жили члени КТМ. В Клубі виникла комісія, котра взялася перевірити чутки про місця масового поховання розстріляних у 30-ті роки. Звичайно, Алла Горська мала до цього причетність. Відтоді почалися активні переслідування. Симоненка кілька разів побили. Відбили нирки. Невдовзі він помер. Танюк був вимушений виїхати з України. Аллі погрожували по телефону. Методично її розтоптували: то ескізи не приймали, то знищували роботи, як то сталося з вітражем, над яким працювали Алла Горська, Опанас Заливаха, Людмила Семикіна.

Він мав бути встановлений до 150-ти річчя від дня народження Т. Шевченка у вестибюлі Київського університету. Майже рік виснажуючої роботи. Під ногами хитке риштування, кожний необережний крок може привести до падіння. Художник ще й тягне за собою відра з матеріалом. Протяги. Бруд. Було так, що по кілька діб не покидали роботу. Спали на риштуванні. Навідався ректор й розправився з твором, з Шевченком, що проголошував: «Возвеличу малих отих рабів німих, і на сторожі коло них поставлю Слово!»

"В Радянському Союзі немає рабів, слова Шевченка не відповідають "советському міровоззренію", – було записано у протоколі художньої Ради. Опанаса Заливаху невдовзі позбавили на 5 років волі. Аллу і Людмилу виключили зі Спілки художників. Це означало: залишитись без замовлень,

заборону робити у видавництвах і фондах, втратити майстерню.

Алла поїхала до Москви і довела безпідставність виключення. Членство в Спілці було поновлено, та ненависть до Горської з боку керівництва посилилась. Шлях на виставки було закрито, до того ж й "хрущовська відлига" закінчилась. Лесь Танюк в "Монологах" говорить про Аллу Горську: "... з усього знати, що росла вона на великого митця, і хода її була упевнена, могутня, невпинна. Мистецтво Алли Горської народилося передусім з опору й долання труднощів, і спинити її могла лише смерть... Жила А.Горська, як усі ми тоді, гарячково: відчувалося, що відлига – ненадовго, і треба встигнути, встигнути, встигнути..." Сили її жіночої вистачало, щоб підтримувати репресованих друзів та їхні сім'ї. Листи від неї йдуть в політичні табори. Вона їздить по судах, пише заяви, протести. Її викликають на очні ставки, та як свідка. Але свідчити вона відмовляється. Організовує лотерейні продажі картин. Все йде на допомогу родинам репресованих друзів.

Мало хто відважувався тоді виступати проти монстрів старої ідеології. Алла Горська належала до тих, яких мало. Вона нікого і нічого не боялась. Якимось чином проходила у зали засідань закритих судів, а потім всім розповідала, що там відбувалось.

За громадську позицію у справі політичних процесів її вдруге виключили зі Спілки художників. Поновили членство вже після смерті.

У 1963 році Алла захопилась триколірною гравюрою (чорно-біло-червоною). Стільки барв, такі шалені речі. Навідалась до майстерні Ліна Костенко. Вона дивилась на величезні Алліні ескізи. Спитала: "Як ви можете, Алло, все це робити, знаючи, що ніколи не зможете виставити. Свої роботи?" Алла засміялась лукаво і в свою чергу запитала: "А ви?". У митця був великий задум – створити галерею портретів видатних діячів культури від Ярослава Мудрого до Василя Стуса.

Алла дуже багато працює. Вона відчуває, що життя її не буде довгим. Щоразу переносить – зустріч з батьком: " ... роботу я маю завершити. Так я нічого не встигну в житті. А часу лишилось так мало". Тоді їй було 33 роки, лишалось 9. У 30 років Алла посивіла. А серце? "Серце розірвалося, знов зрослося. Пожмакане, криве, проте, дідько його забирай, б'ється" – зізнається Алла в листі до Опанаса Заливахи.

Скупі роки життя, отруєного свідомістю, що твій талант нікому не потрібен. Крижана байдужість, ненависть. Але як вона при цьому вміла гідно і незалежно йти своїм шляхом.

У 1965 році Алла Горська з групою художників-однодумців вирішує вийти на вулиці і втілити в життя мрію Михайла Бойчука – прикрасити міста України монументальним живописом. Починали з Донецька: ЗОШ № 5 –180 кв. м. вишуканої мозаїки – панно "Космос", "Вода", "Вогонь", "Земля", "Життя", "Надра", "Сонце", "Вітер", "Прометей". Крамниця "Рубін" (тепер їдальня "Макдональдс") – "Жінка-птах".

1967 рік. Маріуполь, ресторан "Україна" (тепер ") – "Птах Еллади", "Дерево життя". Гастроном "Київ" (тепер "Віват") - "Квітуча Україна".

Митці прагнули увібгати в свої мозаїки увесь біль могутньої, пов'язаної по руках і ногах нації. Відомий графік Василь Касіян зауважив: "Одним з найяскравіших досягнень у нашому монументальному мистецтві є мозаїка, яку виконала бригада митців у Донецьку (керівник – Г. Синиця). Я бачив ці мозаїки, високохудожні і реалістичні твори. Авторський колектив, створюючи нове, виходить з джерел українського народного мистецтва. Тому мозаїки їхні глибоко національні і сучасні, справді український монументальний живопис". А мистецтвознавець Григорій Местечкин вважає, що: "Творчий доробок Алли Горської, Георгія Синиці, Віктора Зарецького та Галини Зубченко за значимістю можна прирівняти до сучасних фрагментів фресок та мозаїк Михайлівського та Успенського соборів".

1968 року вони виграли конкурс ЦК ВЛКСМ на оформлення музею в Краснодарі, але дозволу на роботу ще не мали. І не отримали б. Завдяки наполегливості Алли, не маючи державного фінансування, живучи в борг, купуючи в борг матеріали, Алла Горська, Віктор Зарецький, Борис Плаксій і архітектор комплексу Володимир Смирнов, не чекаючи дозволу, почали працювати. А коли вже було виконано майже 100 м² вишуканої мозаїки Спілка художників оголосила конкурс на оформлення цього ж об'єкту. Ніхто на пропозицію Спілки не відгукнувся. Тоді комісія склала акт на знищення мозаїки. У своєму щоденнику Алла записує: "Сильне радянське мистецтво так же не потрібне комусь на Україні, як комусь не потрібен на Україні кращий в Радянському Союзі футбол".

Від Алли вимагали зняти підпис в листі до Брежнєва на захист Вячеслава Чорновола. Вона не погодилась. Але, щоб врятувати мозаїку, відмовилась від авторства. Про це вона пише 5 грудня 1969 року в Мордовію до Опанаса Заливахи: "Опанасе, мене позбавлено авторства, бо "даси каяття, дамо авторство". Працювати можу, а ось імені свого носити не можу. Переходжу на нелегальну роботу. Хай живе підпілля у монументальному мистецтві. Ми – ляльки в боротьбі певних груп. Хочуть – піднімуть, хочуть – відкрутять голову, хочуть – помилують. Все залежить від того, якій групі що буде вигідно для власного ствердження, а наше життя – це є дрібниця, не варта уваги. Втомлюєшся, протє: аби душа не сивіла".

Кожен сам визначає оптимальну відстань між собою і людьми. Якою ж була ця відстань для Алли?

Алла була різною – веселою і гнівною, турботливою і нещадною. Завжди називала речі своїми іменами, не завуальовувала правди. І дивовижним було поєднання гнівної Алли з Аллою, що благоговіла перед друзями. В її погляді було стільки зосередженої, уважної ласки. Горська завжди там, де комусь горе, нещастя, біля бездомних і бездольних, де можна підставити своє дуже плече. Її голос, її постать випромінювали силу, що передавалась кожному. Вона не

просто добре ставилася до друзів. Вона їх любила. Вона вселяла в них віру, окрилювала.

Борис Плаксій згадує, що було в характері Алли Горської оте: “Сама полізу в пекло, а ти не лізь, тобі рано”. То була рідкісна людина, щедрої великої душі. «На її думку, в колективі над усе має бути людяність, порядність як норма щоденного побутування, як імператив душі. Проблеми людської гідності для неї були визначальними й важили значно більше, ніж професійна вправність, хоч до рівня майстерності вона ставилася надзвичайно вимогливо. Але честь – над усе! З людьми, навіть талановитими художниками, що не відповідали її моральним критеріям, вона не приятелювала.” – розповідає Л. Танюк

В часи загального приниження і брехні Алла стала символом без страху і вагань. З нею боротися було неможливо. Її можна було тільки вбити.

Це сталося 28 листопада 1970 р. Ховали Аллу Горську 7-го грудня. Галина Севрук згадує: “Весь похорон – наче в облозі: міліцейські шпалери, стріли мацаючих поглядів, підозрілі постаті, кожне третє обличчя чуже; вони кидаються в очі відразу, їх відчуваєш інтуїтивно; вони фальшиві й негарні”. Спілка художників поспіхом посмертно поновила Аллине членство, аби взяти похорон під свій контроль. Проте друзі не дозволили.

Історія зберегла печальне фото, де над свіжою могилою з портретом Алли у руках завмер Василь Стус. В його очах сум і гнів. Там він вперше прочитав свій вірш, присвячений пам'яті Алли Горської:

Ярій, душе. Ярій, а не ридай.
У білій стужі сонце України.
А ти шукай – червону тіль каліни,
На чорних водах – тіль її шукай,
де горстка нас. Малесенька щопта
лише для молитов і сподівання.
Усім нам смерть судилася зарання,
бо калинова кров – така ж крута,
вона така ж терпка, як в наших жилах.

У сивій завірюсі голосінь
ці грона болю, що падуть в глибінь,
безсмертною бідою окошились.

“Алла Горська була душею українського шістдесятництва. Вороги сподівалися, що ампутація душі призведе до паралічу волі. Бог милостивий – сатанинський задум збанкрутував: смерть Алли згуртувала друзів і навіть малознайомих людей у єдину сім'ю свідомих українських інтелігентів, кожний з яких відчував свої обов'язки перед непоступливою долею народу, його трагічною історією”, – говорить Роман Корогодський.

Прийде час, коли, у майбутніх курсах історії ім'я Алли Горської в описах доби 60-х років ХХ-го ст. знову стане одним із центральних.

«Світлиця», № 57, жовтень 2003 р.

Алла Горська

18 вересня виповнилось би 75 років з дня народження Алли Горської - правозахисниці, художниці, чия творча діяльність у 1965-1968 рр. (останні роки її земного буття) була пов'язана з Донбасом. Спогади сучасників художниці про роботу на наших землях групи київських монументалістів, до складу якої входила і Горська, я збираю вже кілька років. Склалась чимала збірка. Уривок з неї був надрукований у ч.57 (14976) 10 жовтня 2003р в газеті “Світлиця” під назвою “Смерть її не забрала. Смерть її підняла, як смолоскип”. Можливо читачам буде цікаво ще познайомитись зі спогадами відомих поетів, журналістів, художників – друзів Алли Горської. Буду рада поділитись з ними:

Вячеслав Чорновіл, журналіст, відомий політичний діяч, лауреат національної премії ім. Т.Шевченка: "Важливо дійти принципового висновку: що ж відбувалося в нас у 60-ті роки? Чи нові явища в літературі й мистецтві, а особливо організовані акції: КТМ (літературні вечори, створення традиції 22 травня, щедрівок і т.п.) – чи були все це явища

тільки культурного життя, чи були формами українського політичного життя? Бо саме в цих легально можливих формах ішла боротьба за повернення узурпованих прав українській мові, культурі, національним традиціям, а отже, і за лікування всього національно-державного організму. І Алла була не тільки митцем, якому, на жаль, так і не дали найсильніше виявитися, але й не меншою мірою активною громадською діячкою. Алла якраз і відзначалася тим, що її найменше торкнулася зневіра й розклад, які не пошкодували багатьох шістдесятників. Вона не кланялася кон'юктурі й не гасила запалу інших. Це не грань, а сутність Алли, її громадська позиція, без якої не було б ні Алли-митця, ні Алли-Людини."⁸

Ірина Левитська: "Алла стала символом без страху і вагань в часи загального приниження і брехні. З нею боротися було неможливо. Її можна було тільки вбити"⁹.

Лесь Танюк, професор, голова Комітету ВР з питань культури та духовності: "... з усього знати, що росла вона на великого митця, і хода її була упевнена, могутня, невпинна. Мистецтво Алли Горської народилося передусім з опору й долання труднощів, і спинити її могла лише смерть... Жила А.Горська, як усі ми тоді, гарячково: відчувалося, що відлига – ненадовго, і треба встигнути, встигнути, встигнути... Невідоме, чи краще, але вона все встигала робити – крім мистецьких справ."¹⁰

Василь Касіян, відомий графік, лауреат національної премії ім. Т.Шевченка: "Одним з найяскравіших досягнень у нашому монументальному мистецтві є мозаїка, яку виконала бригада митців у Донецьку (керівник – Г.Синиця). Я бачив ці мозаїки, високохудожні і реалістичні твори. Авторський колектив, створюючи нове, виходить з джерел українського

⁸ «Документи часу і людини» // Вісник Міжнародного благодійного фонду Вячеслава Чорновола – «Вимір часу»), № 1, 2001, Київ

⁹ «Алла Горська: Червона тінь калини. Листи, спогади, статті» // Київ, Спалах ЛТД, 1996, с.143

¹⁰ Лесь Танюк // Монологи // Харків, "Фоліо", 1994, с. 246

¹¹ «Касіян Василь Ілліч» // Шевченківські Лауреати 1962-2001, с. 228, "Криниця", Київ, 2001

народного мистецтва. Тому мозаїки їхні глибоко національні і сучасні, справді український монументальний живопис".

Григорій Местечкін, відомий художник, мистецтвознавець: "Жінка-птах"¹¹ виникла не на порожньому місці: за мозаїчним панно "Жінка-птах" не просто "школа Бойчука", а розвиток "школи Бойчука". Розвиток. Збагачений скарбами сучасного автентичного українського народного мистецтва. Це дорогоцінність. З кожним роком панно набуває все більшого значення... Творчий доробок Алли Горської, Георгія Синиці, Віктора Зарецького та Галини Зубченко за значимістю можна прирівняти до сучасних фрагментів фресок та мозаїк Михайлівського та Успенського соборів".

"Донеччина", №58, 23 вересня 2004

Колядування за ґратами

Український світ оголосив місяць лютий "місяцем героїнь". Тому, що у лютому загинули Ольга Басараб та Олена Теліга. У цей місяць Союзу Українок всього світу (такі організації є у кожній країні, де є українська діаспора)

Моя ж розповідь про Ірину Сенік – одну з "Героїнь Світу". Таке звання надається Світовою Федерацією Українських Жіночих Організацій (СФУЖО) за нездоланну людську гідність. В Україні його мають всього три жінки. В Ірини Сенік позаду 34 роки тюрем та заслань!

1972-1978 рр. Мордовія. Барашево. ЖК-385-3-4. Жіноча зона. В Орісі (так називали Ірину в таборі) було позаду десять років сталінських концтаборів плюс тринадцять відбутих років "довічного" заслання, а попереду шість років нового табору і п'ять років заслання з перебитим хребтом (після першого ув'язнення), з травмами і ранами на душі.

Дівчата мусили щодня шити робочі рукавиці. 120 штук. Нелегко було виконати таку норму. Оріся ж від роботи відмовилась. Хотіли покарати. Не вийшло, — бо вона інвалід.

¹¹ «Жінка-птах» – панно в крамниці «Рубін» у Донецьку.

Каторжні роки і хвороба не знищили життєлюбної дівчини. Вона мріяла про велику любов, писала ліричні вірші, малювала. І вишивала — вишивала скрізь і завжди. Вишивання було її потребою, її диханням. "Коли після важкої операції на хребті професор Коренєв у Ленінграді заборонив їй вишивати (вона мусила лежати нерухомо в гіпсі), — Оріся сказала йому: "Або вишиватиму, або помру", і професор поступився перед впертістю дивної пацієнтки. Вона вишивала лежачи і вижила, хоч потім ще рік була в гіпсі, кілька років ходила з милицями і на все життя лишилась інвалідом". (Надія Світлична, "Сувій полотна").

Під час арешту, у листопаді 1972 року, у неї вилучили торбинку з незакінченою сукнею. Оріся оголосила голодовку і домоглася свого. Вишила ту суконку, сидючи на параші (це було найбільш освітлене місце в камері). У таборі Оріся прикрасила барак вишиванками на мішковині, яку давали для миття підлоги. Дівчата зносили до неї найменші клаптики — із них виходили дивовижні мініатюри і вишивані закладки для книжок, дитячі обереги й пам'ятні монограми-екслібриси. Коли дівчата відмовились почепити "нагрудні відзнаки" (прізвище і стаття), Оріся вишила всім по два комірці: "Щоб паршивці орієнтувались, хто ми".

Отак вишивка стала символом людської гідності. Вечорами у маленькій кімнаті гігієни збирались Надія Світлична з перекладами, Оріся Сенік з вишивкою, Стефа Шабатура з олівцем, Ірина Калинець читала вірші свої або свого чоловіка Ігоря, чи уривки зі своїх досліджень давньої історії України. Ірині Калинець також присвоєно звання "Героїні світу."

Саме тоді Оріся зацікавилася скіфами і антами. "Вона читала про них усе, що вдалося видлубати в обмежених можливостях концтабору. І тоді все забарвлювалося в "античний" колір, компонувались закладки зі скіфськими оленями, чи баранцями викликалися на безкінечні дискусії Ірину Калинець, що найбільш хворіла пракореннями!". (Н. Світлична).

А на Святвечір (1972) дівчата прикрасили соснову гілку вишитими свічками, над столом в їдальні почепили Різдвяну закладку, яку вишила Оріся за композицією Стефи Шабатури, і колядували аж до відбою, та так голосно, щоб було чути через дорогу у чоловічій зоні, де в той час були Вячеслав Чорновіл, Василь Стус, Олекса. Тихий.

Згодом колядники отримали чудового вірша, якого їм присвятив Василь:

"Немов крізь шиби кроплені дощами,
Крізь скрик розлуки, ліхтарів і ґрат,
Затрембітав тонкими голосами
Гранчастий келих квітів і дівчат.
Там мармуровий врунється акант,
Різьбленими лопоче язиками,
По коляду — немов за образами —
Доносить співу тужний амарант
І айстри в непокорній непокорі.
Останні долітовують прозорі
Дні вересня — ясноджерельний конт.
І папороті цвітом процвітає
Оцей дівочий опівнічний спів.
О, як би я туди, до вас хотів —
Хоч краєм ока або серця краєм!"

А тим часом до жіночого бараку прибилася сумна вістка: підсланий кримінальник поранив Стуса ножем. Але покарали не бандита, а Василя. Наклали наручники і відправили до карцеру. На знак протесту дівчата оголосили голодування. Їх відвели у сусідню зону, у колишній барак для розумовохворих, забили вікна і з посмішкою дозволили: "голодайте". "Після п'ятиденного голодування, — згадує Ірина Сенік, — наказали нам забиратися у свою зону. Ми не погодилися, поки не побачимо Василя Стуса, бо не вірили тим московським зайдам, що його привезли у лікарню.

Вирішили, що Стефу повезуть під контролем у сусідню зону. І як побачить Василя, тільки тоді ми припинимо голодування. Слава Богу, так і сталося. Ми знову повернулися у свою зону".

Згадує Ірина Сенік і про покарання за ту Різдвяну закладку, під якою вони колядували. На ній — миска з кутею, глечик з узваром, фрукти, паляниця і три ложки. (За українською традицією, на Різдво батько дарував кожному члену родини нову ложку), трипромінник зі запаленими свічками, дідух, гуцульська родина, ялинка, церква, зорі, місяць, сонце. А над всім цим козацькі хрести, і Ангел, з молитовно складеними руками.

Повезли Орісю і Стефанію у "відрядження" на Явас, де був карцер. "На дорогу мені дали дівчата теплі капці. Після обшуку, коли мене переодягнули в карцерний одяг, наглядачка не побачила на ногах цих капців і веліла відвести в 7 камеру. Вів мене дуже злий наглядач і в камері побачив, що я не так одягнена. Штовхнув до стіни, то я сама скинула ті злочасні капці. Почувши крик, Стефа швидко вбігла в цю саму камеру, а він тріснув дверима і закрив нас.

Удвох завжди веселіше. А що було зимно, а в карцері годі було зігрітися. Залізна мала лавочка — ні сісти, ні полежати. Мене повезли в стані гіпертонічного кризу. У зоні дівчата і хлопці підняли бунт і мене на 6-й день відвезли в побутову лікарню". А Стефа відбула покарання повністю місяць.

Там, у таборі, Оріся зі Стефою Шабатурою вирішили зробити колекцію вишитих мініатюр для "Українського музею" у Нью-Йорку. Стефа малювала, Оріся вишивала. Вишивки разом з віршами та листами таємно передали за ґрати. Союз Українок Америки видав у 1978 році книгу "Нездоланний дух", де поміщено знімки мініатюр, вірші та листи восьми героїнь. А вишиті мініатюри зникли.

Але мені вдалось відродити ту колекцію мініатюр та закладок. Вона вже експонувалась у Донецькому обласному художньому музеї з жовтня 2005 по квітень 2006 років.

*"Донеччина" №8 2 лютого 2006,
"Молодь України", № 16, 27 квітня 2006*

“Нелегко, люди, запевняю, носити прізвище моє.”¹²

Продовжуючи розповідь про наших земляків-українців мешканців Північної столиці Росії Санкт-Петербургу, пропоную вашій увазі, шановні читачи, познайомитись з Олександром Васильовичем Дорошенком.

Коріння роду Олександра Дорошенка заховано на Сумщині, але його дід, бабуса, мати та батько пішли у землю на Донеччині. Тож могили рідних та спогади дитинства зв'язують петербуржця О. Дорошенка з нашим краєм.

Сталось так, що у 1933 році його діда Федора з дружиною Олександром та дітьми більшовики вигнали з рідного села Синівка, що на Сумщині. Поселились у Горлівці. Невдовзі голод і тиф забрали діда з бабусею, а їхні діти та онуки лишились на нашій землі, і, як священну реліквію таємно зберігали дідівський спадок : “Історія України” М. Грушевського.

“Історія України” М. Грушевського, повість М. Гоголя “Тарас Бульба” та “Кобзар” Т. Шевченка стали першими книжками, прочитаними мною” – згадує Олександр Васильович. У 1961 році він закінчив зі срібною медаллю середню школу. Вищу освіту здобув у Харківському авіаційному інституті на факультеті двигунів літальних апаратів.

По закінченні вузу отримав направлення на працю до Ленінграду. 25 років служив у ленінградських військових наукових та учбових закладах. Захистив кандидатську дисертацію, став Заслуженим винахідником Росії.

*“Ізмалку попередку бути штовхало прізвище мене,
Немало перемог здобути я вимушений був за те.”*

Дружина О. Дорошенка - росіянка. Міг би і себе вважати росіянином, бо й матусю мав росіянку (з роду Плетньових). “Для мене обидві культури рідні, бо це культури моїх батьків, але зараз рятувати треба українську культуру, тому я - українець. У дитинстві мене кожного літа відвозили з курявної Горлівки до села - на Сумщину (до тітки

¹² Тут і далі цитується вірш О.В. Дорошенка “Прізвище”

Наталки) або на Курщину до материних братів, де я, навіть, працював у колгоспах, заробляв трудовні. Вже тоді у мене виявився хист до пісень - українцям я співав пісні російські, а росіянам - українські. Та платили мені скрізь однаково – сипали цукор у картуз. Я бачив, що живуть прості люди і там, і там бідно, але росіяни не відчують культурного гніту, вони не соромляться своєї мови, коли бувають у районі або області, як це робили українці, щоб не бути ображеними на рідній землі!

Українцем бути важче, ось чому я вважаю себе українцем, хоч маю підстави бути росіянином, і навіть Плетньовим” – говорить петербуржець наш земляк Олександр Васильович Дорошенко, і дякує батькові:

*“З шкільної срібної медалі
почавсь мій шлях в височині.
Я вдячний батькові й надалі
за прізвище, що дав мені”*

Були на життєвому шляху і злети, і падіння. Була й неправда. Не стало можливим займатись наукою. Полковник, кандидат технічних наук, автор 20 винаходів і 15 наукових праць у галузі проблем аварійних режимів роботи авіаційних двигунів став безробітним. Що роблять козаки у важкі хвилини? Історія свідчить: співають! Олександр Дорошенко почав писати пісні.

*“Тоді, як прикроців, наруги терпіти сили не стає,
Ціжу я сам собі крізь зуби: згадай про прізвище Своє!”*

Від 1993 року Олександра Дорошенка вже знають, як поета та композитора. Першу його пісню "Пісня про матір" (з нотами) надрукувала наша донецька газета "Світлиця" (№ 36 за 22.09.95). Тепер пісні О. Дорошенка друкуються у Росії, Канаді, США, Білорусі, Україні; лунають на концертах Української національно-культурної автономії у Санкт-Петербурзі. У 2000 році Олександр Васильович став лауреатом Московського та Воркутинського фестивалів української пісні у номінаціях поетів та композиторів.

*“По "Кобзарю" пісні звіряю - в нім кожне слово - золоте.
Нелегко, люди, запевняю, носити прізвище моє.”*

Понад 30 років тому у місті Нова Ладога почув О. Дорошенко незвичайну для тих місць назву долини - "Криниці". Ніхто не зміг йому пояснити, звідки тут з'явилася ця українська назва. А пізніше на географічних картах того району він знайшов й інші українські назви: Чернігівський шлюз, селище Сумське. Таємницю виникнення цих українських назв Олександр Дорошенко розкриває у своєму есе "Забуті козацькі могили":

“Недавно до моїх рук потрапила стаття Олени Радакової "Українські козаки на Ладозькім каналі", видану у Харкові 1892 року. Це дослідження неможливо читати “без валідолу і броду”, - пише О. Дорошенко,- “На початку 1721 року за наказом царя з України для копання Ладозького каналу прибули 10000 козаків (не враховуючи кухарів та обозних) на чолі з чернігівським полковником Павлом Полуботком. Коли Петро I приїхав перевірити як йдуть роботи, то його вразив ліс березових хрестів по обидва боки каналу. І він наказав постинати ті хрести.

Більше 6000 козаків - цвіт української нації, її генофонд лежать десь тут на цих берегах. Чи дізнаємось ми колись, як тут треба ходити, щоб не наступати на них?!”

Поема Олександра Васильовича Дорошенка з тією ж назвою, що й есе, “Забуті козацькі могили” - поетичний пам’ятник над могилами козаків на березі Ладозького каналу:

*“Канали, канали, канали...Від Волхова, аж до Неви...
Тут тисячі хлопців конали – твої, Україно, сини.
Хрести з їх могил постинали, не знали щоб ті, хто пливли,
Чиїми руками проклали з Європи в Монголи шляхи,
Чиїми кістками услали болото, щоб тут навіки
Росія вікно прорубала в Європу... А що ж козаки?
Нема ні хреста, ні каплиці – ознак православних святих,
Лиш назва долини "Криниці" зосталась, як згадка про них. “*

Не раз відвідував канал наш земляк, шукаючи місце для Хреста, який поки що йому тільки мариться: “Я ще раз

подивився вздовж каналу і завмер під враженням несподіваної асоціації: поруч з каналом прямував у небо безкінечний ряд велетенських хрестів!..

Все-таки Господь Бог заставив людей поставити хрести кожному з тут похованих християн, хоч і не кожній людині дано їх бачити!”

Дійсно, вздовж каналу височать стовпи електромережі. Їхня форма нагадує хрести. Упевнена, що колись таки постане на березі Ладозького каналу справжній козацький “Хрест”, бо доти не заспокоється Олександр Дорошенко:

*“І, може, я колись би схибив: хай буде так усе, як є,
Навіщо марно тратить сили?...Коли б не прізвище моє...”*

25.07.06 hatanm.org.ua

“Як ми можемо жити, сміятись і дихати?”

У липні всі українці світу відзначили 100-ту річницю з дня народження Олени Теліги. Моя розповідь не про життя поетеси, воно вже, слава Богу, відоме, а про героїв одного з її віршів – Василя Біласа та Дмитра Данилишина.

У збірці поезій О.Теліги, яка потрапила до моїх рук, біля вірша “Засудженим” було: “Присвячується Б. й Д.” Розкриттю цих імен мені допомагали Валентина Рижкова – голова секретаріату Донецького відділу СУ, Богдана Фуртак – голова Львівської міської організації СУ, Атена Пашко – почесна голова СУУ, Богдана Шевчук – голова Ялтинської (Крим) організації СУ. Тобто до цієї роботи долучились члени Союзу Українок Сходу, Заходу, Центру та Півдня України.

Як ми можемо жити, сміятись і дихати?
Як могли ми чекати – не битись, а спать
В ніч, коли у в’язниці спокійно і тихо
Ви збиралися вмерти – у шість двадцять п’ять.
І, коли приволікся заплаканий ранок,
Вас покликала смерть у похмурій імлі.
А тепер наші душі і топчуть і ранять
Ваші кроки останні по зимній землі.

А тепер в кожному серці пожежу пригаслу.
Розпалили ви знову, спаливши життя.
І, мов гімн урочистий, мов визвольне гасло,
Є для нас двох імен нерозривне злиття.
Над могилою вашою тиша і спокій,
Та по рідному краю – зловіщі вогні.
І піти по слідах ваших скошених кроків
Рвучко тягнуться сотні окрилених ніг.

Василь і Дмитро віком були майже однолітки, Василеві виповнилось 21, а його дядькові по матері – Дмитрові – 24 роки. Обидва зростали серед злиднів. Не маючи матеріальних засобів на освіту, вони, по закінченні народної школи, почали працювати. Василь – продавцем у крамниці, а Дмитро – у шевця. Зате вони мали те, чого бракувало високоосвіченим і багатим одноліткам – мали велику любов до свого знедоленого народу й України і прагнули визволити її. Тож вже замолоду хлопці стали членами УВО-ОУН, де належали до бойового відділу, що карав ворога за його знущання над нашим народом. Одержавши наказ, вони покидали свою працю, їхали виконувати завдання і знову поверталися до своїх щоденних занять у Трускавці, де проживали.

У листопаді 1932 року бойовики одержали чергове завдання. У місті Городок відбувся бій. Були жертви з обох сторін.

Після невдалої операції В.Білас і Д.Данилишин хотіли залізницею дістатись до Дрогобича. Однак польська поліція на станції намагалась їх схопити. У перестрілці один з поліцейських був поранений, другий – загинув, що потім й стало підставою для смертельного вироку героям. Василь і Дмитро пішки полями прямували до Дністра.

Вранці вони зайшли до одного сільського господаря. Помилися, почистили одяг, поснідали, заплатили за гостину й пішли далі. Та польська поліція оголосила, що шукає злочинців, що пограбували український кооператив. Обурені українські селяни кинулися доганяти “грабіжників”.

Біля села Веринь на хлопців накинувся натовп селян і почав бити. Священик намагався зупинити людей. Коли з'явилась польська поліція, окривавлені герої, підтримуючи один одного, обнявшись стали на горбку біля хреста при дорозі. І Дмитро Данилишин сказав до селян: “Ми є члени Української Військової Організації. Якщо ви так далі будете робити, то України не побачите!” Селяни впали на коліна немов перед святим образом. Бачачи безвихідне становище, Василь просив Дмитра застрелити його і себе, але Дмитро відповів: “Вони самі покінчать з нами!” Він не помилився. Поліція закувала їх в кайдани, важко побила й перевезла до Львова. Суд почався негайно 17 грудня 1932 року. Дмитро Данилишин увесь час мовчав і ні у чому не признавався. Промовив він лише тричі: раз, щоб врятувати Василя, стверджуючи, що на станції стріляв тільки він, а не Василь; другий раз, коли польський суд хотів поширити їх провину, а третій раз, коли свідок отець Кіндій описуючи сцену, як Дмитро Данилишин промовив до селян, які спіймали й побили бойовиків, повторив слова Дмитра: “Ми за Україну гинемо!”, тоді сильний і мужній Дмитро заплакав і пояснив суддям: “Не думайте, що я за себе плачу! Я знаю, що мене жде. Я був і є на все приготований. Тільки жалую, що не зможу даліше працювати для Неньки України”. Тяжко непричетним зрозуміти стан людини, якій загороджує смертна кара. А вже найтяжче вглибитися в душу молодой людини на порозі життя, яка має віддати своє життя в жертву для ідеї, якою вона жила від хвилини молодого розквіту.

Підсудних боронили 6 українських адвокатів. Це були відомі на теренах Галичини оборонці. Вони не тільки виконували своє завдання в надзвичайно солідний і гідний спосіб, маючи високий рівень адвокатської етики, а також відзначалися високим правничим знанням і загальною ерудицією.

Олександр Марітчак – адвокат Василя Біласа у своїх спогадах про суд писав: “Всі оборонці прийняли одну лінію оборони, а саме: підсудні діяли як члени військової організації і незалежно від того, чи це була підпільна, чи т. зв.

легальна організація, її члени підлягали військовій дисципліні. За засадами дисципліни, кожного члена військової організації обов'язує наказ і на випадок невиконання наказу в організаційних постановах передбачаються кари дуже суворого характеру. Підсудні були обов'язані присягою виконати наказ і тому слід їх трактувати не як звичайних злочинців, але як військовиків. В ніякій збройній сутичці не карається смертю військовиків чи полонених, які, виконуючи наказ, часто були примушені вбивати противників. Відповідні постанови містяться в міжнародних договорах і вони бережені міжнародним правом. Тому то обвинувачені не носять жодної вини і до них не можна стосувати постанов карного закону про звичайне вбивство, або про звичайний напад. І обвинувачені, і оборона стояли на становищі, що ніякої вини по боці підсудних не було. Був наказ!

Ніякий з тодішніх політичних процесів, які відбувалися перед польськими судами у Львові, не викликав такого зацікавлення серед українців всього світу, як процес проти Данилишина і Біласа... До цього процесу не було виконано вироку із смертним присудом у ніякім політичній процесі. А тут у процесі перед польським наглим судом у Львові засуджено двох юнаків, Данилишина і Біласа, на кару смерті через повішення і присуд виконано, коли президент Польщі не скористався правом помилування.”

У час страти героїв били дзвони всіх греко-католицьких церков м. Львова. Відправлялися панахиди в церквах Галичини, Чехословаччини, Німеччини та української діаспори за океаном.

Через півгодини після езекуції поліція поховала тіла Д.Данилишина й В.Біласа на Янівському цвинтарі у Львові. Поховали таємно, навіть рідня загиблих не могла бути на тих похоронах.

Смерть Біласа і Данилишина потрясла сумління усього населення західноукраїнських земель і прихилила його на бік Організації Українських Націоналістів, яка боролася за визволення країни. Її ідеї стали ідеями широких мас.

Про Біласа і Данилишина творилися легенди, складалися пісні. Їх ушанували своїми поезіями Олег Ольжич, Олена Теліга.

До сьогодні палає почуття пошани й подиву до героїв української національної революції, які віддали своє життя за волю України.

“Світлиця” № 50, 4 серпня 2006

Перша Українська гімназія у Краматорську

(Зі звернення учителів і батьків учнів Першої української гімназії до Президента, Верховного суду України, Зам. Міністра юстиції С.Головатого, Прокурора міста, міського Голови.)

Одна з перших гімназій з'явилася в Україні на Львівщині в Стрию, 10 років тому. З неї і розпочався рух по утворенню і відродженню гімназій та ліцеїв. Гімназія від звичайної школи відрізняється не лише вивіскою. В гімназіях і ліцеях є конкурсний відбір. Інколи до п'яти відмінників на місце. Найслабших – відраховують. Орієнтуються на найсильніших. Нині в Україні 430 таких освітянських закладів.

Різними були гімназії львівські й донецькі. Якщо на сході їх створювали з чистого аркуша, то на заході – спиралися на досвід довоєнних гімназій. "Довоєнна гімназія була такою, в якій іноземні мови вивчали перфект, тобто дуже вільне володіння. Випускник гімназій мусив вільно володіти 2 класичними мовами – латинською і грецькою + 2-3 сучасними мовами на рівні вільного володіння... Виявилось, що наша модель відроджених гімназій більше підходить до світового стандарту, бо в Західній Україні завжди домінувала європейська модель школи, а на Сході – це була советська школа, яка була зовсім відмінна, і тому наша модель сподобалася колегам зі Східної України" - говорить Ярослав Турянський, президент асоціації "Відроджені гімназії України."

Ярослав Турянський мав на увазі й директора Першої Української гімназії Краматорська Миколу Конобрицького. На десятій щорічній конференції директорів асоціації "Відроджені гімназії України" М. Конобрицький ділився досвідом організації навчання у краматорській гімназії: "Ми даємо якісну освіту за рахунок спецкурсів і факультативів. В нашому навчальному закладі, ми – перші в місті почали вводити ще 91-го року викладання іноземною мовою з початкової школи – цього не було в інших навчальних закладах".

“Для краматорчан гімназія стала найпрестижнішим навчальним закладом, тут здобувають освіту обдаровані діти з різних районів міста. Перша українська гімназія – єдиний в місті навчальний заклад, у якому навчання всіх дітей ведеться державною мовою. Організація навчального процесу поставлена на високому рівні, завдяки багаторічному досвіду директора й адміністрації, що засвідчено численними матеріалами, які знаходяться у міськвн. На базі гімназії неодноразово проводились методичні семінари міського, регіонального та обласного рівня, що засвідчує високий авторитет закладу в системі обласної освіти. Показником високого рівня знань випускників є великий відсоток вступу в найпрестижніші ВУЗи України (IV рівень акредитації).

Перша українська гімназія стала також важливим осередком культурно-патріотичного виховання учнівської молоді. Саме тут зародилися найактивніші східні осередки Пласту. Особлива увага приділяється вивченню української культури, історії та мови, організовуються фольклорні та етнографічні експедиції.

У школі закладаються основи моралі і патріотизму. Гімназія має багаторічні традиції. У наших дітей гостро розвинена гордість за себе, свою гімназію, Україну. Це позитивно впливає на якість навчання і виховання” – пишуть батьки учнів Першої української гімназії Краматорська.

Та чи всі у Краматорську так вважають?

У листівці під назвою „Нацизм в школі”, що була розклеєна містом ще 24 червня 1997 року і підписана кількома „ветеранами вайни і труда” говориться:

“В нашем городе святое дело возрождения украиноязычной школы попало в руки оборотней, для которых идеалом являются «герои-националисты» из ОУН-УПА... Директор первой национальной гимназии Николай Конобрицкий своеобразно понял возложенные на него обязанности. Под его руководством в гимназии развернута оголтелая националистическая пропаганда, тлетворно действующая на неокрепший разум детей... До каких пор городские власти будут закрывать глаза на то, что в нашем городе возник и активно функционирует центр нацистской пропаганды!”

Влада, дійсно, закривала очі, та тільки на інше.

М.М. Конобрицький: „Важко перелічити ті труднощі, які довелося здолати, ті перешкоди, які довелося поборювати: а це і антиукраїнські листівки з образами на адресу викладачів гімназії, і дзвінки про замінування приміщення 10 вересня 2001 року (міліція, хоч і виявила зловмисника, але демонстративно залишила його без покарання), і повне ігнорування місцевою владою потреб цього навчального закладу, починаючи від капітального ремонту, який є нагальним, і закінчуючи шаленим адміністративним та моральним тиском”

На факс гімназії надійшов анонімний лист наступного змісту:

„Вы вонючие хохлацкие свиньи! Донбасс – исконно Русская земля. Вы, ублюдки, оккупировали нашу землю, повесили свои грязные желто-голубые тряпки и уничтожаете нас – чистокровных русских-Великороссов, в то время когда мы и только мы должны быть хозяевами здесь. Но грядет час расплаты. Он близок. Мы вырежем всех хохлацких свиней до единого. Мы будем мазать вашей грязной и вонючей кровью все вокруг. 1933 год покажется вам игрой в песочнице... Но у вас есть шанс спасти свою шкуру свинячую. Вы должны ежемесячно перечислять нам по 50 тысяч рублей. Мы

назначаєм сумму в наших Російських рублях. А ви уже самі переведете в свої ублюдочніє гривні. Хоча нам і протівно их брать в руки... Как только перечислите деньги, сообщите по телефону... Запомните, если с нашим соратником что-либо случится, вам и вашим выплодкам не жить. Кроме того мы все находимся под защитой Москвы и лично нашего Президента Владимира Владимировича Путина. И приведем его слова: если хоть с одного русского-Великоросса упадет хоть волосок с головы — на головы хохлов будут падать бомбы. Учтите это, уроды! Мы не позволим на нашей Русской земле строить хохлацкие гимназии и насаждать эту вонючую «мову». Смерть хохлацким свиньям!”

До відповідальності за цей лист та наступні листи подібного змісту, звичайно, нікого не притягнули.

Значна частина викладачів гімназії покладали великі надії на істотні зворушення в державі після перемоги народного кандидата і палко ждали його перемоги, часом наражаючись на страшну небезпеку, аж до погроз фізичної розправи, але адміністративний і моральний тиск на українську гімназію після президентських виборів... тільки посилювся!

Проти Миколи Конобрицького була порушена кримінальна справа. “Єдиний директор навчального закладу, який два роки тому відмовився очолити у своїй гімназії осередок Партії регіонів і під час Помаранчевої революції відкрито виступив проти відрядження за державний кошт вчителів спостерігачами від Партії регіонів, — тепер у тюрмі. Прокурором на суді був Дмитро Костюков (син мера м. Краматорська від Партії регіонів) ...

Що ж стало приводом для судового процесу? П’ять років тому директор гімназії оформив на роботу працівника, щоб за гроші, видані на його зарплату, придбати матеріали для проведення ремонту гімназії, оскільки держава протягом понад 7 років не виділяла на це жодної копійки.

Цікавим є те, що негласно така схема в регіонах вважається широковживаною практикою. Завдяки вивільненим коштам із зарплатні фіктивних осіб керівництво

шкіл має змогу, за умови катастрофічно недостатнього фінансування, хоча б частково „залатати дірки” в переносному та буквальному смислах. Адже ці ж директори шкіл отримують догани за дах, що тече, неналежний стан учбових приміщень тощо.

Сам Микола Конобрицький свою провину щодо оформлення на роботу фіктивних осіб визнає. Але він категорично заперечує, що робив це з корисних мотивів. Квитанції щодо використання згадуваних коштів, які були надані прокуратурі підсудними в ході слідства визнано недійсними, а показання свідків до уваги як упереджені не взяті. Суд чомусь не зважив на те, що всі кошти (4436 грн. 88 коп.) ще під час слідства було повернуто до бюджету.

У суді прокурор і суддя навіть не маскували політичної заангажованості процесу. Один із присутніх у залі суду прокоментував це коротким виразом: «Тридцять сьомий рік».

Адвокати засуджених Зінаїда Надієнко та Юрій Новак звернулися до суду з проханням переглянути статті, за якими класифіковано правопорушення. Адже сам факт недотримання фінансової дисципліни як-то прийняття на роботу фіктивних осіб не заперечувався, але особливий сумнів викликало те, що дії підсудних мали тяжкі наслідки. На думку захисників, за інших умов на підсудних можна було б накласти штраф та зняти з посади, не вдаючись до ув'язнення.

На 55-річного экс-директора української гімназії та його спільницю у залі суду надягнуто наручники та спроваджено до Артемівського СІЗО.

Протести на несправедливе рішення суду подали батьківський комітет гімназії, частина вчителів, ряд громадських організацій і партій демократичного спрямування.

Громадськість міста виставляла пікети біля виконкому і міського суду для проведення збору підписів на підтримку директора.

Збір підписів з вимогою звільнити Миколу Конобрицького і його колегу продовжується. Зібрано вже більше 1000 підписів. Справа розглядається в обласному Апеляційному суді. 11 серпня відбудеться повторний суд.

Вважаємо, що Конобрицький Микола Миколайович, який віддав десятки років свого життя на виховання дітей міста, заслуговує на особисту повагу та громадський захист. Жорстокий та несправедливий вирок, який відправив його на три роки за ґрати, це не Суд, а політична розправа влади за важку працю вчителя.

Микола Конобрицький просить громадськість зберегти українську гімназію у Краматорську.

А для самого Миколи Миколайовича ув'язнення може стати фатальним. Чоловікові з ішемічною хворобою серця важко буде витримати таке покарання.

ВИМАГАЄМО ВІДМІНИ НЕСПРАВЕДЛИВОГО СУДУ!

НЕ КАТУЙТЕ ВЧИТЕЛІВ!

Представники громадських організацій та політичних партій патріотичного спрямування з Артемівська, Бердянська, Горлівки, Донецька, Дружківки, Києва, Костянтинівки, Краматорська, Мар'янки, Маріуполя, Нікополя, Новогродівки, Очеретине, Слов'янська, Харцизька - 59 підписів.

Листівка .Серпень 2006 р.

Сайт hatanm.org.ua

“Орач”

(додаток до стусівських читань)

Останні Стусівські читання, незважаючи на репліку Дмитра Стуса, що він нічого нового не почув, на мій погляд, – крок до омріяної Поетом України.

Замість очікуваних 15-20 фахівців, прийшло багато людей. Більшість – далекі від філології: одні бажали почути Стусове Слово, а не слово про Василя Стуса (організаторам читань треба подбати і про такі заходи), інших привів інтерес до присутнього у залі Левка Лук'яненка. От саме цих

красномовних явищ не зміг помітити Дмитро Васильович, бо в столиці тим нікого не здивуєш.

А мене зацікавила доповідь доктора філологічних наук Віри Андріївни Просалової: “Духовне самовизначення В. Стуса і шістдесятники”.

Шістдесятниками нарекли найсміливіших із покоління, що “наросло з худеньких матерів” (М. Вінграновський). Поміж них Михайло та Богдан Горині, Валентин Мороз та Михайло Осадчий, Опанас Заливаха і Святослав Караванський, Іван Світличний та Алла Горська – епіцентр того кола, про яке Євген Сверстюк якось сказав: “Не була то ніяка організація, але коли докупи сходиться так багато таких славних людей, то щось із цього буде”.

Досліджуючи життєвий та творчий шлях Алли Горської, я неодноразово зустрічала ім'я Василя Стуса. Дещо нотувала. Отже:

“Та й знакомиті дати мені поставив хтось!”

Відомий всім є вислів “у віці Христа”. Та для Василя Стуса знайшлось інше, але дуже влучне, визначення його земного віку.

Василь Овсієнко: “Породивши його на Різдво Христове року Божого 1938, у найжахливішу годину нівечення нас, як народу, Мати Їлина не одчаюлася записати його цим великим днем, але давши йому ім'я Василь, закарбувала підсвідомий потяг до конче необхідної нам, щоб жити, державності, бо ім'я це грецькою означає “володар”.

В останній рік свого, ба, *шевченківського земного віку* він питався в камері у глибоко віруючого діда Семена Покутника:

– А що то є чоловікові – народитися на таке велике свято?

– То є додаткова ласка Божа, щастя, – казав дідо. – Але кому багато дається, з того багато й спитається.

Він знав собі ціну, кажучи: “*Кирея слави лопотить на вітрі*”, але в хвилину смутку мовив:

– Якщо нас коли-небудь і згадають, то як таких, що в годину люту посміли залишитися самі собою. І десь там маленькими літерами напишуть, що той і той ще й вірші писав ...

Хто зна, який більший із його подвигів: вірші, життя, чи смерть? Якби не передчуття, що “*ми канемо у вічність молодими*”, то не було б таким його життя і не такими були б його вірші. Але все ж найнадійніше, що від нього залишилося у світі, – Слово як зматеріалізований біль України: вона мовила його устами, як у минулому столітті – устами Шевченка. Він був оголеним нервом епохи, яка, дай Боже, уже минає. Він відчував її так тонко і гостро, що нащадки ще не раз подивують його пророчому дарові, який прилучає його до вічності:

Ще кілька літ – і увірветься в'язь.

Колючий дріт увійде в сни диточі,

І всі назнаменовання пророчі

*Захочуть окошитися на нас”.*¹³

“Великий поет був великою Людиною”.

Поет, художник, політик, військовий є перш за все людиною. Яким був Стус?

Віра Вовк: “Профіль Василя Стуса нагадував мені Данте в лавровому вінку, що його Рафаель увінчав на стіні Сікстинської каплиці. Він також мав таку габсбурзьку нижню губу, що надавала його обличчю виразу впертості. Впертий він і був, говорив протяжливо і поважно. Не пригадую собі, щоб він коли засміявся. Часом тільки усміхався вдумливо...”

... Василь Стус, з витонченими манерами, підсував нам крісло й не наважувався сідати, доки всі дами не примістилися.

– Стус – не селянський син! – патетично вигукувала пані Оріся. – Він, певно, нешлюбний син якось князя!

¹³ Василь Овсієнко, “Та й знакомити дати мені проставив хтось!”, “Віра”, № 1, 1996, с. 11.

Ми щиро сміялися з такої дивовижі, яка напевне не сподобалась би Василеві”.¹⁴

Атена Пашко: “Ми бачилися всього двічі ... Перший раз, коли я у червні 1975 року приїхала в Барашево, що у Мордовії, на коротке побачення з Вячеславом (*Чорноволом – Л.О.*). Василь побачив мене в щілину огорожі (знав про побачення і упізнав за фотографією). Я стояла в коридорчику, змучена, схвильована, коли раптом на якусь хвилину відчинилися двері в зону, бо хтось туди заходив з наглядачів, – і я побачила чорнявого засмаглого чоловіка, обличчя якого сяяло усмішкою, а в очах ясніло стільки тепла і ніжності, що метнулась до нього, а він простягнув мені букетик чорнобривців з кількома бадилінками полину... Квіти ці, оті чорнобривці, вирощені на мордовській землі, у таборі, я потім засушила. Довгі роки вони лежали на моєму столі серед Василевих віршів...

Вдруге зустрілися в Києві, на Чорнобильській вулиці, під час його короткого перебування там, напровесні 1980-го. Важкий то був час, і Василь всього себе віддав мені на допомогу. Я зрозуміла, що для себе він взагалі не існував. Великий поет був великою Людиною”.¹⁵

“Вони вмирають – як зерно, щоб дати життя новому колосцю”

Під час поховання Алли Горської 7 грудня 1970 року багато хто з присутніх відчув, що пішла з життя незвичайна людина. У могилу кидали калину і вона, наче кров, проступала крізь грудки підмерзлої землі. Василь промовив:

Сьогодні – ти. А завтра – я,
і пустить нас Господь до пекла,
де нам на вічний біль – утекла,
в смерть перелякана земля.
І тільки горстка нас. Щопта
для молитов і сподівання,

¹⁴ Віра Вовк “Спогади”, К. “Родовід”, 2003, сс. 196, 201

¹⁵ Атена Пашко “І зустрілися втретє...”, Український вісник №8, 1987, с.56

усім нам смерть судилася зарання,
бо пізня суджена мета.

Майже кожен рядок цього вірша знайшов образотворче втілення. У грудні того ж 1970 року студентка 3-го курсу Художнього інституту Аліса Забой створила скульптуру – “Пієтта ХХ ст. На смерть Алли Горської”. Сюрреалістична, гротескна фігура сидячої жінки. Біль рве її нутро, груди і горло – *“Ярій, душе. Ярій, а не ридай. У білій стужі сонце України”*.

Чоловік Алли Горської – Віктор Зарецький відмовився прощатися з Аллою, назавжди зберігаючи в пам’яті живий і сповнений сил образ дружини. Художник шукав ту *“тінь калини”* усе подальше життя. І лише перед смертю знайшов, і не тінь, а пружне молоде дерево. Він написав алегоричний портрет Горської в образі калини у картині *“А ми ж тую калину та й підіймемо”*. Пам’ятаєте – *“ці грона болю, що падуть в глибінь”*?

Вірш Василя Стуса *“Заходить чорне сонце дня”* і картина Опанаса Заливахи *“Пам’яті Аллі Горській”* також перегукуються, але, думаю, що у цьому випадку митцями керували однакові почуття і висловили вони їх кожний своїми засобами незалежно один від одного.

Ще не один вірш, присвячений Василем Стусом Аллі Горській, знайшов образотворче втілення у картинах Віктора Зарецького. А може, як і у випадку з Опанасом Заливахою, давала знати спорідненість душ.

Стусове *“Самого спогаду на дні, як зірка у криниці, Вона з’являється мені – і світить, і святиться”* прочитується у творі Віктора Зарецького *“Світлий спогад”*.

Вознесіння душі Алли Горської, змальоване Стусом у вірші *“Бентежністю вивищена до неба”*, бачимо і в картинах Віктора Зарецького *“Вознесіння”* (*“Душа піднімається на небо”*) та *“Метафоричне видіння”*.

В останній картині у *“вертикальному склепі”* *“немов левиця, вивищена бентежністю”* йде Алла. Довкола голови горить червоно-кривавий німб, з її рук падають грона калини.

“Хто б зміг пройти межі двома смертями і лишитись живішим від живих?” – *запитують Поет і Художник.*

Вони були добре знайомі. Колись, у бесіді з Віктором Зарецьким, Василь Стус признався, що якби міг обирати долю, якби наважився все кинути й робити що заманеться, то працював би на землі – орав, бо то найбільше для нього щастя. Спливло немало часу, і Зарецький змалював Стуса орачем. Картина “Орач” (Пам’яті Василя Стуса) сповнена семантикою часу й поетичними символами. Поет оре цілину – то не тільки квітуче поле, а й чорна занедбана пустка, яка візуально й емоційно обертається у картині мало не проваллям, а символічно – смертю. Птах долі, у якого хвіст справжньої жар-птиці, має золоту, але посивілу голову й веде, замруживши очі, свого поета-плугатаря у безмежний простір, у ніч, у небуття. Досить умовно, але реалістично змальовані фігури Стуса і його змороженого коня. На тлі декоративного буяння трав життя і чорного провалля смерті вони виглядають прибульцями з іншого виміру. Отак художник дивним чином зосередив і відбив долю поета.

Іноді чути здивоване відкриття того, що наші сучасники, ба, навіть, діти розуміють Стуса. Додам: ще й пишуть музику до його творів. Принаймні, в моїй фонотеці є 15 оспіваних поезій Василя Стуса.

Як могло статися, що серед такого жорстокого режиму, який з корінням вирвав усе національне, могла народитися така постать, як Василь Стус? Таке саме питання можна поставити і до інших мислителів і поетів – шістдесятників. Як воно могло статися? Адже всі вони були випусками того режиму, багато з них належало до КПУ і вірило в комунізм. Однак існує якась відвічна засада в людській природі, що навіть у найжахливіших обставинах випадково родяться і дозрівають незвичайні особистості високої духовної сили з опором до всього нищого. Земля прадідівська з усіма своїми прикметами відроджується в них і вони вмирають – як зерно, щоб дати життя новому колосцю. Таким був Василь Стус”.

“Донеччина” № 14 20 лютого 2007, с. 4

Пам'яті Петра Григоренка (16.10.1907 – 21.02.1987)

Народився Петро Григоренко в с. Борисівка Приморського р-ну Запорізької області. Освіту здобував у Харківському технологічному інституті, був призваний до лав Червоної Армії і з 1931 р. став кадровим військовим. У 1939 р. він брав участь у боях з японцями на річці Халхін-Гол, під час Другої світової війни дослужився до звання підполковника. Після війни П. Григоренко — викладач, начальник науково-дослідного відділу і кафедри кібернетики Військової Академії ім. Фрунзе в Москві, автор багатьох праць з військової тактики, оперативного мистецтва, кібернетики та військової історії, генерал-майор. У серпні 1961 року захистив докторську дисертацію.

Був нагороджений “Орденем Леніна”, двома “Орденами Червоного Прапора”, “Орденем Червоної Зірки”, “Орденем Вітчизняної Війни” і шістьма медалями.

Пройти шлях від слюсаря, зчіплювача вагонів, кочегара, машиніста паровоза до найвищих військових посад (Генерала Армії) у Радянському Союзі міг лише той, хто щиро вірив в ідеали комунізму та вчення Леніна-Маркса-Енгельса та чесно і віддано їм служив. Ізольований значною мірою від решти населення СРСР службою у Радянській Армії і привілейованим становищем генерала, він лише у зрілому віці збагнув антинародний характер існуючого ладу.

Після XX з'їзду КПРС, критично переглянувши сформовану в СРСР політичну систему, прийшов до висновку про її невідповідність ідеалам ленінізму. *“У моїй душі царював розлад. Мені важко було мовчки терпіти лицемірство правителів, та одночасно я розумів, що виступ буде коштувати мені способу життя, що цілком мене влаштовував, (...) з особливою силою на мене навалилася на мене думка, що давно вже переслідувала мене: “ Треба виступати. Не можна мовчати”.*

7 вересня 1961 року П. Григоренко на партконференції в Москві виступив із закликом *“підсилити демократизацію виборів і широку змінюваність, відповідальність перед*

виборцями. Вилучити всі умови, які породжують порушення ленінських принципів і норм, зокрема, високі оклади, незмінюваність.” Так могла зробити лише мужня людина, а водночас ідеаліст-романтик. “Я встав і пішов. Що діялося зі мною в цей час, я ніколи розповісти не зможу. Я себе не відчував. Таке, мабуть, діється з тими, що йдуть на страту. Або ж це було особливе почуття, спричинене гіпнотичним впливом маси, яка зосередила всю увагу на мене. Так чи так, було страшно. Страшнішого я ніколи не переживав. То був найжахливіший момент мого життя. Але це була й моя яснозора година”, - писав П.Григоренко у “Спогадах”.

За такий демарш його звільнили з Академії і вислали на Далекий Схід зі значним пониженням у посаді. Але опальний генерал ще вірив у дієвість так званих «норм внутрішньопартійної демократії» і 1963 р. створив підпільний «Союз боротьби за відродження ленінізму». Написав сім листівок, які невеликим накладом були поширені в Москві, Володимирі, Калузі, у військах Ленінградського й Середньоазіатського округів. Їхніми темами були бюрократичне переродження держави, її каральна політика щодо робітників (придушення заворушень у Новочеркаську, Темир-Тау, Тбілісі), причини продовольчої кризи.

Відповідь КДБ не забарилася – 1 лютого 1964 Петро Григоренко заарештували, позбавили військових звань і відправили на «лікування» у спеціальну тюремну психіатричну лікарню. Щоправда, на першому допиті голова КДБ В. Семичасний пропонував П.Григоренкові “покаятися”, щоб уникнути суду, але він відхилив цю пропозицію.

Незабаром після звільнення з керівних посад М.Хрущова, П. Григоренко був виписаний із лікарні (22 квітня 1965 р.) із випискою “одужав”. Працював сторожем, екскурсоводом, вантажником у магазинах, майстром у будівельному управлінні, оскільки Генеральний секретар ЦК КПРС Л. Брежнев скасував вказівку Голови Ради Міністрів О. Косигіна про поновлення П. Григоренка у генеральському званні.

Тепер вже він остаточно усвідомив неможливість змін на краще радянської системи, став активістом правозахисного руху, легально виступив проти інтервенції радянських військ до Чехословаччини у серпні 1968 р., за повернення кримських татар на історичну батьківщину, за право України та інших народів СРСР на незалежність.

Наприкінці 1968 року П. Григоренко написав “Про спеціальні психічні лікарні (дурдоми)”: *“Обстановка будинку для душевнохворих, повне безправ’я й відсутність реальної перспективи виходу на свободу – ось ті страшні чинники, з якими зіштовхується кожний, хто потрапляє в спеціальні психіатричні лікарні. Треба боротися за корінну зміну системи експертизи й утримання хворих у СПЛ, за надання громадськості справжньої можливості контролювати умови утримування хворих у СПЛ, за завдання громадськості справжньої можливості контролювати умови утримання і лікування хворих у цих умовах.”*

7 травня 1969 року П. Григоренка знову арештували і до літа 1974 року тримали у в’язниці й спеціальній психіатричній лікарні. З моменту арешту Генерала в СРСР і за його межами почалася кампанія за його визволення. Саме з виступу на захист П. Григоренка почалася правозахисна діяльність академіка Д. Сахарова.

Звільнившись, П.Григоренко відновив правозахисну діяльність. Він став одним із засновників Московської громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод, і вступає до аналогічної Української Гельсінської Групи, захищає заарештованих товаришів — письменника М. Руденка та вчителя О. Тихого. У 1977 р. тодішня влада дозволяє П. Григоренкові виїхати до США на півроку для лікування і позбавляє його громадянства. Дізнавшись про це, П. Григоренко провів у Нью-Йорку прес-конференцію, де сказав, що це найсумніший день у його житті: “Мене позбавили права померти на Батьківщині”.

У США в 1978 році П. Григоренко, за власним проханням, був підданий психіатричній експертизі, висновок

якої констатував, що ознак психічного захворювання в Генерала не виявлено.

В еміграції йому запропонували стати викладачем у Вест-Пойнтській військовій Академії. На що Петро Григоренко відповів: *“Я не можу викладати своєму ворогові: я радянський – колишній радянський – генерал!”*. Це були часи “холодної війни”.

На початку 1980-х років Генерал підготував до друку книгу спогадів *“У підпіллі можна зустріти тільки щурів...”*, і видав її російською, українською, англійською, іспанською, німецькою й французькою мовами. Головну тезу книги влучно схарактеризував син П.Григоренка Андрій: *“... добро не може народитися від злочину; людина має право жертвувати тільки собою, а не кимось ще; не має і не може бути в світі ідеї, яка б виправдовувала одну безвинну сльозу”*.

Остання хвороба здолала П. Григоренка посеред лекції про права людини в СРСР, яку він читав в Канзаському університеті. Його поховали на українському цвинтарі Баундбрук з повними офіцерськими почестями.

Біографія генерала Петра Григоренка — свідчення про неможливість знищення духу й національної свідомості людини, яка обрала шлях до свободи і справедливості.

25.03.07 Сайт hatanm.org.ua

України, якої прагнемо ще нема

. До 80-річчя виходу праці Д.Донцова “Націоналізм””

Донцов Дмитро Іванович — відомий публіцист, літературний критик, політичний діяч, ідеолог українського «чинного націоналізму», який відіграв вирішальну роль у формуванні нового покоління борців за визволення України в 20–30-х рр. ХХ ст. Редактор «Літературно-наукового вісника» (1922–32), журналу «Загибав» (1923–24), один із організаторів Спільноти визволення України (СВУ), автор низки літературознавчих і політологічних праць

Народився Дмитро Донцов у м. Мелітополь у родині заможного поселенця. Закінчив реальне училище, навчався в Царськосельському ліцеї та на юридичному факультеті Санкт-Петербурзького університету. Вже у студентські роки прилучився до громадсько-політичної діяльності. Входив до таємної Української студентської громади в Петербурзі, а згодом — до Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП). За революційну діяльність 1905 р. Донцова було заарештовано і перевезено до Києва в Лук'янівську в'язницю. У 1908 р. він емігрував до Галичини, де розгорнув широку громадську діяльність.

Протягом свого довгого життя Д. Донцов еволюціонував: у ранній період він — прибічник соціал-демократії, під час Першої світової війни — діяч і перший голова «Союзу визволення України». У подальшому очолював Українське телеграфне агентство в уряді гетьмана П. Скоропадського. У час між світовими війнами розкрився його таланти публіциста. У низці праць він закріпив підмурівок ідеології українського націоналізму у вигляді «чинного націоналізму».

Для Д. Донцова український націоналізм був тією силою, яка могла стати найважливішим фактором відродження України як держави. «Чинний націоналізм» мав надзвичайно сильний вплив на українську молодь 1930-х рр. Його ідеологія значною мірою була основою для виникнення і зростання Організації Українських Націоналістів (ОУН), членом якої сам Донцов не був. Ідеолог «чинного націоналізму» вважав рушійною силою історичного процесу ініціативну меншість — «формотворчу, будівничу, правлячу касту», якій народ повинен підпорядковуватися. Така позиція мала специфічний характер і була насамперед відповіддю на потреби конкретної політичної діяльності в Україні після падіння Української самостійної держави. Цим пояснюється блискавичне поширення цієї ідеї в українському русі й така ж відносно швидка втрата позицій. Але незаперечним є факт, що творчість Д. Донцова відіграла вирішальну роль у розвитку української духовності й політичної думки у 1920–30-х рр.

Як критик і літературознавець Д. Донцов створив галерею творчих портретів українських письменників ХІХ — початку ХХ ст.: Лесі Українки, Т. Шевченка, Олени Пчілки, В. Винниченка, В. Стефаника, М. Хвильового.

Від 1947 р. і до кінця життя Д. Донцов мешкав у Канаді, викладав українську літературу в Монреальському університеті, продовжував публіцистичну діяльність. Він жодного разу не зневірився у здобутті Україною незалежності.

Уперше твір українського філософа, політика, публіциста доктора Дмитра Донцова (1883-1973) був надрукований у 1926 році (Львів-Жовква, оо Василіан). Наступні перевидання були здійснені також поза межами України у 1958 та 1966 роках у Мюнхені та Лондоні відповідно.

У ті роки, годі було сподіватись, щоб Україна перевидавала книгу – дороговказ самостійного шляху української нації до порятунку. Та, нарешті, аж через 75 років Львівське в-во “Кальварія” дарує українцям четверте видання (2001 р.). А з нагоди 80-річчя першого видання твору з ініціативи та коштом Організації Українських Націоналістів книга Дмитра Донцова “Націоналізм” перевидана в-вом ім. Олени Теліги у Києві (2006 р.)

Твір складається з трьох частин, назва кожної настільки виразна, що надає уявлення про зміст.

Частина перша: “Українське провансальство”. Д. Донцов, посилаючись на власні дослідження та величезну джерельну базу на багатьох мовах (239 позицій тільки до першої частини), дає відповідь на питання: “Як могла потужна держава раннього середньовіччя та часів Хмельниччини zdegradувати до хохлацької республіки УРСР?”

Частина друга: “Чинний націоналізм”. Д. Донцов будує свій інтегральний націоналізм з усвідомлення високого призначення нації та на одній з євангельських ідей про героїчну особистість та обрану меншість, яка йде заради ідеї не за натовпом, а – попереду. Якої ідеї?

Частина третя: “Українська ідея”. “України, якої прагнемо, ще нема, але ми можемо створити її в нашій душі... Наша мандрівка по пустелі ще не скінчилася тому, що були в нас тисячі воľь замість однієї, і сотні туманних, замість однієї, яскравої думки, що лучила б усіх в одну цілісність. Бо що є нація, коли не скупчення мільйонів воľь довкола образу спільного ідеалу? Ідеалу панування певної етнічної групи над територією, яку вона одержала в спадщині по батьках і яку хоче залишити своїм дітям” – так формулює національну ідею Д.Донцов. Ідея націоналізму має бути яскравою, задля “кусня хліба та спокою” ніякий “- Іза” не потрібен.

“Націоналізм” Д.Донцова гартує до суворого життя. “Природа винагороджує лише в пропорції до зусиль і заслуг – для її мети. В суспільнім житті обов’язує та сама засада, і ні одна нація не дістане в дарунок жнив від “справедливої” природи, коли вона не сіяла”.

Думаю, що книга знайде свого читача у всіх регіонах України. Поживемо – побачимо.

“Донеччина”, № 25 3 квітня 2007, с. 2

Лесь Курбас

У березні в Донецьку в Будинку працівників культури відбулися вечори, присвячені пам’яті Т.Шевченка і Л.Курбаса. Але чудовий концерт за творами Шевченка, підготовлений артистами філармонії, мали можливість почути всього 26 осіб. 8 з них були ті, кого я встигла запросити, бо мені пощастило дізнатись про захід за кілька годин до початку. Точна дата і час вечора, присвяченого Лесю Курбасу, стали відомі тільки за добу.

Цього разу вдалося повідомити більший загал, проукраїнські налаштованих студентів та людей зрілого віку. Але, що ж ми почули?! Доповідачка одразу приголомшила нас повідомленням, що Лесь Курбас підтримав революцію, і, наче вибачаючи його, додала: “Так бывает”.

Чи міг підтримати український легіонер Жовтневу революцію? Ні! Лесь Курбас підтримав УКРАЇНСЬКУ

революцію. Що ж вибачала пані Олена Цимбал українцю Л. Курбасу? А може вона не чула про революцію в Україні у 20-х роках минулого століття, або ж перекрутила факти?.

Далі, лишивши поза увагою жертвну відданість Леся Курбаса УКРАЇНСЬКОМУ мистецтву, заради відродження якого він поклав життя, доповідачка порівняла його з видатними діячами культури Росії. Я не маю нічого проти

Чехова та Мейерхольда. Але ж Україна мала своїх видатних театральних корифеїв ближчих за духом Лесеві Курбасу, з якими логічно було б порівняти видатного актора і режисера! Це – Марк Кропивницький, Михайло Старицький, Гнат Хоткевич, Микола Садовський (Тобілевич), Микола Лисенко, Марія Заньковецька, Панас Саксаганський (Тобілевич), імена яких – серед імен світового рівня. А може доповідачці й це невідомо?

Потім, у дивовижно нечемний спосіб, пані лекторка пояснила, що “вечер не политический”. Але ж саме вона надала цьому заходу українофобський присмак. Це – від політичної заангажованості, чи невихованості? Як може вважати себе культурною людиною, якщо вона в Україні, у Будинку працівників культури України, який очолює заслужений діяч культури України, про видатного українця розповідає українцям чужою мовою?

Частина молоді трохи послухала-послухала та й покинула залу, ветерани ж вислухали все.

Народився Лесь Курбас у 1887 році в м. Самбір на Львівщині в родині відомих діячів західноукраїнського театру Степана та Ванди Яновичів.

Освіту здобув у Тернопільській гімназії (1900–07), Віденському і Львівському університетах (1907–10).

На початку Першої світової війни перебував у Легіоні українських січових стрільців (1914).

Театральна діяльність Леся Курбаса розпочалася у драматичних гуртках львівського товариства «Сокіл». Курбас-актор створив чимало високохудожніх образів на сценах театрів під орудою Гната Хоткевича, товариства

«Руська бесіда», першого українського стаціонарного театру в Києві, заснованого Миколою Садовським..

Під впливом етичних ідей австрійського мислителя Рудольфа Штайнера (палкого прибічника Григорія Сковороди) Лесь Курбас заснував самобутні мистецькі колективи — театральні братства: «Тернопільські театральні вечори» (1915–16), Молодий театр (1916–19), Київський драматичний театр (1920–21), мистецьке об'єднання «Березіль» (1922–34).

“Рудольф Штайнер захопив молодого Курбаса переконаністю у тому, що новий виток цивілізації і культури почнеться у Києві. Саме там, де протягом довгих століть пролито стільки народної крові. Ця історична кров і дасть поштовх народженню нової мистецької Мекки. Курбас залишає Відень і Львів і переїздить до Києва, аби творити там нову цивілізацію” (Лесь Танюк).

Театр Леся Курбаса сформувався у боротьбі з рабським «назадництвом», побутовизмом, він ратував за ПРИЛУЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА ДО СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ. Проголошуючи «прямий поворот до Європи і до самих себе», звернувся до творів класичної європейської драматургії, до скарбів національної культури. Лесь Курбас створив найкращу театральну виставу доби УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ — «Гайдамаки» за Т. Шевченком. Значним мистецьким явищем була кожна нова робота режисера — від «Джиммі Хігінса» за Е. Сінклером до вистав за п'єсами Миколи Куліша «Народний Малахій», «Мина Мазайло», «Маклена Граса».

Фундатор нового українського театру приділяв велику увагу вихованню творчої молоді. Серед його учнів — зірки вітчизняної сцени А. Бучма, В. Василько, Л. Гаккебуш, Й. Гірняк, М. Крушельницький, Н. Ужвій, В. Чистякова (дружина Курбаса). У 1925 р. Лесю Курбасу було присвоєно звання народного артиста України.

Незважаючи на мистецькі здобутки, у добу «великого перелому» партійна критика звинуватила Леся Курбаса в небажанні сприяти будівництву соціалізму, у роздмухуванні

національного питання. У 1933 р. його звільнили з посади художнього керівника та директора театру «Березіль» і того ж року заарештували у Москві, де він у Державному єврейському театрі готував виставу «Король Лір» за Шекспіром.

9 квітня 1934 року судовою трійкою при колегії ДПУ УРСР Лесь Курбас був засуджений на п'ять років за здійснення злочинів, передбачених ст. 54-11 КК УРСР. Його звинуватили у тому, що він начебто “був одним із керівників контрреволюційної організації УВО (українська військова організація – Л,О.), використав український театр “Березіль”, яким керував, для контрреволюційної пропаганди”.

Перебуваючи у концентраційному таборі на Соловках, Лесь Курбас поставив кілька вистав за участю в'язнів і вільнонайманих.

Під час чергової хвилі репресій рішенням особливої трійки УНКВС по Ленінградській області від 9.10.1937 р. Лесь Курбас був засуджений до розстрілу за те, що “залишаючись на контрреволюційних позиціях, продовжував вести контрреволюційну агітацію і висловлював терористичні наміри”. Вирок виконано 3 листопада 1937 р. на честь чергової річниці Жовтневої революції. Реабілітовано Леся Курбаса 31 січня 1957 р.

Доля Леся Курбаса відбиває трагедію покоління велетів української культури. У незалежній Українській державі його ім'я стало символом відродження справді НАЦІОНАЛЬНОГО мистецтва.

„Донеччина” №28 , 13 квітня 2007 (30.03.07)

Де герой вчителював

*Все, що мав у житті
Він віддав для одної ідеї.
І трудився для неї
І горів, і яснів, і страждав,
І.Франко "Мойсей"*

У січні цього року на подвір'ї Олексієво-Дружківської школи № 14, де вчителював Олекса Тихий, було встановлено пам'ятну стелу, а навесні поруч з нею мешканці села посадили калину. І ось там, 7 травня відбулась урочиста лінійка, присвячена пам'яті Олекси Тихого, який помер 06.05.1984 у тюремній лікарні міста Перм.

Занадто довгим і нажаль не безхмарним був шлях, яким довелося нам пройти, щоб сьогодні Україна визнала своїх Героїв. Наказом Президента України Віктора Ющенка наприкінці 2006 року Олексу Тихого було нагороджено (посмертно) Орденом “За мужність” І ступеня. Це достойна нагорода Людині, сенсом життя якої було єдине – здобуття і розбудова української незалежної держави. Шкода тільки, що Олекса Тихий занадто рано розділив долю франкового Мойсея, якому судилося в ході простувати Духові шлях і вмирати на шляху. Народ, якому Господь послав таких національних лідерів має великі історичні перспективи. Проте, щоб вони здійснилися від народу теж вимагається у своїх помислах і ділах бути гідним імені тих, хто не шкодував для нього свого життя. Нехай постать Олекси Тихого буде моральним символом вільного жертвовного і незламного українського духу.

“Донеччина” №35, 11 травня 2007

Брати по Духу

*Тоді прости-прощай,
проклятий краю,
Вітчизно боягузів і убивць.*

В. Стус "Не можу я без посмішки Івана"

Цього року Василю Стусу 6-го січня виповнилося би 70 років, як і Вячеславу Чорноволу 24 грудня 2007. Обидва народилися на Святвечір: Вячеслав – на католицький, Василь – на православний. Обидва загинули у боротьбі за незалежність України.

Вони познайомилися у Києві в 1960-х роках. Разом були якийсь час у Мордовських таборах. Перебуваючи на засланні листувалися. На превеликий жаль листи не збереглися. У кінці 70-х – на початку 80-х років пройшла передолімпійська кампанія – за заявою Щербицького про очищення "образцового города Києва от проститутток, тунеядцев и зарвавшихся диссидентов". Ця заява поширилася і на "зарвавшихся диссидентов", які ще не повернулися зі заслання. Отже, під час чергових арештів і обшуків у всіх засланців позникали листи Вячеслава Чорновола і Василя Стуса. Одного часу, коли в Магадані, де відбував заслання Стус, хмари над ним скупчилися, Василь сам спалив листи. Якимось дивом у архіві В. Чорновола збереглося два листи та телеграма від Василя: "Дорогий брате, вітаю сорокаріччям. Тримайся, набирайся сили. Про приїзд дай знати відразу. Обнімаю. Вітання друзям. З Новим роком і Різдвом. Василь" (22.12.77). Листи та телеграма написані Стусом із Матросова Теньківського р-ну, Магаданської обл., де був на засланні Василь. Вячеслав у той час відбував покарання в Мордовії.

"Донеччина" вже друкувала спогади друзів про В.Стуса (№ 14, 20.02.07 – "Плугатар іде за плугом" Л. Огнева). До них сьогодні додаю спогади В. Чорновола.

"У Василя було дуже характерне обличчя – коли він розмовляв з друзями, воно сяло добротою й ставало надзвичайно гарним. Коли ж говорив із ворогом чи нищою людиною, очі ставали колючими, уперед виходило підборіддя, опускалися куточки губів – вираз людини, що брідиться розпukoю.

Він міг не сказати ні слова, але одного такого погляду вистачало, щоб тюремщики відправляли його до карцеру "за оскорбление начальства", придумуючи "докази" провини." (В. Чорновіл "Разом за ґратами")

Коли під час судових процесів початку 1968 року, офіцери виштовхували небажаних свідків з коридорів суду, Василь дивився на них з таким презирством, що ті мимоволі відступали і їжилися під його поглядом. Цей погляд

глибокого презирства не могли пробачити йому й у концтаборі.

"Коли мене привозили в концтабір "Лесной", де тоді був Василь, він сміливо, мало не розштовхуючи наглядачів, які вели мене у відгороджений плотом карцерний закуток табору, проривався до мене, щоб мовити кілька слів чи бодай потиснути руку. Наступного дня я чув голос Василя в сусідній камері карцера, а потім ми зустрічалися на півгодинній прогулянці у дворику, обнесеному дротяною сіткою не тільки з боків, але й зверху, від неба" – розповідав В. Чорновіл.

Наприкінці 1976-го року в концтаборах Мордовії Вячеслав Чорновіл почав боротьбу за Статус політв'язнів в СРСР. 10 грудня 1976 року він сам перейшов на такий Статус: відмовився від примусової безоплатної праці, виконання принизливих приписів режиму. Розплата не забарилася: його відправили у тюрму у табір "Лесной".

Вже наступного дня Вячеслав дізнався, що Василь Стус, якому залишався місяць до відправки на заслання, не вийшов на роботу й заявив про перехід на Статус політв'язня. На цей раз Василя не посадили до штрафного ізолятора, де могли б друзі зустрітись. Його трохи раніше відправили важким двомісячним етапом на Колиму.

Але найбільше табірних спогадів про Василя у Вячеслава зв'язано з 1975 роком. Вони півроку були в одній зоні в Мордовії. Їхні ліжка у довгому бараці стояли майже поруч. Так само поблизу в цеху стояли електричні машинки, на яких шили рукавиці. І належали вони обидва до однієї табірної "сім'ї". Табірна "сім'я" – об'єднання кількох в'язнів, де порівну ділиться все – від кусня хліба до шкарпеток. Стусова "сім'я" складалася зі двох українців (Василь і Вячеслав), двох вірмен (Паруй Айрік'ян і Азат Аршак'ян) і старенького грузина дворянського роду (Васо Елізбарішвілі). "Це був відносно спокійний відтинок мого (мабуть і Василевого) невілляництва. Може тиск на нас трохи зменшили перед підписанням улітку Гельсінського заключного акта. Поменшало "відряджень" у карцер і голодівок протесту.

Василеві й мені нарешті дали побачення з рідними. На диво стриманою була й реакція на наші гострі політичні заяви, наприклад, про зречення радянського громадянства на користь символічного українського. Саме тут Василь написав значну частину своїх, може, найбільш відшліфованих віршів.

Підписання Брежнєвим Заключного акта Гельсінської наради ми зустріли голодівкою протесту, бо розуміли це підписання як глум передусім над нами, в'язнями сумління" (В. Чорновіл).

Дуже дошкуляла Стусові хвороба на виразку шлунка. Табірна медицина швидше калічила ніж лікувала. На початку серпня 1975 року Василя, який почувався зле, раптово виписали з лікарні з діагнозом "стійка ремісія", що означає затухання хвороби. Причина була у тому, що до лікарні мали привезти в'язня з іншої зони, зустріч якого зі Стусом була небажаною. Через той брехливий діагноз Василеві ще й відмінили дієту.

Подальша тюремна одиссея Василя Стуса і Вячеслава Чорновола розвела друзів по різним куткам Сибіру. Тільки вряди-годи доходила до Вячеслава звістка про Василя: живий, пише, бореться. Найстрашніша прийшла у 1985-му році, коли В.Чорновіл вже повернувся на Україну.

„Донецчина” №1 січень 2008

Ніхто не створить нам держави

(Українська національна ідея – у чому вона полягає?).

"Все, що мав у життю,
він віддав для однієї ідеї".

Іван Франко

Щойно повернулась з Одеси делегація Донецького відділення Всеукраїнського об'єднання ветеранів, яка брала участь у науково-практичній конференції "Проблеми формування українського патріотизму: науковий, суспільно-політичний та моральний вимір". Конференція проведена за участю науковців Одеської філії Національного інституту

стратегічних досліджень" (далі – НІСД), відомого політика Левка Лук'яненка та представників Всеукраїнських громадських організацій ВОВ, ОУН-УПА, ОУН, Союзу українок, Ліги українських жінок, Ліги Україна-НАТО, молодіжних організацій МНК, СІЧ та ін.. Обговорювали наголошену проблему 620 делегатів зі 25-ти областей України.

Рефреном доповідей були заклики до єдності народу через відродження мови, традицій, культури, національної гордості, любові до України. Саме такий шлях до творення незалежної української держави науково обґрунтував ще у першій половині ХХ - го ст. Дмитро Донцов. "Краще було б більше у нас таких росіян як Дмитро Донцов" – наголосив заст. директора одеської філії НІСД.

Серед класиків українського націоналізму лідером, безумовно, є Дмитро Донцов.

Розуміючи крайню необхідність вироблення нової української ідеології – Великої Української Ідеї, "яскравої, виключної, всеобіймаючої", Дмитро Донцов повністю присвятив себе цій надважливій справі.

Основна праця Донцова – "Націоналізм" (1926 р.) стала, певною мірою, Євангелієм для молодого покоління українських патріотів 20-х, 30-х, 40-х років ХХ ст.. І це повністю підтверджують матеріали, зібрані комісією по розслідуванню діяльності УПА, хоча й таких висновків комісія не робить.

Донцов наголошує, що ідеалом нації має бути державницька ідея – *ідея панування певної етнічної групи над територією, яку вона одержала в спадщині по батьках і яку хоче залишити своїм дітям.*"

Щоб вивести свою націю з неволі, Донцов гартує українця-лицаря, господаря на своїй землі, виковує його світогляд, сталить характер, окрилює вірою.

Читаючи твори Донцова, вражаєшся прозорливості автора, який все життя, як легендарна Касандра застерігав українців від небезпеки, що насувалася і насувається на Україну і світ: *"Нація, яка хоче панувати, повинна мати й панську психіку народу-володаря. "Фанатизм" і "примус", а*

не “ніжність”, виконують основну функцію в суспільній житті, і їх місце не може лишитися не зайнятим. Не займемо ми, займе хтось інший.”

Так й сталося. І було пізно, коли під Крути йшли студенти, гнані відчуттям національної честі і здоровим інстинктом, було пізно, коли під Базаром по геройські вмирали учасники Зимового походу, вірні традиціям козацького роду. Було пізно, коли в Україні вмирали з голоду мільйони нащадків "полян, дулібів, древлян". Україна жорстоко покарана за відступництво від ідей нації, за службу чужим божкам, за зраду Бога і його законів на землі.

За упадок і руїну винна провідна верства, правляча каста за брак кваліфікації бути такою: *"Була та каста мудра, відважна та сильна морально, – була й держава. Була вона слаба або вироджувалася, розкладалася й гинула, – слабла й держава..."* Це відчуваємо ми й сьогодні.

У ХХ ст. відбувся геноцид української нації трьома штучно створеними голодоморами та репресіями щодо української інтелігенції, а ще й постійною боротьбою з «націоналізмом» в Україні.

Це призвело до виснаження інтелектуально-культурного генофонду України. Йдеться не тільки про фізичні втрати. Був розірваний зв'язок між поколіннями інтелігенції, тобто припинився процес розвитку по висхідній. За радянські часи ми втратили провідну верству. *"Без провідників маса є звіром без голови, або з головою без очей"*.

Нині Україні бракує Романа Шухевича, політичний заповіт якого: *"Сьогодні всі партійні розходження мусять цілком уступити, мусять бути підпорядковані одній меті – справі визволення українського народу. Розподіл сьогодні може йти не по лінії тих чи інших партій, а по лінії патріотів і зрадників українського народу."* (Роман Шухевич. ("Звернення Воюючої України до всієї української еміграції", жовтень 1949 р.)

Бракує нам Степана Бандери, думки якого щодо політичної консолідації актуальні й по сьогодні:

"Першою і головною передумовою участі в політичній консолідації є те, щоб політичні угруповання керувалися одним політичним імперативом змагання за здійснення головної мети: Самостійної Української Держави, і за тією метою підпорядковували всі свої вужчі партійні інтереси.

Друга передумова до повної політичної консолідації – це визнання тільки одного шляху, щоб досягти ту спільну мету. Бо, навіть, при дотриманні першої передумови консолідація жвавої політичної праці всіх угруповань була б дуже трудна, якщо б у даній політичній ситуації було більше, ніж один шлях, якими можна йти до визволення державної незалежності". (Степан Бандера "До проблеми політичної консолідації")

Бракує Євгена Коновальця, який би сказав нам: "Які підходи, міркування й методи до визвольної акції в поодиноких українських угрупованнях не були б, на кого згадані угруповання не орієнтувались би й на чію допомогу вони не чекали б, – одно для всіх українців, оскільки вони не фантасти чи злочинці, мусить бути ясним: відновлення й закріплення Української Держави є, буде й мусить бути найбільше важливим моментом нашої боротьби. Бо ж ніякий чужинець, – буде це москаль, поляк, англієць, француз чи німець, – за нас і нашу державність не буде проливати крові. Ніхто задля наших гарних очей не дасть нам української Держави, в якій наш народ, нічого не вложивши, міг би щасливо й вільно жити. Коли би навіть прийшло до того, що якийсь народ ніби за нас боровся, то ціна цьому буде такою великою, що відновлена українська державність буде тільки на папері, а Україна стане колонією, де пануватимуть чужинці, а не ми".

(Полковник Євген Коновалець. "Військовий вісник", рік 2, ч. 4, червень 1928.)

І Євген Коновалець, і Роман Шухевич, і Степан Бандера зродилися з ідей Дмитра Донцова. Вони були фанатиками Української Національної Ідеї, бо лише віра родить тверді принципи. Їхнє життя переконує, що перемога України залежить від виховання нових борців, які не

гнутимуть карку, від провідної верстви, яка не злякається боротьби з ворогом та жертв, яких вимагає перемога. Отже у великій мірі залежить від перемоги ідей Донцова у вихованні нових поколінь, у вихованні провідної верстви народу.

"Воля, слава, сила відмірюються силою боротьби", а не силою "страждань" і "сліз". Боротьба за існування є законом життя. Або "панування" або "рабство"! "Або "сідло золоте" – або "сідло невольницьке"...

„Донеччина” №3 січень 2008

Зеківський генерал

31 серпня 2007 року вийшов Указ № 801/2007 Президента України "Про відзначення 70 років від дня народження Вячеслава Чорновола".

Чи не забагато пафосних слів мовиться сьогодні про В. Чорновола?

Гадаю, що постаті В. Чорновола не загрожує перетворитися в ікону, до якої треба прикладатися. Бо всім своїм життям ніколи не претендував на роль святого чи великомученика. Він не вважав ворогами навіть тих, хто саджав його до в'язниці, хто збиткувався над ним. Друзям, які радили йому – голові Львівського облвиконкому звільнити з посад усіх тих, хто був причетний до його арештів, заслання, а тепер опинилися у його підпорядкуванні, він відповів: "Немає ким їх замінити, а оці, які єсть, – професіонали, знають свою справу. Це – по-перше, а по-друге, немає в мене до них ненависті, бо це – люди, які заробляли хліб таким ось шляхом, а інші – інакшим. Ми з ними боремося і тепер, але не в умовах диктатури. Ось – це важливо". Хотілось би мені запитати у Вячеслава Максимовича: "А що, наші непрофесіонали не змогли б красти так як ті професіонали?" Й посьгодні не загоїлася рана, нанесена Народному Рухові розколом. Тоді були деякі причини для непорозумінь, однак дрібні. "Дрібненькі людці, плюгавенькі, їм хотілося слави Чорновола. Але щоб її мати, треба мати Чорновола в душі" –

таку оцінку тим подіям дав професор Василь Яременко. На траурному мітингу соратник В. Чорновола М. Косів сказав: "Твоя постать нині виростає по всій планеті. А ті, які хотіли применшити Тебе, вчинити Тобі недовіру, маліють і мізерніють на очах. Тобі вибрано місце на центральній алеї Байкового кладовища, бо Ти був центральною фігурою в утвердженні Української національної держави".

Михайло Хейфець у своїх спогадах «Українські силуети» дав блискучу характеристику В. Чорноволу, розповідаючи про акцію у Мордовських таборах, організовану та успішно ним проведену.

Вони познайомилися у лютому 1977 р. в Явасі на етапі до 19-ї зони, де знаходилась лагерна тюрма (ПКТ). Майор Александров «приписав» Чорноволу шість місяців ПКТ за те, що той став на Статус політ'язня. Тобто: повністю відмовився від виходу на роботу, від вишукування на «перевірку» і у їдальню, від усього «режиму», розробленого МВС для лагерів та тюрем. «Життя в ПКТ невеселе: замість барака в'язня переводять у камеру, іноді поодиночі; замість туалету надворі стоїть параша в камері; пайок ополовинюється, «ларьок», тобто закупка додаткових продуктів в магазині зони, зменшується втричі, а листування вчетверо (один лист у два місяці замість звичайних двох листів на місяць). Навіть звичні мордовські зеки сумують, коли їх етапують до ПКТ! Але Чорновіл їхав тоді до ПКТ, як Наташа Ростова додому після зустрічі на балу з князем Андрієм: Він випромінював енергію...» – пише М. Хейфець.

В Явасі група етапників, довго чекала на погрузку у «воронок». Погрузка затримувалась: когось «менти» чекали. Аж ось гримнув гальмами наступний состав. Звідти привели двох зеків високого і низького. Високого посадили в «автозаці», як належить особливо небезпечному, в «стакан», і звідти через металеву стіну він почав засипати компанію «останніми новинами»: «Хлопці, я задумав провести в ПКТ серію голодівок на підтримку Статуса політзека. На захист кожного пункту Статута буду проводити голодівку і подавати докладну заяву, навіщо потрібен цей параграф Статуту.

Голодівки проводитиму тільки якщо будуть садити до ШИЗО з ПКТ в кожний голодний день, – все рівно тим паєчком у 400 грамів голоду не вгамуєш, так хай хоч один день з користю пройде. Як ви рахуєте?» (М. Хейфець)

Десь за тиждень після прибуття Чорновола до зони всі були попереджені, що зони суворого режиму в Мордовії планують провести стоденний страйк з вимогами визнати в СРСР Статус політичного в'язня. 21 квітня 1977 р. в'язні вперше не вийшли ні вишукуватись, ні на роботу, зірвали нашивки і оголосили на сто днів повний саботаж всіх лагерних вимог – на честь наступної Білградської наради 35 держав Європи і Америки.

Щодня страйкарів відводили до карцеру. Всі місця у всіх камерах були зайняті. "Веселий був карцер у перші статусні дні. Завжди найтяжчі у карцері ні голод, ні холод, а самотність і мовчанка. Розмови між камерами заборонені, а якщо будеш перегукуватись з сусідами, ризикуєш після закінчення карцерного строку втратити «ларьок» або навіть отримати новий карцерний строк. Але ж тоді було свідомо заплановано сто днів без ларька і сто днів у карцерах – а в цій ситуації чим можна було страйкарів укусити?" (М. Хейфець)

І карцер перетворився у статусний клуб. Мешканці його перегукувались вільно, а на будь-яке зауваження наглядача була стереотипна відповідь: «Ми на Статусі! Ми поза закону!» Чорновіл – володар камери ПКТ, де був радіорепродуктор, записував у себе всі новини і одразу ж диктував їх усім камерам.

Чорновола намагався зупинити політрук зони: "Не можна кричати в карцері..." На що отримав відповідь: "Громадянин політрук, я веду політзаняття. Ви ж самі не можете допустити, щоб статусники сто днів не слухали політзаняття... Я нічого їм не повідомляю, окрім московських повідомлень."

Що робити? Режим вимагає тиші у карцері, але режим вимагає і щоденних політзаняття... Політрук почав щоденно вести з Чорноволом бесіди. Головна тема цих бесід: "СРСР не має політв'язнів, тому і не має Статуса політв'язня».

Основний аргумент політрука був таким: оскільки в державі не існує кодексу політичних злочинів, а є єдиний кримінальний кодекс, значить, в ній немає політв'язнів, а є тільки кримінальні злочинці. Повинно раніше дати юридичне визначення політичного в'язня, а потім вже говорити про його статус. Інакше кожен крадій оголосить себе політиком". Але суперечити Чорноволові було важко. Його відповіді були переконливі:

"Визначення політв'язня вже дано. В книзі одного англійського комуніста, вона є в бібліотеці, наводиться визначення, яке дала Анжела Девіс. Вибачте, вона для Вас – авторитет?" "Так" – погоджувався політрук.

- Так ось, Девіс так визначила політв'язня: це особа, яка переступила закони даної держави не в особистих інтересах, а суспільних інтересах – в інтересах всього суспільства, або окремої його групи. Кожного з нас, ну, майже кожного, суд звинуватив не у корисливих мотивах, а навпаки – інкримінував, що ми власні кошти вкладали у наше "преступне діяння".

- Але, вимагаючи Статуса, ви домагаєтесь переступу Радянського Закону. А наша задача – виконувати закон, а не допомагати його переступати.

- Ви маєте рацію, ми хочемо змінити закон. І свідомо йдемо на його переступ.

- А ви називаєте себе правозахисником! - парирує політрук.

- Але ви не дали нам ніякої можливості змінити закон, який ми вважаємо не справедливим, окрім переступу цього закону. Ми відправили проект Статусу до Верховної Ради і не отримали ніякої відповіді по суті теми. Тільки тоді ми вирішили переступити законодавство...

- Ну, за дії Верховної Ради я відповідати не можу, - і політрук йде собі геть.

Кожного дня начальство зверталось до страйкарів з умовляннями. До Михайла Хейфець звернувся «господар зони» Пікулін: «Навіщо ви, Хейфець, стали на Статус?. У вас зовсім немає самостійності у діях,

самолюбства. Все робите так, як наказує ваш зеківський генерал – Чорновіл!»

А як командував цей генерал? “Приємна риса Чорновола - природженого лідера – відсутність марної пихатості, гонору. Командує, вимагає, але при цьому не вважає себе головним, розумним, кращим. Справа вимагає, а не командир! В особистому спілкуванні він залишався цілком простим хлопцем і у той же час вмів зберегти у середовищі українців величезний, легендарний авторитет. Достатньо було в зоні будь-якому українцеві сказати: “Звертаюсь до вас за дорученням Чорновола. Славко просить...”, щоб люба справа виконувалась. ... Але при усій зовнішній простоті і демократичності Чорновіл вмів відстоювати свої “генеральські” повноваження”. (М. Хейфець)

Спостерігаючи за Чорноволом з боку, Хейфець порівнював його з Ганді, Неру: “Це – подібний їм тип національного вождя. Йому б діяти у будь-якій колонії Британської імперії, де юридичні, історичні і логічні аргументи – увесь скарб яким володіє Чорновіл, - вислуховуються, оцінюються, сприймаються противником. За складом душі Вячеслав благородна людина.”

В статусний період він не міг виходити у зону – під час презмінок між карцерами його виводили не до зони, а до тюремної камери. Проте він впевнено диригував статусною акцією. Кожний голодний (через добу) ранок він оголошував всьому бараку, який пункт Статуса буде темою чергової заяви на ім'я прокурора і у честь чого всі проводять сьогодні чергову голодівку протесту. “Ми вимагали від варти папір, і писали заяви. Потім кожний читав свій твір у голос всьому бараку – це було схоже на змагання поетів у середньовіччя – віддавали все наглядачу, і лягали у дрейф: у день голодування бажано менше рухатись, краще перележати на підлозі.” (М. Хейфець)

Страйкарі нічого не вимагали для себе особисто, для всіх, але тільки прав для політв'язнів СРСР. Акція набула світового резонансу завдяки особій заяві академіка О.Д.Сахарова.

Адміністрація зі злістю заявляла: “Своєю акцією в зоні ви принесли більше шкоди радянській державі, ніж злочинними діями на волі”.

Нині в Україні немає такої Постаті. Але не можна сказати, що Вячеслав Чорновіл зник з політичної арени, бо він залишається як орієнтир, як образ – і для друзів, і для ворогів.

„Донеччина” № 3 15 січня 2008

Чорні хлопці

"Чорні хлопці", або опришки, з'явилися в околицях Карпат задовго до народження Олекси Довбуша. Не зникли вони й після його смерті. Але в пам'яті народу залишився романтичний образ невловимого, безстрашного і справедливого ватажка Олекси Довбуша.

Народився Олекса Довбуш в селі Печеніжиці в 1700 році.

У 1850-му році 120-річний житель села Вижнє Жаб'є Шімон, котрий юнаком бачив Довбуша, розповідав, що Олекса був високим, плечистим, темноволосим, краснолицим, рухливим, мав усміхнене обличчя, проникливе око, дзвінкий голос. На ньому була шапка з павиним пір'ям, мазана сорочка, широкий пояс, за ним – два пістолі, порохівниця, капшук на тютюн, торба, на плечі – кріс. Довбуш носив червоні штани і був взутий у постоли.

Речі, знайдені у пораненого Олекси (миро, святі дари, хрест, 9 зерен пшениці і т.п.), свідчать, він дотримувався звичаїв і вірувань, характерних для Гуцульщини.

Велика кількість народних оповідань, легенд і пісень, чимало складених, ще за життя Довбуша, свідчать, що ватажок опришків був фізично сильною людиною, жорстокою до ворогів. Проте водночас залишався гуманним. Надзвичайна сміливість і відвага поєднувалися в ньому з правдивою лицарською вдачею. Чуйним залишався до безборонних, немічних. Навіть ворогів не завжди карав.

У ставленні до побратимів Довбуш виявляв велику душевну доброту і благородство.

Відібране у панів добро Довбуш роздавав убогим кріпакам.

Успішна й довготривала боротьба опришків зі шляхтою залежала насамперед від умілої й доброї організації загону., міцного зв'язку з людьми. Це добре розумів Довбуш, тому надзвичайно ретельно підбирав опришків до загону. З новобранцем він завжди мав попередню розмову. Лише добре вивчивши людину, брав її у загін.

Ватажок не випадково орієнтувався на бідне населення. Люди, позбавлені будь-яких засобів до існування, ставали найстійкішими бійцями, могли переносити всіляки незгоди й труднощі. В опришки йшли люди з різних районів України, Угорщини і Молдавії. Вже у 1739 році з Довбушем активно співпрацюють закарпатці й буковинці. Були в загоні і галичани й українці з Наддніпрянщини. Отже, Олексу Довбуша підтримувало населення з різних місцевостей.

Кількісний склад загону Довбуша часто змінювався від 12 до 43 осіб. Коли збиралося більше, Довбуш "бракував", тобто відбирав найліпших.

Про те, як Довбуш перевіряв мужність побратимів розповідають народні перекази. Наприклад, пропонував покласти руку на дубовий пень і, замахнувшись топірцем, вдавав, що хоче відтяти руку. Потрібна була неабияка витримка, щоб не злякатися. Хто відсмикував руку, того Довбуш відганяв. Або інше випробування. Через глибокий і стрімкий яр гірського потоку Довбуш перекидав довгу смереку і пропонував новобранцям перейти по ній на інший бік. Хто сміливо і спритно переходив на протилежний бік яру, Довбуш брав до загону.

Невелика кількість учасників була вигідною опришкам. Вони мали змогу швидко рухатися, несподівано переноситися з одного місця на інше, легко і надійно переховуватися. Отже сила Довбуша полягала не в кількісному складі загону, а в його бойовому дусі, вмілому оперативному керівництві. Партизанська тактика боротьби — несподіваність,

конспіративність і блискавичність – була запорукою успіху. Ця своєрідна опришківська тактика в гірських умовах робила Довбуша невловимим і грізним противником шляхти. З'являючись у різних місцях майже одночасно, загін створював враження колосальної сили. В очах народу опришки були легендарними і непереможними героями.

Опришки Довбуша, як правило, збиралися в загін навесні, коли земля проростала травою, а ліс вкривався густим листям. місцем збору була стрімка вершина Стіг.

Довбушуки славилися як влучні стрільці з рушниць і пістолів, бездоганно володіли топірцями і ножами – чепеликами.

В загоні панувала сувора дисципліна. влада Довбуша, зокрема під час походів, була необмеженою. Всі доручення ватажка опришки виконували без найменшого заперечення. Напередодні важливих виступів Довбуш обмірковував план операції разом з побратимами, що не один рік билися з ним пліч-о-пліч.

Кожен опришок був добре озброєний. Сам Довбуш носив рушницю, два пістолі, топор, рогатину і палаш. Інші були озброєні так само за винятком палаша. Очевидно, палаш був відзнакою влади і належав тільки ватажкові загону.

Одяг опришків був простий і зручний . На голові – чорні й капелюх округлої або стіжкоподібної форми, інколи прикрашений павиним пером і золотими чи срібними бляшками та гудзиками. Сорочка, так звана мазанка, з грубого полотна домашнього виробу мала чорний колір. Таку сорочку опришок міг носити весь літній сезон.

Сорочку підперезували широким шкіряним поясом, що закривав майже пів грудей і живіт. До пояса прив'язували порохівницю і табакерку з папушами тютюну. Штани – холошні – були широкі, вовняні або з полотна.

Через плече перекидали торбу, прикрашену світлими гудзиками. То були спеціальні торби, виготовлені з козячої чи овечої шкіри, так звані бордюри. У них зберігали сир, м'ясо, хліб, сало тощо.

Взувалися опришки в ходаки і постоли, переплетені ремінними волоками. Взимку одягали короткий кожух або сердак з вовни і шапку з лиса – клепаню. Кожний мав своєрідну накидку – гуглю, або джуглю, подібну до мантиї чи довгого плаща, без коміра, переважно білого сукна. Таку гуглю носив і сам ватажок.

Районом діяльності опришків були Карпати. Тут вони заготовляли харчі, зброю, проводили вільний час.

Харчами і зброєю загін забезпечувався різними способами. Для їжі брали вівці і яловиці у пастухів за певну плату. Деколи їх давали самі пастухи.

Всюди, де з'являвся Довбуш з опришками, селяни допомагали йому чим могли. вказували, яких панів карати.

Шляхта погрожувала селянам різними карами, а вони несли Довбушу харчі і порох, олово, рушниці, робили топірці, переховували опришків і показували ім. зручні підходи до об'єктів нападу.

Там, де загін не міг силою здобути міцний замок чи фортецю, Довбуш вимагав від міської шляхти сплатити контрибуцію у визначенім ним місці. За допомогою такої тактики Довбуш зберігав побратимів.

Олекса вмів своєчасно уникати небезпеки і ухилятися від розгрому. Це пояснюється тим, що опришки мали чудову мережу розвідників серед селян і чабанів на полонинах.

З першими приморозками опришки поверталися на гору Стіг і звідти розходилися зимувати. Про своє місце перебування не розказували нікому, навіть рідним. Ніхто не знав і про місце і час збору навесні.

Сім років шляхті не вдавалося схопити провідника опришків, який щоразу вислизав від переслідувачів.

23 серпня 1745 року із двома товаришами Довбуш прийшов у Космач, аби з'ясувати, чи відповідають правді чутки, що Степан Дзвінчук нахваляється його вбити, як то наговорила колишня Дзвінчукова теща, ображена тим, що після смерті її дочки Дзвінчук не повернув віно, а мусив це зробити за звичаєвим правом.

Довбуш намагався зайти у хату Дзвінчука. Спочатку дрючком відважував двері, а далі підпер їх плечем, і коли вони трохи відхилилися, Дзвінчук вистрелив і поранив Довбуша. Від цієї рани він і помер уночі з 23 на 24 серпня 1745 року..

Внаслідок діяльності Довбуша його ім'я стало символом боротьби і перемог над шляхтою. Пригноблений народ бачив у особі Довбуша свого визволителя й оборонця.

У багатьох селах розповідали, що Довбуш закопав у землю свою рушницю. щороку вона підіймається вгору і наближається до поверхні, але не виходить на світ. Коли ж появиться ця рушниця цілком, то прийде до людей новий ватажок, новий О. Довбуш.

Ім'ям Олекси Довбуша названа гора в Карпатах, печера на горі Говерла, скеля поблизу Яремчі. Про Довбуша народ склав величезну кількість пісень, переказів, оповідань і легенд. Присвятив йому й орнамент, який називається "добушевий".

А пісня "Ой попід гай зелененький.." ще й досі співається по всій Україні.

Сайт hatanm.org.ua

Будівничий Української козацької держави

Навесні 1648 р. стався могутній вибух народного гніву проти посилення гноблення українського народу польськими феодалами. Очолив повстання чигиринський сотник Богдан Хмельницький.

Вісімдесят соратників Богдана Хмельницького були мужі надзвичайних здібностей. Значна частина сотників мали вищу освіту, здобуту в Києво-Могилянській академії чи в Колегіумах Львова, Варшави, Кракова, Замостя... Не один із них вільно володів кількома мовами, добре знався на вищих досягненнях тодішньої західної військової науки.

Найвеличнішим здобутком Богдана Хмельницького та його соратників стало відновлення української державності у

формі Козацької держави. Польські урядовці, хоча й попервах презирливо обзивали гетьмана гультьєм, свавільником, розбійником і навіть *"останнім виродком у Речі Посполитій"*, проте добре розуміли, якими загрозами повіяло з України.

Після перших перемог на Жовтих Водах та під Корсунем, коли війною з польською владою була охоплена величезна територія від Новгород-Сіверського до Поділля та Східної Волині, скрізь по Україні чутно було, що *"держава від вас, ляхів, перейшла до нас, козаків"*. Спантеличені шляхтичі писали, що Б. Хмельницький *"сам вже паном чи князем чиниться"*, що *"творить нове князівство"*, тобто державу.

І гетьман її справді створював. Це була держава, скроєна на військовий лад, бо ж тоді на полі бою вирішувалося, існуватиме держава чи ні.

В адміністративному відношенні Українська козацька держава була поділена на полки, а полки на сотні. За реєстром 1649 р., наприклад, існувало 16 полків. У кожному полку налічувалося 10-29 сотень.

Заповітна мета Б. Хмельницького полягала в тому, щоб зібрати під своєю булавою усі етнічні українські землі. Однак реально це не вдалося.

Територія, на яку Б. Хмельницькому вдалося поширити свою владу, швидко набула всіх атрибутів держави: адміністративно-територіальний поділ, політичний устрій, центральні та місцеві органи влади, суд, армія, символіка, фінанси, митниці, дипломатична служба, розвідка й контррозвідка. Він усіляко дбав про внутрішню стабільність держави й без жодних вагань розправлявся з бунтами.

За своїм суспільним устроєм Українська козацька держава була республікою. Уся повнота влади належала загальній козацькій раді. У роботі ради теоретично мав право брати участь кожний козак. У полках і сотнях збиралися, відповідно, полкові і сотенні ради. Ради вирішували найважливіші питання й обирали старшину свого рівня, яка керувала державою в міжчасі. Генеральна (загальна) рада обирала генеральну старшину, тобто уряд держави -

гетьмана, генерального писаря, генерального суддю, генерального обозного, генерального бунчужного та інших посадовців. Столицею держави в ті часи було місто Чигирин.

Добре розуміючи роль еліти, Б. Хмельницький надавав особливу увагу її формуванню та зміцненню. Основу її склали козаки. До них долучилася частина шляхти, яка сприйняла ідею війни. Масова підтримка еліти зробила б Козацьку державу легітимною в очах сучасників, дозволила б консолідувати суспільство й виступити єдиним фронтом проти Варшави та інших супротивників. Б. Хмельницький звертався із закликами до шляхти, навіть до князів, видавав універсали на підтвердження шляхетських маєтностей. Хоча не раз і заявляв: *"не відступлю від черні, бо це права рука наша"*, але вимагав від селян виконання *"звиклого послушенства"*, особливо на користь тих шляхтичів, які підтримали визвольну війну. Він висував шляхту на визначні державні посади. Проте основна маса шляхти не підтримала Б. Хмельницького. Це була велика трагедія українства, коли стара еліта - мозок нації - розв'язала братовбивчу війну на користь одного із сусідів.

Одночасно з розбудовою держави Б. Хмельницький з перших же днів усіляко дбав про зміцнення свого становища як гетьмана. Адже в умовах постійної зовнішньої загрози живучість держави залежала від внутрішньої стабільності. Богдан добре знав вади козацтва, особливо низів. Саме поведінка низів, учорашніх селян, становила найбільшу внутрішню небезпеку. Низам, схильним до анархії й популізму, важко давалася "наука" тактичних поступок і компромісів заради досягнення кінцевої мети. На пам'яті Б. Хмельницького було чимало випадків, коли гетьмани клали булаву під впливом мінливих настроїв голоти. Сам він завдяки непересічному військовому талантові та організаторським здібностям користувався високим авторитетом. Але також не вберігся від виникнення заколотів.

Відтак Б. Хмельницький послідовно намагався обмежити вплив низів на державні справи. Він все рідше та й рідше скликав загальні козацькі ради. Повноваження перебирала на

себе рада старшин, до якої входила генеральна та полкова старшина. Для вирішення невідкладних питань збирав вузьку генеральну раду, тобто раду лише генеральної старшини.

Кінцева ж мета Б. Хмельницького полягала в тому, щоб зробити владу гетьмана спадковою, незалежною від примхливої долі та настроїв схильних до анархії низів. *"Я є одновладцем і самодержцем руським"*, – заявляв Богдан уже на початку 1649 р. спантеличеним королівським посланцям. Закласти підвалини *"самодержавства руського"*, тобто української монархії – такою була заповітна Богданова мрія.

Для Богдана добитися визнання свого титулу й статусу правителя з боку сусідніх держав рівночасно означало досягти від них визнання самої Української козацької держави та козацтва як нової еліти. Без такого визнання повноцінна держава тоді не могла відбутися, як, зрештою, і зараз.

В той час існувало кілька універсальних передумов визнання "законності" утворення держави. Королем доказів було так зване *"право старовини"*. Воно передбачало, що могла відновитися тільки та держава, яка вже колись існувала. Відродити її "мала право" лише еліта, коріння якої занурене в еліту тієї старої держави. Вищий пілотаж - це коли ще й новітній володар держави походив з династії правителів.

Ще один "законний" шлях передбачав можливість утворення держави через завоювання. Діяло правило - *"переможців не судять"*. Переможець міг на власний розсуд кроїти кордони, утворювати держави чи, навпаки, знищувати їх. Але право це не поширювалося на внутрішньодержавних переможців, якщо вони не походили з еліти.

На зламі XVI-XVII ст. до цієї умови було долучено право на опір релігійним переслідуванням. Відповідно держава, яка поставала внаслідок такого спротиву, вважалася легітимною.

Під жодну з цих вимог український варіант не потрапляв. Усе впиралося в той факт, що відновила нашу державність не стара еліта - князівсько-шляхетська, - а зовсім нова, козацька. Однак вихід був. Діяло ще й право прецеденту, коли законним ставало те, що було визнане таким бодай кимсь із

законних правителів. Для Української козацької держави це означало, що узаконити її існування могла будь-яка християнська держава.

Отже, слід було добитися, щоб одна з так званих "великих держав" (Річ Посполита, Османська імперія, Московія, Швеція), погодилася стати зверхником Козацької держави і в такий спосіб визнала її окремим державним утворенням і повноправним суб'єктом міжнародних відносин.

В умовах XVII ст. найвірогіднішим кандидатом на узаконення Козацької держави була Московія, оскільки саме вона вела затяте протистояння з Річчю Посполитою за гегемонію у Східній Європі й належала разом з Україною до православного світу.

Гетьман постійно підкреслював тяглість державницької традиції в Україні. Козацька держава подавалася як пряма спадкоємниця Київської Русі, а козаки – як "люди війни" і спадкоємці киево-руських бояр, тобто як представники законної еліти. Додаткових аргументів додавав факт присутності в оточенні Б. Хмельницького представників шляхти. Повсякчас наголошувалося на переслідуванні королем і шляхтою Речі Посполитої православної віри, на тому, що козаки воюють *"за віру, нашу старожитну грецьку (тобто православну. - Авт.), яку з давніх часів мали, й за вольності свої, криваво заслужені, від королів давніх надані"*. Зрештою, заявлялося, що війна в Україні почалася цілком законно, з дозволу короля Владислава IV, який нібито благословив Б. Хмельницького на спротив шляхті.

Військові успіхи козацького війська призвели до того, що сама Варшава була змушена першою започаткувати процес визнання Козацької держави. У 1649 р. після катастрофи під Зборовом і Збаражем король Ян Казимир визнав владу гетьмана на території трьох воєводств – Київського, Чернігівського та Брацлавського, – а отже, існування окремого державного утворення, нехай і в рамках Речі Посполитої.

Поруч з проблемою узаконення Козацької держави в рамках тогочасного міжнародного права стояло питання утворення широкої антипольської коаліції для остаточної перемоги над Варшавою.

Участь же Московії в коаліції нейтралізувала б її. Адже Річ Посполита на підставі оборонного союзу, укладеного з Московією 1647 року, намагалась втягнути її у війну з молодого Козацькою державою, що було для України смертельним.

Тож через Переяславську раду 8 (18) січня 1654 р., а потім через письмову угоду з Москвою – Березневі статті – Б. Хмельницький вирішував обидва завдання.

Богдан Хмельницький розглядав військовий союз з Москвою як інструмент остаточного утвердження незалежної України. Московія ж мала на Переяславську раду цілком інші види. Договір з Козацькою державою був для неї шляхом приєднати українські землі.

Упродовж наступного століття після смерті Богдана Хмельницького Московія довела справу до знищення козацтва та закріпачення українського народу.

Євген Коновалець

Хто такий Євген Коновалець? Князь могутньої Руси-України? Гетьман козацької України, а чи може президент новітньої української держави?

А якщо він ані князем, ані гетьманом, ані президентом української держави не був, то чому ж це всі українці-патріоти згадують його ім'я з великою пошаною?

А тому, що не будучи ніколи формальним головою держави, Євген Коновалець був вождем української нації.

В час, коли керівництвом Української народної республіки вперто відкидалася ідея державної самостійності української нації, коли вимогу творення національної регулярної армії голосно висміював Голова Секретаріату Центральної Ради Володимир Вінниченко, Євген Коновалець

підносить клич: "Творім негайно міцну, регулярну, українську національну армію, на прапорах якої – єдине гасло – "ЗА САМОСТІЙНУ, СОБОРНУ УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ!"

Народився Євген Коновалець 14 червня 1891 року в с. Зашків на Львівщині, де його дід був греко-католицьким парохом, а батько – народним учителем. Закінчив Академічну гімназію у Львові, вчився на правничому факультеті Львівського університету, де, захопившись ідеями Миколи Міхновського, включився у політичну діяльність, став членом української Національної Демократичної Партії та повів широку діяльність серед студентства, за що був ув'язнений австрійською поліцією.

З початком Першої світової воював в австрійській армії і 1915 р. потрапив у російський полон. Восени 1917 р. у Києві Є. Коновалець очолив новостворений курінь Січових Стрільців, який відзначився у придушенні більшовицького повстання та в боях проти наступу Муравйова, а згодом, після Берестейського миру, — в українському протинаступі за звільнення Києва від російських більшовицьких військ. Згодом курінь збільшився до сили корпусу, маючи 20 тисяч стрільців. Це була найкраща частина війська вільної України. Пізніше Січові Стрільці стали членами Української Військової Організації, що продовжувала боротьбу в підпіллі.

Після невдачі визвольних змагань Є. Коновалець намагався з-за кордону організувати збройне підпілля в Україні, а влітку 1921 р. повернувся до Львова, щоб особисто розбудовувати Українську військову організацію (УВО) і керувати її діями. Водночас він підготував ґрунт для об'єднання націоналістичних угруповань в Організацію українських націоналістів (ОУН), яка остаточно оформилася на конгресі у Відні в 1929 р. і обрала Є. Коновальця першим головою Проводу Українських Націоналістів.

ОУН мала завдання: розбудувати революційно-визвольну мережу по всій Україні; вести пропаганду української визвольної справи у всіх країнах вільного світу; свою політику й боротьбу спирати на власні сили українського народу, а не орієнтуватися на чужу допомогу;

готувати старшинські кадри для майбутньої армії України, зокрема для проведення всеукраїнського повстання. Його готували старшини Січових Стрільців, залишені полк. Коновальцем на східних землях України. На західних землях бойовики не дозволяли польським займанцям розпануватися. Український народ не склав зброї. Національна свідомість зростала і поширювалась. Відбувалось духовне переродження українців з народу мучеників у націю героїв-борців.

Крім того, полковник Коновалець звертав дбайливу увагу на українську акцію в колах дипломатичного західного світу. Є. Коновалець нагадував всьому світові, що українська земля – це не тільки поневолена червоною Москвою Наддніпрянщина (Малоросія), але що й окуповані Польщею землі це ніяка "Малопольська Вихідня", а тільки західна Україна і що навіть віками поневолене Закарпаття це ніяка "Мадярська Подкарпатська Русь", а Карпатська Україна, нерозривна частина єдиної соборної України.

Під час поїздки по США й Канаді Є. Коновалець сприяв створенню Українських стрілецьких громад, які стали початком і нині діючих Організації державного відродження України та Українського національного Об'єднання. Він ініціював утворення громадських організацій соборницького спрямування у Франції, Німеччині та Австрії, намагався винести українське питання на форум Ліги Націй. Зростання політичної напруженості в Європі ООН планувала використати для виконання свого найголовнішого завдання — відновлення незалежності України. Постійні спроби відновити націоналістичне підпілля в межах УРСР призвели до того, що у 1938 р. Євгена Коновальця було підступно вбито в Роттердамі агентом радянських спецслужб.

Могила Євгена Коновальця збудована так, що домовину з забальзованим тілом можна буде в слушний час перевезти в Україну та похоронити в Рідній Землі, для якої полковник Євген Коновалець віддав себе і своє життя.

Полк. Євген Коновалець . “Військовий вісник”, рік 2, ч. 4, черв. 1928.:

“Які підходи, міркування й методи до визвольної акції в поодиноких українських угрупованнях не були б, на кого згадані угруповання не орієнтувались би й на чию допомогу вони не чекали б, – одно для всіх українців, оскільки вони не фантасти чи злочинці, мусить бути ясным: відновлення й закріплення Української Держави є, буде й мусить бути найбільше важливим моментом нашої боротьби. Бо ж ніякий чужинець, – буде це москаль, поляк, англієць, француз чи німець, – за нас і нашу державність не буде проливати крові. Ніхто задля наших гарних очей не дасть нам української Держави, в якій наш народ, нічого невложивши, міг би щасливо й вільно зажити. Коли би навіть прийшло до того, що якийсь народ ніби за нас боровся, то ціна цьому буде так великою, що відновлена українська державність буде тільки на папері, а Україна стане колонією, де пануватимуть чужинці, а не ми (Радянська Україна).

Тетяна Домашенко. "Молитва за Україну".

Мені відомі дві збірки її поезій "Калинове намисто" (2000) та "Озовітесь – мати кличе" (2001). Можливо є ще. Та якось більше не перетинаються наші з нею стежки. Двічі я була свідком, того як Тетяна читала свій вірш "Молитва за Україну". А було це так.

Перший раз – у Білій Церкві на І-ому Всеукраїнському Конгресі жінок (за часів Л.Кучми).

У Полтаві на Конгрес її не пустили, але вона приїхала сама. Зустрілися ми з нею в лісі. Я там блукала-відпочивала від донецьких "подруг" - делегаток, а Тетяна йшла пішки до санаторію, де мав відбутися Конгрес, бо з автобуса, який віз делегаток від київського залізничного вокзалу, її випхали.

Але ж не те що поселитися, навіть, зайти у корпус без спеціального запрошення було неможливо: на Конгрес прибули Л.Кучма і В. Пустовойтенко. На щастя одна з моїх знайомих киянок мала два запрошення. До зали Тетяна попала, а поселилася на дивані в одній з кімнат львів'янок

(донецька делегація не дозволила цього зробити). Отже проблема була вирішена.

Відкриття Конгресу відбулося без виконання Державного Гімну. І вирішили ми з Тетяною не допустити цього при закритті на наступний день. Почали готуватися звечора.

Мене як члена Координаційної Ради Союзу Українок знали голови всіх відділів СУ, а вони були у складі делегацій від областей. Тож я розповіла їм про наш з Тетяною план дій: Тетяна сідає у першому ряду, і, як тільки Головуюча почне виголошувати останнє слово, Тетяна виходить на сцену, попереджає, що хоче на завершення прочитати свій вірш. А ми чекаємо того моменту, коли вона підведе над головою руки. Тоді вже грянемо "Ще не вмерла Україна".

Виконати задумане вдалося. Тетяна виглядала ефектно. Невелика, струнка, красива жінка, у чорно-червоній шапочці та таких же кольорів сукні привертала до себе увагу і заворожувала.

Коли ми, стоячи заспівали Гімн, більшість делегаток сиділи, а підвелися тільки тоді, коли розгублена Президія оговталася та підвелася.

А вдруге – Тетяна читала цей вірш зі сцени на Майдані Незалежності. Вів концерт Іван Драч (той, якого ви цитуєте). Він стягував поетку зі сцени. У тій же сукні і шапочці кольорів прапору ОУН-УПА, така ж натхненна, Тетяна голосно сказала в мікрофон: "Молитва за Україну". Іван Драч відступив.

А потім ледь не сталося лихо. Нерви здали. Нічого не бачачи, вона пішла зі сцени, але не в бік сходинок, а прямо перед собою. Впала з висоти майже 3-м на руки глядачів.

Отак Тетяна Домашенко молиться за Україну.

Молитва за Україну

Я не окраїна, я не руїна,
Я – Україна, я – Україна!
Навік обрала собі дорогу:
Іду до Бога, іду до Бога.
Мій шлях ізмірить єдина міра –
Святая Віра, святая Віра.
Не знаю, хто там у центрі світу,
Я в центрі світла, і в серці світло.
Кличу Вас, люди, зліва і справа,
В святу Державу, в мою Державу.
В країну сонця, добра й свободи
Рушай, народе, рушай, народе!
Нас порятує від зла і крові
Голос любові, голос любові.
Вже час позбутись лиха-сваволі,
Плекаймо волю, плекаймо волю!
Пора звільнитись нам від прокляття –
Єднаймося, сестри, єднаймося, браття!
Плакати годі, годі тужити –
Нумо творити, нумо творити!
Будем служити Богу одному
І більше нікому, більше нікому!
Лиш перед Богом я на колінах,
Я – Україна, я – Україна.

1994 рік

Сайт Poshtovh.org.ua

Події

Будьмо прискіпливими у доборі фактів!

Шановна пані Лілія Орел! У дописі "Неопалима купина", автором якого Ви є, бентежать чисельні помилки як визначенні місця з'явлення янгола Господнього Мойсеєм (див. Вихід 3.1-12), так і у трактуванні кольорової, графічної символіки ікони, її змісту.

Православна Церква у своїх богослужбах підкреслює три привілеї Пресвятої Богородиці: Її Богоматеринство, Вседівництво та Заступництво за нас перед Богом. Все це прославляється у наведених Вами словах. У них є кілька паралелей. Головна з них – між Мойсеєм та Ісусом Христом: як Мойсей визволив за Божою допомогою свій народ від єгипетської неволі, так і Син Божий своєю смертю визволив народ від гріха. А народити Богочоловіка могла тільки непорочна діва. Ось тут і з'являється порівняння лона Діви Марії з неопалимою купиною.

Кожен християнин, щотижня підтверджуючи свою віру, промовляє: "Вірую в єдиного Бога Отця...", і називає Ісуса Христа "Світлом від Світла", небесне ж світло (Віфлеємська зірка, сонце) зображається 8-променевою зіркою. Двокольорова – Ісус Христос, в якій червоний колір – колір крові – засвідчує народження Бога Сина земною жінкою, а синій колір, або зелений чи фіолетовий із синім відтінком – Його небесне походження. Ця кольорова символіка зберігається й у зображенні Богоматері (червоний – земна жінка, синій, зелений, фіолетовий – після смерті взята на небо).

Вийшла у Вас плутанина і з зображенням Марка та св. Матфея (св. Марко – завжди лев, а св. Матфей – янгол).

Запізналися Ви аж 400 років у визначенні дати, коли Русь (а не Росія) обрала своєю Опікункою Пресвяту Богородицю. А зробив це не Андрій Боголюбський, якого тоді ще й на світі не було, а Ярослав Мудрий у 1037 році в київській Церкві Благовіщення на Золотих воротах.

А щодо Москви, яка, за Вашою версією, взяла на себе міста Богородиці на Русі (?), скажу одне: Божа Благодать густо позначила Українську землю: Київ, Чернігів, Белз, Львів Зарваниця, Гошів, Почаїв, Холм, Іржавець, Самбір, Страдне, Верхрата, Крехів, Маріяповч, Мукачів – це лише деякі в черзі появ Покрови Її над нашою країною та українськими людьми. До цих осередків Марійського культу поспішав народ у своїх лихоліттях і в дні радості, складаючи перед Її престолами та іконами свої моління, благодаріння і прославу.

Князь Ярослав Мудрий у 1036 році, розбивши печенігів, із вдячності до бога і Його Пресвятої Матері будує в Києві собор св. Софії та храм Благовіщення, де через рік офіційно віддає весь народ в опіку Божої Матері.

Князь Мстислав, що княжив у Тмутаракані, в бою з черкесами облітує збудувати церкву на честь Божої Матері, якщо Вона допоможе йому перемогти. Він переміг і виконав обітницю.

Князь Володимир Мономах свою перемогу над половцями завдячував Богові і Пречистій Діві Марії, і склав на Її честь молитви.

У 1103 році наші князі та їхнє військо також складають обіти Богові та Пречистій Діві Марії, й на голову побивають половців.

Князь Ігор Святославович, герой епосу "Слово про Ігорев похід", після втечі з неволі йде з поклоном до чудотворної ікони Божої Матері пирогощі, щоб подякувати їй за порятунок.

Галицький король **Данило** складає з подякою багаті дари до ікони Пречистої Діві Марії в Холмі після вдалого походу на Чехію.

Деякі наші князі уживали ікони божої Матері на своїх печатках, або молитви до Неї. В Україні в наші часи знайдено багато старовинних золотих, бронзових і мідних нашійних іконок-енколпій. На одній з них грецькою мовою написано: "Богородице, будь моїм покровом і захороною. Амінь".

У часи татарської навали "Нарід настрашений і збідований втікав до своєї церковці, падав на коліна перед іконою Божої Матері, молився гаряче й ніколи не був позбавлений Її опіки" ("Хроніка Якова Старого").

У 1240 році один монах, тікаючи від монголів з Києва, заснув у лісі на березі р. Стрипи. Але сон його було зірвано видінням. Підвівшись, він побачив біля джерела ікону Божої матері з Дитятком. Монах спорудив капличку, помістив там ікону і назвав це місце Зарваницею. Сюди на ношах принесли хворого князя Василька, який після перебування в цих місцях зцілювався, і на знак подяки за одужання побудував Церкву, в яку перенесли чудотворну ікону. Ще й сьогодні Мати Божа Зарваницька і малий Ісус розпростертими руками вітають і благословляють прочан у Зарваниці. А народ склав про Зарваницьку Божу Матір: "Чудотворна Діво Маріє, вітай, вітай, наше надіє".

"Світлиця", № 57, 13 жовтня 2000

День соборності України

22 січня – знакова дата в історії України. Цього дня 85 років тому Директорія УНР проголосила Акт Злуки українських земель в єдиній державі.

Напередодні, 21 січня 1918 р., Всенародні Збори в Хусті ухвалили приєднати Закарпаття до Української Народної Республіки (УНР). Такою ж була і воля Західної Української Народної Республіки (ЗУНР). За рік до того Центральна Рада ухвалила IV-й Універсал, який стверджував самостійність УНР. І хоча Українську Державу знищило російське військо, мільйони українців зберігали у своїх серцях, як святиню, пам'ять про IV-й Універсал, який стверджував самостійність УНР. І хоча Українську Державу знищило російське військо, мільйони українців зберігали у своїх серцях, як святиню, пам'ять про 22 січня 1918 року, потайки відзначали його на підпільних сходинах. у родинях. Коли наприкінці минулого століття в Україні почалося всенародне зрушення за Незалежність, то саме до роковини

історичних подій, які сталися 22 січня, приурочили українці живий ланцюг єднання, що простягнувся від Карпатських гір ген аж за золотоверхий Київ. "Україні – волю!" – сказали ми слова що йшли від серця і висловлювали одвідні прагнення "і живих, і мертвих, і ненароджених", почув Господь... У День Соборності України ще раз згадаємо їх заповіти: "В єдності – сила народу. Боже, нам єдність подай!"

Пам'ятаючи це гасло, громадські організації Союз Українок, Товариство політв'язнів та репресованих, Братство ОУН-УПА, ОУН, Товариство ім. Олени Теліги вперше зібрались разом відзначити День Соборності України. літературна вітальня Донецької обласної наукової бібліотеки, де відбулось святкування, була прибрана рушниками Людмили Огневої. Чудові декоративні тарелі художниці Людмили Довгаленко милували очі. Експозицію літератури з фондів Канадсько-Української бібліотеки підготувала фахівець Людмила Мочалова.

Зустріч відкрила пісня Галини Луганської "Від Сходу до Заходу" у виконанні автора музики Володимира Мороза.

З історичними довідками про події 22 січня 1918 року виступили Галина Луганська, Ярослав Гомза. Читали свої вірші Галина Луганська, Людмила Довгаленко.

З пісенною програмою виступив гурт Союзу українок "Чисті струмки" – керівник – Лідія Бабенко.

"Прес-реліз" січень 2003

Перший з'їзд Руху – подія унікальна

Чотирнадцять років тому, 8-10 вересня 1989 року, в актовому залі Київського Політехнічного інституту вирували пристрасті учасників Установчого з'їзду громадської організації "Народний Рух України за перебудову". Зібралось 1109 активістів. За ними в усіх областях України стояли майже 280 тисяч членів Руху. А перед приміщенням, під дощем стояли тисячі киян, вслухаючись у виступи, які трансливались ззовні.

Явище було історичне. Це відчували делегати, які зібралися всупереч партії вперше за час існування СРСР. Це відчували також партійно-владні органи, вражені власною поразкою у процесі створення Руху та масовістю неслухняних громадян.

Оформлення зали було нетрадиційним. Ненависний шовіністам тризуб з левом, що спирався на скелю, розташувався на сцені серед інших гербів – Михайло Архистратига та козака з мушкетом. В амфітеатрі – герби і вимпели не тільки земель, розташованих на території сьогоднішньої України, але й Холмщини та Кубані. А посередині зали, поруч із червоним державним, красувався синьо-жовтий прапор. Якщо не всіх, то переважна більшість делегатів та гостей бачили рідну символіку вперше. Вона не могла не вражати своїми благородними кольорами та мудрістю символів.

Мелодія "Запорізького маршу" своїм незупинним, гарцюючим покликком до волі сповістила про початок з'їзду.

Рівень з'їзду визначався як питаннями порядку денного, так і авторитетністю доповідачів. Серед делегатів Установчого з'їзду було 9 народних депутатів СРСР, 6 лауреатів державних премій УРСР, 3 академіки, 2 члени-кореспонденти Академії наук України, 28 докторів наук, 96 кандидатів наук, 800 осіб з вищою освітою. Середній вік учасників з'їзду – 42 роки.

З'їзд вітали представники Народних фронтів та інших неформальних об'єднань із Прибалтики, Закавказзя, Москви, Ленінграда, Білорусі, Молдови та інших регіонів Союзу, зарубіжні гості.

Про установчий з'їзд "Народного руху за перебудову" написано чимало. В майбутньому історики не раз будуть розглядати матеріали цього зібрання і знаходити те, чого не помітили попередні дослідники.

Сучасні ж історики зазначають:

По-перше, що переважна більшість делегатів з'їзду – інтелігенція, яка знайшла в собі сили піднятися на боротьбу за відродження національної ідеї, незалежності, мови, культури. Зі знанням справи інтелігенти робили аналіз

економічних та соціальних проблем, гідно порушували питання життя та праці промислових та сільськогосподарських виробників.

По-друге, за національним складом з'їзд слід вважати українським: українців – 944, росіян – 77, євреїв – 9, поляків – 6, білорусів – бвірменів – інших національностей – по одному. Українці, на відміну від інших національностей, виступали за відродження своєї єдиної Батьківщини, їх згуртованість викликала здивування. Якби така єдність спостерігалася на інших форумах України, то проблем в її житті було б набагато менше.

По-третє, з'їзд виявив значно більшу відповідальність за долю Батьківщини представників Західної України.

По-четверте, з'їзд довів, що українське суспільство має талановитих організаторів і сміливих борців за українське відродження. Вони зуміли без жертв, без крові піднести й організувати хвилю народного пробудження. Але з'їзд пішов далі – його рішення були значно радикальнішими від позиції лідерів.

По-п'яте, з'їзд показав, що в надрах народного руху народжується ідейно-організаційне угруповання, здатне в перспективі привести НРУ до якісно іншого становища. Це, перед усім, представники Української Гельсінської спілки В. Барладяну, Богдан і Михайло Горині, Л. Лук'яненко, В. Чорновіл ...

Перший з'їзд Руху – унікальна подія в історії радянської України, яка не має аналогів, й нема з чим порівняти. Змістовність і вагомість рішень з'їзду можна порівняти з Четвертим Універсалом Центральної Ради УНР, яким було проголошено суверенність України. Та не сумісні вони статусом: з одного боку – урядовий рівень, а з іншого – громадсько-політичний.

З'їзд завдав удару по монополії в житті суспільства КПРС-КПУ. Незизнання керівної ролі партії, про що не наважилися сказати жодна громадська структура, проголосило про початок кінця панування комуністичної ідеології, моралі, влади.

З'їзд вплинув на політичний, національно-психологічний стан суспільства України. Мрія про самостійне буття та можливість стати в рівень з іншими цивілізованими націями Європи ставала реальністю.

«Світлиця», № 51, 12 вересня 2003 р.

Акція пам'яті у Провідну неділю

Від Чистого четверга і до Провідної неділі духи-душі предків приходять по небесному мосту справляти свій Мертвецький Великдень. В цей час вони не бояться ані хреста, ані молитви й вельми агресивні. За наші гріхотворні вчинки всеодно доведеться рано чи пізно спокутувати, тому, поки живі, вшановують померлих. Чистого четверга для них готують трапезу, а Провідної неділі виряджають до Вирію. Тонкощі проведення цих ритуальних заходів позабувалися, але традиція живе.

Цьогорічної Провідної неділі молодь, що гуртується навколо сайту [//hata-nm.org.ua](http://hata-nm.org.ua) зібралась у незвичайному, для проведення поминальних заходів, місці. На “вечорниці” вони, зазвичай, сходяться в “hati”, на “вулицю” – щосуботи у Донецьку, а у неділю 15 квітня, поза розкладом, – біля донецької школи № 5.

Чому там? Відповідь знайдете на сайті [//hata-nm.org.ua/forum/showthread.php?t=564](http://hata-nm.org.ua/forum/showthread.php?t=564). Вітаючи мене з днем народження, вони вирішили, що “найліпшим подарунком буде слугувати заплановане наведення ладу біля 5-ої школи”.

Заплановане? Ким?

Кілька місяців тому, молодь “Хати” вирішила змити написи зі мозаїчних панно, розміщених в екстер'єрі школи. Місцева влада, директор та завуч школи, до яких я зверталась неодноразово, не бояться ні чорта, ні Бога. Та й де їм до молоді, гаслом якої є заклик Миколи Міхновського: “Не вбивай Україну своєю байдужістю до всенародних інтересів”.

На порталі українців Донеччини зібралась молодь, якій притаманні найкращі риси нашого народу: щирість,

гумор, вигадливість, патріотизм. Дякую Богові за зустріч з цим молодіжним гуртом. Дякую “Хаті” за незвичайний Подарунок. Слова ж, сказані наостанок кимось з хлопців: “Ну от і пом’янули Аллу Горську”, свідчать про не випадковість вибору дня акції. Навіть дощ не завадив.

“Донеччина”, № 31 24 квітня 2007, с. 4

Великий терор 1937-1938 років.

21 травня 2007 року Президент України Віктор Ющенко підписав Указ № 431/2007 “Про заходи у зв’язку з 70-ми роковинами Великого терору – масових політичних репресій 1937–1938 років”.

Друге липня увійшло в історію Радянського Союзу і, зокрема, України та нашого краю, не тільки завдяки рішення про створення Донецької області, а й завдяки постанові П51/94 “Про антирадянські елементи”, схваленій Політбюро ЦК ВКП(б) та скріпленій підписом Сталіна. Секретарям обласних, крайових, республіканських організацій та представникам НКВД пропонувалося в п’ятиденний термін створити “особливі трійки” і визначити кількість осіб, що підлягають розстрілу або висланню. У Донецькій області до складу трійки увійшли: Соколинський (голова), Прамнек, Руденко.

Розгорнулася кривава “чистка”, що розпочалася за наказом НКВД СРСР № 00447 з 5 серпня 1937 року і тривала до 15 листопада 1938 року. В історичній літературі ця репресивна кампанія іменується “Великим Терором”, у народі її називають просто – “Тридцять Сьомий”.

На кожному республіку, область, район спускалися ліміти на репресування за I і II категоріями (I – розстріл, II – ув’язнення на термін від 8 до 10 років).

В Україні планувалося розстріляти 8000 та ув’язнити 20000 осіб. У Донецький обласні – 1000 розстріляти і 3000 ув’язнити.

“Знизу” полетіли звіти про перевиконання лімітів, розгорнулося соціалістичне змагання за їх перевиконання, прохання і вимоги збільшити їх, особливо за І категорією. Висувалися “зустрічні плани”. Так, нарком внутрішніх справ УРСР Ізраїль Леплевський тричі звертався за таким збільшенням, а, призначений після його розстрілу в січні 1938 в.о. наркома Олександр Успенський – двічі. Пропозиції були задовільнені.

За даними, наведеними у виданні “Реабілітовані історією. Донецька область. Книга перша” (Донецьк 2004) тільки у нашому краї за період 1937-38 рр. було репресовано 25351 особа, з них 17561 особа розстріляно, що перевищило ліміт майже у 6 разів.

За 15 місяців “особливі трійки” без розслідувань, судів, прокурорів, захисників винесли 681692 смертні вироки громадянам СРСР. Вироки виконувалися негайно. Цілом у дусі настанови Володимира Леніна: “Будьте зразково нещадними. Розстрілювати, нікого не питаючи і не допускаючи ідіотської тяганини!”

Дія “трійок” поширилася на всі категорії населення. Під репресії потрапили “куркулі”, “кримінальники”, “контрреволюціонери”, “повстанці”, “церковники”, “шпигуни”, “троцькісти”, “диверсанти”, “шкідники”, “буржуазні націоналісти”, тобто й українська інтелігенція, яка за визначенням Й. Сталіна, “не заслуговувала довір’я”. Перед цим, у 1932-33 рр., голодом була виморена третина українського селянства. “Хохол заупрямився в колхоз не идет. Считаю нужным задавить его костлявой рукой голода”, – телеграфував Й. Сталіну Лазар Каганович.

Безперечно, репресії зачепили всі народи, що входили до складу СРСР. Та все ж чи не найбільше постраждав український народ, бо він з його глибокою релігійністю, волелюбністю, потягом до самостійного господарювання, увесь не годився для будівництва комунізму.

Майже третина українського народу стала жертвою репресій, депортацій, голоду. У результаті “чистки” ми залишилися без своєї провідної верстви. І зараз, через 70

років виразно помітний згубний вплив катастрофи 1937-38 рр. Вона покалічила психологію людей, породила нові небезпечні комплекси:

- відчуття незначності людського життя й волі перед бовдуром Влади;
- звичка до “керованого правосуддя”;
- імітація демократичного процесу при одночасному вихолощуванню демократичних засад і відкритій зневазі до прав людини й основних свобод, порушення Конституції, що чиняться під акомпанемент клятв у непорушній вірності конституційному порядку;
- ворожість бюрократичного апарату до незалежної суспільної активності, спроби поставити її під твердий державний контроль;
- відродження в політиці старої концепції “ворожого оточення”;
- легкість, з якою виникають в нашому суспільстві національні об’єднання, безсумнівно успадкована й від “національних спецоперацій 1937-38, і від депортацій у роки війни цілих народів, обвинувачених у зрадництві”;
- страх усякої “інакшості”, відсутність звички до вільного й незалежного мислення, піддатливість до неправди;
- цинізм – зворотній бік дводумства, вовча табірна мораль (“сконай ти сьогодні, а я – завтра”), втрата традиційних сімейних цінностей;
- роз’єднаність людей, стадність, що підмінила колективізм, гострий дефіцит людської солідарності, – усе це результат репресій, депортацій, насильницьких переселень, результат Великого Терору, метою якого було перетворення народу в “населення”, у юрбу, якою легко й просто управляти.

На думку Міжнародної організації “Меморіал” для осмислення й подолання руйнівного досвіду Тридцять Сьомого потрібно:

- зробити публічний розгляд політичного терору радянського періоду із правових позицій;
- забезпечити сприятливі умови для продовження й розширення дослідницької роботи з історії державного

терору в СРСР. Для цього потрібно зняти обмеження доступу до архівних матеріалів, пов'язаних з політичними репресіями;

- створити шкільні й вузівські підручники історії, у яких темі політичних репресій було б приділене місце, що відповідає їхньому історичному значенню;
- на державних каналах телебачення транслювати просвітні й культурні програми, присвячені цій темі;
- державі підтримати видавничі проекти щодо випуску літератури, присвяченій епосі терору;
- створити загальнонаціональний музей історії державного терору. Історія терору має бути представлена так, як це робиться, наприклад, стосовно іншої грандіозної історичної трагедії – Вітчизняної Війни 1941-1945 рр.;
- встановити пам'ятні знаки й меморіальні дошки, які відзначали б місця, пов'язані з інфраструктурою терору;
- забрати з назв населених пунктів, вулиць і площ, імена державних діячів – організаторів й активних учасників терору. Топоніміка не може більше залишатися зоною увічнення пам'яті злочинців;
- терміново розробити міжнародну програму пошуку місць поховань жертв терору;
- затвердити державну програму підготовки і видання Книги пам'яті жертв політичних репресій.

Все це сприяло б відновленню пам'яті про одну з найбільших гуманітарних катастроф ХХ століття й допомогло б виробити стійкий імунітет до тоталітарних стереотипів.

*“Донеччина”, №53, 17 липня 2007
Листівка. наклад 6000 екз.*

Пам'яті Соловецького етапу

*В Указі Президента України Віктора Ющенка
“Про заходи у зв'язку з 70-ми роковинами Великого терору
– масових політичних репресій 1937–1938 років” йдеться й
про організацію поїздки до урочища Сандармох у*

Міжнародний День Пам'яті жертв репресій – 5 серпня 2007 року.

У 1930–ті роки урочище Сандармох під Медвежогорськом, де з Онезького озера починається Біломорканал, використовувалось як місце розстрілу та поховання засуджених. Там у 150 ямах покояться 8 тисяч карелів, фінів та в'язнів Біломоро-Балтійського табору НКВС. Тут з 27 жовтня по 4 листопада 1937 року на честь 20-ти річчя Жовтневої Революції було розстріляно 1111 в'язнів Соловецької тюрми особливого призначення (СТОН), з них 290 українців.

За списками, складеними начальником СТОНу на вимогу особливої трійки Управління НКВС Ленінградської області, було в три заходи розстріляно 1825 соловецьких в'язнів: 509 під Ленінградом 10 і 25 листопада 1937 року, 198 – на Соловках 14 лютого 1938 року, 1116 осіб у жовтні 1937 року відправлено етапом у “невідомому” напрямку. Тривалий час допускали, що цей етап було потоплено з баржами у Білому морі. Але 1997 року карельський дослідник Юрій Дмитрієв визначив, що шукати місце розстрілу Соловецького етапу слід поблизу міста Медвежогорська (карельською мовою – Каргумякі) на півдні Карелії. 1 липня 1997 року пошукова група Карельського (Ю.Дмитрієв) та Санкт-Петербурзького “Меморіалів” (Веніамін Іофе та Ірина Рєзнікова-Фліге) ідентифікували це поховання на місцевості. Це урочище Сандармох, що на 19 кілометрі шосе Медвежогорськ-Повенець.

“Розстріл Соловецького етапу власноручно виконав капітан Михайл Матвєєв (іноді з допомогою помічника коменданта УНКВД ЛО Алафета). Смертника ставили на коліна – і капітан Матвєєв стріляв з револьвера в потилицю. Забитого підручні скидали в яму. Трупиприсипали вапном і засипали. Це була тяжка робота. За неї кат М. Матвєєв був нагороджений орденом Червоної Зірки” (Василь Овсієнко “Світло людей”, Книга 2, стор. 52, 2005 рік).

Ідентифікувати трупи при такому похованні тепер неможливо. Але відомо, що до Соловецького етапу начальник

СТОНу дібрав інтелігенцію практично всіх народів СРСР, яка була ув'язнена на Соловках. Серед тих, чия остання адреса – Сандармох, були знаменитий адвокат росіянин Александр Бобрищев-Пушкін, московський літературознавець Ніколай Дурново, засновник удмуртської літератури Кузєбай Герд, білоруський міністр Флегонт Волинець, татарський громадський діяч Ізмаїл Фірдевс, голова московського циганського табору Гого Станеско, грузинські князі Ніколай Ерістов та Яссе Андронников, католицький адміністратор Грузії Шио Баташвілі, професор історії ВКП(б) євреї Пінхуз Глузман, черкеський письменник князь Холід Абуков, корейський діяч Тай До, православні єпископи Алексій (воронежський), Даман (курський), Ніколай (тамбовський), Петро (самарський), лідер баптистів СРСР Василь Колесников, отець Петер Вейгель – посланець Ватикану для перевірки даних про переслідування віруючих в СРСР, 290 українців, серед них: поет-неокласик професор Микола Зеров, знаменитий творець театру “Березіль” Лесь Курбас, драматург Микола Куліш, міністр освіти Української Народної Республіки Антон Крушельницький з синами Остапом і Богданом, міністр фінансів УРСР Михайло Полоз, письменники Валер'ян Підмогильний, Павло Филипович, Валер'ян Поліщук, Григорій Епик, Мирослав Ірчан, Марко Вороний, Михайло Козоріз, Олекса Слісаренко, Михайло Яловий, історики академік Матвій Яворський, професор Сергій Грушевський – брат Михайла Грушевського, науковці Степан Рудницький, Микола Павлушков, Василь Волков, Петро Бовнусівський, Микола Трохименко, творець Гідрометеослужби СРСР голландець родом професор Олексій Вангенім, ...

“Це були здебільшого молоді та середнього віку людини, які ще могли б створити неоціненні духовні скарби, володіючи якими, ми, українці, стали б урівень з іншими цивілізованими народами. Дехто з них дожив би донині. Сама присутність таких людей у суспільстві зробила б його кращим. Але постріли тупого, малограмотного ката Матвєєва – виконання волі чужої, глибоко ворожої нам російської комуністичної

влади – змінили хід нашої історії...” (В.Овсієнко, там же, стор. 53).

Зі джерелознавчого дослідження Сергія Білоконя “Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917-1941 рр.)” дізнаєшся, що, дійсно, основна маса людей, які чинили терор, були малограмотні, самоуки, або з двокласною освітою. Здається, що “ця по-науковому розроблена теорія нищення людей дісталася їм якимось езотеричним способом. Та не від Бога, а від Сатани. А вони були лише слухняними її провідниками. Бо як можна навіч бачити, що механізм, гвинтиками якого є й вони, неминуче винищить і їх самих, – але залишатися в ньому, не повстати проти нього?” (В. Овсієнко, там же, стор. 155).

2005 року стараннями українців всього світу у Сандармосі встановлено пам’ятник “Убієнним синам України” (автори Микола Малишко та Назар Білик). Стоять польський та російський хрести, мусульманський пам’ятний знак, а в лісі – півтори сотні карельських пам’ятних знаків. С-Петербургський “Меморіал” привіз сюди камінь із Соловків. Споруджено пам’ятник “Люди, не убивайте друг друга”.

Щорічно до Сандармоху 5 серпня приїжджають родичі розстріляних, делегації з України, Німеччини, Фінляндії, Польщі, Грузії, представники дипломатичного корпусу. На меморіальному цвинтарі відбувається мітинг, покладаються квіти, священики різних конфесій проводять поминальні служби.

У цьому році Міжнародне товариство “Меморіал”, Фонд Дмитра Ліхачова, Уряд Республіки Карелія та МО “Медвежогорський муніципальний район” на Меморіальному цвинтарі “Сандармох” 4 – 5 серпня проводитимуть Дні Пам’яті жертв “Великого терору” в СРСР. А 7-9 серпня для бажаючих буде організована поїздка на Соловки.

За інформацією оргкомітету у проведенні Днів Пам’яті візьме участь Президент України Віктор Ющенко. Оргкомітет запрошує до участі всіх бажаючих. Він (Комітет) може попередньо замовити готель, організувати місцевий транспорт та харчування. Контактні данні членів оргкомітету:

Цибульська Світлана Миколаївна – “Меморіал” (Москва) – тел. (495) 650-7883; факс (495) 609-0694; ел. пошта nirc@memo.ru Фліге Ірина Анатоліївна – “Меморіал” (С-Петербург) – тел. (812) 575-5861, ел. пошта flige@yandex.ru; Михайлов Євген Вікторович – МО “Медвежогорський муніципальний район” – тел/факс (814-34) 232-70.

Україна становила половину економічного та людського потенціалу СРСР. Але імперія з двома центрами довго не могла б вистояти, тому Росія ослабила Україну війнами, голодом, репресіями, знищила національну еліту. “Ампутація України була б для Росії смертельною” – вважав у другій половині XIX ст німецький канцлер Отто Бісмарк. Російський більшовик на початку XX ст. Володимир Ленін знав: “Потерять Украину – потеряют голову”. Очевидним це є і для видатного сучасного геополітика, державного секретаря США в 70–х роках Збігнева Бжезінського: “Без України Російська імперія неможлива”.

Чи потрібні коментарі до цих висловлювань? “Розумному досить” – казали римляни. Розумному, а не деяким нашим землякам, що підтримують тих, для яких Україна – не Батьківщина, а лише територія і населення, над яким хочеться панувати. Політичні сили, які ставлять за мету втягнути Україну в СЕП, де Росія матиме контрольний пакет голосів, запровадити російську мову як державну і не допустити вступу України в НАТО (тобто залишити Україну безборонною перед російським імперіалізмом), фактично хочуть повернути нас в Імперію зла, з якої ми вирвалися. Пам’ятаймо цю правду.

(Листівка. наклад 5000 екз)

Українська повстанська армія – славна армія героїв

*Якби я мав таку армію, як УПА,
фашистський чобіт не топтав би французької землі!!!”*

Шарль де Голь, президент Франції

Український народ продовж віків боровся за свою державну самостійність, збереження національної самобутності, проти використання його іншими державами у

своїх егоїстичних намірах. Як окрема нація, українці виступали на ВЛАСНІЙ ЗЕМЛІ під час Другої світової війни проти гітлерівської Німеччини та сталінського тоталітарного режиму.

У підпільній газеті “Вісті”, що вийшла у грудні 1943 року, про УПА було написано наступне:

“УПА – це збройна сила українського народу. Боротися в рядах УПА – почесний обов’язок кожного громадянина України.

УПА бореться:

- за самостійну Соборну Українську Державу;*
- за новий справедливий лад і порядок в Україні без панів, поміщиків, капіталістів і большевицьких комісарів;*
- за новий справедливий міжнародний лад і порядок у світі, побудований на шануванні прав кожного народу та його незалежний усесторонній розвиток у власних державних формах;*
- проти німецьких та московських імперіалістичних наїзників, що змагають до поневолення та знищення українського народу;*
- проти імперіалізмів як джерела воєн і поневолення народу;*
- за свободу друку, слова, думки, переконань, віри та світогляду”.*

Проти українських націоналістів воювали об’єднані сили I-го й IV-го Українських фронтів, військ НКВС і КДБ, прикордонних військ та винищувальних загонів. Їм протистояла героїчна повстанська армія, чисельність якої за різними джерелами сягала 100, 200, 600 тисяч чоловік.

Колишній офіцер КДБ Володимир Ушенко, котрий вийшов із цієї організації в 1990 році, згадує: *“Полковник І. Шарубалко радив як легко визначити і запам’ятати чисельність УПА: 200-200-200. Тобто 200 тисяч “бандитів” було знищено, 200 тисяч захоплено в полон, 200 тисяч пішло на Захід. Отже, чисельність УПА – 600 тисяч.*

Два роки тому я зустрічався з Миколою Лебедем, який очолював Службу безпеки УПА, і він мені сказав, що

постійно діюча повстанська армія нараховувала 40-50 тисяч осіб. А КДБ завищувало данні про чисельність повстанців тому, що проти них було кинуте 10 дивізій НКВС, а це мінімум 100 тисяч чоловік. З документів я бачив, що активна боротьба УПА тривала до 1957 року і навіть 1962-го траплялися ще окремі бойові акції.

Якщо взяти число 600 тисяч – оце, мабуть, і буде та кількість бійців, що пройшла через УПА за 10-15 років. Зрозуміло, що кадрових енкаведистів і кадебістів за ці роки воювало проти повстанців значно більше. Я закінчив військове училище, тому мені знайомі цифри так званої готовності мобілізації. А саме – визначено, що 15 чоловік мирного населення дають одного, хто за віком, здоров'ям здатен носити зброю. Отже, помножити 50 тисяч на 15 років, ми й отримаємо приблизно ту кількість вояків – 600 тисяч, що представляли 8-9 мільйонів населення західних теренів України. Оця досить приблизна математика й твердить, що проти НКВС піднявся весь народ, і саме цей факт старанно замовчувався” (“Народна газета”. -1995. – № 5 (186)).

Командувати такою величезною армією та ще й у неймовірно важких умовах міг лише надзвичайно талановитий полководець. Саме таким і був генерал-хорунжий Роман Шухевич.

Опір комуністичному режиму в Західній Україні був такий потужний, що в березні 1947 року ЦК ВКП(б) віддав наказ ужити спеціальних заходів для його придушення. З цією метою МДБ і МВС створили окреме управління – “2-Н”, підпорядкувавши внутрішні війська органам держбезпеки. Для керівництва загальною операцією та її здійснення було залучено понад 700 осіб. Це були не прості солдати, а виключно оперативники-офіцери. Але навіть за такої мобілізації всіх сил органів КДБ розшук генерал-хорунжого УПА Романа Шухевича тривав 3 роки.

Ще за життя генерала в міністерстві державної безпеки УРСР була складена його характеристика: “Шухевич, як один з великих організаторів і керівників банд оунівського підпілля

в Україні, користується великим авторитетом в Закордонному бюро Проводу ОУН та, особливо, у Степана Бандери.

Шухевич відомий як сильний оунівський конспіратор; навіть близькі до нього особи, з якими він переховується, не знають його прізвища, псевдонімів і становища, яке він має в оунівському підпіллі...”

Це – фрагменти з формуляру № 586, складеного початково Управлінням 2-Н Комітету держбезпеки при Раді Міністрів УРСР.

В Югославії збройний антикомуністичний рух було придушено протягом неповного року після захоплення влади комуністами Тіта. У Литві зелені брати активно діяли приблизно 3-4 роки. У Польщі уряд т. зв. національної єдності утворився через місяць після закінчення війни, і за рік-півтора позбавив будь-яких шансів підпільну антикомуністичну боротьбу. Чехословаччина, Румунія, не кажучи вже про Східну Німеччину і Східну Австрію, покірно схиляли голови і склали руки без наміру творити будь-яке антикомуністичне, а тим більше збройне підпілля. Угорщині знадобилось більше ніж 10 років, щоб відродитися до боротьби.

Тільки Україна, незважаючи на формальне закінчення Другої світової війни, ще п'ять років – під керівництвом генерала Романа Шухевича – вела боротьбу з озброєним до зубів ворогом, переможцем у війні.

Якості політичного і військового діяча виняткової сили і впливу, якими був наділений генерал-хорунжий УПА, свідчать, що Україна ХХ століття мала харизматичного лідера. Ним був Роман Шухевич. Це було очевидним і в 1946, і в 1947, і в 1950 рр., це очевидно і тепер. Думки, висловлені Романом Шухевичем у ті часи, не втратили актуальності ще й сьогодні:

“ Українська справа починає тільки завойовувати собі у світі права громадянства. Все це в результаті нашої боротьби в Краї. ... Якщо ми на СУЗ (східноукраїнських землях - Л.О.) зуміємо у всіх обласних центрах очолити у

відповідний момент масові прояви волі народу до Самостійної України – ми перемогли...” (З листа Романа Шухевича до зв’язкової Проводу ОУН Ольги Ільків (“Роксолани”). В. Нікольський “Підпілля ОУН(б) у Донбасі”).

“Стан, який існує сьогодні, не сміє продовжуватися. Не сміє бути жодного розподілу на греко-католиків і православних, автокефальників і соборників, а зокрема на “східняків” і “західняків”. На такий розподіл не можна байдуже дивитися. ... У спільній праці й боротьбі мусять щезнути всі різниці між українцями. ... Це дуже важливе, прямо центральне завдання....

Сьогодні всі партійні розходження мусять цілком уступити, мусять бути підпорядковані одній меті – справі визволення українського народу. Розподіл сьогодні може йти не по лінії тих чи інших партій, а по лінії патріотів і зрадників українського народу...

Тим, які засліплені своїми власними інтересами не знайдуть відваги й охоти покинути свої виступи проти Визвольного Руху на Рідних Землях і свідомо продовжуватимуть обезцінення його – Край виразно заявляє, що їх роботу він розглядатиме, як злочин супроти українського народу і його визвольної боротьби в Україні.” (Роман Шухевич. “Звернення Воюючої України до всієї української еміграції”, жовтень 1949 р.)

Любомир Полюга - зв’язковий Романа Шухевича - на питання журналіста: “Чи УПА мало вплив на помаранчеву революцію, в основному на молодь, яка там була у великій кількості?” – відповів словами Романа Шухевича, які той проголосив по закінченню зборів УГВР (Української Головної Визвольної Ради) 16 липня 1944 року:

“Ми всі – вояки УПА і всі підпільники, в тому числі і я, повністю свідомі, що колись доведеться загинути в боротьбі з брутальною силою. Але запевняю вас – ми не будемо боятися вмирати, бо вмираючи будемо свідомі того, що станемо добривом української землі. Ця наша рідна земля потребує ще багато добрива, щоб у майбутньому на ній вироста нові українська генерація, яка завершить те, що нам

не суджено завершити. Ми глибоко віримо в українське молоде покоління, що прийде по нас... Наша боротьба все одно намарне не пропаде. На геройських вчинках наших борців виховається нове покоління і продовжить нашу справу...". (Матеріали Другої учнівської конференції до 100-річчя від дня народження Романа Шухевича "Роман Шухевич – національний герой України". Княгиничі. 2007. С. 34)

Історія національної визвольної боротьби українського народу, історія його збройних сил – Української Повстанської Армії, постать одного з її організаторів – Головного командира, видатного стратега партизанської боротьби, ще не знайшли відповідного місця у світовій історії. Не зрозуміло, чому в ній є ім'я Ернесто (Че- Гевара, а немає імені Романа Шухевича.

Поміркуймо кому це потрібно?! „Україна молода”. 2007. Листівка. 25.03.07 Сайт [hatanm/org.ua](http://hatanm.org.ua)

Олексини читання

31 грудня в селищі Олексієво-Дружківка у школі № 14, де вчителював Олекса Тихий, відбулись перші в Україні "Олексини читання". Ініціатори та організатори Читань: Євген Шаповалов, Євген Фіалко та Володимир Березин – люди відомі на Донеччині. Перший – спорудженням пам'ятника Олексі Тихому у с. Олексієво-Дружківка; другий – головний редактор газети "Наша Дружківка" – проведенням газетою низки конкурсів за українською тематикою та конкурсу, присвяченого видатному, але маловідомому земляку О. Тихому; третій – голова еколого-культурологічного центру "Бахмут" – боротьбою за виживання у нашій екологічно небезпечній зоні. Фінансові витрати організатори Перших "Олексиних читань" взяли на себе.

В центрі уваги більшості учасників Читань стали доля Олекси Тихого та його твори, що є природним, адже відбувалося Перше читання. Цікаве дослідження представив Олександр Середа – учень ЗОШ № 17 з м. Дружківка. Порівнюючи життя і творчість Олекси Тихого та Василя

Стуса, юнак торкнувся, поки що не усвідомлюючи того, до незвичайного явища, яке має назву "шістдесятництво". Перлиною "Олексиних читань" стало наукове дослідження аспіранта ДонНУ Дмитра Білька, який розглянув з філософського боку "етику небайдужості".

Палки дискусії, що виникали при обговоренні представлених досліджень, та пропозиції учасників зробити такі читання традиційними, свідчать про небайдуже ставлення молоді до нашого історичного минулого і сьогодення.

Вів засідання заступник голови Дружківського міського управління освіти Володимир Васильович Качур. Йому вдалося створити атмосферу довірливого спілкування. Не було жодної ноти фальші. Може це унеможливлювала присутність Галини Устимівни Василенко – дружини Олекси Тихого.

Аудиторія підтримувала багатьох ораторів оплесками. Та чи не найголоснішими вони були доценту Донецького національного Університету, кандидату філологічних наук Фені Дмитрівні Пустовій після її палкого слова про рідну мову.

Організатори подякували учасникам Перших "Олексиних читань", вручивши їм грамоти та грошові премії.

На тлі антиукраїнських настроїв, притаманних більшості мешканців нашого краю, проведення "Олексиних читань" за ініціативою самого народу переконує: Україна підіймається з колін, нація йде вгору.

"Донеччина" № 9 8 лютого 2008

Рушник – сповідь

У червні 1891 року Леся Українка разом з мамою та молодшою сестрою Ольгою їхала на лікування до Євпаторії. Від Києва до Катеринослава добирались пароплавом і, за спогадами Ольги, "спинилися в Каневі, щоб одвідати Шевченкову могилу" і залишити там вишитий Лесею рушник.

Про той візит в архіві музею Т. Г. Шевченка зберігаються спогади охоронця поетової могили – Івана Ядловського: “Я тоді не знав, що та жінка, така худенька, слабенька, відома письменниця Леся Українка. Вона привезла з собою нею вишитий рушник. З нею були люди. Якийсь чоловік хотів повісити цей рушник на портрет Шевченка, але вона сказала, що сама хоче повісити: “Я – сама, я – сама...”

Перекази про Лесин рушник живуть на Тарасовій горі й по-сьогодні.

Вісімнадцятирічна поетеса вишивала його разом з Маргаритою – донькою відомого бібліографа, фольклориста, лексикографа, перекладача Михайла Комарова (Уманця).

У 30-ті роки минулого століття “Тарасову світлицю” знесли. Рушники, ікони, портрети – весь скарб було розпорошено. Зник і рушник Лесі Українки. А у 90-ті роки ентузіасти відродили поетову світлицю. Знайшли і Лесин рушник. Науковцям довелось довго, дуже довго його розшукувати. На допомогу прийшли шанувальники Тараса Шевченка й Лесі Українки з різних куточків України.

Донині невідомо, чи зберігся другий рушник Лесі та Маргарити, бо у спогадах мовиться про рушники, які вони вишивали вкупі.

Знайдений Лесин рушник не повернувся до Тарасової світлиці. Він знаходиться у фондах музею Т. Г. Шевченка у Києві. А у світлиці – його копія, зроблена канівськими майстринями. Та й донецькі майстрині бажають його повторити, але ж потрібна не тільки схема вишивки (я вже її намалювала), а потрібно ще й розуміння того, що хотіли сказати поетові Леся з Маргаритою, бо ж рушник це – лист.

На Лесиному рушникові – українські традиційні геометричні орнаменти, з прадавньою символікою добробуту, а між ними: на одному кінці – Шевченкове “Думи мої, думи мої! Лихо мені з вами!”, на другому – “Любіться, брати мої. Україну любіть” – близькі за змістом до Шевченкових – “Обійміться, брати мої!” та “Свою Україну любіть!”

Ті, що обізнані, вишивають на рушниках тексти тільки у тому разі, коли для висловлення думок бракує традиційних символів.

Чи порушили дівчата канони традиційного народного мистецтва? Ні. Достатньо прочитати тільки одну "Лісову пісню" Лесі Українки, щоб переконатись у знанні нею народної символіки та традицій.

Тоді, про що ж той рушник?

Прочитаймо вірш Т. Шевченка "Думи мої, думи мої! Лихо мені з вами!".

Розбрат між "братами", їхня жорстокість крають душу поета. Але ж люди сміються над ним і кажуть "Нічого робить". Це – драма, назва якої – "Поет і народ".

Іван Світличний, аналізуючи творчість Т. Шевченка, пише: "Роки кріпаччини, солдатчини, відсутність щасливого сімейного життя, певна річ, позначилися на творчості Т. Шевченка, але ці тяжкі життєві обставини не визначали духову драму поета, а тільки її підсилювали і зміцнювали. Його драма була не так особиста, як суспільна, не так побутова, як політична".

Зародився конфлікт, про який говорить І. Світличний, на самому початку творчої біографії Т. Шевченка, зрів протягом кількох років і сягнув своєї кульмінації наприкінці 1845 року ("Три літа"), а потім, то затухаючи, то підсилюючись звучав на трагічній ноті все життя.

Т. Шевченко бачив, як підневільне життя здеморалізувало покріпачених людей: "И в шитом золотом жупане, и в серой свythe люди злы" – пише він у поемі "Слепая".

Його обурює не так саме зло, як ті, хто з ним мириться. Розповідаючи про новітнього українського пана, "годованого кабана", "презавзятого патріота", що

У світі ходить між панами,
І п'є горілку з мужиками,
І вільнодумствує в шинку,

а разом з тим "в селі своїх дівчаток перебирає" і плодить байстрят, Т. Шевченко таврує не "годованого кабана", а його жертви за покірність:

... Люде, люде!

За шмат гнилої ковбаси

У вас хоч матір попроси,

То оддасте.

(Поезії "П.С.")

Страшні, немилосердні слова: "О роде суєтний, проклятий, коли ти видохнеш?" – адресує поет не катам і тиранам, а своїм землякам – тим "люде", з якими давно увійшов у конфлікт і воював проти них, але водночас і за них, часто себе не

відмежуючи від них.

"А ми дивились, та мовчали,

Та мовчки чухали чуби,

Німії, подлії раби" – кається поет, розповідаючи у "Юродивому" про катування сміливця, що в морду заточив капрала.

А чи не здається вам, що це і про нас, і, мабуть, про сучасників Лесі Українки. Тому її серце відгукнулось на Шевченкове:

Чи заплаче серце одне на всім світі,

Як я з вами плакав? Може, і вгадав.

Може, найдеться дівоче

Серце, карі очі,

Що заплачуть на сі думи –

Я більше не хочу...

Одну сльозу з очей карих –

І ... пан над панам!

Думи мої, думи мої!

Лихо мені з вами!

Знайшлося "дівоче серце", яке "заплакало на сі думи". Отой, вишитий у юнацькі роки рушник і є "одна сльоза". Він – визнання гріхів, як сповідь.

25.02.2008 Сайт hatanm.org.ua

Музей просто неба

У суботу 1-го березня міністр культури та туризму Василь Вовкун, голова Ради з питань культури при Президентові України Микола Жулинський, член Ради з питань культури при Президентові України, голова Всеукраїнського товариства "Меморіал ім. Василя Стуса" Лесь Танюк, голова управління культури ДОО Микола Пташка, голова Комітету з питань культури Донецької обласної Ради Марк Бровун оглянули комплекс мозаїчних панно, розташований в екстер'єрі донецької школи № 5.

Свої враження від побаченого міністр висловив ще не закінчивши огляд: "Це – дивовижна знахідка, якої не сподівався побачити у Донецьку. Це – музей просто неба. У Києві давно знищено монументальні твори, пов'язані з Аллою Горською. До 2012 року треба ввести у дію туристичний маршрут Донецьк-Маріуполь "Алла Горська". Присвоїти вулиці і школі її ім'я. Виділити кошти на реставрацію школи. Повернути школі стадіон, на якому розпочато будівництво, яке не має ніякого відношення до школи".

Ще у 1966 році мистецтвознавець Григорій Местєчкін писав: "Донецьк збагатився незвичайною "картинною галереєю". Вписана в просторінь вулиць і площ, відкрита сонцю й вітрам, вона стала невід'ємною часткою міста. Її щодня бачать люди: барвисті мозаїчні панно прикрашають стіни новітньої споруди, збудованої зі скла, із сучасних будівельних матеріалів, конструктивної за архітектурою (архітектори Й. Каракіс, В. Волик, П. Вігдергауз, А. Страшнов). Це – експериментальна середня школа № 5".

Школа стала справжньою лабораторією. На учнях випробовувались шаталінська методика викладання та комфортність перебування у будинку. А на його стінах Алла Горська, Віктор Зарецький, Григорій Синиця, Галина Зубченко творили новий сучасний монументальний живопис. Народжувалась нова мистецька національна українська школа. Її засновник заслужений художник України, лауреат Національної премії ім. Т. Г. Шевченка Григорій Синиця казав: *"Моя мета – навчити мислити і творити. Її розуміти."*

народне мистецтво – це велика філософія у народних образах".

Наші предки були справжніми мудрецами. Система знань, проявлена в писанках, карпатських тарелях і інших творах народного мистецтва, стверджує існування в наших пращурах 8-го і вище рівня світосприйняття. В той час, як сучасна матеріалістична наука послуговується 4 вимірним способом (три просторові координати та час) і може аналізувати менше 10% об'єму інформації.

Отже, нас і наш час від тої доби ділить провалля. Так начебто маємо справу з різними народами.

Прийшов час повертатися до давньоукраїнських принципів життєзабезпечення. Розумні батьки були справжніми екологами і вчили дитину вітатись і розмовляти з Природою, Сонечком, Вітром, Водою, Землею, Травами, Деревами, птахами, звірами, з усіма сущими на світі.

Саме оті давньоукраїнські принципи життєзабезпечення розкриває донеччанам комплекс мозаїчних панно на школі № 5 ("Космос", "Вода", "Вогонь", "Земля", "Життя", "Надра", "Сонце", "Повітря", "Прометей"). Вибір цієї теми був не випадковим, адже школа була з поглибленим вивченням біології.

Екскурсію навколо школи, як завжди, проводила автор цього допису. Майже кожна моя зустріч з відвідувачами "музею просто неба" супроводжується "відкриттями". Мабуть у ті хвилини дух Алли Горської перебуває з нами і розкриває очі. І ця зустріч не була винятком.

Прощаючись з вельмишановними гостями я подарувала В. Вовкуну та М. Жулинському упорядковану мною книгу "Алла! Алла! Алилуня!" – збірку поезій та репродукцій картин, які присвятили Аллі Горській її друзі. І тут сталося неймовірне вже для мене. Леся Танюк, який отримав книгу ще у грудні минулого року, запропонував компенсувати мої витрати і зробив грошовий внесок, Микола Жулинський обіцяв надіслати, а міністр запропонував голові управління культури ДАО видати мої книжки про А. Горську (вже підготовлена до друку друга книга "Перлини

українського монументального мистецтва на Донеччині") великим накладом. Окрім того видати альбом творів Алли Горської.

"Донеччина" №16, 7 березня 2008

"Дерево життя" знайшли.

1996 року з книги "Червона тінь калини. Алла Горська" я дізналась, що у Маріуполі в ресторані "Україна" А. Горська, В. Зарецький, Г. Зубченко, Б. Плаксієв, Г. Пришєдько за участю В. Парахіна та Н. Світличної створили мозаїчні панно "Боривітер" і "Дерево життя". З Аллою Роздобудько ми знайшли той ресторан, знайшли й панно "Боривітер", а от про "Дерево життя" ніхто нічого не знав. Щороку, по приїзді до Маріуполя, я бігла до ресторану, але мої пошуки були безрезультатними. Та от, років п'ять тому у черговий раз я приїхала до Маріуполя з метою знайти мозаїчне панно "Дерево життя". Моїм гідом по приміщенню ресторану була адміністратор Ольга Миколаївна Ч., яка й розповіла мені про чудову мозаїку і показала місце її "поховання" за стіною з рожевого туфу. На стіні висіло величезне дзеркало. Пані Оля допомогла знайти бувшого директора ресторану, яка підтвердила, що панно не лише було, а й є. Стіна тільки його закриває, але не торкається (так тоді розпорядився головний архітектор Маріуполя). Та переконати у цьому обласне управління культури, Мінкультури та власника будинку тоді не вдалося. Архітектор давно помер, а директорка, боялася засвідчити свою інформацію. Тепер вже й вона пішла з життя.

Але ж і я була впертою. І ось, через 12 років, 22 липня 2008 року за згодою Генерального директора ООО Маркомпрод М. Тимченка (власника будинку) і за підтримки художників членів НСХУ В. Константинова, Л. Кузьмінкова, М. Кушнира була перевірена наявність мозаїчного панно "Дерево життя" у залі на 5-му поверсі ресторану "Україна" (тепер – "Аристократ").

Нам вдалось довести, що твір відомих митців 1960-х років не ушкоджено і він знаходиться у задовільному стані, його тільки закрито на відстані стіною напівцегли!!! У цьому на власні очі переконалися художник Михайло Кушнір та сам Микола Тимченко, бо тільки вони наважилися по хиткій 5-ти метровій дерев'яній драбині піднятися до самої стелі і зазирнути у "задзеркалля". Про небезпеку вони й не думали. По дорозі в Донецьк пан Михайло зізнався, що "боїться" висоти, але про це згадав, тільки тоді, коли був вже нагорі. А Микола Костянтинович, мабуть, також забув про свою чималу вагу. А якщо ще врахувати поважний вік (за 80) Леля Кузьмінкова і Валентина Константинова та стан здоров'я останнього і спеку, то, зрозуміло наскільки важливим для кожного був цей захід. Тепер очікуємо від Миколи Костянтиновича наступного кроку: відкрити світові шедевр українського монументального мистецтва.

Ця остання подорож до Маріуполя частково дала відповідь ще на одне питання, яке виникло у мене в процесі роботи з архівом. У щоденнику, який вела Алла Горська у Маріуполі, є такі записи: "5 липня (1967 – Л.О.). ... Борис робив ескіз на зал Карла. Цікавий задум: соняшників поле – світильники на стіні, а попереду на великому світ(ильникові) сонях з деревоплити з фольгою". "8 липня. Борис, Зарецький - на "Соняшник". "10 липня. Борис, Зарецький - на "Соняшник". "11 липня. "Соняшник" закінчили. Борис та Зарецький змонтували: виклали ящик склом (двері розбилися). Спочатку заклали охру - низ, велика увага. Зняли, замінили зеленим. Працювали до десятої. Все закінчили".

І Віктор Зарецький, і Борис Плаксій – лауреати шевченківської премії. Варто було б пошукати їхній твір. Де ж той "зал Карла"? Чи вціліла робота? "Зал Карла" ми знайшли завдяки Л. Кузьмінкову. Це будинок по вул. Леніна, 76 у Маріуполі. Проектував його Карл Чорний. Там тепер кафе "Фрегат". "Старі" працівники кафе показали нам на стінку в залі на другому поверсі. Кажуть: "Там щось було". От і все. Архітектор виїхав за кордон. Борис Плаксій

відмовляється будь що говорити, а Віктора Зарецького вже немає. Може хтось зі краєзнавців–маріупольців пам'ятає?

29 серпня 2008 "Донеччина" № 54

**Звернення української інтелігенції
до Президента України Віктора Андрійовича ЮЩЕНКА**

ВЕЛЬМИШАНОВНИЙ ПАНЕ ПРЕЗИДЕНТЕ!

18 вересня 2009 р. виповниться 80 років від дня народження однієї з найвидатніших представниць руху “шістдесятництва” – Алли ГОРСЬКОЇ.

Ім'я Алли Горської довгі часи було під забороною. Тільки через 20 років після її загибелі почали з'являтися про неї перші публікації. Вийшли книги: “Алла Горська. Червона тінь калини” (1996) – спогади її друзів; “Алла! Алла! Алилуя!” (2007) – збірка віршів та мистецьких творів, посмертно присвячених Аллі Горській; “Перлини українського монументального мистецтва на Донеччині” (2008). У м.Києві та м.Василькові встановлено меморіальні дошки на будинках, де жила А.Горська і де її було вбито. У Києві та Львові є вулиці імені Алли Горської. Сьогодні ми свідомі того, що її смерть – це втрата не тільки для родини, друзів і для українського мистецтва. Смерть Алли Горської – це національна втрата.

Загинула Алла Горська, але живуть її твори, а з ними – її ідеї.

Лише в Донбасі поки що збереглися мозаїки художників-монументалістів, разом з якими працювала Алла Горська. Проте нові віяння часу та економічні-бізнесові відносини склалися в нашій Державі так, що дозволяють комерційним структурам нищити шедеври нашої національної культури, до яких, на превеликий жаль, потрапили й ці твори:

1. Сплюндровано, всупереч рішенням мінкультури (дод. 1), панно “Жінка-Птах” (Донецьк, автори Алла Горська, Віктор Зарецький, Григорій Синиця).

2. Не розконсервовано замуроване панно "Дерево життя" (Маріуполь, автори Алла Горська, Віктор Зарецький, Галина Зубченко, Борис Плаксій).

3. Під загрозою знищення знаходиться мозаїчний комплекс "Школа" (Донецьк, автори Алла Горська, Віктор Зарецький, Галина Зубченко, Геннадій Марченко, Григорій Синиця – дод. 2).

З хвилюванням звертаємось до Вас з приводу трагічної ситуації, яка створилася навколо мозаїчного комплексу "Школа".

Його було створено у 1965-66 роках. Уперше художники-професіонали працювали за законами народного мистецтва. Тоді і тут утверджувалась нова мистецька національна українська школа, у витоків якої стояли Михайло Бойчук та Григорій Синиця (дод. 3).

1992 року Григорій Синиця став лауреатом Державної премії ім. Тараса Шевченка у першу чергу за відродження української колористичної школи.

Отже, мозаїчний комплекс "Школа" (як називали його автори) є історичною та мистецькою пам'яткою - об'єктом культурної спадщини.

Міністр культури В.Вовкун відвідав цей комплекс 1 березня 2008 року і, під впливом побаченого, запропонував:

1. Припинити будівельні роботи, розгорнуті сторонньою організацією на території, що належить школі.

2. До 2012 року створити туристичний маршрут "Донецьк – Маріуполь. Алла Горська".

3. Подати Міністерству опис мозаїк, їх стан та кошторис на реставрацію комплексу.

4. Присвоїти школі ім'я Алли Горської.

Тож як сьогодні виконуються пропозиції міністра, подані ним у присутності Голови Ради з питань культури і духовності при Президентові України М.Жулинського, Голови Всеукраїнського Товариства "Меморіал" ім. В.Стуса Л.Танюка, Голови обласного управління культури М.Пташки

та голови Комітету з питань культури Донецької обласної ради М.Бровуна?

Перша пропозиція: **ООО "Юрт-Індастрі" розпочала будівництво житлового будинку у травні 2007 року, захопивши без дозволу частину шкільного спортивного майданчика. Реакція відділу освіти на пропозицію міністра (1.03.2008) припинити будівництво була спрямована на його узаконення Угодою №164 від 12.03.2008 між ООО "Юрт-Індастрі" (Е.Казімовою) з одного боку та відділом освіти Ворошилівського району в м. Донецьку (Н.Скалдіною). З цією угодою директора школи (Сорокіну Г.) на її вимогу ознайомили лише 2.07.2008 (дод. 4)**

Друга пропозиція: до цього часу ні Кабінет міністрів, ні Рада з питань культури і духовності при Президентові України не розглянули питання про створення туристичного маршруту "Донецьк – Маріуполь. Алла Горська".

Третя пропозиція: Донецькі художники Л. Огнєва та М.Кушнір підготували опис мозаїчних панно, їх стан та кошторис на проведення реставраційних робіт. Документ надіслано обласним управлінням культури до Кабміну 19.03.2008 № 07-06 / 475 (дод. 5)

Перелік об'єктів, до туристичного маршруту "Донецьк-Маріуполь. Алла Горська" у цьому документі не надано.

Четверта пропозиція: керівництво школи, педколектив, учні та їх батькі звернулись до місцевої влади з проханням присвоїти школі ім'я Алли Горської. Яким буде рішення, покаже час.

Отже, на відміну від народу (художників, вчителів, учнів та їх батьків) ні Рада з питань культури і духовності при Президентові України, ні Кабмін не поспішають, а спритні "донецькі" не ловлять гав.

Знаючи, як "врятували" у Донецьку 2002 року мозаїку "Жінка-Птах", можна передбачити трагічне

майбутнє мозаїчного комплексу "Школа". Ось-ось днями він буде знесений разом з будинком школи №5.

Манкуртизм глибоко проникнув у наші гени. Що скажемо своїм нащадкам, якщо нині не втрутимся в хід подій?!

Ця скарбниця української культури в Донецьку має бути збережена навіки!

Просимо Вас, Пане Президенте, негайно вирішити питання збереження у Донецьку комплексу мозаїк "Школа" і посприяти його внесенню до Державного реєстру нерухомих пам'яток – об'єктів культурної спадщини.

Газ. "Українське слово" №38 17-23 вересня 2008

Алла Горська: "Дай, Боже, нам розуму!"

Після публікації у "Донеччині" інформації про відзначення 79 роковини від дня народження Алли Горської в донецькій школі № 5 до мене звернулось кілька моїх друзів з обуренням, що про мене у статті не згадано. Ніхто не сумнівався у тому, що я брала участь у тому дійстві. Насправді мене там не було. Запрошували, але відмовилась. Проте, напередодні провела у цій школі в 6-му класі урок та екскурсію навколо школи. Передала школі 11 книжок "Перлини українського монументального мистецтва на Донеччині" та дві книги "Алла! Алла! Алилуя!". Виготовила і передала школі експонати для стенду про життєвий та творчий шлях А.Горської. Спонсорську допомогу у виготовленні експонатів надало Житомирське відділення Всеукраїнського об'єднання ветеранів. Була проведена екскурсія навколо школи і для учнів 6-го та 8-го класів ліцею "Меркурій", який займає одне крило у будинку школи № 5. Дуже прикро, що керівництво школи № 5 відмовило ліцейстам бути присутніми на урочистій лінійці. Я ж надала перевагу заходу, підготовленому учнями, а не адміністрацією школи, у м Яснуватій. Про це моя розповідь.

18 вересня Аллі Горській виповнилося б 79 років. Дата - не "кругла", то, за традицією, здавалося б немає нагоди відзначати цю подію. Але інакше думали учні 11-а класу ясинуватської школи № 6 та їхній класний керівник, викладач української мови і літератури, Ірина Сергіївна Курбацька: 18 вересня тут, мабуть вперше в Україні, відбувся відкритий урок, присвячений Аллі Горській. Почути про невідому у тому містечку, але знану у всьому вільному світі, художницю, прийшли: директор школи Горностаєва Людмила Василівна, заступник директора з навчальної роботи Прядко Олександра Георгіївна, координатор центрів шкільного Євроклубу учитель математики Безугла Ольга Анатоліївна, учитель української мови і літератури Шаменкова Валентина Михайлівна та учні 10-а класу. Запросили і мене, як автора книжки "Алла! Алла! Алилуя!", яку мають всі учні 11-а класу ясинуватської школи № 6.

Просторий кабінет інформатики прибрано рушниками, на столах грона калини, нею ж прибрано коровай. Шкільний дзвоник – сигнал до початку дійства. Його дійові особи: бібліограф, детектив, актори. Все це і ззовні, і по суті так несхоже на шкільні заходи моєї юності (масові урочисті лінійки). А про що і як говорять діти! Вкотре переконаюся, що міф про неспрацювання в нашій Державі української ідеї є мильною кулькою. Роздуми старшокласників над долею Алли Горської – підтвердження тому.

Таня Панченко зі захопленням говорить про вибір Аллою Горською життєвого шляху: „Якою має бути людина, щоб знайшла своє місце в житті?!” А Валерій Коваленко цей вибір прирівнює подвигу: „Подвиг. Він може бути не завжди публічний і героїчний, але завжди вимагатиме найвищого морального злету, концентрації душевних сил. Може, людина готується до цього все життя, накопичуючи в собі ті моральні якості, які вирішального моменту допоможуть їй зробити єдино правильний вибір”. Денис Карашук – "детектив" – розповідає за спогадами Олексія Зарецького („Мої батьки”, Почерк „відділу мокрих справ”) про причини вбивства Алли Горської та виконавців цього злочину. Аліна Торопова

підводить ризику, цитуючи Василя Симоненка: "Живе лиш той, хто не живе для себе. Хто для других виборює життя...".

Настя Ненашева, Аліна Торопова, Артем Григоренко, Наталка Беляєва – "актори" – читають вірші: "Аллі Горській" (Володимира Комашкова), "Ярій, душе" (Василя Стуса), "Реквієм" (Євгена Сверстюка), "Перед фотографією Алли Горської" (Атени Пашко).

А потім засвітилася мультимедійна дошка, пішли кадри, які перенесли нас у Донецьк до стін школи №5. Мені запропонували прокоментувати слайди. А з мікрофона, наче з небес, полинула пісня "Я в світ прийшла" композиторів Лілії та Євгена Черевченків і поетеси Ніни Шаварської у виконанні заслуженої артистки України Світлани Мирводи. Здається; Алла Горська сама звертається до нас:

Я в світ прийшла сказати несказанне,
В краплинах часу зупинити мить.
Я в світ прийшла як незагойна рана,
Бо так мені чужа біда болить.

Я в світ прийшла, щоб залишитись вічно
у пісні, слові, у чиймсь житті.
І коли зірка зірветься трагічно,
Душа злетить з розп'яття на хресті.

Урок скінчився. Діти і вчителі оточують мене. Кожному дарую книжку "Перлини українського монументального мистецтва на Донеччині", в якій намагалась розповісти не тільки про Аллу Горську, а й передати, через її сприйняття подій тих років, задушливу атмосферу того часу. Здається, що у першій книзі про Аллу Горську "Алла! Алла! Аलिлюя!", це вдалося. Ось що сказав Артем Григоренко: „Якщо ми бажаємо дізнатися, що відбулося в 60-х рр.. ХХ ст., можна зазирнути в підручник із історії, але якщо вас цікавить, що відчувала тоді значна частина людей – про це нам розповість книжка Л. Р. Огнєвої „Алла...Алла”.

Відносно тієї книжки я чула добрі відгуки і В. Вовкуна (міністра культури), і М. Жулинського (Голови Ради з питань культури при Президентові України), і Л. Танюка (друга А. Горської, багаторічного голови Комітету з питань культури

Верховної Ради, і братів Горинів (відомих політиків), і О. Зарецького (сина А. Горської), але відгук Артема Григоренка – найцінніший.

Добре, що до підготовки уроку були залучені ще й учні 5-а та 5-б класів. Їхні малюнки на теми мозаїчних панно з торців донецької школи № 5 прикрасили всю стіну класу інформатики. Учень 6-б класу Ігор Опря намалював емблему уроку: гроно калини на жовто-голубому фоні. Випущена стіннівка зі висловами друзів Алли Горської про неї. Ці зернята зібрала Аліна Торопова учениця 11-а класу. Бачу, що вони впадуть на добру землю, бо відчула, що "є олія у мозках" дітей, з якими мене звела доля 18 вересня 2008 року. Дай, Боже, нам всім розуму!

28 листопада 2008 "Донеччина"

Йдемо, Олексю, ми! Йдемо!

29 січня у Новодмитрівському навчально-виховному комплексі з нагоди 82-ї річниці від дня народження О. Тихого відбулися Другі Олексини читання.

Як сам захід, так і місце його проведення заслуговують на увагу.

Сьогодні педагогічний та учнівський колективи НВК разом зі місцевою громадою працюють над реалізацією проекту "Новодмитрівський НВК – соціокультурний центр громади". У межах цього проекту 2007 року було створено центр "Правозахисник", який працює у трьох напрямках:

- творча група "Maxsima" веде просвітницьку роботу, підвищуючи правову культуру своїх однолітків;
- творча група "Пошук" займається музейними справами НВК та, зокрема, збором і поширенням інформації про відомого земляка Олексю Тихого;
- творча група "Дія" проводить пізнавально-розважальні заходи та опікується садибою Тихих.

"Ми не могли залишитися в стороні від такої доброї справи, як вшанування пам'яті Олексю Тихого, рідна Їжівка якого

знаходиться на території Новодмитрівської сільради. Наші учні підготували експозицію в шкільному музеї, започаткували шкільний легкоатлетичний кубок Олексі Тихого (адже О. Тихий викладав не тільки історію, фізику, математику, а й фізкультуру), вирішуємо питання, як зробити пам'ятник цій славетній людині" – говорить директор Новодмитрівського НВК В. Перевозник.

З ім'ям Олексі Тихого пов'язаний ще й Дружківський район Донецчини. Там вже є і меморіальна дошка на бібліотеці, і стелла біля Олексієво-Дружківської школи, де він вчився та вчителював, там же рік тому відбулися Перші Олексині читання, а мешканці Дружківки назвали Олексу Тихого найвідомішою людиною у конкурсі "Десять знаменитих дружківчан". Ось і тут, у Костянтинівському районі, в кожній школі є куточок Олексі Тихого. В ці дні у всіх школах району відбулися урочисті заходи присвячені О. Тихому. А найвідповідальніший та найурочистіший захід – Другі Олексині читання – проведено у с. Новодмитрівка. Організатор – обласне Товариство ім. Олексі Тихого (голова – Є. Шаповалов). Учасники – учні та педагоги загальноосвітніх шкіл Костянтинівського району, м. Дружківки, м. Костянтинівки, м. Держинська. Сприяли проведенню читань відділ освіти (начальник – А. Годунова) та відділ у справах молоді та спорту (начальник – В. Страшко) Костянтинівської РДА.

Чи звернули ви увагу, що Олексині читання вже вдруге відбуваються у сільських школах? І вшановують тут Олексу Тихого не "від безвиході", як писала колись "Донецчина".

Впадає в око те, що у селах та невеликих містечках нашого краю, люди не мітингують, не проголошують гучних промов, нікого не переконують, що бути українцем – престижно, а доводять це справою, яку роблять добре, фахово, яскраво. Байдужі люди не змогли б так професійно об'єднати всі доповіді у єдине дійство, як це зробили учні Новодмитрівського НВК під керівництвом вчителя Н. Коденкової. Перед учасниками та гостями читань розгортались сторінки інтерактивного журналу "Світоч",

присвяченого 82-й річниці від дня народження О. Тихого: перша сторінка "Хлопчина з Їжівського хутора"; друга – "Лівіше серця – Україна"; третя – "Шлях до свободи"; четверта – "І смертю смерть поправ".

Потім були промови організаторів, представників влади, гостей. Серед останніх був племінник Олексі Тихого мешканець Костянтинівни Б. Погребний. Є. Шаповалов зачитав звернення до присутніх Василя Овсієнка (бувшого співкамерника О. Тихого): "Бути Особистістю, схожою на Олексу Тихого, – це означає задавати тон у своєму середовищі, бути лідером, а не "як усі". Постановімо собі: віднині я – українець, і на цьому стою, як Олекс Тихий."

А на завершення заходу – нагороди учасників Читань. Всі отримали грамоти та подарунки (книги), а переможці - – ще й грошові премії. Перше місце – у Новодмитрівського НВК за створення інтерактивного журналу "Світоч"; друге зайняли учні Дружківської гімназії "Інтелект" за розповідь про лист - звернення О. Тихого "Редакції газети "Радянська освіта"; третє – посів учень 11-го класу дружківської ЗОШ № 6 Олег Орехов за доповідь про працю О. Тихого "Мова – народ". Заохочувальну грошову премію від Свято-Вознесенської церкви УПЦ КП отримала учениця 10-го класу Новодмитрівського НВК Ганна Горбунова за доповідь "Історична доля України".

Думаю, що читачі погодяться зі думкою, висловленою гостем Читань доцентом Слов'янського Педуніверситету В. Півнем:

Чвалаємо повільно дуже
крізь плутанину й словоблуд,
болючі роздуми і труд;
не прямо, часом – манівцями.
Та слава Богу – не спимо...
Йдемо, Олексю, ми! Йдемо!

"Донеччина", № 10, 6 лютого 2009

Де ми були?

10-го лютого 2009 року відбулися, з ініціативи громадської організації "Донбаський історико-літературний музей Василя Стуса", четверті Стусівські читання. Тема: "Василь Стус і шістдесятництво"

Шістдесятництво – це рух опору інтелігенції, дух бунтарства, що об'єднував різних людей. Про ті часи, на початку 70-х, Вячеслав Чорновіл у листі до Романа Корогодського писав: "Важливо дійти принципового висновку: що ж відбувалося в нас у 60-ті роки? Чи нові явища в літературі й мистецтві, а особливо організовані акції: Клубу творчої молоді (літературні вечори, створення традиції 22 травня, щедрівок і т.п.) – чи були все це явища тільки культурного життя, чи були формами українського політичного життя? Бо саме в цих легально можливих формах ішла боротьба за повернення узурпованих прав українській мові, культурі, національним традиціям, а отже, і за лікування всього національно-державного організму."

Такої ж думки і Василь Стус. Він записує у своєму щоденнику ("Табірний зошит", запис 8. 1982 рік): "Тільки божевільний може сподіватися на те, що офіційна форма національного життя може щось дати. Усе, що створено на Україні за останні 60 років, поточено бацилою недуги. Як може розвиватися національне дерево, коли йому врубано півкрони?" Бачимо, що В. Стус усвідомлює національну культуру як систему взаємопов'язаних між собою компонентів. І дія ця система аналогічно законам природи.

Наприкінці 80-х вийшла з друку стаття І.Дзюби "Чи усвідомлюємо національну культуру як цілісність?", в якій автор також говорить про необхідність усвідомлення національної культури як системи, та виділяє шість її рівнів (ієрархів).

Подібні системи відомі у театральному мистецтві, у літературі, в образотворчому мистецтві. Кожна з них наслідує закони розвитку навколишнього світу, який підпорядковується об'єктивним законам природи.

Повертаючись до цьогорічних стусівських читань, відзначу надзвичайно цікаву доповідь доцента Слов'янського Педуніверситету Володимира Півня "Василь Стус у загально мистецькому просторі шістдесятих". Автор, відповідно до системи, розробленої Іваном Дзюбою, науково обґрунтував рівень, якого встигли досягти шістдесятники у системі розвитку національної культури та, простежив "зв'язки естетичних компонентів поетики Василя Стуса, їхню внутрішню спорідненість з істотними рисами класичних і авангардних творів малярства, музики, театру та ін. мистецтв шістдесятих років XX сторіччя".

Науковець має рацію: "якщо Василь Стус-борець вивчений досить докладно, то Стус-митець – майже біла пляма на мапі стусознавства. Поза сумнівом, форма і зміст Стусових творів складають феноменальний симбіоз мовно-естетичного й інтелектуального начал, який ще довго буде перебувати в полі зору дослідників".

Володимир Федорович не помиляється, відносно останнього. Вже сьогодні цей "феноменальний симбіоз" помітили. Дослідження Наталії Беляєвої під керівництвом Ірини Сергіївни Курбацької (ЗОШ № 6, м. Ясинувата) – "Образ Алли Горської в творчості Василя Стуса" – підтвердження тому.

Однією з проблем культури шістдесятих років XX-го сторіччя було хуторянство. Людмила Семикіна, розповідаючи про Аллу Горську – "душу українського шістдесятництва", пише: "Вона місця собі не знаходила: "Чому ми такі негідники і раби?! Чому по сей день хворіємо хутором, не можемо вийти на ту орбіту, яка би Україну високо прокрутила?!"

Це боліло і Василеві Стусу. Гість читань київський поет Юрій Каплан згадує як обурилися "народні" поети на його (Каплана) вірш: "Поэт, не из салонов, // Народностью силён, // Превознося солому // Всю жизнь. Одет в силон." На захист молодого поета став Василь Стус, процитувавши Леся Курбаса про те, що найстрашніший ворог української культури – культ солом'яної стріхи та важких чобіт.

Тож не випадково саме він – російськомовний поет Юрій Каплан – висловив свій відчай від втрати Василя Стуса українською:

Стусе, де ж ти подівся, Василю,
У який надсуворий режим?
Я ж без тебе не в змозі, не в силі
Протидіяти ордам чужим.

Замислимося, чому Юрій Каплан відчував пустелю навколо себе? Де були всі ми – сучасники Поета?

Де ми були?! І як ми припустили?!..
Чому мовчали в страху по кутках,
Коли кати правдивих українців
Вбивали й розпинали на хрестах?!
А ми були – землею під хрестами,
Або камінням мовчазним, німим
Й шукали виправдань, що в ту годину
Ми б не змогли зарадити нічим...

Таку відповідь дає наш земляк Володимир Півень – доцент Слов'янського Педуніверситету у вірші, присвяченому В.Стусу, О.Тихому, Ю.Литвину, "Три хрести".

"Донеччина" 23/02/2009

"Словник мовних покручів" О.Тихого

Цього "Словника" Олекса Тихий укладав поміж першим і другим ув'язненням – між 1964 і 1977 роками. У машинописі, що зберігся завдяки професорові Василеві Скрипці (вже покійному) та філологам Інні Філіпповій і Вікторові Баришполеві, він доведений до літери М включно. Ймовірно, що був зібраний матеріал і до літери Я, але укладач не встиг його передрукувати на своїй друкарській машинці. Отже, блукав цей Словник пустелею 40 років. Але він не застарів і не втратив своєї актуальності. Адресований він «вчителям, школярам, а також тим, хто занедбав рідну мову або втратив контакт із

нею»; «кожному, хто хоче говорити правильно й красиво».

До книги увійшли: праця Олекси Тихого "Словник невідповідних нормам української літературної мови слів (чужі слова, спотворені слова, кальки і т. д)"; рецензія академіка Анатолія Загнідка "Воскресне слово..."; спогади: "Як свисну, – віддасте..." – журналістки Інни Філіппової; "Свічка Олекси Тихого" – канд. філологічних наук Василя Скрипки; "З інтерв'ю з С. Чернишевським" – одного із лідерів руху шістдесятництва – Михайла Гориня; "Повстав і поліг" – однокамерника Олекси Тихого, автора чисельних публікацій з історії правозахисного руху – Василя Овсієнка.

Відповідальними за випуск були: Василь Овсієнко, Євген Шаповалов, Інна Філіппова і я.

Дякую Богові, що дав мені можливість долучитися до цієї справи. А було це так.

З газет знала, що О. Тихий уклав "Цитатник" – вислови про мову та "Словник мовних покручів", але надрукувати не встиг.

Дуже мені хотілося, аби праці нашого славетного земляка побачили світ. Розшукувала рукописи. Зверталася до краєзнавців, до pana Ярослава Гомзи, якому Олекса Тихий залишив на збереження свої машинописи. Я. Гомза передав сину Олекси – Володимиру тільки "Цитатник", а "Словник" не зберігся. Але ж він мав бути не один примірник, тому пошуки продовжувала. Жовтень 2004 року подарував зустріч з киянкою Інною Філіпповою. Ось що вона розповіла:

"У середині жовтня 1990 року зателефонував до мене мій бувший колега Василь Скрипка, просив про зустріч. За годину сиділи утрюх – Василь Скрипка, мій чоловік і я – розглядали вміст теки, що приніс гість. Там був машинопис праці Олекси Тихого – "Словник". Василь попрохав узяти машинопис на тимчасовий сховок. Мотивував своє прохання невлаштованістю побуту в гуртожитку для викладачів Криворізького пединституту, де викладав від 1986 року, та вірогідністю трусу в помешканні.

Прощаючись, він сказав: “Як свисну, – віддасте”. Роки минали. Василь Микитович не подавав вісток. Випадково, 2002 року, дізналися, що Василя Скрипки вже нема: пішов із життя 1997 року. Ми з моїм чоловіком – Віктором Баришполем – теку продовжували зберігати, проте навіть на думку не спадало, що вона – одна-єдина, принаймні “поміж людей”. Зрозуміло, припускали наявність “Словника” десь у спецархівах, але то вже – “не для людей”.

У травні 2004 року почули з радіо “Свобода” передачу до 20-х роковин від дня смерті Олекси Тихого. Тарас Марусик розмовляв із Василем Овсієнком. Того вечора ми з чоловіком вирішили зустрітися і з Тарасом Марусиком, і з Василем Овсієнком: чого на світі не буває, а раптом тека – таки “в однині”?

На цьому і закінчилося переховування теки, що її залишив нам Василь Скрипка.”

Розповідь Інни Філіппової я записала на диктофон, а по поверненні додому хотіла її оприлюднити. Та пані Інна дозволу не дала. Чогось боялася.

Потім Інна Філіппова вже сама напише:

“Рік 2004-й, Покрова. Цвинтар у селі Гатне, що під Києвом. Цього дня біля могили Валерія Марченка, журналіста, перекладача та політв’язня, завжди і звідусіль чимало людей.

По панахиді коло могили стоїмо утрьох: мати Валерія – Ніна Михайлівна Марченко, я та ще якась не знайома мені пані. Раптом (і досі не знаю, чому) я їй кажу: “І як далі бути з тими матеріялами Олекси Тихого, що залишив Василь Скрипка, до кого ще звернутися?” Жіночка, котра стояла поруч (а це була Людмила Родіонівна Огнєва з Донецька), аж підхопилася. Запитання по запитанню, в них – і звично притлумлена гіркота, вагання і радість – невже таки “Словник” зберігся?!”

Так, це було у Гатному. Я розповіла Інні, що шукаю Василя Овсієнка, щоб дізнатися про долю “Словника” Олекси Тихого. Вона дала мені телефон В. Овсієнка і повідала свою таємницю.

Виявляється наша зустріч мала наслідки. "Словник" почали упорядковувати, готувати до друку. Хотіли видати разом з іншими працями О. Тихого (у складі двотомника) за рахунок донецької влади (чекають вже не один рік).

У січні цього року, коли проходили Другі Олексини читання, я запропонувала присутнім продовжити працю над "Словником" (він закінчується на літері "М"). І, несподівано, це знайшло відгук. Але для старту потрібен "Словник", укладений О. Тихим. Володимир Тихий (син Олекси Т.) дав згоду на окреме видання "Словника". Василь Овсієнко взяв на себе редакторські обов'язки, я – виготовлення комп'ютерного оригінал-макету, а Товариство ім. Олекси Тихого, яке очолює Євген Шаповалов, – фінансування.

Місяць напруженої праці. 6-го березня 2009 року "Словник мовних покручів" Олекси Тихого нарешті надруковано! Надруковано у Донецьку!!!

Думаю, що донеччанам і україномовним, і російськомовним цікаво буде дізнатися як правильно говорити. "Словник" має три колонки: 1 – як говорять у нас; 2 - як це сказати українською; 3 – як це ж сказати російською.

"Донеччина", №23, 3 квітня 2009.

Подорожі

Столиця гірників Прибужжя – Червоноград.

Подорожі до Галичини, з так званої, Великої України, – давня, майже вікова традиція. Проте зв'язки між двома гілками українського народу налагоджувались повільно, бо не тільки кордон між Російською та Австрійською імперіями до 1914 року був причиною тому. Суперечки щодо мови, щодо політики дратували деяких політиків зі степів, але були й такі, що вважали Галичину своєрідним зразком прав, яких можуть досягти українці, якщо матимуть трохи свободи. Та ще й цензура в Російській імперії вимусила українських

авторів друкуватись переважно у галицьких журналах і виданнях. Минуло століття. Зник кордон по річці Збруч, а дискусії тривають, бо зберегли галичани своє українське коріння та дбають про крону свого роду, і, як вік тому, радо приймають у себе гостей з Великої України. Ми переконались у тому наочно. Зі Львову в Червоноград привіз нас автобус, що нагадував хату з усіма вигодами: два відеоплеєри, телевізор, умивальник, маленька кухня з холодильником і, навіть, туалет. Швидкості практично не відчувалось. Автобус марки "Чепель" в Червонограді поки що один, проте саме він забезпечує авто підприємству вихід у Європу, де вимагають, щоб автотранспорт був екологічно чистим. "Чепель" – саме такий.

Наше тижневе перебування не залишилось поза увагою Львівського державного телебачення, червоноградського радіо та газети "Новини Прибужжя", Незалежної профспілки гірників України, української автокефальної православної церкви св. Рівноапостольного князя Володимира. 6-го січня перед Святою Вечерею до дітей завітав о. Михайло, а 7-го до церкви на урочисту службу вже пішли ми. Дорогу до храму означив людський потік. В переповнене приміщення годі було зайти, та люди тихенько розступилися і ми, всі 28, опинилися біля олтаря обличчям до парафіян. Урочисте Святе дійство для багатьох наших діточок було ніколи небаченим. Дивним для них було й те, що їхні місцеві однолітки брали участь у всьому. А коли о. Михайло звернувся до людей з проханням помолитися за нас та наших рідних і те сталося, мов Божа благодать пролилась на нас. Такі хвилюючі миті мені не доводилося переживати ніколи, хоча виховання та освіта сформували мій світогляд зовсім іншим – атеїстичним.

Погода сприяла прогулянкам по місту. Стежки вели нас вулицями Богдана Хмельницького, Степана Бандери, Василя Стуса, повз пам'ятників Тарасові Шевченко, Михайлові Грушевському, до національного музею. Навколо постійно чули тільки українську мову. Це було незвичайним, бо "мы тоже живём на Украине", та найбільше дітей вразила

відсутність лайливих слів у розмовах перехожих. Красу і мелодійність рідної мови, несумісність її з брудним відчула Мариночка з Димитрова. А для хлопців надприродним, незбагненним було явище: не потрошені лампи вуличних ліхтарів та іграшки на ялинці, що стояла посеред площі, а біля неї не було ні огорожі, ні охорони. Та чи дійсно такі бездоганні діти у Червонограді? Ми були свідками того, як депутат міської Ради, член Управи НРУ Омелян Карабін затримав біля ялинку розбишаку. Який це був урок небайдужості! Так. Ми зустрілись з людьми небайдужими. Вихователі, комендант, вартові з гуртожитку, де ми зупинилися, постійно опікували нас. Якими чуйними були робітниці з їдальні! Родинне тепло ми відчували, коли поруч було подружжя Ірини та Михайла Рудницьких. Зі захопленням діти згадують депутата Омеляна Карабіна, з повагою – голову Червоноградського Руху Василя Розлуцького. Незважаючи на нашу російську мову, ми не відчували себе ані чужинцями, ані покинутими. Поруч з нами постійно були члени управи НРУ. Вони супроводжували нас і до Крехова, і до Львова.

Червоноград – провінційне місто, проте воно може бути зразком у різних відносинах. Особливо відчувається, що міська влада і червоградський Рух мають спільну мову. Завдяки мера міста Василя Політила та його заступника Анатолія Дуденка було вирішено багато питань, пов'язаних з нашим перебуванням в Червонограді.

1997

На Великдень до Галичини

Велике і радісне свято – Великдень – тридцять дітей з Донеччини зустрічали у селах Озерне, Кобзарівка, Білоголови та місті Зборові Тернопільської області. Організували цю подорож Координаційний Комітет допомоги Україні (США) та Союз Українок.

Наші діти вперше почули 12 євангелій на страсний четвер. А на Великдень на світанку під звуки дерев'яного брязкальця ховали Святу Плащаницю. Зі сходом сонця

принесли до церкви кошики з бабками, сиром, маслом, домашньою ковбасою, яйцями, паскою для освячення. А щоб добре жилося, за народним звичаєм всі, кому захочеться, калатали у церковні дзвони. На обливальний понеділок всі дівчатка були мокрі – добра прикмета: не оминатимуть їх хлопці.

Дітям, що святкували Великдень у Зборові, відкрилася правда життя віруючої людини. Разом зі мною п'ять хлопчиків та двоє дівчаток жили в монастирі Згромадження сестер Непорочного Серця Марії, де зустрічалися з дітьми, молоддю, священниками, з вікарієм Зборівської Єпархії о. Василем Івасюком, посестрами зборівського осередку Союзу українок.

Разом з мирянами діти брали участь у Панахиді по жертвам Чорнобиля. Поклонились козацькій могилі, де сплять герої Зборівської битви 1648 року, відвідали Музей козацької слави.

Ми наочно переконались, яку позитивну роль відіграє в житті віра. Дорослі й діти, бідні і заможні, безпартійні і партійні несли нам варене, смажене, печене, овочі, фрукти, а на моє питання: "Хто ви?" відповідали: "Бог знає".

Зборівський осередок СУ (голова Оксана Ванкевич), церква Преображення Господнього і монастир подарували більше 200 примірників 55 назв духовної літератури. Вікарій о. Василь запропонував наших дітей влітку до табору при чоловічому монастирі та обіцяв допомогти тим, хто виявить відповідні здібності, у безкоштовному духовному навчанні у Німеччині.

Щирістю, доброзичливістю, вірою в Бога захопили серця наших дітей люди галицького Поділля.

"Східний часопис", № 16, 17 травня 1997

Спільні акції донецького відділу Союзу українок та НРУ.

Народний Рух України (НРУ) і Союз Українок (СУ) Донецької області з початку 1997 року організували поїздки 628 дітей на Різдвяні та Великодні свята з Донецька,

Димитрова, Сніжного, Маріуполя, Селідового, Макіївки, Українська, Велико-Новосілівського району до сіл і міст Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей. Для 160 дітей ця поїздка була безкоштовною.

"Дякую Вам за чисті воду і повітря, за добрих людей. А церква – то нема слів! Я дуже радію, що власними очима побачив Білий Берег, де відбувалась Зборівська битва 1648 року, та Могили, де поховані козаки, які боролися за Україну. Спокійне місто Зборів мені дуже сподобалося. Я хочу туди повернутися ще" – пише Руслан Каленяк – ученик 8-а класу школи № 9 м. Донецька.

Під час проведення благодійних акцій (березень-травень) дітям з малозабезпечених родин було подаровано 50 пар жіночих черевиків. А дитячим садочкам передано більше 500 примірників книжки Леоніда Мосендза "Пригоди котика Кікі". "Кожна казочка цієї книжечки повчальна по-своєму. Слухаючи пригоди Кікі, діти по-справжньому хвилювалися за котика, співпереживали, в глибині душі деякі хотіли допомогти йому, підказати ... Після читання цієї книжечки, на мій погляд, теплішають душі дітей, добрішим стає відношення до всього живого, до природи. Поповнюється та удосконалюється дитячий словничок ...". Далі авторка цього відгуку (вихователь д/с № 187 "Ластівка" Лідія Радіонова) висловлює подяку організації НРУ, яка "так турбується за наше майбутнє – дітей". Сьогодні НРУ та СУ Донеччини збирають банк даних про талановитих дітей та молодь. Вже висунуто 10 претендентів (серед них двоє студентів) на стипендію на майбутній навчальний рік. Восени дітям-сиротам буде передано теплий одяг (вже маємо чималенький пакунок, який поповнюється з власних комор), а для оздоровчого комплексу "Смарагдове містечко", що у Слав'яногірську, готується для передачі бібліотечка.

Рогатин – Богу побратим

За рішенням Всеукраїнської Координаційної Ради Союзу Українок України в Донецькій області у 2006 році

реалізується програма “Україна на новому шляху”, спрямована на молодь.

Потрібно немало зусиль, щоб пробудити в молоді національну свідомість, і незрівнянно більше уваги і праці докласти до того, щоб зробити з них освічених, мислячих, благородних людей. Саме у цьому напрямку і працює Донецький відділ СУ. Ми надаємо перевагу праці непомітній, з першого погляду, але, сподіваємось, плідній. Народна мудрість вчить: «Тиха вода – греблі рве», «Велика хмара – малий дощ». Гучні акції нам нагадують оті великі хмари. Ми вважаємо, що **актуальним є довести всім, що Донбас був, є і має бути українським, що в нас одна Україна.** Легально можливою формою нашої роботи за повернення прав українській мові, культурі (в донецьких умовах) є просвітницькі заходи. Одним з них був конкурс «Як би я був Президентом, то ...». Ми провели його у грудні 2005 року серед учнів 8-«у» класу колегіуму № 62 м. Донецька. Під час відкритого уроку, де підводились підсумки конкурсу, кожен учасник відповів (без попередньої підготовки) на питання «Що для мене означає Батьківщина?» Всі отримали сувеніри, а переможці - Василина Кобець, Олена Лялька, Юля Татаринцева, Рита Сисоєва – головний приз – поїздку на Різдво на терени Західної України. Поїздку ми пообіцяли!...А як виконати? Колись у Києві на Всеукраїнській Раді СУУ я звернулась до всіх голів відділів західних областей з проханням запросити на Різдво 4-х наших дітей. Хтось промовчав, хтось сказав, що хотів би зустріти свято полудськi, а не бігти на вокзал, а одна з голів відповіла: «У нас і без вас вистачає своїх проблем», тільки Голова Ів - Франківського відділу СУ пані Люба Сорохтей пообіцяла: «Ми обговоримо це у себе». Отож, я молила Бога, щоб вона згадали про нас. І це сталося! Та й вибір місця перебування наших дітей дуже вдалий: м. Рогатин – найстаріше місто України. «Рогатин – Богу побратим» – говорить стара українська приповідка. І наші дівчатка та супроводжуюча їх пані Людмила Кобець (мама Василини) відчули це у всьому: і при спілкуванні з дітьми, і при зустрічах з високими

посадовими особами, і в родинях, що запросили до себе дончан, і в організації перебування їх на Опіллі. За три дні організаторам вдалось показати дітям Рогатин, його історичні споруди, поводити стежками відомої Українки з Рогатина - Насті Лісовської (Роксолани Хуррем – дружини володаря Османської імперії Сулеймана Пишного), познайомити з історією гімназії ім. Володимира Великого, провести в ній екскурсію, а пані Катерина Андрусів в мистецькій школі навчила наших дітей робити з соломи Різдвяного павука. Відвідали дівчата й унікальні музеї: «Писанки» та «Гуцульщини» в Коломиї і «Музей-аптеку» у Львові. Ще й встигли побувати на святі «Різдвяні візерунки» в Рогатині, і пірнути у воду басейну спортивного комплексу Рогатина. Гостей з Донецька запросили до себе на прийом: голова міської Ради Рогатина – пан Володимир Штогрин та два заступники голови районної держадміністрації (нажаль, не знаю прізвищ). Діти отримали від них подарунки і сувеніри. Дуже теплою і цікавою була зустріч з посестрами Рогатинського осередку Союзу Українок. А вечорами з гуртом молоді наші дівчата колядували, хто - на селі, хто - в Рогатині. Разом з молоддю Рогатина колядувала і Людмила Кобець, яку запросили Мирослава та Надія Тичківські, але не сказали до кого йдуть. Господарі та їхні гості були простими, щирими, привітними і пані Людмила, навіть, не здогадалась, що поруч з нею дуже поважні особи: Голова Рогатинської районної державної адміністрації пан Володимир Гусак (господар), Ю.Колестин (депутат обл. ради) і В.Колестин (деп. Верховної Ради) - гості. Оце і є зразок найвищого рівня інтелігентності.

Наша делегація також гідно представила Донецьк. Де б наші діти не були, з ким би не зустрічались, всіх дивувала їх чиста українська мова, та й спілкувались вони між собою також українською. Це ніяк не в'язалось зі створеним у ЗМІ образом дончан.

До своїх обійсть запросили дончан родини: Тичківських та Коляди з Рогатина; Височинських з с. Бабухів; Гаванюк з с.Вербилівка. Приймала у себе і пригощала дончан

обідом голова Рогатинського осередку СУ пані Валентина Окрепко, а організувала перебування на Опіллі гостей з Донецька голова Рогатинської районної організації СУ пані Уляна Мартинюк.

По поверненні до дому пані Людмила Кобець передала мені подарунок і вітання всьому Донецькому відділу Союзу Українок від пані Віри Мединської, з якою доля звела мене у

Києві. Щиро дякую їй за теплі слова і високу оцінку нашої праці.

Родини дівчаток - гостей з Донецька низько вклоняються і дякують всім, хто обігрів наших дітей, а Донецький відділ СУ дякує Любові Сорохтей, Улянї Мартинюк і всім посестрам за підтримку нашої праці і приєднується до побажання пані Мединської: «Донецьк–Рогатин – єднання помислів, душ і сердець! Єднаймося, сестри, у любові і хай допоможе нам Господь!»

“Світлиця № 11, 10 лютого 2006, с. 2

Ми маємо дві книги – Біблію і Кобзар

Більше ніж 10 років Донецький відділ Союзу Українок підтримує культурний зв'язок з українською діаспорою Санкт-Петербургу. Це - і передача Товариству ім. Т.Шевченка бібліотеки української літератури, і поповнення української фонотеки, і виставки вишивок донецьких майстринь, і проведення вечора пам'яті Алли Горської, і виступи в українській програмі християнського радіо “Марія”, яку слухають мешканці С-Петербургу, Ленінградської та Псковської областей, і, безумовно, участь у Шевченківських вечорах. Саме про шанування пам'яті Великого Сина українського народу в Санкт-Петербурзі буде моя розповідь під впливом свіжих спогадів сьогорічного перебування в Санкт-Петербурзі.

Історія непідкупна, вона всім виставить належну оцінку й кожному призначить заслужене місце. Проходять десятиліття ми забуваємо про пихатих можновладців, а певним періодам нашого національного буття присвоюємо

імена істориків, письменників, духовних провідників. Ми згадуємо про епохи Григорія Сковороди, Івана Котляревського, Івана Франка, Михайла Грушевського. Ми пам'ятаємо часи Андрея Шептицького, Степана Бандери, Романа Шухевича. Але ми маємо постать, що піднялась понад часовим виміром – це Тарас Шевченко.

Петербуржці свято шанують пам'ять Великого сина українського народу.

Більше ста пам'ятних місць, пов'язаних з іменем Т. Шевченка нині відомі в Північній Пальмірі. Член Спілки Письменників України, кандидат філософських наук Тетяна Лебединська, яка мешкає в С-Петербурзі, уклала довідник “Пам'ятні місця Т.Г. Шевченка в Санкт-Петербурзі”. Це - розповідь про життя і діяльність поета та художника в Петербурзі, де народились його Слава та Безсмертя. Книга видана на трьох мовах: українській, російській, англійській. В ній приведені головні пам'ятні місця, пов'язані з іменем Шевченка, дати, старі та нові адреси, світлини. Книга корисна для науковців, педагогів, студентів та школярів.

В кімнаті Академії Мистецтв, де жив та помер поет, відкрито меморіальний музей. Пам'ятні дошки встановлені на будинку № 8 на Загородному проспекті та будинку №8 П'ятої лінії Василівського Острова. Один з майданів, вулиця та школа названі іменем Шевченка. На Смоленському цвинтарі – місці першого поховання Шевченка, у 1989 році був встановлений меморіальний камінь, а у 2000 році відкрито пам'ятник роботи українського скульптора з Канади Леоніда Моложаніна (Лео Мол).

З 1861 року по сьогодні у Санкт-Петербурзькому Університеті святкують ювілеї Кобзаря, у 1898 році тут було утворено Товариство ім. Т.Г.Шевченка, яке після тривалої заборони відроджено у наші часи. Шевченківські дні в Санкт-Петербурзі відмічаються щорічно. Ці дні збирають петербуржців, діячів культури та науки з Москви, України, Білорусії та інших країн. Приїздять шанувальники Шевченка з далекого зарубіжжя. У конференц-залі Академії Мистецтв

можна почути українську, російську, польську, грузинську, англійську, французьку та арабську мови.

Брати участь у заходах, присвячених Шевченкові, для українців С-Петербургу – честь. Народні та заслужені артисти надають перевагу цим урочистостям, іноді, навіть, всупереч власним планам. Про гонорари ніхто не говорить. Композитори, музиканти, співаки професіонали та аматори вже стільки склали і виконали творів, написаних на поезію Т.Шевченка, що можна видати окремий збірник та диски. Навіть, в Україні бракує таких видань та записів, а попит є!

Про українську діаспору С-Петербургу можна написати багато. Розповісти про українців: громадських діячів, науковців, поетів, співаків, композиторів, музикантів, художників, заробітчан. Окремої розмови заслуговують ділові люди, які не звертаються до України з протягнутою рукою, а намагаються вирішити власні проблеми самотужки та ще й допомогти Україні.

Нам є чому повчитись у закордонних українців. Знаю, що не я перша це помічаю, та на превеликий жаль на тому і зупиняємось. Згадаймо Тараса Шевченка. У його долі, поетичному слові, гострих судженнях сконцентровані наші минувшина, сучасність і майбуття. І тільки тоді, коли відкинувши суєту сьогодення, прислухалися до його мудрих слів, старалися хоч дешифрувати зусиль докласти, щоб виконати його заповіти, нас осявали промені надії. І кожного разу, коли, забувши мудрість національного Пророка, йшли в найми до чужинців, терзали рідну землю розбратом, занедбували материнську мову, сутінки спускались знову. Ми мусимо пам'ятати, що маємо дві Книги, в яких все сказано і передбачено – Біблію і Кобзар.

“Донеччина” № 32, 18 травня 2006

Отак українки вклоняються Тарасові!

Улітку не сидиться вдома. Мої подруги Алла Іванівна Роздобудько та Людмила Миколаївна Болонова тільки що повернулись з Черкащини. Мальовничий Наддніпрянський

край полонив їхні душі. Місцева говірка, яка разом з полтавською лежить в основі української літературної мови, налаштовувала на ліричний лад: душа співала. І наші землячки співали. Виводили вони українські пісні, чим дуже здивували сусідів по санаторію, адже вся Україна вважає Донеччину вщент зрусіфікованою. На це Алла Іванівна з самоповагою відказувала: “Ми з Союзу українок”.

Черкащина дала Україні й світові багато визначних постатей у культурі, мистецтві та науці. Тут народилися Богдан Хмельницький, Тарас Шевченко, Іван Нечуй Левицький, Михайло Старицький, поет-байкар Петро Гулак-Артемовський, композитор і співак Семен Гулак-Артемовський, художники Іван Їжакевич та Іван Падалка, вчений Михайло Максимович, журналіст і політик Вячеслав¹⁶ Чорновіл, поети Тодось Осмачка і Василь Симоненко, письменниця Докія Гуменна, хореограф і актор Василь Авраменко, композитор Олександр Кошиць, літературознавець і політичний діяч Сергій Єфремов та багато інших.

Донецькі шанувальниці історії України з радістю брали участь геть у всіх екскурсіях по Черкащині, організованих в санаторії. Не оминули вони і всесвітньовідому Софіївку біля Умані, і Тарасову могилу у Каневі. Відвідини Тарасової могили Алла Роздобудько перетворила в урочисту подію. Вона заздалегідь накупила оберемок квітів, щоб вшанувати поета (про це ніхто окрім неї не подбав). А під час подорожі вони з Людмилою Болоновою з таким захопленням співали, що всі в автобусі їм вторили. Поклала квіти пильна українка з Донецька і на могилу Івана Ядловського (1840 – 1937) - охоронця Тарасової могили. Його поховано поруч.

За життя, проведене біля могили Т.Шевченка (з 1861 по 1937 роки), Іван Ядловський бачив багато відомих людей, що приходили вклонитися Кобзареві. В архіві музею Т.Г.Шевченка зберігаються спогади охоронця поетової могили про приїзд на Чернечу гору Лесі Українки: “Я тоді не

знав, що та жінка, така худенька, слабенька, відома письменниця Леся Українка. Вона привезла з собою нею вишитий рушник. З нею були люди. Якийсь чоловік хотів повісити цей рушник на портрет Шевченка, але вона сказала, що сама хоче повісити: “Я – сама, я – сама...”

Леся Українка прийшла вклонитися Шевченковій могилі у червні 1891 року. Разом з мамою та молодшою сестрою Ольгою вона їхала на лікування до Євпаторії. Від Києва до Катеринослава добирались пароплавом і, за спогадами Ольги, “спинилися в Каневі, щоб одвідати Шевченкову могилу”.

Перекази про Лесин рушник живуть на Тарасовій горі й по-сьогодні. Вісімнадцятирічна поетеса вишивала цей рушник разом з Маргаритою, донькою відомого Михайла Комарова.

У 30-ті роки минулого століття “Тарасову світлицю” знесли. Рушники, ікони, портрети – весь скарб було розпорошено. Зник і рушник Лесі Українки.

А у 90-ті роки ентузіасти відродили “Тарасову світлицю”. Знайшли і Лесин рушник. Науковцям довелося довго, дуже довго його розшукувати. На допомогу прийшли шанувальники Тараса Шевченка й Лесі Українки з різних куточків України.

Донині невідомо, чи зберігся другий рушник Лесі та Маргарити, бо у спогадах мовиться про рушники, які вони вишивали вкупі.

“Історія з Лесиними рушниками примушує усіх нас бути уважнішими до національних скарбів. Щоб не довелося нашим нащадкам шукати їх так, як це робиться сьогодні” – узагальнюємо ми з Аллою Іванівною її розповідь про перебування на Черкащині.

“Світлиця”, 24 серпня 2006, №53

Союз Українок у жіночому русі

Лист до Союзу Українок Америки

Шановні посестри!

Несподіваною радістю для нас, союзянок Донеччини, стало отримання травневого числа "Нашого життя". Щиро дякуємо за увагу. Ми маємо невелику бібліотечку, де є кілька примірників вашого часопису за минулі роки. Вперше ми перегорнули його сторінки у 1995 р., коли Степан Горlach (Канада) подарував нашому місту українську бібліотеку. У своїй праці ми використовуємо "Наше життя", як підручник з багатьох питань. Хотіли б отримувати ваше видання постійно, та не маємо можливості передплачувати, тож користуємося виданнями 1954-94 рр. з бібліотечного фонду міста, для нас то є скарбниця.

Союз Українок на Донеччині засновано у 1992 році за ініціативою Атени Пашко і Валентини Проценко. Сьогодні пані Валентина – відома у нашому краї і в Україні політична діячка, вона очолює крайову організацію Народного Руху України і підтримує СУ Донеччини. Донецька крайова організація НРУ Донецькому відділу СУ надає безкоштовно приміщення і дозволяє користуватися телефонами. Зрозуміло, що це – суттєва допомога. Ми вдячні також Союзу Українок Америки за призначення нашим дівчатам стипендій.

А що ж ми? У червні 1996 р. окремі осередки об'єдналися і, при матеріальній допомозі Центрального Проводу Союзу Українок, зареєструвалися, як обласний відділ. Першою головою СУ Донеччини стала лікар Алла Роздобудько – віддана Україні, талановита жінка з лагідним характером та добрим серцем. Зміст нашої роботи: прилюдне відзначення релігійних свят, Шевченківських днів, організація поїздок дітей до Галичини, налагодження зв'язків з українською діаспорою Росії (міст Вороніж і С-Петербург), організація виставок творів декоративно-прикладного мистецтва, праця з дітьми у будинках дитячої творчості, збір та передача одягу малозабезпеченим сім'ям.

Наші дії не мали підтримки у влади та більшості населення, іноді були пов'язані з певним ризиком (звільнення з роботи, провокування сварок, побиття), але сьогодні нас деякі газети вже друкують, державна телерадіокомпанія надає інформацію про наші заходи, працівники управлінь у справах сім'ї держадміністрації та міськвиконкому іноді радяться з нами, ще не так давно про це ми не могли, навіть, мріяти. Думаємо – не аби яке значення у такій зміні ставлення до Союзу Українок у нашому краї мав Перший Всеукраїнський Жіночий Конгрес у Києві. Наша згуртованість не тільки на рівні України, а й у світі не залишилася непоміченою. Як можна було не почути стрілецькі пісні, що виспівував наш збірний "хор" під керівництвом Тамари Глушенок, коли делегатки СУ з усіх областей України зібралися біля Любомири Бойчишин під час вечері? Як можна було не почути гімн "Ще не вмерла Україна, яким за ініціативою Союзу Українок України було завершено Конгрес? Всі помітили, що жіночі організації Америки, Великобританії, Швейцарії, Канади, керівництво СФУЖО, запрошені на Конгрес, – у добрих стосунках з Союзом Українок України, і, нарешті, чудові видання для дітей, які отримав у Дарунок Донецький відділ СУ від Надії Зінкевич ("Смолоскип" – та Зої Нижанківської (Швейцарія) не залишили жіночі серця байдужими. Спасибі, любі посестри!

Наш найближчий захід: участь в обласній виставці народних умільців та самодіяльних художників, присвяченій Дню Незалежності України, адже у нас 12 союзнок – майстри декоративно-прикладного мистецтва і мають своїх учнів. А ще мріємо надати життя творам Ірини Сенік, Стефанії Шабатури, чії проекти до вишивок були розроблені у Мордовських таборах, і влаштувати виставку. Може у когось в Америці збереглася збірка "Нездоланий дух", присвячена саме їм? Про це видання ми дізналися зі сторінок "Нашого життя", а те, що було надруковано, вже виконали. якщо буде можливість надішлеть, будь ласка копію збірки.

"Наше життя". Нью-Йорк, жовтень 1998

Союз Українок у жіночому русі

Літочислення жіночого руху в Україні починається від 1884 року зі створення "Товариства українських жінок". А рік народження Союзу Українок – 1918. Це було на Галичині. Польща, розорена війною, займатися українцями не збиралась.

Галицьке село, небагате на чорноземі, могло продавати тільки молоко та яйця. Щоб вижити треба було опанувати такі професії, які давали б можливість влаштуватися на роботу в місті, або поліпшити працю в своєму господарстві.

І ось жінки, об'єднавшись, почали створювати гуртки крою та шиття, куховарства (складних страв), вишивки, ткацтва, килимарства, виготовлення модерних меблів, організовувати кооперативи. Це дало можливість заробити гроші на прожиття та освіту дітей. У той час Союз Українок мав великий успіх, бо постав з потреб краю.

10 тисяч українських жінок зі всього світу зібрались в червні 1934 року у Станіславі (Івано-Франківську) і проголосили про створення Всесвітнього Союзу Українок. То був перший Український жіночий конгрес. До Союзу Українок входили жінки різних політичних, релігійних та суспільних поглядів, але панувала толерантність, шанобливість, усвідомлення основної мети українського народу.

Використовуючи власні газети та журнали – "Жінка", "Наша хата" – Союз Українок виховував в українській жінці гідність та віру у власні сили, у те, що її життя та вчинки мають вплив на долю цілого народу.

Успіхи СУ перелякали як ліві, так і праві крила українських партій. Почалися відкриті напади. З початком другої світової війни Всесвітній Союз Українок перестав існувати, а з приєднанням Галичини до Радянського Союзу було заборонено Союз Українок і в Україні.

Спалах демократичних сил у 80-х роках привів до створення у 1991 році Союзу Українок Всеукраїнським

з'їздом, який є правонаступником Першого українського жіночого конгресу 1934 року.

Союз Українок – добровільна громадська культурно-просвітницька організація, що діє згідно Статуту СУ, Конституції України та чинного законодавства. Має свій герб, гімн, прапор. Має свою газету "Українка". Напрямок роботи: благодійна, просвітницька діяльність, зв'язки з іншими жіночими організаціями в Україні та світі.

Ми маємо своє представництво в керівництві Української Всесвітньої координаційної Ради (м. Київ). Входимо до Міжнародного Альянсу жіночих організацій (м. Афіни), до Всеукраїнської комісії підтримки Конституції. Протягом двох останніх скликань Верховної ради маємо свого народного депутата. Подали документи на представництво нашого наглядача з економічних питань до ООН.

Стурбовані кризовим станом практично всіх сфер життя в державі, разом із чотирма Всеукраїнськими організаціями стали засновниками Першої Всеукраїнської жіночої Ради – весною 1999 року.

Ще у 1995 році нами була представлена на розгляд парламенту "Програма захисту жінки", Розроблена концепція української школи-родини. Розроблена і вже протягом восьми років випробувана у трьох областях України програма викладання "основ християнської етики".

На Донеччині нами розроблена програма створення інформаційно - реабілітаційного центру для жінок-інвалідів та жінок, що мають дітей інвалідів для сприяння їх надомної праці. У межах цієї програми ми співпрацюємо з організаціями інвалідів Горлівки – "Надія", "Діти Чорнобиля – з Донецька, "Джерело надії" – з Маріуполя, "Повір у себе" – з Горлівки. Окрім того маємо тісні зв'язки з "Великою родиною", Асоціацією жіночих організацій.

Думаємо, що знайдемо спільну мову з усіма, хто побажає з нами співпрацювати на рівних засадах, і хай нам у цьому допомагає Бог!

“Світлиця”, № 62, 8 жовтня 1999

У нове тисячоліття – без воєн та лиха

Всеукраїнська конференція "Жінки України на порозі нового тисячоліття: проблеми і перспективи" відбулася 17-19 листопада в Криму (м. Судак). Її організували кримськотатарські жіночі організації "Нур", "Єдність", "гармонія" у межах програми ООН "Розвиток та інтеграція в Криму" (ПРІК).

Союз Українок на конференції представляли Олександра Андрусів (Тернопіль), Ніна Батанова (Житомир), Ольга Вовненко (Полтава), Оксана Ганич (Ужгород), Людмила Огнева (Донецьк), Богдана Процак (Севастополь). Дві доби представниці приблизно 100 організацій (247 осіб), працюючи у секціях: "Жінки та економіка України", "Жінки та влада", "Жінки та насильство", "Інституційні методи поліпшення становища жінки", "Жінки у соціальній сфері", мали можливість висловитися з проблем, що їх хвилювали, та запропонувати шляхи вирішення. На підставі пропозицій учасниць конференції було прийнято звернення до Верховної Ради України щодо прийняття законів, розроблених народними депутатами М. Ковалко та Т. Задорожною.

52 учасниці конференції від 33 організацій за пропозицією делегаток від СУ при підтримці організації "Нур" (татарських жінок) прийняли Звернення до жіночих недержавних організацій Росії та Чечні, в якому закликали людей доброї волі сприяти припиненню війни в Чечні. У Зверненні було висловлено співчуття жінкам, чиї рідні і близькі гинуть на цій війні.

"Українка", № 11, грудень 1999

Україна відбудеться!

У лютому цього року 20 керівників недержавних громадських організацій (НГО) сіли за парти "Школи громадського менеджменту". тренінг проводив Донецький регіональний центр "Сприяння".

Як зібрати команду, як працювати з персоналом, як керувати волонтерами, як розв'язати конфлікт, як налагодити

зв'язки з громадськістю, підняти авторитет організації, вирішити фінансові проблеми НГО – найважливіші питання, які турбують керівника організації. Саме тому, ми без нарікань, протягом 5 діб, вчилися від 8-ої години ранку по 20-ту вечора з короткими перервами на каву.

Досконале володіння інформацією, логічне і доступне викладання, вміння тренерів налагодити контакт із аудиторією зробив навчання не тільки корисним, а й цікавим та легким. Нам наочно було доведено, як створити команду з людей різних за фахом, освітою, національністю та віком. До будинку відпочинку "Старий замок", що у Слов'ногірську, приїхали незнайомі один із одним керівники НГО з різних місій, а поверталися ми єдиною командою.

Із 28 осіб (разом з тренерами) 27 представляли молоде покоління, і тільки одна я – людей похилого віку. Незважаючи на насиченість та темп навчання, молодість брала своє. Після сесій (саме в такій формі проходили тренінги) знаходилися сили для ігор, пісень, жартів. А день св. Валентина ми відзначили грою "Любов з першого погляду", яку розпочали о 00 годині!

Спостерігаючи за своїми "однокласниками", і під час навчання, і під час розваг, я переконалася – Україна має на кого спертися у себе вдома!

Бажаю моїм молодим друзям – майбутнім державним керівникам: "Так тримати!" Колективу Центру "Сприяння" та його директора п. Тетяну Монаєву вітаю з першим проведенням з першим проведенням "Школи громадського менеджменту". Дякую за отримані знання та методичні посібники і часописи.

“Світлиця”, № 30, 19 травня 2000

Союз Українок у боротьбі за правду про Великий Голод

Спливає час. Уже й ХХ століття позаду. Не озиратися назад не можна, а озиратися страшно. На початку минулого століття українці були найчисельнішою національністю, що входила до складу СРСР - 81 млн. 195 тис. без урахування

українців Західної України, Буковини, Закарпаття, які увійшли до союзу у 1939 та 1945 рр.

А через 50 років за довідником "Население СССР" (Москва, Политиздат, 1983) нас – 42 млн. 347 тис. Це вже з Західною Україною, Закарпаттям, Буковиною.

Кількість росіян, білорусів, грузинів, татар збільшилась удвічі, вірменів та таджиків – утричі. А українців удвічі стало менше. Нібито як і всі жили під Захистом "великой и могучей", а виходить катастрофічно зникали в асиміляціях, паспортизаціях русифікаціях, репресіях, війнах, голодоморах.

Тільки за два 1932 - 33 роки загинула з голоду п'ята частина сільського населення України (від 7 – до 10 млн. осіб). Лукава фраза, що історія навчає того, що не навчає нічого, не для нас українців.

Забуття – це заповіт для нащадків катів. Вічна пам'ять – святий урок для нащадків невинно убієнних.

Розрекламувавши заздалегідь успіхи першої п'ятирічки, більшовики не могли сказати світові, що вони не виконали п'ятирічку в Україні, це означало признатися, що господарська система потерпіла фіаско. Щоб виконати плани індустріалізації потрібна була закордонна валюта, бо Радянський Союз імпортував техніку і оплачував працю чужоземних спеціалістів. Задля отримання валюти вивозились за кордон харчові продукти і сировина. Прибутки з експорту були менші ніж грошові зобов'язання за імпортований товар. Заборгованість зростала з кожним роком. Так у жовтні 1929 р. вона становила 115 млн. рублів, а в червні 1932 р. – 975 млн. (економічне дослідження Ліги Націй з 1932/33 рр.)

Отже, боротьба за хліб стала боротьбою за соціалізм. Зерно з України становило біля 40 % від загального обсягу союзних заготівель.

Уряд і партія вишукували нові форми і методи заготівель сільськогосподарської продукції, щоб забезпечити шалені темпи "соціалістичної індустріалізації". Вихід було знайдено – масова та суцільна колективізація. Зерно легше і

швидше вилучити з кількох десятків тисяч колгоспів ніж у 5 мільйонів селянських господарств.

Селянській опір був природною реакцією на це. Для його подолання було дозволено розстрілювати, розкуркулювати, висилати, застосовувати терор голодом.

Отже винищення українського селянства у 1932-33 роках було справою радянської державної політики, так як і печі Дахау були справою гітлерівської фашистської державної політики.

Але моральну відповідальність за жертви голодової катастрофи несе не тільки Радянський Союз, а й світове людство.

Для людини ХХ сторіччя "моральний наказ" не дай ближньому померти з голоду! – так само безумовний як і заповідь Божа "Не вбивай!"

Реакція на голод ближнього – це найкраща проба на те чи існує братерство людей.

Як же було з цією вселюдською солідарністю у відношенні до українського народу?

Невже вільний світ нічого не знав про цей злочин? Не знав, чи не хотів знати? Чи не стосується до нього відомий вислів, що "найбільше спричиняються до зла добрі люди, які нічого не роблять?"

В Радянському Союзі на той час жило багато іноземців: дипломати, спеціалісти, журналісти. Факт голоду був головною темою розмов між ними і в той же час був публічною таємницею.

Дипломати зберігали "урядову таємницю", коли так їм наказував їхній уряд.

Фахівці вважали, що не їхня справа повідомляти світ про злочини працедавців. Журналісти, акредитовані в Москві, були втягнуті, за висловом французького журналіста П'єра Берляна, в організовану більшовиками "конспірацію мовчання".

Якщо журналіст подавав правдиву інформацію про трагедію в Україні, він ризикував не отримати візу, при

повернені в Москву після відпуски, або арештовували і депортували усіх його приятелів – громадян СРСР.

І, нарешті, корупція. ГПУ щедро платило співробітникам іноземних газет, надавало розкішні приміщення, дозволяло бути посередником при перепродажі за кордон царських коштовностей чи картин великих майстрів з державних музеїв. За таку плату журналісти "заплющували очі" на Голоді. Тушували його в своїх повідомленнях.

Англійський асеїст М. Маггеридж, який у 1932/33 рр. протягом восьми місяців був в СРСР, у передмові до своєї книги "Зима в Росії", свідчить, "що всі повідомлення з Росії – це просто сміх".

Проте правда просочувалася поза кордони СРСР іншими шляхами. А їх було чимало.

Джерелом інформації були свідчення журналістів, експертів, туристів, які кілька тижнів перебували в СРСР і не залежали від радянських цензорів.

Ще інша категорія свідків – німці, румуни що довгі роки жили в Україні, потрапивши сюди, як полонені підчас першої світової війни. Зберігши своє громадянство, вони, гнані голодом, легально покидали Радянський Союз.

Багатьом селянам пощастило перейти кордон між Україною та Румунією. Від 1 січня до 13 березня 1933 р., за даними румунської статистики через Дністер перейшло 1055 утікачів. Репортери газет приїздили на кордон зустрічались з утікачами і згодом публікували інтерв'ю з ними.

Були випадки втечи до Балтійських держав.

Отже, хто мав уші, міг чути, бо це був не шепіт одного лікаря чи місіонера на Далекому Сході, - це був дзвін, що бив на сполох. І його почули і першими відгукнулись українці Галичини, яка в той час належала Польщі.

Митрополит Андрей Шептицький звернувся "до всіх людей доброї волі – в справі подій на Великій Україні". Він просив "всіх християн світу, всіх віруючих в Бога, прилучитися до цього голосу протесту та болю і розповсюдити його в як найдальші країни світу".

Під впливом цього виступу віденський архієпископ, кардинал Теодор Інніцер звернувся з закликом "до всіх світових організацій започаткувати діло помочи мільйонів людей".

У Львові за почином українських депутатів до варшавського Сейму було створено Громадський комітет Рятунку України. До його складу входила голова Всесвітнього Союзу Українок, професор Львівського університету, депутат польського Сейму Мілена Рудницька. В Галичині була створена мережа місцевих комітетів рятунку, розроблені практичні поради. Союз Українок Галичини звернувся до жіночих організацій світу провести в своїх країнах акцію організації допомоги Україні. Комітети порятунку України були створені українцями в Румунії, Чехії, Польщі, Франції, Бельгії, США, Канаді.

Таким чином протягом літа 1933 року комітети порятунку України провели організаційну частину роботи і змобілізували психічно всіх українців в країнах поза владою Москви.

Треба було переходити до наступного етапу: організації міжнародної допомоги.

Найголовнішою установою від рішень якої залежало майже все – була Рада Ліги Націй – найвища міжнародна організація того часу - попередниця ООН. Улітку 1933 р. в світовій пресі розгорілась справжня боротьба за правду про Голод. Боротьба йшла між Москвою з одного боку і тими хто намагався організувати рятувальну акцію для України. Львівський комітет порятунку доручив Мілені Рудницькій закордонну акцію. Вона повинна була встановити тісні контакти з комітетами допомоги голодним в Празі, Берліні, Відні тощо, взяти участь в роботі Конгресу Європейських Національностей (у Швейцарії) і зацікавить міжнародні гуманітарні установи справою Великого Голоду, а головне щоб це питання було поставлено в порядок денний сесії Ліги Націй.

Тільки завдяки тому, що Мілена Рудницька була людиною відомою в міжнародних організаціях і як

парламентар, і як громадська діячка їй вдалося напередодні сесії Ліги Націй: по-перше, спонукати швейцарську пресу заговорити про трагедію в Україні, по-друге, добитися, щоб справа голоду в Україні була поставлена поза чергою в порядок денний Конгресу Європейських Національностей.

Членами Конгресу були не держави, а національні меншості в різних країнах. Метою його був захист інтересів меншостей проти зловживань панівної нації в державі.

Мілена Рудницька в Конгресі представляла інтереси українців Польщі, а пропонувала внести на розгляд питання про голод в Україні, де українці не були меншиною і тому не мали членства в Конгресі. Тому пропозиції Милени Рудницької викликали спротив збоку президії, але знайшли підтримку німецьких делегатів. Вони радо погодились поставити питання про Голод в Україні в порядок денний не тільки тому, що від голоду також страждали і німецькі поселення в Україні, а ще й тому, що їм потрібно було відволікти увагу світової громадськості від антисемітського курсу німецької політики і притягнути погляди до якоїсь яскравішої справи. А такою - був Голод в Україні.

М. Рудницька у своєму виступі розповіла про Голод в Україні, про злочинну політику Москви і політику великодержав, які заради добрих взаємин з Радянським Союзом примружують очі на його злочини в Україні і таким чином стають співвідповідальні.

Міжнародна преса підхопила основні українські тези про Голод, а конгрес схвалив окрему революцію: "Прилюдна опінія всього світу повинна вважати за свій елементарний обов'язок підтримати акцію в користь жертв жахливої голодової катастрофи в Радянському Союзі особливо ж в Україні". Цю резолюцію було передано особисто президентові Ради Ліги Націй.

Отже один крок вперед був зроблений.

За кілька днів починалася сесія Ради Ліги Націй.

Не могло бути мови щоб в останні хвилини просунути в порядок денний справу Голоду. Все готувалося заздалегідь. Секретаріат стояв на сторожі процедури. Це по-перше. По-

друге, ініціювати розгляд питання про голод в Україні мали право тільки уряди тих держав, що були членами Ліги Націй.

Українці ж, що намагалися привернути увагу світу до голодової катастрофи були національною меншиною у Польщі. А Голод не був порушенням постанови про охорону національних меншин.

Секретаріат навіть не реєстрував такі матеріали. Всі процедурні приписи були проти. Треба було шукати іншого шляху.

Статут Ліги Націй надавав право президентів Ради Ліги націй поставити на розгляд будь яке питання, яке він за власною оцінкою вважає особливо важливим.

Цим і вирішила скористатися Рудницька. Вона насамперед зустрілась з президентом Ради Ліги Націй і була настільки переконлива, що він погодився скористатися своїм правом. Потрібно було забезпечити його всіма матеріалами. Разом з Пеленським (секретарем Допомогового комітету) по телефону Рудницька зв'язалася з українцями у Львові, Празі, Парижі, Америці, інформуючи про акцію перед Президентом Ради Ліги Націй.

Всі присутні в Женеві українці зробили все, щоб забезпечити президента Ради Ліги Націй необхідними матеріалами. Протягом найближчих 2-3 днів Мовінкіль, який очолював Раду Ліги Націй отримав кількадесят телеграм і листів зі зверненням до Ліги Націй організувати міжнародну поміч голодуючим в Україні.

Проте секретаріат Ліги Націй відмовився поставити справу Голоду на обговорення Ради.

Потрібно було звернення поважної Міжнародної організації. Це дало б моральне право Прецедентові Ради Ліги Націй не зважати на процедурні питання і спротив генерального секретаря. Звертатись листом до якоїсь міжнародної організації вже не було часу. Але тут знову збіг обставин і добрі люди стали у пригоді. Власне у ті дні в Женеві відбувалися збори Комітету Зв'язку міжнародних жіночих організацій, який складався з 10 міжнародних жіночих організацій. Союз Українок також був Міжнародною

організацією, і Мілена Рудницька добре знала багатьох членок Комітету Зв'язку, з деякими була в дружних стосунках. Після її виступу Комітет одноголосно вирішив:

"Просити Президента Ради Ліги Націй його Ексценсію пана Мовінкіля звернути увагу Ради Ліги Націй на становище діткненого голодом населення Советської України".

Це були часи, коли жіночі організації мали в Міжнародних колах високий авторитет і великі впливи. 26 вересня 1933 р. пані Корбет – Голова Комітету Зв'язку - особисто передала Мовінкілю рішення.

І вже 29 вересня він скликав засідання Ради для розгляду справи Голоду в Україні. Були присутні представники 14 держав. Підтримали ідею проведення акції допомоги голодуючим в Україні тільки 3 держави (Ірландія, Іспанія, Німеччина), більшість запропонувала передати справу Червоному Хресту, щоб він організував Міжнародну допомогу Україні, бо начебто Ліга Націй не має права безпосередньо впливати на державу, що не є її членом.

Посилаючись на процедурний регламент, Ліга Націй по пилатівськи вмила руки, але все ж таки її рішення було юридичним підтвердженням факту голоду в Україні.

Міжнародний хрест звернувся до уряду СРСР з пропозицією дати згоду на організацію міжнародної допомоги для голодуючих України. Москва відповіла, що така акція непотрібна. У заявах дипломатичних осіб стверджувалось, "що смертність в Україні протягом першої п'ятирічки найнижча з усіх республік Радянського Союзу".

У серпні 1933 р. Міжнародна Збіжжева Комісія встановила максимальну норму вивозу збіжжя для Радянського Союзу – 25 млн. кірців, але його представники домагались підвищити до 85 млн. І ніхто не запитав як можна експортувати такі маси збіжжя, коли мільйони громадян СРСР вмирають з голоду. Всі європейські держави були зачаровані перспективою продавати вироби своєї промисловості і купувати від СРСР по низьких цінах харчові продукти.

Уряди західних держав мали змогу примусити Москву допустити допомогу голодуючим в Україні, припинивши експорт машин в СРСР, перестати купувати у нього харчі та збіжжя. Замість цього визнали СРСР як державу, встановили дипломатичні відносини. Отже можна констатувати, що моральна співвідповідальність цивілізованого людства за жертви більшовицького злочину – поза сумнівом.

Доводиться далі констатувати 70 років тому українці, що проживали поза владою Москви бій за правду про Великий Голод прогало.

Боротися і програти – не сором. Правда про Город – це і сьогодні зброя в політичній боротьбі з комунізмом.

Життєздатні нації ніколи не забувають жертв минулих поколінь.

Євреї змусили весь світ визнати свою провину за фашистський голокост у Другій світовій війні. Німецький народ покався перед єврейством і супроводить сплату морального боргу фінансовим відшкодуванням нащадкам жертв гітлеризму, хоч і відрікся від нацистської ідеології.

Восени минулого року у Києві відбулась Міжнародна наукова конференція "Три Голодомори в Україні у XX столітті: погляд із сьогодення". Головне завдання, якої – визнання Голодомору 1932-1933 років актом геноциду українців. Учасники конференції звернулись до вищих органів державної влади України, аби відповідно до ст. 12 Конвенції ООН "Про попередження злочину геноциду і покарання за нього" визнати Голодомор 1921-23 рр., 1932-33 рр. та 1946-1947 рр. як геноцид українського народу та порушити в Міжнародному кримінальному суді позов про визнання голодомору в Україні геноцидом (як форму злочину проти людства) та про притягнення винних до відповідальності.

Тобто боротьба за правду про Великий Голод продовжується.

«Донеччина», № 36, 26 червня 2003 р.

Союзянки підбили підсумки праці за три останні роки.

25 квітня відбулась конференція Донецького відділу Союзу українок. Голова відділу Людмила Огнева привітала присутніх зі Світлим Святим Христового Воскресіння та передала поздоровлення від Л. Григорович (СУУ), Б. Тарасюка (НРУ), Ю.Ющенка (НУ), М.Зеленчука та О.Васкула (Братство ОУН-УПА).

– Увага з боку таких відомих осіб і поважних організацій, пояснюється тим, що Союз українок України відіграє велику роль в жіночому русі світу, - зазначила Л. Огнева.

Далі вона коротко розповіла історію Донецького відділу СУ. Підкреслила великий внесок у створення та легалізацію організації першої голови відділу Алли Роздобудьмо. На сьогодні до складу відділу входить 13 осередків, кожен з яких працює у напрямку найбільш цікавому його членам. Діють осередки і у 6-ти містах області, ще у 4-х населених пунктах є поодинокі членкині.

Статутні завдання відділ виконує у процесі реалізації 16 програм та проєктів, з яких 5 є спільними з партнерами України, а 11 – із закордонними: 5 – США, 1 – Бельгії, 3 – Канади, 1 – Латвії, 1 – Росії. У цьому році почали працювати ще по 3-м новим програмам: "Стажування студентів у парламенті Канади", "Премія вчителям" (разом з Канадським Товариством Приятелів України – КТПУ), "Експеримент зі створення національної школи"(програма "Дивосвіт" інституту Педагогіки Академії Педагогічних Наук України). Співпраця з партіями відбувається у формі спільних засідань при вирішенні нагальних питань під час виборчих кампаній, і з громадськими організаціями – під час відзначення історичних або релігійних свят. З державними організаціями. З державними організаціями, бібліотеками, школами, методичними кабінетами Союзянки не втрачають зв'язків, завжди радо відгукуються на запрошення .

Треба відзначити, що у час зросту нетолерантності, безпринципності та зневіри в політичному житті країни, Союз українок твердо стояв і стоїть на принципах толерантності, справжньої демократії та дієвого патріотизму. Цьому є

підтвердження. У 1999 році трагічні події в Народному Русі розкидали союзок Донеччини по кількох партіях (НРУ, УНР, ПРП, КУН), але жодна з них не припинила свого членства в СУ і не зазнала утисків з боку його керівництва.

Правда є виняток: члени Ліберальної партії вийшли з СУ і припинили діяльність Докучаєвської міської організації Союзу українок. Причина в тім, як вони пояснили, що голова відділу СУ на той час була членом НРУ. Проте управа відділу СУ не поспішає виключати докучаївців з СУ і чекає їхнього повернення. За активну діяльність в утвердженні національних ідеалів та розвитку духовної культури нашого народу за рішенням обласної Управи СУ грамотами були нагороджені: Людмила Верна, Надія Ніценко, Людмила Болонова, Ніна Скрипник, Ірина Молчанова, Людмила Кобець. За рішенням Всеукраїнської Координаційної Ради Союзу українок Лідії Бабенко, Аллі Роздобудько та Валентині Рижковій присвоєно звання ПОЧЕСНОЇ СОЮЗЯНКИ.

Закінчилась конференція обранням керівних органів відділу – Управи та Координаційної Ради (КР). До КР увійшли голови всіх осередків та члени Управи. Головою Донецького відділу обрано Людмилу Огнєву.

"Світлиця", 7 травня 2004 № 29

ЗМІСТ

Кроки до істини	3
Виставки	5
Третій місяць року – Шевченківський	5
Кроки до істини	6
Просіть – і буде вам дано	7
Перша персональна	8
Експозиція праць Дмитра Блажейовського у Донецьку	9
“Все життя у шитті, і життя як шиття”	11
Майстер іконопису	13
Чи потрібна картинна міні-галерея в загальноосвітній школі?	15
Духовна спадщина	18
День Матері у світі і на Донбасі	18
День матері	19
Свято Матері	20
Культ Матері	24
Орнамент – оздоба чи магія?	26
Віра – дар Божий	30
З роси та води, Майстрине!	31
Музей просто неба у центрі Донецька	34
На сторожі коло їх поставлю Слово	40
Мистецтво, успадковане від предків	40
Традиції та життєдайність етносу	44
Вузир-козир – книга буття українців	47
Платон мені друг, але істина дорожче	50
Вишиванка	51
«Полуботчишина сорочка»	53
Звичай цілувати руку жінці	57
Конкурси	58
Одинадцять дитячих заповідей	58
За відмінну педагогічну працю	60
Нагорода за відмінну педагогічну працю	64
Квіти – діти мої	66
Клуби народної творчості	69
Клуб “Повір у себе”	69
Реабілітаційний центр “Майстриня”	70
“Майстриня”	71
Особистості	73
Донбас вшановує Тараса	73
День пам'яті	74
Чого хотів Чорновіл?	75
“Орлик” – воїн Армії Безсмертних	76
Безсмертний дух українських героїнь	79
Українська страждальна мати	81

Він ніс ідею, нею жив.....	83
Смерть її не забрала. Смерть її підняла мов смолоскип.....	86
Алла Горська.....	94
Колядування за ґратами.....	96
“Нелегко, люди, запевняю, носити прізвище моє.”.....	100
“Як ми можемо жити, сміятись і дихати?”.....	103
Перша Українська гімназія у Краматорську.....	107
“Орач”.....	112
Пам’яті Петра Григоренка.....	118
України, якої прагнемо ще нема.....	121
Лесь Курбас.....	124
Де герой вчителював.....	127
Брати по Духу.....	128
Ніхто не створить нам держави.....	131
Зеківський генерал.....	135
Чорні хлопці.....	140
Будівничий Української козацької держави.....	144
Євген Коновалець.....	149
Тетяна Домашенко. "Молитва за Україну".....	152
Події.....	155
Будьмо прискіпливими у доборі фактів!.....	155
День соборності України.....	157
Перший з’їзд Руху – подія унікальна.....	158
Акція пам’яті у Провідну неділю.....	161
Великий терор 1937-1938 років.....	162
Пам’яті Соловецького етапу.....	165
Українська повстанська армія – славна армія героїв.....	169
Олексини читання.....	174
Рушник – сповідь.....	175
Музей просто неба.....	179
"Дерево життя" знайшли.....	181
Звернення української інтелігенції.....	183
Алла Горська: "Дай, Боже, нам розуму!".....	186
Йдемо, Олексю, ми! Йдемо!.....	189
Де ми були?.....	192
"Словник мовних покручів" О.Тихого.....	194
Подорожі.....	197
Столиця гірників Прибужжя – Червоноград.....	197
На Великдень до Галичини.....	199
Спільні акції донецького відділу Союзу українок та НРУ.....	200
Рогатин – Богу побратим.....	201
Ми маємо дві книги – Біблію і Кобзар.....	204
Отак українки вклоняються Тарасові!.....	206
Союз Українок у жіночому русі.....	209
Лист до Союзу Українок Америки.....	209

Союз Українок у жіночому русі	211
У нове тисячоліття – без воєн та лиха.....	213
Україна відбудеться!.....	213
Союз Українок у боротьбі за правду про Великий Голод.....	214
Союзянки підбили підсумки праці за три останні роки.	223

Публіцистичне видання

ОГНЄВА Людмила

КРОКИ ДО ІСТИНИ

Видання здійснено власним коштом автора

Комп'ютерний набір:

Оригінал-макет:

Людмила Огнєва

Підписано до друку . Формат

Ум.друк.арк. . Друк лазерний. Зам. № .Наклад 100 прим.

Віддруковано у друкарні "Норд Комп'ютер" на цифрових лазерних
видавничих комплексах Rank Xerox DokuTech 135 і DocuColor 2060.

Україна, м. Донецьк, 83003, вул. Разенкова, 6,

Тел.: (062) 389-73-82, 389-73-86

Людмила ОГНЄВА (ВРАДІЙ)
нар. 1936 р. на Вінниччині.

**Радіофізик, громадська діячка,
журналістка, народний майстер.**

**Лауреат Всеукраїнського конкурсу
"Український вишитий рушник" (2005),
Лауреат конкурсу "Жінка Донбасу-2007".**

Автор книг:

**"Лінії орнаменти"(2000),
"Вишивані речі дорослим і малечі" (2003),
"Алла! Алла! Алилуя!" (2007),
"Перлини українського монументального
мистецтва на Донеччині" (2008),
"Що ми знаємо про Донбас?" (2009).**

**Ініціатор та автор оригінал-макету
видання: О. Тихий "Словник мовних
покручів" (2009).**